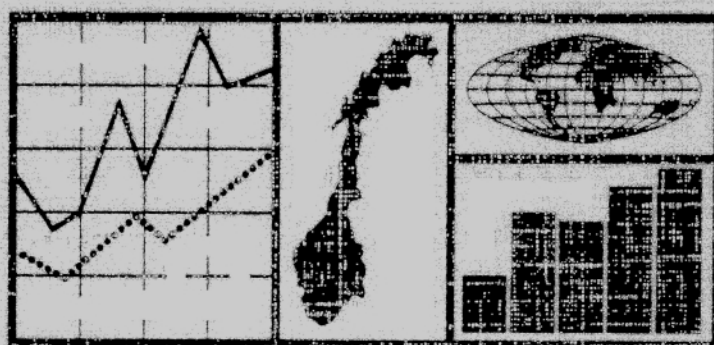

Økonomiske analyser

Nr. 1 – 1991

Økonomisk utsyn
over året 1990

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 Tlf. (02) 96 45 00

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå og utkommer med 9 nummer i året. Innholdet omfatter løpende publisering av nasjonalregnskapstall, kvartalsvisse oversikter over konjunkturutviklingen i Norge og i utlandet og artikkelstoff med samfunnsøkonomisk innhold. Første nummer hvert år inneholder Økonomisk utsyn over året som gikk. Numrene med konjunkturstoff vil også foreligge i engelsk oversettelse.

Ved gjengivelse bes kilde oppgitt (også årgang/nummer). Synspunkter i artikler med navngitt forfatter kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk sentralbyrås oppfatning. Forfatternavn bør derfor framgå ved gjengivelse av artikkelinnhold.

Redaksjon: Olav Bjerkholt, Erling J. Fløttum, Ådne Cappelen, Olav Ljones, Svein Longva, Lorents Lorentsen.

Redaksjonssekretærer: Kirsten Hansen (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau (konjunktur-oversikter mv.)

Forsknings- avdelingen

ble opprettet i 1950 og er i dag organisert i fire seksjoner:

Forskningsavdelingens ledelse (forskningsdirektør Olav Bjerkholt)
Administrasjon (kontorsjef Hanne Finstad)
EDB (Bjørn Helge Vatne)

Seksjon for offentlig økonomi, personmodeller og arbeidsmarked
(forskningsjef Olav Ljones)
* Offentlig økonomi, skatt
Arbeidskraft og utdanning
Regional analyse

Seksjon for ressurs- og miljøanalyser (forskningsjef Lorents Lorentsen)
* Miljøøkonomi
Petroleumsøkonomi
Energiforsyning

Seksjon for økonomisk analyse (forskningsjef Ådne Cappelen)
* Konjunktur- og makroøkonomiske analyser
Makroøkonomiske modeller
Likevektsmodeller

Seksjon for mikroøkonometri (forskningsjef John K. Dagsvik)
* Fordelingsanalyser, arbeidstilbud
Konsumentatferd
Bedrifters produktivitetsutvikling

Økonomiske analyser

Nr. 1 – 1991

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1990

SAMMENFATNING	3
KONJUNKTURUTVIKLINGEN I UTLANDET	12
INTERNASJONALE MARKEDSFORHOLD	22
Oljemarkedet	22
De norske eksportmarkedene	24
Det internasjonale penge- og valutamarkedet	25
DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN	27
Finanspolitikken	27
Kreditt- og valutapolitikken	30
OFFENTLIG FORVALTNING	33
Konsum, produksjon og faktoreterspørsel	33
Kommunenes økonomi	34
BEDRIFTENE	36
Olje- og gassutvinning	36
Oljeinntektene	38
Industri og bergverksdrift	39
Industriens konkurransevne	43
Bygge- og anleggssektoren	46
Elektrisitetsforsyning	48
Ny energilov	49
Primærnæringene	49
Utenriks sjøfart	51
Privat tjenesteyting	52
Faktorinntekt, lønnskostnader og driftsresultat	53
Produktivitet	55
ARBEIDSMARKEDET	56
LØNNS- OG PRISUTVIKLINGEN	61
Lønnsutviklingen	61
Konsumprisindeksen	62
Gulfkrise og konsumprisene	63
HUSHOLDNINGENE	64
Disponibel realinntekt	64
Privat konsum og sparing	65
Endringene i lønnstakerbeskatningen 1986-1990	68
Endringer i reelle lånekostnader	70
Boliginvesteringene	71
UTENRIKSØKONOMI OG DISPONIBEL INNTEKT FOR NORGE	73
BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN	76
ENERGIBRUK OG UTSLIPP TIL LUFT	78
Internasjonale miljøavtaler som Norge er part i	79
PERSPEKTIVER	82
ØKONOMISK-POLITISK KALENDER 1990	84
UTSIKTENE FOR 1991 OG 1992	88

ØKONOMISK UTSYN

Den foreliggende utgave av Økonomisk utsyn omfatter en økonomisk oversikt over norsk økonomi i 1990 og de første foreløpige nasjonalregnskapstall for dette året. Data-grunnlaget for oversikten er først og fremst det kvartalsvise nasjonalregnskapet. Kvartalsberegningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. Særlig for de siste månedene av 1990 bygger beregningene i stor grad på oppgaver over antatt utvikling eller anslag gjort i SSB. De første, foreløpige nasjonalregnskapstall basert på oppgaver over hele året og beregnet på detaljert nivå, er planlagt publisert i Økonomiske analyser i april/mai i år.

Økonomisk utsyn over året 1990 er utarbeidet av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Redaksjonen ble avsluttet onsdag 30. januar 1991.

Publiseringsplan for Statistisk sentralbyrås økonomiske oversikter

Rapport-type	Regnskapsgrunnlag	Publiseringstidspunkt
Økonomisk utsyn	4. kvartal (anslag)	Begynnelsen av februar
Revidert nasjonalregnskap	4. kvartal (regnskap)	Begynnelsen av mai
Konjunkturtendensene	1. kvartal	Begynnelsen av juni
Konjunkturtendensene	2. kvartal	Begynnelsen av september
Konjunkturtendensene	3. kvartal	Begynnelsen av desember

Engelsk oversettelse av Økonomisk utsyn

Utvalgte deler av Økonomisk utsyn over året 1990 vil bli oversatt til engelsk og utgitt som et supplement til Økonomiske analyser nr. 1-1991. Det får nr. 1A - 1990. Foruten deler av tekstavsnittene vil den engelske utgaven også omfatte tabellvedlegget med nasjonalregnskapstall for Norge.

Økonomiske analyser nr. 1A - 1991 vil bli utgitt i slutten av februar. Den vil bli sendt alle som er registrert som utenlandske mottakere av publikasjonen Økonomisk utsyn.

De som ønsker den engelske utgaven, f.eks. for å sende den til utenlandske forbindelser, kan bestille Økonomiske analyser nr. 1A - 1991 fra

Akademika
Avd. for offentlige publikasjoner
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo 1

Prisen er kr. 60,-. Bestilling kan skje over telefon (02) 45 30 40.
Utsalget har adresse Møllergata 17, Oslo.

Sammenfatning

Nedgangen i innenlandsk bruk av varer og tjenester stoppet opp i 1990. Sammen med en fortsatt høy eksportvekst gjennom store deler av 1990 førte dette til at bruttonasjonalproduktet (BNP) økte med 1,8 prosent fra 1989 til 1990. BNP for fastlands-Norge økte med 1,2 prosent etter å ha vist nedgang i de to foregående år. Privat konsum økte for første gang siden 1987. En sterk vekst i husholdningenes realdisponible inntekter er hovedårsaken til dette. Bruttoinvesteringene i fastlands-Norge sank også i 1990, men i klart lavere tempo enn tidligere og mot slutten av 1990 var det tegn til at nedgangen hadde stoppet opp. Arbeidsløsheten lå fortsatt på et meget høyt nivå etter en mindre økning fra året før. Utførte timeverk sank med en prosent fra 1989 til 1990, men endret seg lite gjennom året.

Prisveksten i Norge sank ytterligere fra 1989 til 1990. Konsumprisindeksen viste en vekst på 4,1 i gjennomsnitt, en nedgang på en halv prosentenheter fra året før. Med oljepriser rundt tjue dollar pr. fat fra august til desember 1990, ville konsumprisveksten i 1990 blitt et par tidels prosentpoeng lavere i gjennomsnitt. Lønnsveksten økte noe sterkere i 1990 enn i 1989. Dette var ventet etter at lønnsreguleringene ble avvirket før oppgjøret våren 1990. Utviklingen i 1990 tyder ikke på at det har skjedd noen vesentlig gjeninnhenting av mindrelønnsveksten i 1988 og 1989.

Driftsbalansen overfor utlandet viste et overskudd på om lag 26 milliarder kroner i 1990. I hovedsak som følge av depresieringen av dollaren sank Norges samlede nettogjeld med ytterligere 16 mrd. kroner slik at nettogjelden som andel av BNP

sank fra vel 20 prosent i 1989 til vel 13 prosent ved utgangen av 1990.

Konjunkturbildet gjennom 1990 var preget av et moderat oppsving i innenlandsk etterspørsel fra fastlands-Norge. Tradisjonell vareeksport økte sterkt i begynnelsen av året, men viste klart avtakende veksttakt gjennom 1990 pga. konjunkturedgangen i utlandet. Produksjonsveksten gjennom annen halvdel av 1989 fortsatte i 1990 og bidro til at sysselsettingsnedgangen stoppet opp i begynnelsen av fjoråret.

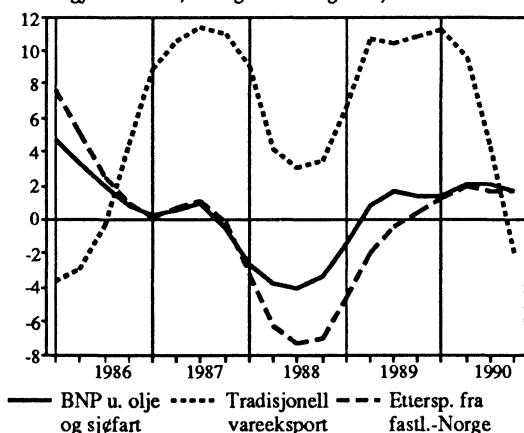
HOVEDTREKK VED DEN ØKONOMISKE UTVIKLINGEN

Vekst fra året før. Prosent 1)

	1989	1990
Realøkonomiske volumindikatorer		
Privat konsum	-1,9	3,1
Offentlig konsum	2,5	1,9
Bruttoinvestering i fast kapital	-4,8	-26,5
- fastlands-Norge	-16,3	-7,4
Innenlandsk anvendelse	-2,2	-0,2
Eksport	10,3	7,2
- tradisjonelle varer	5,4	8,6
Import	0,9	2,2
- tradisjonelle varer	-5,1	9,4
Bruttonasjonalprodukt	1,2	1,8
- fastlands-Norge	-1,2	1,2
Disponibel realinntekt for Norge	2,0	4,3
Arbeidsmarkedet		
Utførte timeverk	-2,9	-1,0
Sysselsatte personer	-2,6	-0,6
Arbeidsledighetsprosent (AKU), nivå	4,9	5,2
Priser og lønninger		
Konsumprisindeksen	4,6	4,1
Eksportpriser, tradisjonelle varer	6,3	-3,4
Importpriser, tradisjonelle varer	4,6	1,0
Timelønn	4,2	4,9
Utenriksregnskap		
Driftsbalansen mrd.kr.(nivå)	2	26

UNDERLIGGENDE TENDENS

(Prosentvis volumvekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate.)

1) Volumvekstratene i alle teksttabellene i Utsynet er i faste 1988-priser

Internasjonal økonomi: Konjunkturedgang og økt usikkerhet

Som en følge av krigshandlingene i Persiabukta, er det nå uvanlig stor usikkerhet omkring de økonomiske utsiktene internasjonalt. Krisen og oljeprisøkningen som fulgte etter Iraks invasjon av Kuwait, bidro til å forsterke en tendens til konjunkturedgang i de vestlige industrilandene. Konjunkturtoppen i OECD-området ble trolig passert tidlig i 1989. Gjennom 1990 ble anslagene for den økonomiske veksten kraftig nedjustert for flere av de store landene. For OECD-området under ett er veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) i 1990 regnet som årsgjennomsnitt anslått til 2 3/4 prosent, mot om lag 3 1/2 prosent i 1989. I 1991 ventes BNP-veksten for OECD-området å avta ytterligere, til rundt 2 prosent. Prognosene for den økonomiske utviklingen i 1991 baserer seg på at krigen i Midtøsten ikke blir langvarig, og en råoljepris i intervallet 22-25 dollar pr. fat.

I de fleste OECD-landene var det investeringsetterspørselen som viste de klareste tegn til avtakende veksttakt gjennom 1990. Det private konsumet utviklet seg imidlertid også svakt i flere land, og spesielt i USA er konsumveksten nå uvanlig lav. Trass i en fortsatt vekst i eksportvolumet, var totalproduksjonen fallende mot slutten av 1990 både i USA og i Storbritannia. I begge disse landene ventes at det vil finne sted et moderat konjunkturoppsving i 2. halvår 1991. I Japan er det tegn til avtakende veksttakt i produksjon og etterspørsel etter en langvarig og sterk oppgangskonjunktur. Både i Japan og i USA er det en stigende usikkerhet vedrørende soliditeten i finansinstitusjonene etter store tapstall, kursfall på aksjer og fall i eiendomsprisene.

I Tyskland er den økonomiske situasjonen sterkt preget av gjenforeningen av de tidligere to tyske statene. Finanspolitikken er dreid i ekspansiv retning som en følge av gjenforeningen og store overføringer til Tyskland (øst). Dette førte til en oppgang i rentenivået i Tyskland gjennom 1990, noe som bidro til å skyve rentene opp også i andre europeiske land. Dette vil kunne bremse investeringene i noen tid framover. Det høye aktivitetsnivået i Tyskland vil derimot stimulere eksporten fra andre land.

Inflasjonstakten økte svakt gjennom 1990 i store OECD-land som USA, Tyskland (vest) og Japan, men gikk ned i Storbritannia mot slutten av fjoråret, om enn fra et svært høyt nivå. En forventet svak økonomisk vekst i OECD-området trekker i retning av et dempet inflasjonspress i 1991, men her vil selvfølgelig oljeprisutviklingen være svært avgjørende.

Da Irak invaderte Kuwait 2. august i fjor, steg råoljeprisene raskt, og nådde i september helt opp i 40 dollar pr. fat. Resten av året svingte oljeprisen

nærmest "i takt" med meldinger og vurderinger knyttet til denne konflikten. I gjennomsnitt var råoljeprisene rundt 18 prosent høyere i 1990 enn i 1989. Gulfkrisen førte til et produksjonsbortfall fra Irak og Kuwait på rundt 4 mill. fat råolje pr. dag. Dette volumet ble imidlertid forholdsvis raskt kompensert av økt produksjon i andre OPEC-land (spesielt Saudi-Arabia) og fra oljeprodusenter utenfor OPEC. Samtidig var det en tendens til nedgang i oljeforbruket i OECD-området i siste halvår i fjor.

Etter krigsutbruddet 17. januar falt oljeprisen ned til rundt 20 dollar pr. fat. Krigshandlingene har gjort forsyningssituasjonen og prisutviklingen svært usikker. Med mindre man får store ødeleggelser av oljeinstallasjoner, er det lite som tyder på at oljeprisen blir liggende høyt utover i 1991. Med en fredsløsning tyder markedssituasjonen på at prisen for en periode vil bli liggende godt under 20 dollar pr. fat.

Redusert veksttakt på norske eksportmarkeder

For den tradisjonelle vareeksporten medførte den svake veksten i viktige samhandelsland som USA, Storbritannia og Sverige i 1990 en markert nedgang i veksten i norske eksportmarkeder. For enkelte varegrupper bidro imidlertid fortsatt eksportmarkedene med betydelige vekstimpulser. For 1991 ligger det an til en fortsatt svekkelse av markedsveksten for viktige norske eksportprodukter. Prisene for hovedgrupper av norske eksportvarer har vist en svak utvikling de siste to årene. Prisene på aluminium økte markert tidlig på høsten i fjor på grunn av forventninger om et etterspørselsoverskudd i markedet, men har senere falt tilbake. En ny prisoppgang forventes først mot slutten av 1991.

Fortsatt sterk eksportvekst

Samlet eksportvolum økte med 7,2 prosent fra 1989 til 1990. Økningen året før var vel 10 prosent. Det var bare en moderat vekst i eksporten av råolje og naturgass fra 1989 til 1990, mens tjenesteeksporten vokste om lag som året før. Veksten i tradisjonell vareeksport var imidlertid hele 8,6 prosent fra 1989 til 1990 mot 5,4 prosent året før. Holder vi eksporten av raffinerte oljeprodukter utenfor, hvor veksten var vel 60 prosent pga. oppstartingen av Mongs-tadanlegget i 3. kvartal 1989, var den tradisjonelle eksportveksten 6,1 prosent. Dette er om lag på linje med markedsveksten hos våre handelspartnere.

Samlet eksportprisvekst var knapt 4 prosent i 1990. For tradisjonelle varer var det derimot en prisnedgang på 3,4 prosent. Dette skyldtes i hovedsak en prisnedgang på varer fra utekonkurrerende industri og spesielt metaller hvor prisnedgangen var hele 20 prosent på årsbasis. Dette store prisfallet skjedde i hovedsak forrige vinter.

Høy vekst i privat konsum

Samlet privat konsum økte med vel 3 prosent fra 1989 til 1990. Veksten var ganske jevnt fordelt på hovedgrupper av varer og tjenester. Størst vekst var det i kjøp av klær og skotøy med nesten 12 prosent. Sterk vekst i husholdningenes realdisponible inntekter synes å være hovedfaktoren bak konsumoppgangen. Foreløpige tall tyder på at husholdningenes realdisponible inntekter økte med knapt 4 prosent fra 1989 til 1990. Husholdningenes sparerate økte derfor noe fra 1989 og ble om lag null i 1990, etter å ha vært negativ siden 1984.

Privat konsum nådde en konjunkturmessig bunn i begynnelsen av 1989. Gjennom 1989 og i første halvår 1990, var den underliggende veksttakten i konsumet økende. I annet halvår 1990 ser det ut til å ha vært en viss avdemping i veksttakten, men her er de foreløpige tallene usikre.

Fortsatt moderat vekst i offentlig konsum, men ekspansiv finanspolitikk

Ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene for 1990 økte offentlig konsum med knapt 2 prosent i forhold til året før. Dette er en noe svakere vekst enn i 1989. Fra 1989 til 1990 økte statlig konsum med knapt 3 prosent og som i 1989 var det spesielt militært konsum som trakk veksten opp. Sivilt statlig konsum økte markert gjennom 1989 bl.a. som følge av opptappingen av arbeidsmarkedstiltakene. Gjennom 1990 var derimot sivilt statlig konsum uendret.

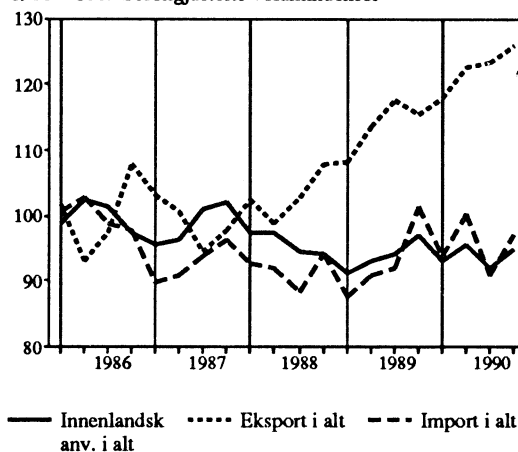
Kommunalt konsum har vokst lite de siste to årene, men mot slutten av 1989 og gjennom 1990 har det vært en viss økning i veksttakten. Fra 1989 til 1990 økte det kommunale konsumet med vel 1 prosent.

Finanspolitikken ble lagt om i klart ekspansiv retning våren 1989 og ble ytterligere ekspandert i 1990. Det var særlig overføringene til husholdningene som økte mye. Et lavt aktivitetsnivå i norsk økonomi har også bidratt til en svekkelse av de offentlige budsjetter.

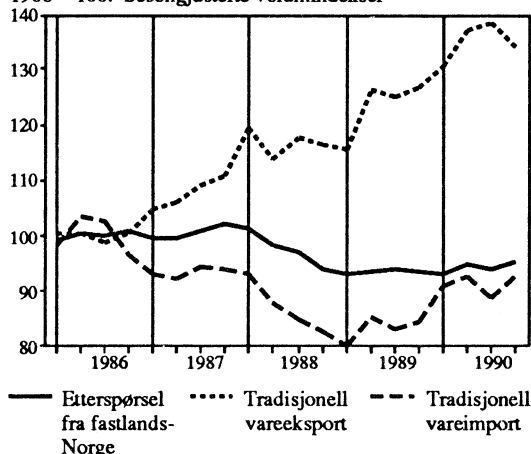
Nedgangen i bruttoinvesteringene i fastlands-Norge er i ferd med å stoppe opp

I 1990 var bruttoinvesteringene i fastlands-Norge redusert til tre fjerdedeler av toppnivået i 1987. Vi må tilbake til begynnelsen av 1930-årene for å finne en investeringsnedgang av tilsvarende omfang i fredstid. Reduksjonen i investeringene var særlig markert i 1988, men også i 1989 var nedgangen betydelig. Gjennom 1990 flatet imidlertid investeringsnedgangen ut. En skal imidlertid være varsom med å legge for stor vekt på investeringstallene for 4. kvartal da disse på nåværende tidspunkt, i stor grad bygger på anslag.

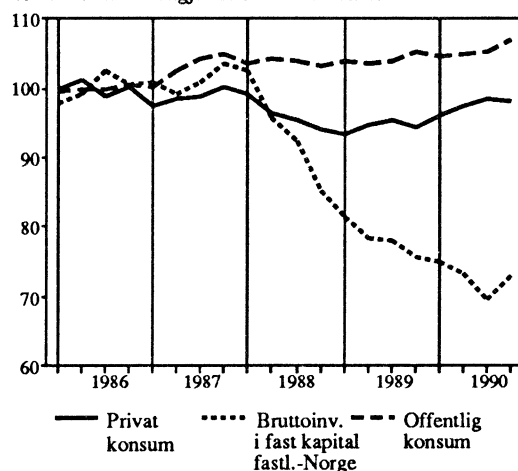
EKSPORT, IMPORT OG INNENLANDSK ANVENDELSE
1986 = 100. Sesongjusterte volumindekser

EKSPORT, IMPORT OG ETTERSPORSEL FRA
FASTLANDS-NORGE
1986 = 100. Sesongjusterte volumindekser

KONSUM OG INVESTERINGER
1986 = 100. Sesongjusterte volumindekser

Omslaget i investeringene kom først i industrien. I utekonkurrerende industri økte investeringene fra 1989 til 1990, mens de for industrien totalt sank noe fra 1989 til 1990. I annet halvår 1990 var det imidlertid klare tegn til økte industriinvesteringer og skal en dømme ut fra industriens egne investeringsplaner for 1991 vil økningen fortsette i tiden framover. Også for kraftforsyning og innenlandsk samferdsel viser investeringene oppgang. For privat tjenesteyting som helhet stoppet investeringsnedgangen opp mot slutten av 1989, men viste ingen klar tendens gjennom 1990.

Boliginvesteringene er derimot fortsatt i sterk nedgang og takten i nedgangen i 1990 var like sterk som i 1989. Fra 1989 til 1990 falt boliginvesteringene med knapt 18 prosent. Det er ingen tegn til at nedgangen skal stoppe opp, men endringer i Husbankens lånerammer og rentevilkår i 1991 sammen med en noe bedre generell økonomisk utvikling for husholdningene kan bremse nedgangen i boliginvesteringene i 1991.

Moderat importvekst

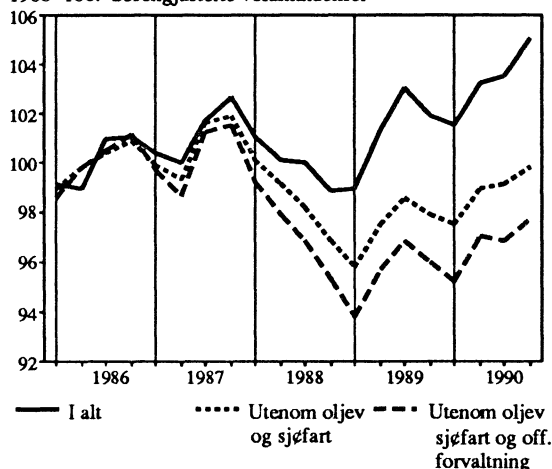
Samlet import økte i volum med vel 2 prosent fra 1989 til 1990 mot knapt 1 prosent året før. Veksten i tradisjonell vareimport var imidlertid vel 9 prosent. En vesentlig årsak til denne veksten var store militære anskaffelser og økte investeringer i biler og fly mv. Importveksten for slike ikke-konkurrerende varer var hele 35 prosent fra 1989 til 1990. Oppsvinget i privat konsum har bidratt til økt import, bl.a. av klær og skotøy. Også importveksten for verkstedsprodukter utenom skip var høy, vel 11 prosent. Importen av skip ble derimot nesten halvert i volum fra 1989 til 1990.

Omslaget oppover i nivået på tradisjonell vareimport kom som vanlig tidlig i den moderate konjunkturoppgangen som startet i begynnelsen av 1989. Veksten i innenlandsk etterspørsel og produksjon som nå ser ut til å ha stabilisert seg på om lag 2 prosent, har antakelig bidratt til en avmatning i veksten for tradisjonell vareimport. Samlet importvolum viste langt mindre tegn til økning noe som i stor grad skyldes nedgangen i skipsimporten i 1990.

Klar, men moderat vekst i produksjonen

Bruttoproduktet for fastlands-Norge økte med vel 1 prosent fra 1989 til 1990 etter å ha vært i nedgang siden høsten 1987. Omslaget oppover kom allerede i begynnelsen av 1989, men pga. den sterke nedgangen gjennom 1988, falt BNP for fastlands-Norge på årsbasis fra 1988 til 1989. Den underliggende veksttaket var på knapt 2 prosent gjennom 1990. For BNP totalt har veksten de siste årene vært høyere enn for fastlandsøkonomien. Dette var særlig markert i 1988 og 1989, mens forskjellen var

BRUTTONASJONALPRODUKT
1986=100. Sesongjusterte volumindekser

mindre i 1990 pga. moderat vekst i olje- og gassproduksjonen.

Veksten i bruttoproduktet i industri- og tradisjonell bergverksvirksomhet fortsatte i 1990 om enn i svært moderat tempo. Det er de utekonkurrerende deler av industrien som hittil har vært i vekst. Utviklingen i industrien gjennom 1990 peker imidlertid i retning av at både skjermet og hjemmekonkurrerende industri er i oppgang, mens utekonkurrerende viser nedgang. Dette henger nøye sammen med det internasjonale konjunkturbildet som ble omtalt ovenfor.

I de tjenesteytende næringene var det moderat vekst i varehandel og samferdsel noe som henger sammen med oppgangen i privat konsum. Veksttaket var økende gjennom 1990.

Også i 1990 var det bruttoproduktet i bygge- og anleggsvirksomhet som viste den største nedgangen, hele 12 prosent i forhold til året før. Den sterke nedgangen henger sammen med den store og langvarige nedgangen i bygg- og anleggsinvesteringene.

Sysselsettingsnedgang, men uendret ledighet

Antall utførte timeverk sank med en prosent fra 1989 til 1990. Sysselsettingsnedgangen på årsbasis hang i sin helhet sammen med et stort negativt overheng inn i 1990. Gjennom 1990 har sysselsettingen endret seg lite og det er visse tegn til en moderat oppgang. Antall sysselsatte personer ble redusert med vel en halv prosent fra 1989 til 1990 slik at tendensen i retning av kortere gjennomsnittlig arbeidstid pr. sysselsatt har fortsatt. Det var nedgang i sysselsettingen i nesten alle næringer med unntak av offentlig forvaltning hvor antall utførte timeverk økte med 2,5 prosent.

Arbeidsledigheten ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) økte fra 4,9 til 5,2 prosent fra 1989 til 1990. Grunnen til at ledigheten ikke økte sterkere i lys av sysselsettingsnedgangen, var at også arbeidstilbudet sank fra 1989 til 1990. Ar-

beidsledigheten nådde en topp rundt forrige årsskifte og har siden falt svakt, men det er ennå for tidlig å fastslå at arbeidsmarkedet er i bedring.

Fortsatt svak pris- og lønnsvekst

Konsumprisene økte med 4,1 prosent fra 1989 til 1990 mot 4,6 prosent året før. Prisveksten var noe høyere gjennom 1990 pga. prisvirkningene av krisen i Persiabukta; fra desember 1989 til desember 1990 økte konsumprisindeksen med 4,4 prosent. Med oljepriser rundt 20 dollar pr. fat, i tråd med OPECs målsetting fra juli-møtet ifjor, ville konsumprisindeksen ha steget et par tiendeler mindre i 1990 og desemberindeksen for 1990 ville ha ligget om lag tre-kvart prosent lavere.

Konsumprisveksten hos Norges handelspartnere er fortsatt høyere enn i Norge og forskjellen økte gjennom 1990. Det er imidlertid grunn til å regne med at forskjellen vil bli klart lavere gjennom 1991 fordi en forventer betydelig nedgang i prisstigningstakten i Storbritannia og Sverige.

Den lave prisstigningen i Norge fortsatte til tross for at lønnsveksten fra 1989 til 1990 ble om lag 5 prosent. Imidlertid var veksten i arbeidsproduktiviteten også høy. For næringsvirksomhet i fastlands-Norge var produktivitetsveksten omlag 3,5 prosent fra 1989 til 1990, slik at veksten i lønnskostnader pr. produsert enhet var knapt 1,5 prosent. Vi har derfor fått en økning i avansmarginene i 1990. Importprisveksten er fortsatt moderat, og bidrar til å holde prisstigningstakten nede.

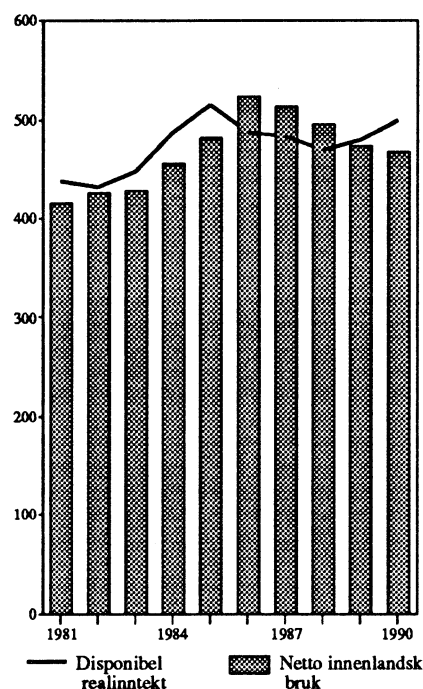
For første gang siden 1987 ble lønnsoppgjørene våren 1990 gjennomført uten lovreguleringer. Det knyttet seg derfor en viss spenning til hvor høy lønnsveksten ville bli. Rammene for oppgjørene var stort sett i overkant av 4 prosent og med en indekssklusul som ville utløse nye lønnsforhandlinger dersom konsumprisveksten oversteg 4,2 prosent i november 1990 regnet i forhold til samme måned året før. Pga. den uventede høye oljeprisen ble prisveksten 4,5 prosent i november, og indeksforhandlinger gjennomført.

Vurderes lønnsveksten fra 1989 til 1990 ut fra historiske erfaringer når det gjelder faktorer som bestemmer lønnsveksten, må en kunne si at det så langt ikke har funnet sted noen vesentlig grad av gjeninnhenting av den reduserte lønnsvekst som fulgte av lovreguleringene i 1988 og 1989.

Bedring i utenriksøkonomien

Driftsbalansen overfor utlandet viste ifølge foreløpige beregninger et overskudd på vel 26 mrd. kroner i 1990 mot knapt 2 mrd. kroner i 1989. Knapt 15 mrd. kroner av overskuddet i 1990 kan tilskrives uventet høye oljepriser målt i dollar (dvs. sett i forhold til oljepriser på 20 dollar pr. fat fra august til desember 1990). Bedringen skyldes også mode-

DISPONIBEL REALINNTTEKT FOR NORGE OG NETTO INNENLANDSK BRUK AV VARER OG TJENESTER
Milliarder 1988-kroner

Bruttonasjonalproduktet fratrasket kapitalslit gir uttrykk for den nettoinntekten som skapes i Norge i løpet av et år. Trekker en deretter fra netto renter, aksjeutbytte og stønader til utlandet, får en et uttrykk for den inntekten som kan brukes til konsum og sparing. Ved å korrigere for prisstigningen, får en fram hvordan den disponible realinntekten har utviklet seg over tid. I figuren er utviklingen i disponibel inntekt for Norge i perioden 1981-1990 sammenstilt med utviklingen i netto innenlandsk bruk av varer og tjenester, som er summen av privat og offentlig konsum og nettorealinvesteringer. Figuren gir en illustrasjon av utviklingen i netto innenlandsk bruk av varer og tjenester, regnet i faste priser, og i den disponible realinntekten. Differansen tilsvarer balansen på driftsregnskapet overfor utlandet.

rat vekst i samlet importverdi, mens veksten i eksporten holdt seg oppe. En betydelig reduksjon i importen av skip bidro også til bedringen av driftsbalansen.

Norges nettogjeld overfor utlandet ble redusert med 42 mrd. kroner gjennom 1990 og utgjorde 13 prosent av BNP mot vel 20 prosent året før.

Høy vekst i Norges disponible realinntekt

Disponibel realinntekt for Norge økte med vel 4 prosent fra 1989 til 1990. Bidragene fra økt produksjon og bedret bytteforhold var begge om lag 2

prosent. Fortsatt er imidlertid Norges disponible realinntekt lavere enn i 1985, dvs. før fallet i oljeprisene.

UTVIKLINGEN I NOEN MAKROØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

Prosentvis volumendring i 1988-priser ¹⁾

	Mrd. 1988- kr.	Vekst fra samme periode året før				Underliggende tendens. Årlig rate (regnet fra foregående kvartal) ⁵⁾			
	1990	90.1	90.2	90.3	90.4a	90.1	90.2	90.3	90.4a
Privat konsum	312,3	3,5	2,2	3,1	3,7	4	4	3	1
Varer	198,2	3,3	2,0	3,5	4,2	5	5	4	1
Tjenester	104,3	4,1	2,4	1,7	2,5	3	2	2	2
Nordmenns konsum i utlandet	19,2	-2,8	3,8	2,4	3,0	*	*	*	*
- Utlendingers konsum i Norge	9,4	-6,3	1,8	-2,8	1,7	*	*	*	*
Offentlig konsum	127,7	0,5	3,7	1,7	1,5	*	*	*	*
Statlig konsum	50,8	0,5	7,2	2,3	1,1	*	*	*	*
Sivilt konsum	30,6	2,4	6,4	1,2	-1,9	*	*	*	*
Militært konsum	20,2	-3,2	8,6	4,2	4,5	*	*	*	*
Kommunalt konsum	76,9	0,5	1,4	1,3	1,8	*	*	*	*
Bruttoinvestering i fast kapital	118,5	-7,5	-34,9	-31,2	-26,5	*	*	*	*
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	22,3	-9,7	-68,6	-69,0	-61,9	*	*	*	*
Fastlands-Norge	96,3	-7,0	-8,5	-10,6	-3,9	-8	-7	-4	2
Industri og bergverksdrift	14,5	-12,7	-10,7	-8,2	6,0	-6	-1	4	8
Annen vareproduksjon	13,0	-14,9	-11,0	-12,8	-2,1	-12	-8	-2	7
Annen tjenesteyting	68,7	-4,6	-7,6	-10,6	-6,5	-7	-8	-6	-1
Lagerendring (BNP-vekstbidrag)	14,5	(2,5)	(9,8)	(5,0)	2,9	*	*	*	*
Skip og plattf. under arb.(BNP-vbd.)	10,3	(-0,5)	(6,8)	(2,5)	1,8	*	*	*	*
Varelagre (BNP-vekstbidrag) ³⁾	4,2	(3,0)	(3,0)	(2,5)	1,1	*	*	*	*
Innenlandsk anvendelse	573,0	2,9	0,8	-1,5	-2,7	-1	-1	-1	1
- påløpte inv. oljevirks. og u. sjøfart ²⁾	32,6	-12,4	-29,9	-47,9	-49,2	*	*	*	*
etterspørsel fra fastlands-Norge	536,3	0,7	0,5	0,1	1,7	1	2	2	2
Eksport.....	252,8	9,6	6,3	5,0	8,0	8	8	7	5
Tradisjonelle varer	112,1	14,7	5,1	10,8	4,6	11	10	4	-2
Råolje og naturgass	61,5	0,6	-2,7	-4,3	9,9	-4	1	10	18
Skip og oljeplattformer	9,1	37,6	160,5	12,4	60,1	*	*	*	*
Tjenester	70,2	8,2	5,8	4,2	7,5	6	6	7	7
Samlet anvendelse	825,8	4,9	2,4	0,4	0,3	2	2	1	3
Import.....	224,9	8,8	7,7	-1,4	-4,8	2	-1	-3	1
Tradisjonelle varer	142,8	15,2	6,2	6,3	8,4	12	8	4	3
Råolje	1,1	69,0	183,3	90,6	135,0	*	*	*	*
Skip og oljeplattformer	13,8	-24,7	22,0	-60,9	-63,7	*	*	*	*
Tjenester	67,2	4,2	5,4	2,1	1,8	4	4	2	3
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	600,9	3,5	0,5	1,1	2,4	2	3	3	3
- fastlands-Norge	521,3	2,7	-0,1	1,3	1,1	1	2	2	2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	79,7	9,1	4,5	-0,2	10,7	3	6	9	12
Fastlands-næringer	479,3	2,3	-0,8	1,4	0,8	1	2	2	2
Industri og bergverksdrift	91,2	3,0	-3,3	1,7	-0,0	1	2	3	2
Annen vareproduksjon	73,8	0,2	-2,4	1,7	-3,8	-2	-1	-2	-4
Annen tjenesteyting	314,3	2,5	0,2	1,2	2,2	2	2	3	3
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	41,9	(0,5)	(0,5)	0,0	0,4	*	*	*	*

¹⁾ Fotnoter, se "Teknisk merknad".

PRISINDEKSER FOR MAKROØKONOMISK HOVEDSTØRRELSER

	Prosentvis endring fra samme periode året før				Underliggende tendens. Årlig rate (regnet fra foregående kvartal)			
	90.1	90.2	90.3	90.4a	90.1	90.2	90.3	90.4a
Privat konsum	4,3	3,9	4,2	4,5	4	5	5	4
Offentlig konsum	4,6	3,5	3,9	5,0	3	5	5	8
Bruttoinvesteringer i fast kapital	2,4	1,5	1,3	-0,6	3	-8	19	-13
- fastlands-Norge	1,9	0,6	1,8	1,2	-1	0	7	-1
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	3,5	2,9	3,3	3,2	3	2	8	1
- etterspørsel fra fastlands-Norge	3,9	3,3	3,8	4,0	3	4	5	4
Eksport	3,7	-5,0	2,4	14,3	-1	-16	28	56
- tradisjonell vareeksport	-4,0	-6,8	-5,6	2,8	-8	-8	0	30
Samlet anvendelse	3,7	0,4	3,1	6,8	2	-4	14	17
Import	3,0	1,6	-0,2	-1,0	-1	-2	0	2
- tradisjonell vareimport	2,1	0,8	0,1	0,2	-1	-1	3	-2
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	3,9	0,0	4,3	9,9	3	-5	20	22
- fastlands-Norge	1,8	1,4	2,1	3,4	2	2	4	6

TEKNISK MERKNAD OM KVARTALSTALLENE OG FOTNOTER TIL TABELLENE

Fotnoter: 2) Inkludert skip, oljeplattformer og plattform-moduler under arbeid. 3) Utenom skip, oljeplattformer under arbeid og plattform-moduler under arbeid. BNP-vekstbidragene er beregnet som differansen mellom lagerinvesteringene i kvartalet og samme kvartal året før, regnet i prosent av BNP samme kvartal året før. 4) Korreksjon for frie banktjenester og visse avgiftsberegninger. BNP-vekstbidragene er beregnet som økningen i posten fra samme kvartal året før, regnet i prosent av BNP samme kvartal året før. 5) Vekst fra foregående kvartal i glattet sesongkorrigert serie, omregnet til årlig rate. a) Anslag tildels basert på framskrivninger. *) Endringstall gir liten mening.

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene for årene til og med 1988 er avstemt mot de sist publiserte årlige regnskapstallene.

Basisår og kjeding: Volumtall for 1989 og 1990 er beregnet i 1988-priser, og det er brukt vektorer fra dette året. I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes alle størrelser i faste priser med basis i prisene to år tidligere. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringssatene (vekstratene). For sammenligningens skyld er det derfor i alle tabeller gitt vekstrater med 1988 som basisår (felles omregningsår). Dette er gjort ved å prisomregne fastpristallene for årene før 1988 til 1988-priser. Prisomregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.

Bruttoinvesteringer: Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt er sterkt påvirket av de store svingningene i investeringer i oljevirkosomhet. Disse svingningene skyldes blant annet at plattformer som har vært under arbeid i flere år, regnes som investert i det kvartal og med den kapitalverdi de har ved uttaging til feltet.

Sesongjusterte tall: Det kvartalsvise nasjonalregnskapet utarbeides som et ikke-sesongkorrigert regnskap, der en søker å registrere de faktiske transaksjoner i hvert kvartal. De fleste tallseriene på detaljert regnskapsnivå viser derfor klare sesongsvingninger. Disse seriene er sesongjustert og deretter summert sammen med de øvrige tallseriene til de totalstørrelsene som er presentert i teksttabellene og diagrammene. For offentlig sektors innkjøp av varer og tjenester hvor en foreløpig ikke har tilstrekkelig informasjon til å fastlegge sesongmønsteret, er sesongjusteringen basert på skjønn.

Underliggende tendens: Norsk økonomi er så liten at tilfeldige eller enkeltstående, store hendelser kan gi store utslag i tallene. De sesongkorrigerte tallene glattes derfor, slik at en kan finne fram til den underliggende tendensen for hver av seriene. Ved glattingen forsøker en å skille mellom tilfeldige og systematiske variasjoner i serien.

REVISJONER AV BEREGNET UNDERLIGGENDE TENDENS

(Vekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate)

Publ.	87.1	87.2	87.3	87.4	88.1	88.2	88.3	88.4	89.1	89.2	89.3	89.4	90.1	90.2	90.3	90.4
-------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

BNP fastlands-Norge

Nov.-87	-1	0	1													
Jan.-88	-1	1	2	2												
Jun.-88	0	0	1	0	-2											
Sep.-88	-1	0	0	0	-1	-1										
Des.-88	-1	0	1	1	0	-1	-2									
Feb.-89	-1	0	1	1	0	-1	-1	-2								
Jun.-89	1	2	2	2	0	-2	-3	-4	-3							
Sep.-89	1	2	2	2	-1	-2	-4	-4	-2	1						
Des.-89	1	2	2	2	0	-2	-4	-4	-2	1	3					
Feb.-90	1	2	2	2	0	-2	-3	-3	-1	2	3	2				
Jun.-90	0	1	1	-1	-3	-4	-4	-3	-1	1	1	0	-2			
Sep.-90	0	1	1	-1	-3	-4	-4	-3	-2	1	1	1	1	3		
Des.-90	0	1	1	-1	-3	-4	-4	-3	-2	1	1	1	2	3	3	
Feb.-91	0	1	1	-1	-3	-4	-4	-3	-1	1	2	1	1	2	2	2

Etterspørsel fra fastlands-Norge

Nov.-87	-2	-2	-2													
Jan.-88	-1	-1	0	1												
Jun.-88	-1	0	1	1	-2											
Sep.-88	-1	0	0	0	-2	-4										
Des.-88	-1	0	0	0	-2	-4	-4									
Feb.-89	-1	0	0	0	-3	-5	-4	-3								
Jun.-89	0	1	1	0	-3	-5	-5	-4	-3							
Sep.-89	0	1	1	0	-3	-6	-7	-6	-4	0						
Des.-89	0	1	1	0	-3	-5	-6	-6	-5	-2	0					
Feb.-90	0	1	1	0	-3	-5	-6	-6	-4	-2	0	1				
Jun.-90	0	1	1	0	-3	-6	-7	-7	-4	-2	-1	-1	-1			
Sep.-90	0	1	1	0	-3	-6	-7	-7	-5	-2	0	1	2	3		
Des.-90	0	1	1	0	-3	-6	-7	-7	-5	-2	-1	0	1	2	2	
Feb.-91	0	1	1	0	-3	-6	-7	-7	-5	-2	0	1	1	2	2	2

MERKNADER TIL REVISJONENE

Revisjoner kan enten skyldes nye/reviderte kvartalstall for inneværende år, nye/reviderte årlige nasjonalregnskap for tidligere år eller overgang til nytt prisbasis-år. Fordi vekstratene etter omregning til årlig rate er avrundet til nærmeste hele prosent, kan 1 prosentenhets endring i vekstraten først og fremst skyldes ulik avrunding.

Publisert:	Prisbasis:	Nytt årlig regnskap:	Andre merknader:
------------	------------	----------------------	------------------

Nov.-87	1986		
Jan.-88	"		
Jun.-88	"	1985-87	Nytt sesongjusteringsprogram tatt i bruk.
Sep.-88	"		
Des.-88	"		
Feb.-89	"		
Jun.-89	1987	1986-87	
Sep.-89	"		Revidert sesongjusteringsprogram.
Des.-89	"		
Feb.-90	"		
Jun.-89	1988	1987-88	
Sep.-90	"		
Des.-90	"		
Feb.-91	"		

KONJUNKTURUTVIKLINGEN I UTLANDET

USA: Konjunkturedgang og usikre framtidssutsikter.

USAs økonomi er nå inne i et konjunkturtilbakeslag. Ifølge flere indikatorer startet nedgangen mot slutten av 2.kvartal eller ved begynnelsen av 3.kvartal, og ble forsterket av krisen i Persiabukta. Før krigen brøt ut var det ikke ventet at tilbakeslaget ville bli alvorlig.

Årsveksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) i 1990 er foreløpig beregnet til om lag 1 prosent, mot 2,5 prosent i 1989. Imidlertid har det vært en tendens til at de kvartalsvise BNP-vekstratene er blitt nedjustert etterhvert, slik at årsveksten sannsynligvis vil bli under 1 prosent.

Konsumprisindeksen vokste med 5,6 prosent fra 1989 til 1990, opp fra 4,9 prosent fra 1988 til 1989. Stigningstakten var sterkest i andre halvår på grunn av den økte oljeprisen. Imidlertid viste konsumprisindeksen eksklusive matvarer og energi en tendens til avtakende vekst gjennom 1990, og det ventes nå ikke noen økning i inflasjonstakten i perioden fram til og med 1992.

Veksten i privat konsum ble nesten halvert fra 1989 til 1990, fra henholdsvis 1,9 prosent til om lag 1 prosent. Veksten i realdisponibel inntekt var svært svak, og sammen med oljeprisøkningen førte den svake inntektsutviklingen til reduksjon i bilsalget

og salget av oljeprodukter. Høy etterspørsel etter andre varige forbruksgoder på begynnelsen av året oppveiet nedgangen i bilsalget, slik at etterspørselen etter varige goder totalt sett var omtrent som i 1989. Utviklingen var negativ også for ikke-varige goder, slik at det var et økt tjenestekonsum som sto for veksten i privat konsum i 1990.

Boliginvesteringene gikk ned med 4 prosent i 1989, og nedgangen i 1990 er anslått til mellom 4 og 5 1/2 prosent. Mens det høye rentenivået var hovedårsaken til nedgangen i 1989, ble boliginvesteringene i 1990 dempet av den svake inntektsutviklingen.

Veksten i private investeringer utenom bolig ble betydelig redusert i 1990 i forhold til 1989, fra henholdsvis 3,9 prosent til knappe 1,5 prosent. Dette skyldtes først og fremst den lavere etterspørselsveksten og redusert inntjening i næringslivet.

Arbeidsledigheten var økende gjennom 1990, og nådde 6,1 prosent i desember. Som gjennomsnitt for 1990 ble arbeidsledigheten 5,5 prosent, mot 5,3 prosent i 1989. Industrisyssetningen gikk ned gjennom hele 1990, men sysselsettingen i tjenesteteying, spesielt i helsesektoren, økte slik at total sysselsetting økte svakt med 0,5 prosent fra 1989.

Også i 1990 var eksporten den sterkeste etterspørselskomponenten. Veksten i eksportvolumet i 1990 var imidlertid betydelig lavere enn i 1989;

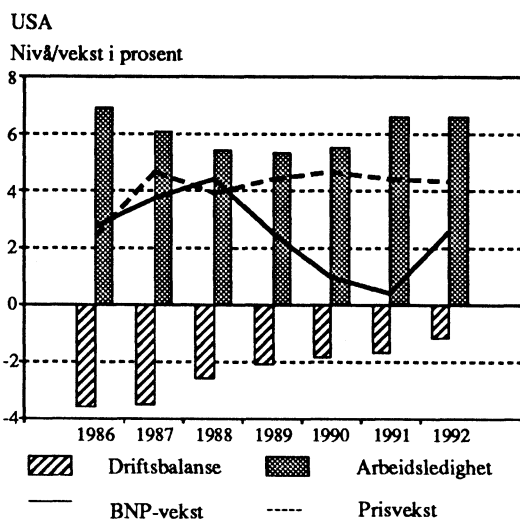
USA: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring fra året før i prosent der ikke annet framgår

	1989	1990		1991			1992		
	Regn- skap	OECD des	DRI jan	OECD des	LINK des	DRI jan	OECD des	LINK des	DRI jan
Privat konsum	1,9	1,0	0,9	-0,5	1,1	-0,5	0,8	2,2	2,2
Offentlig konsum	2,3	2,9	2,2	1,6	-0,3	2,0	0,7	-0,3	1,3
Boliginvesteringer	-4,0	-4,1	-5,5	-4,5	-7,6	-7,7	1,9	5,0	11,2
Andre private investeringer	3,9	1,5	1,2	1,0	-3,2	-2,7	2,5	3,4	6,7
Eksport	11,0	5,8	5,8	7,4	1,7	3,0	8,5	4,2	8,9
Import	6,0	3,3	2,9	1,7	-1,6	-2,6	3,5	3,0	7,3
Bruttonasjonalprodukt	2,5	1,0	0,9	0,9	0,6	-0,4	1,9	2,3	3,5
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-2,1	-1,9	-1,9	-1,6	-1,9	-1,6	-1,0	-1,4	-1,1
Konsumprisvekst 1)	4,5	5,4	5,0	6,8	5,9	4,7	5,4	4,5	3,1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,3	5,5	5,5	6,4	6,6	6,9	6,7	6,6	6,5

1) Nasjonalregnskapets deflator for privat konsum.

Kilde: OECD Economic Outlook, Data Resources Inc. (DRI) og LINK-prosjektet (et internasjonalt prognosesamarbeid).

henholdsvis 5 1/2 - 6 prosent og 11 prosent. Dette skyldtes blant annet lavere vekst blant handelspartnere.

Importvolumveksten i 1990 ser ut til å bli om lag 3 prosent, ned fra 6 prosent i 1989. Reduksjonen i importen har først og fremst sammenheng med svikten i innenlandsk etterspørsel.

Økningen i oljeprisen og svekkelsen av dollarkursen i andre halvår i 1990 førte til en betydelig forverring av driftsbalansen fra første til andre halvår ifjor. Foreløpige tall tyder på at driftsunderskuddet økte fra knappe 45 milliarder dollar til om lag 53 mrd dollar fra første til andre halvår, mens tilsvarende tall for vareunderskuddet er henholdsvis 46 og 58 mrd dollar. Til tross for forverringen i andre halvår ble underskuddene i 1990 lavere enn de var i 1989. Målt som prosent av BNP gikk driftsunderskuddet ned fra 2,1 til 1,9.

Det føderale budsjettunderskuddet viste et underskudd på 220 milliarder dollar i budsjettåret 1990 (1.oktober 1989 til 30.september 1990). I budsjettåret 1989 var til sammenlikning underskuddet 153 mrd dollar. Regnet i prosent av BNP var underskuddet i 1989 og 1990 henholdsvis 3 prosent og 4,1 prosent.

Utsiktene for amerikansk økonomi er mer usikre enn vanlig, som en følge av krigen i Persiabukta. Store sprik i prognosene reflekterer i hovedsak forskjellige forutsetninger om utviklingen i oljeprisen og dollarkursen. En annen kilde til usikkerhet er problemene i finanssektoren og fallende eiendomspriser.

Lavere rentenivå, god eksportvekst på grunn av den svake dollarkursen og lavt nivå på lagerbeholdningen kan gi impulser til vekst igjen fra sommeren i år. Felles for prognosene er en svak økonomisk utvikling gjennom første halvår i år, og ny, men moderat oppgang fra midten av 1991. På den annen side utelukkes ikke at konjunkturtilbakeslaget i USA kan bli sterkere og mer langvarig.

Utviklingen i eksport- og importverdiene tilsier at det vil finne sted en bedring av vare- og driftsba-

lansen. Prognosene anslår en svak reduksjon i underskuddene i 1991, og en relativt betydelig forbedring av driftsbalansen i 1992.

Det føderale budsjettunderskuddet ser ut til å nå en topp i budsjettåret 1991. Anslagene blir jevnlig oppjustert, og det ventes nå et anslag fra kongressens budsjettkontor på over 330 milliarder dollar. I dette anslaget er krigsutgifter på over 30 mrd dollar inkludert. Fra og med 1992 ventes underskuddet å gå ned.

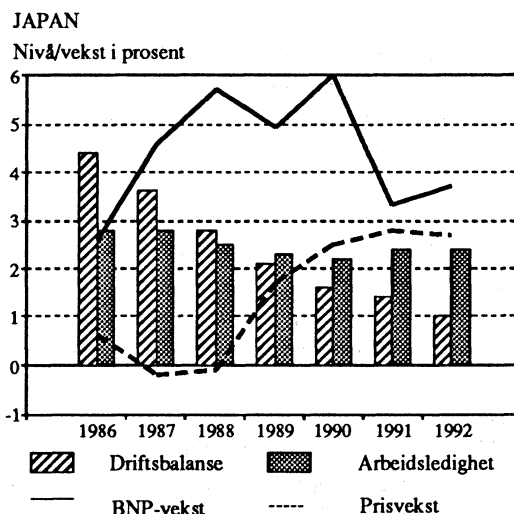
Japan: Sterk vekst i 1990, men lavere utsikter for eksport og investeringer.

Bruttonasjonalproduktet (BNP) i Japan ser foreløpig ut til å ha vokst med om lag 6 prosent i 1990, opp fra knappe 5 prosent i 1989. Dette er høyere vekst enn prognosene fra ett år tilbake. Det var først og fremst veksten i private investeringer utenom bolig på 14 prosent og veksten i eksportvolumet på 11 - 12 prosent som bidro positivt til den sterke veksten. Lavere forventet vekst både i private investeringer og eksport vil i de nærmeste årene bringe BNP-veksten ned; i 1991 ventes en BNP-vekst på 3 prosent.

Privat konsum vokste med rundt 4 prosent i 1990, opp fra 3,5 prosent i 1989. Den sterke lønnsveksten på 5,9 prosent var en viktig faktor bak konsumutviklingen.

Nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum økte i 1990 med om lag 2,5 prosent, opp fra 1,7 prosent i 1989. Det var først og fremst økte lønnsutgifter som presset prisene. Oljeprisøkningen ga en forholdsvis moderat økning i konsumprisene, siden yenkursen i andre halvår 1990 samtidig ble sterkere.

Arbeidsmarkedet var fortsatt stramt i 1990, med en ledighetsprosent på 2,2 - 2,3 prosent. Siden i fjor sommer har det vært svake tegn til noe mindre stramt arbeidsmarked. Forholdet mellom ledige

JAPAN: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL

Volumendring fra året før i prosent der ikke annet framgår

	1989	1990		1991			1992		
	Regn- skap	LINK des	OECD des	LINK des	OECD des	NRI jan	LINK des	OECD des	DRI des
Privat konsum	3,5	4,0	4,1	4,3	3,8	3,7	4,9	3,8	4,0
Offentlig konsum	2,1	2,0	2,1	2,0	2,0	2,0	1,8	2,0	..
Boliginvesteringer	2,8	0,0	5,6	-8,3	-1,0	0,9	0,2	2,5	..
Andre private investeringer	17,8	13,3	14,4	6,9	6,6	5,4	5,6	5,5	..
Offentlige investeringer	-1,4	2,4	3,0	3,5	1,9	5,0	4,2	2,6	..
Eksport	15,5	6,1	12,6	2,4	6,5	5,1	3,8	7,8	5,3
Import	21,3	7,0	13,5	7,9	7,9	7,0	4,1	7,5	7,9
Bruttonasjonalprodukt	4,9	5,8	6,1	3,0	3,7	3,3	4,3	3,8	3,0
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	2,1	1,9	1,3	1,1	1,1	1,9	1,1	1,0	0,9
Konsumprisvekst 1)	1,7	2,5	2,4	2,8	2,4	3,2	3,4	2,0	2,6
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,3	2,3	2,1	2,5	2,3	..	2,8	2,3	2,2

1) Nasjonalregnskapets deflator for privat konsum

Kilde: OECD Economic Outlook, Data Resources Inc. (DRI), Nomura Research Institute (NRI) og LINK-prosjektet (et internasjonalt prognosesamarbeid).

jobber og arbeidssøkere gikk ned fra 1,5 i juni til 1,42 i oktober.

Private investeringer utenom bolig vokste med om lag 14 prosent i 1990, ned fra nesten 18 prosent i 1989. Dette ga et betydelig bidrag til BNP-veksten; i faste priser utgjorde private investeringer utenom bolig i 1990 hele 25 prosent av bruttonasjonalproduktet. Andelen har økt de siste årene, fra rundt 19 prosent i 1985. Det stramme arbeidsmarkedet i de siste årene og lavt rentenivå har vært de viktigste drivkreftene bak den høye investeringsveksten.

Veksten i boliginvesteringene i 1990 ser ut til å bli høyere enn i 1989, til tross for hevingen av rentenivået i 1989 og i 1990. I første halvår i fjor økte investeringene med rundt 7 prosent (sesongjustert årlig rate). Det er ventet en svak utvikling gjennom andre halvår, slik at årsveksten trolig blir 3 - 5 prosent.

Vekstanslag for eksportvolumet peker mot en eksportvekst på 11 - 12 prosent i 1990, mot 15,5 prosent i 1989. Nedgangen i veksttakten skyldtes i første rekke redusert vekst internasjonalt.

Anslag for veksten i importvolumet i 1990 fra OECD og fem japanske institutter er på vel 13 prosent, en betydelig nedgang fra veksten på over 21 prosent i 1989. Lavere etterspørsel fra eksport- og investeringssektorene og svekkelsen av yenkursen var blant de viktigste faktorene til dempet importvekst.

Overskuddet på varebalansen ble kraftig redusert i 1990 på grunn av oljeprisøkningen. Overskuddet fra januar til oktober var 51,4 milliarder dollar mot 68,1 milliarder dollar i samme periode i

1989. Overskuddet på driftsbalansen gikk i samme periode ned fra 60,4 milliarder dollar til 30,7 milliarder dollar. For året 1990 ser det ut til at overskuddet på varebalansen blir vel 55 milliarder dollar, mens overskuddet på driftsbalansen ser ut til å bli noe under 40 mrd dollar, dvs 1,4 prosent av BNP.

I løpet av 1990 økte rentenivået i Japan kraftig; diskontoen ble hevet fra 4,25 prosent i januar til 6 prosent i august. Samtidig falt verdien av aksjene på Tokyo-børsen med om lag 40 prosent. Det er også tegn til fall i eiendomsprisene. Disse faktorene vil trolig virke dempende på den innenlandske etterspørselen. Et finansmarked som er blitt mer åpent og et vedvarende inflasjonspress vil neppe gi grunnlag for mer enn en svak senkning av rentenivået i 1991. Veksten i investeringene kan derfor ventes å avta. Investeringene vil imidlertid fortsatt holdes oppe av investeringer i arbeidsbesparende teknologi. Dessuten vil Japan øke de offentlige investeringene, etter påtrykk fra USA. Den private investeringsveksten - utenom boliginvesteringer - i 1991 og 1992 antas å bli henholdsvis 5 1/2 - 7 prosent og 5 1/2 prosent. Privat konsum ventes å vokse med rundt 4 prosent både i 1991 og 1992, mens importen antas å vokse med henholdsvis 7 - 8 prosent og 4 - 8 prosent de nærmeste to årene.

Eksportvolumet vil, ifølge prognosene, vokse med 2 1/2 - 6 1/2 i 1991 og med 4 - 8 prosent i 1992. Eksportveksten antas å bli dempet av en videre styrking av yenkursen samt redusert vekst internasjonalt. Pengepolitikken vil trolig holdes relativt stram. Sammen med en fortsatt solid realøkonomi vil dette trolig gi en sterk valutakurs de nærmeste årene.

Arbeidsledighetsraten vil, ifølge prognosene, bare øke svakt i 1991 og 1992. Det stramme arbeidsmarkedet vil holde prisveksten omtrent på samme nivå som i 1990.

I 1991 og i 1992 gir prognosene en svak økning i vare- og driftsbalansen, men driftsbalansen målt i prosent av BNP vil gå ned til om lag 1 prosent i 1992.

Tyskland: Gjenforeningen preger utviklingen

Manglende statistikk gjør det vanskelig å kommentere den økonomiske utviklingen i et samlet Tyskland, og hovedvekten i vurderingen av 1990 og de nærmeste årene framover er lagt på Tyskland(vest). Flere av konjunkturinstituttene lager imidlertid prognoser for Tyskland(øst). Både befolkningsfordelingen og størrelsen på bruttonasjonalproduktet i de to områdene tilsier at Tyskland(vest) vil dominere makrobildet i et samlet Tyskland. Tall for offentlige budsjetter omtalt nedenfor gjelder Tyskland totalt.

Foreløpige nasjonalregnskapstall for Tyskland(vest) viser en vekst i bruttonasjonalproduktet i 1990 på 4,6 prosent, dvs. betydelig høyere enn prognosene, og vesentlig sterkere enn gjennomsnittet i OECD-området. Den kraftige investeringsveksten de siste par årene er antatt å avta noe framover, men prognosene viser at investeringene som andel av bruttonasjonalproduktet fortsatt vil øke. Også privat og offentlig konsum ekspanderer betydelig. Inflasjonen er ventet å tilta noe i inneværende år, men å avta igjen allerede i 1992.

Flere faktorer bidrar positivt til konsumutviklingen i Tyskland(vest): Befolkningsveksten som følge av immigrasjonsbølgen fra øst samt økte privat disponible inntekter bidrar til å øke privat konsum. De fem tyske instituttene (STI) anslår at 210.000 personer i arbeidsdyktig alder flyttet fra øst til vest i 1990 og at 80.000 personer vil følge etter i 1991. Økningen i husholdningenes kjøpekraft var særlig sterk i 1990, og gjenspeiler både vekst i sysselsettingen, skattelettelser ved inngangen av året og en relativt høy lønnsvekst. Både sysselsettingsveksten og lønnsveksten er ventet å avta noe i inneværende år. Ekspansjonen i offentlig konsum skyldes blant annet lønnsveksten og en viss økning i offentlig sysselsetting. Av betydning er også økte utgifter på de offentlige helsebudsjetter som følge av regelendringer.

Investeringsveksten er antatt å falle tilbake til mer moderate rater i inneværende og neste år, etter et par år med svært høy vekst. Det høye rentenivået er ventet å slå særlig sterkt ut for bygg- og anleggsinvesteringene, selv om det fortsatt er press i boligmarkedet med økende boligpriser som følge av immigrasjonsbølgen. Det legges også til grunn en lavere vekst i offentlige investeringer framover, på grunn av behovet for kutt i offentlige utgifter og nødvendigheten av å redusere presset i økonomien.

En stor del av eksportveksten i både 1990 og de nærmeste årene framover skyldes at tallene inkluderer eksport til Tyskland(øst). Regnet uten dette bidraget legger STI til grunn en eksportvekst på bare 3 1/2 prosent i 1991. Fortsatt vekst i innenlandsk etterspørsel, høy kapasitetsutnyttning i indu-

TYSKLAND (VEST): MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL
Volumendring fra året før i prosent der ikke annet framgår

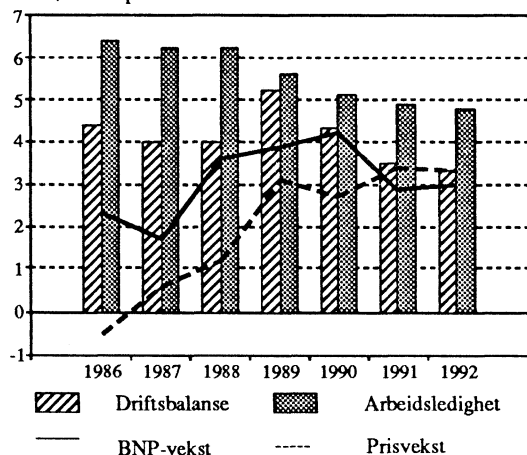
	1989		1990			1991			1992	
	Regn- skap	Regn- skap	DRI nov	STI des	OECD des	DRI nov	STI des	OECD des	DRI nov	OECD des
Privat konsum	1,7	4,4	4,3	4,5	5,3	3,8	2,5	3,5	3,5	2,2
Offentlig konsum	-0,9	2,9	1,4	1,5	2,2	1,2	1,5	1,0	1,6	0,4
Investering i fast realkapital	7,3	..	8,0	8,5	8,2	5,0	4,5	4,0	6,1	3,8
Maskiner, utstyr	9,7	12,1	9,9	12,0	..	5,6	6,0	..	7,1	..
Bygninger	5,1	5,0	6,1	5,5	..	4,4	3,5	..	5,0	..
Eksport	11,5	9,5	7,6	8,5	8,6	4,9	8,0	8,8	5,0	9,9
Import	8,8	10,9	8,8	10,0	10,0	6,9	9,0	9,9	7,7	9,6
Bruttonasjonalprodukt	3,9	4,6	3,8	4,0	4,2	3,2	2,5	3,0	3,4	2,6
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	5,2	..	4,0	4,5	..	3,3	3,6	..	3,3	..
Konsumprisvekst	2,8	..	2,7	3,0	2,6	3,3	4,0	3,9	2,8	3,7
Arbeidsledighetsrate (nivå) ¹⁾	5,6	..	5,1	5,2	5,0	4,6	5,2	5,0	4,4	5,1

1) Justert i forhold til standardiserte rater.

Kilde: Data Resources Inc. (DRI), fem tyske forskningsinstitutter (STI) og OECD.

TYSKLAND (VEST)

Nivå/vekst i prosent

strien, tap av konkurranseevne samt lavere vekst internasjonalt bidrar til lavere vekst i eksporten til andre markeder. DRI venter at en større andel av innenlandsk produksjon vil gå til dekning av innenlandsk etterspørsel, noe som kommer til uttrykk ved eksport- og importanslagene. Prognosene viser en nedgang i overskuddet på driftsbalansen i både 1990 og 1991 regnet som prosent av bruttonasjonalproduktet.

En vekst i konsumprisene i Tyskland(vest) på 3-4 prosent er relativt høyt i forhold til inflasjonen under store deler av 1980-tallet. Prisveksten ligger imidlertid fortsatt under gjennomsnittet i OECD-området. For 1991 ventes det fortsatt moderat vekst i prisene på innenlands produserte varer og tjenester, selv om en regner med et etterslep fra økningen i oljeprisen via økte produksjonskostnader.

Det ventes fortsatt stram pengepolitikk av hensyn til inflasjonen, og finansieringen av offentlige underskudd som følge av kostnader ved gjenforeningen bidrar også til å holde rentenivået oppe. DRI venter at rentenivået vil holde seg rundt 9 prosent første halvår 1991, for deretter gradvis å bli redusert til rundt 8 prosent gjennom annet halvår. Grunnlaget for rentenedgangen er fallende renter i USA samt at lønnsveksten innenlands ikke skyter fart. De store og økende offentlige budsjettunderskuddene vil imidlertid kunne motvirke og utsette en rentenedgang.

Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til kostnadene ved gjenforeningen av de tyske statene. De økte offentlige utgiftene vil delvis bli finansiert ved utstedelse av statsobligasjoner, men det er nå også klart at nye avgifter vil bli innført som bidrag til å øke offentlige inntekter. Overføringene fra Tyskland(vest) til Tyskland(øst) er anslått til om lag 32 og 42 milliarder tyske mark (DM) i hhv. 1990 og 1991. Ifølge statsbudsjettet for Tyskland, er underskuddet beregnet til 67 og 70 milliarder DM i hhv. 1990 og 1991. De fem tyske instituttene legger imidlertid til grunn et underskudd på hele 90 milliarder DM i 1991.

Tyskland (øst): Omstilling og produksjonsnedgang

Som følge av økt konkurranse, redusert eksport på grunn av bortfall av subsidieordninger og fjerningen av sentralstyrte produksjonsplaner og garanti-systemer, falt produksjonen dramatisk i Tyskland(øst) gjennom annet halvår 1990. DRI antar at denne tendensen vil gjøre seg gjeldende også gjennom første halvår 1991, men at produksjonsveksten deretter vil ta seg kraftig opp etterhvert som gammel og uproduktiv virksomhet blir nedlagt og ny virksomhet etablert. Ifølge prognoser fra DRI vil bruttonasjonalproduktet vokse med 3,5 og 17,0 prosent i Tyskland(øst) i hhv. 1991 og 1992. LINK legger til grunn en mer pessimistisk utvikling med en betydelig nedgang i bruttonasjonalproduktet også gjennom 1991, og omtrent nullvekst i 1992.

Produksjonsnedgangen har ført til en dramatisk økning i arbeidsledigheten i Tyskland(øst) og også i antall personer med redusert arbeidstid. Ifølge prognoser fra 5TI kan arbeidsledigheten ventes å stige til 1,4 millioner personer i 1991. Dette betyr en ledighetsrate for Tyskland under ett på 7 prosent etter standardiserte rater. I tillegg kommer 1,8 millioner personer med redusert arbeidstid, de aller fleste i Tyskland(øst).

Til tross for sysselsettingsnedgangen i Tyskland(øst), har sterk lønnsvekst og overføringer fra vest bidratt til å opprettholde husholdningenes kjøpekraft. Dette, sammen med en formueseffekt av konverteringen av øst-tyske mark til DM i fjor, er med på å forklare den sterke etterspørselsveksten etter vestlige varer.

Fallet i konsumprisene i Tyskland(øst) som følge av økt konkurranse og oppheving av mange sentralt fastsatte priser, er ventet å fortsette inn i 1991. Ifølge prognoser fra DRI vil konsumprisene i Tyskland(øst) falle med 2 prosent i inneværende år, og deretter øke med om lag 5 prosent i 1992. Dette betyr en gjennomsnittlig prisvekst i Tyskland på 2,2 og 3,2 prosent i hhv. inneværende og neste år. LINK legger til grunn samme prisvekst for Tyskland(øst) i 1992, men venter en prisvekst på 4,1 prosent i inneværende år.

Storbritannia: Nedgangen fortsetter

Tall for annet halvår 1990 viser tydelig at Storbritannia er inne i en konjunkturedgang med negativ vekst i bruttonasjonalproduktet og høy inflasjon. Regnet som gjennomsnittlig vekst fra året før, er imidlertid veksten i bruttonasjonalproduktet anslått til om lag 1 1/2 prosent i 1990. Konjunkturomslaget, som nå er tidfestet til høsten 1988, må ses i sammenheng med høyt rentenivå som følge av stram pengepolitikk. Det er stor usikkerhet knyttet til både styrken og lengden av nedgangsfasen som

STORBRITANNIA: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL
 Volumendring fra året før i prosent der ikke annet framgår

	1989		1990		1991		1992			
	Regn- skap	NIESR nov	DRI nov	OECD des	NIESR nov	DRI nov	OECD des	NIESR nov	DRI nov	OECD des
Privat konsum	3,9	2,2	2,0	2,4	2,0	0,9	1,0	3,1	2,1	1,8
Offentlig konsum	0,8	2,6	2,7	2,0	1,7	2,2	1,3	1,0	1,7	1,5
Investering i fast realkapital	4,8	-1,1	-3,4	-1,3	-1,9	-4,4	-2,2	1,7	3,1	1,8
Eksport	4,3	5,3	4,4	6,7	6,3	1,6	5,0	6,6	4,3	5,2
Import	7,0	2,9	1,4	3,8	5,9	0,1	3,2	5,5	4,6	4,6
Bruttonasjonalprodukt	2,3	1,3	1,5	1,6	0,8	0,3	0,7	3,0	2,8	1,9
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-3,7	-3,5	-2,7	..	-2,7	-1,5	..	-2,2	-1,5	..
Konsumprisvekst ¹⁾	7,8	9,5	9,5	..	7,0	7,1	..	4,2	4,0	..
Arbeidsledighetsrate (nivå) ²⁾	7,0	6,5	6,3	6,5	7,8	7,6	6,9	..	8,5	7,3

1) Detaljomsetningsindeksen.

2) Justert i forhold til standardiserte rater.

Kilde: Data Resources Inc. (DRI), National Institute of Economic and Social Research (NIESR) og OECD.

allerede har vart i 2 1/2 år. Både NIESR og OECD legger til grunn et forsiktig omslag oppover første halvår 1991, mens DRI venter at konjunkturomslaget skal sette inn utover høsten.

En nedgang i private boliginvesteringer ledet konjunkturomslaget, mens fall også i andre investeringer gjennom 1990 forsterket konjunkturavmatningen. I tillegg til høyt rentenivå, har også fallende boligpriser, pressede profittmarginer i næringslivet og lavere etterspørselsvekst bidratt til investeringsnedgangen. Det ventes fortsatt nedgang i de samlede realinvesteringene i 1991, og derved fortsatt nedgang i aktivitetsnivået i bygg- og anleggssektoren. Historisk sett er imidlertid investeringenes andel av bruttonasjonalproduktet fortsatt på et relativt høyt nivå. Boliginvesteringene er antatt å være ledende i den forventede konjunkturoppgangen, mens et omslag i privat konsum vil forsterke oppgangen. Begge disse faktorene er imidlertid basert på en antagelse om nedgang i rentenivået, som vil redusere kostnadene ved å låne og også husholdningenes renteutbetalinger. Utviklingen i igangsatte boliger mot slutten av 1990 kan indikere at den kraftige nedgangen i boliginvesteringene er stanset opp.

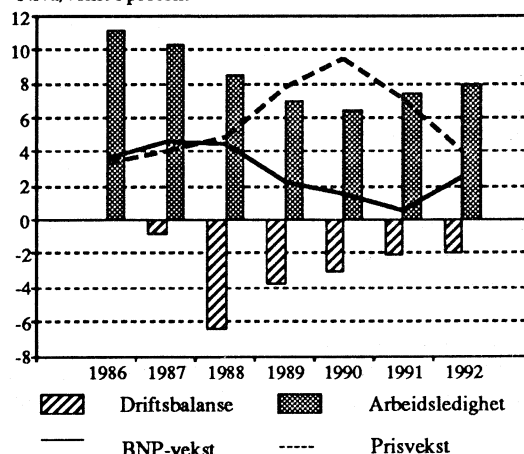
En betydelig vekst i eksporten gjennom første halvår 1990 sammen med en uventet sterk vekst i privat konsum - særlig tjenestekonsumet - holdt produksjonen oppe. Tilbakeslaget i både eksport og konsum annet halvår bidro imidlertid til nedgang i innenlandsk produksjon med fallende sysselsetting som resultat. Eksportutviklingen gjenspeiler både avtakende vekst internasjonalt og svekket konkurranseevne for britiske varer. De store avvikene i prognosene for eksportveksten i inneværende år

skyldes både ulike forutsetninger om utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet og om veksten på de britiske eksportmarkedene.

Britisk industri sliter med en klart høyere vekst i lønnskostnader pr. produsert enhet enn konkurrentlandene. Lønnsveksten, som tiltok gjennom de 8 første månedene i fjor, har deretter vist tegn til avmatning. Regnet fra samme måned året før var imidlertid lønnsveksten fortsatt 9 prosent i oktober 1990. Lavere lønnsvekst er ventet både som følge av økningen i arbeidsledigheten og pressede profittmarginer. Produktivitetsveksten er svak, fordi sysselsettingsnedgangen ikke fullt ut har holdt følge med produksjonsnedgangen.

Storbritannia har de senere år hatt betydelige underskudd på driftsbalansen. Regnet som prosent av bruttonasjonalproduktet gikk imidlertid underskuddet ned fra 1989 til 1990, som følge av en

STORBRITANNIA
Nivå/vekst i prosent

styrking av handelsbalansen for varer. Endrede oljepriser betyr lite for driftsbalansen isolert sett, da det meste av produksjonen av råolje og naturgass på britisk sokkel går til innenlandsk forbruk.

Prisstigningen er fortsatt svært høy, og økte priser på bensin og fyringsolje bidro til å forsterke inflasjonen utover høsten 1990. Sesongjusterte tall mot slutten av fjoråret indikerer imidlertid avtatt prisvekst. Mens konsumprisene steg med 10,9 prosent i både september og oktober 1990 (regnet fra samme måned året før), var prisstigningen i november på 9,7 prosent. Økningen i produsentprisindeksen har også avtatt noe den senere tid.

Storbritannia gikk inn i "the exchange rate mechanism" (ERM) den 8. oktober i fjor, med en sentral pund-kurs lik 2,95 tyske mark og et variasjonsbånd på pluss/minus 6 prosent. Samtidig med kunngjøringen av ERM-medlemsskapet, ble renten i sentralbanken satt ned fra 15 til 14 prosent. Pundet har siden holdt seg i den nedre del av båndet, blant annet som følge av forventninger om ytterligere rentesenkninger og en fortsatt høy prisstignings-takt.

Sverige: Konjunkturedgang, men fortsatt lav ledighet

Svensk økonomi gikk i 1990 inn i en konjunkturedgang etter en langvarig oppgangsperiode. BNP ser ut til å ha økt med bare om lag 1 prosent fra 1989 til 1990. Konjunkturavmatningen rammet først industrien, der både produksjonen og sysselsettingen i 1990 ligger an til å bli redusert i forhold til året

før. Privat forbruk økte med 1,1 prosent fra 1988 til 1989, og foreløpige anslag tyder på uendret konsumnivå fra 1989 til 1990. Husholdningenes disponible realinntekter antas å ha økt med nær 3,5 prosent; tross for økningen var spareraten likevel negativ. Arbeidsledigheten er fortsatt svært lav med bare 1,5 prosent (AKU) som årsgjennomsnitt, men økte noe gjennom året. Sterkt press i arbeidsmarkedet, spesielt i første halvår i fjor, forsterket den allerede høye lønns- og prisveksten. Omlegging av skattesystemet i retning av økte avgifter bidro til ytterligere prisvekst. Lavere eksportvekst enn importvekst, høy oljepris i annet halvår i tillegg til store lånefinansierte investeringer i utlandet har bidratt til økt underskudd på driftsbalansen med utlandet.

Kapasitetsproblemer og lav produktivitetsvekst medførte at den sterke etterspørselsveksten i 1989 ikke slo ut i en BNP-vekst på mer enn 2 prosent. Svak utvikling i innenlandsk etterspørsel sammen med forverret konkurranseevne dempet produksjonsutviklingen ytterligere i 1990. Omslaget startet i industrien, der produksjonsnedgangen tok til alt på våraparten i fjor. Ordretilgangen falt i årets tre første kvartaler med 12 prosent sammenliknet med samme periode året før. Dette peker i retning av en fortsatt og forsterket nedgang i industriproduksjonen. Aktiviteten i bygge- og anleggssektoren holdt seg på et høyt nivå i fjor, selvom produksjonsveksten ser ut til å bli noe lavere enn året før. Konjunkturinstitutet (KI) venter en svak produksjonsnedgang i denne bransjen i 1991, bl.a. som følge av en sterk nedgang i industriens investeringer i bygning-

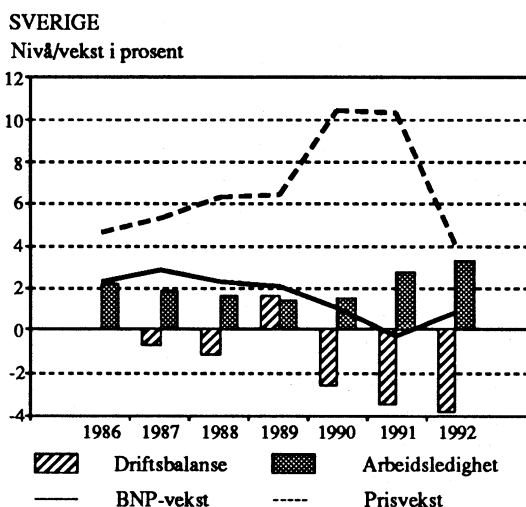
SVERIGE: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL
Volumendring fra året før i prosent der ikke annet framgår

	1989	1990		1991			1992		
	Regn skap	KI des	FD jan	OECD des	KI des	FD1) jan	OECD des	KI des	FD1) jan
Privat konsum	1,1	0,6	0,0	1,0	1,5	1,0	1,0	1,9	1,2
Offentlig konsum	2,2	1,7	1,3	1,2	0,6	0,3	1,5	0,7	0,5
Investering i fast realkapital	10,9	1,8	1,8	-5,8	-1,5	-3,5	-3,7	0,0	-1,9
Eksport	2,4	0,7	1,2	2,5	1,4	1,3	4,2	3,6	2,8
Import	7,1	1,6	1,3	2,2	2,0	1,4	2,5	2,9	2,4
Bruttonasjonalprodukt	2,1	1,1	0,9	-0,5	0,0	-0,5	0,8	1,3	0,4
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,6	-2,7	-2,4	-3,0	-4,0	-3,5	-2,8	-4,4	-4,2
Konsumprisvekst ²⁾	6,4	10,4	10,4	10,0	10,7	10,1	5,0	3,2	4,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	1,4	1,5	1,5	2,8	2,7	2,5	3,1	3,3	3,4

1) Alternativ med 7 prosents lønnsvekst i 1991 og 5 prosent i 1992.

2) Tallene fra OECD gjelder deflator for privat konsum.

Kilde: Finansdepartementet (FD), Konjunkturinstitutet (KI) og OECD.

er og anlegg. Produksjonen innenfor privat tjenesteyting, ser ut til å ha holdt seg bra oppe i fjor, men også her forventes en produksjonsnedgang i 1991.

Arbeidsledigheten falt i første halvår 1990 til bare 1,3 prosent av arbeidsstyrken (AKU). I sommer kom omslaget med avtagende stramhet i arbeidsmarkedet. Justert for normale sesongvariasjoner steg arbeidsledigheten fra 1. til 4. kvartal 1990 med nær 40 prosent og antallet nymeldte ledige plasser var i 4. kvartal 1990 nær 30 prosent lavere enn i samme periode året før. Sammen med økning i varsel om driftsinnskrenkninger og permitteringer, peker dette i retning av en markant økning av arbeidsledigheten i 1991 og 1992.

Investeringene i fast kapital sto for hoveddelen av omslaget i innenlandsk etterspørsel i 1990. Mens investeringsveksten i 1989 var på nær 11 prosent, ser veksten i fjor ut til å ha kommet ned på i underkant av 2 prosent. Det høye kostnadsnivået, dårlige utsikter for innenlandsk etterspørsel og den sterke økningen i produksjonskapasiteten mot slutten av 1980-tallet, vil virke negativt på næringslivets innenlandske realinvesteringer i år og til neste år. Svenske bedrifters iver etter å investere direkte i EF-land trekker i samme retning. Finansdepartementet (FD) anslår investeringsnedgangen i 1991 til 3,5 prosent.

Husholdningenes disponible realinntekter anslås av FD til å stige med vel 2 prosent i år. Økningen bygger i hovedsak på effektene av skattereformen som innebærer en nedsetting av inntektsskatten. FD antar imidlertid at spareraten øker ytterligere, slik at det private konsumet ikke øker med mer enn 1,0 prosent. Veksten i offentlig forbruk gikk ned fra 2,2 prosent i 1989 til 1,3 prosent i 1990. De svenske myndighetene oppfatter det å få kostnadsveksten ned som helt avgjørende for utviklingen på lengre sikt og varsler i finansplanen for 1991 en stram økonomisk politikk. Dette peker i retning av lav vekst i offentlig konsum i 1991 og 1992.

Svekkelsen av konkurranseevnen gjennom høy

kostnadsvekst og lav produktivitetsvekst sammen med svak internasjonal markedsutvikling for investeringsvarer og personbiler er bakgrunnen for fjorårets lave eksportvekst på bare 1,2 prosent. Den svake utviklingen i eksporten ventes å fortsette i år. I 1992 ventes bedring både i markeds- og kostnadsutviklingen, slik at eksporten vil ta seg opp. Importen steg tom. 1. kvartal 1990 hvor den var hele 7,1 prosent høyere enn samme kvartal i 1989 målt i volum. Det ser ut til at importen etter dette flatet ut, og årsveksten er anslått til 1,3 prosent (FD). Lav innenlandsk etterspørselsvekst fører til at det forventes en fortsatt beskjeden vekst i importen. Det ligger an til en svak forverring av vare- og tjenestetbalansen med utlandet i 1990, slik at overskuddet kommer ned i 2,5 mrd kroner. På grunn av økte netto renteutgifter ligger det imidlertid an til et underskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 33,1 mrd kroner i 1990, en forverring på hele 13,4 mrd. fra året før. Både handelsbalanse og rentebalanse forventes å bli forverret i år og i 1992. FD anslår således underskuddet på driftsbalansen til å stige til 51 mrd kroner i år og videre til 63 mrd i 1992. Økningen i renteutgiftene henger i en viss grad sammen med lånefinansierte realinvesteringer i utlandet, noe som på sikt må forventes å kaste noe av seg. Driftsbalansetallene kan derfor gi et noe for mørkt bilde av den utenriksøkonomiske situasjonen i Sverige.

Prisveksten er i OECD-sammenheng meget høy. Konsumprisindeksen steg i 1990 med 10,4 prosent, det samme som KIs anslag på timelønnsveksten i fjor. Den høye prisveksten skyldes flere forhold; i tillegg til høy lønnsvekst og lav produktivitetsvekst kommer skattereformen som går i retning av mer indirekte beskatning. Ifølge FDs beregninger bidro skattereformen, en midlertidig momsøkning og andre forandringer i den indirekte beskatningen, til 2,6 prosentpoeng av prisveksten i 1990. I 1991 vil konsumprisene bli påvirket av skattereformens andre del, som er beregnet til å gi et utslag på hele 3,5 prosentpoeng i år, og som vil medføre svært høye 12 månedersrater i begynnelsen av året. I gjennomsnitt for 1991 er konsumprisveksten anslått til 10-11 prosent, men er antatt å komme ned mot 8-9 prosent mot slutten året. I 1992 vil opphevingen av den midlertidige momsforhøyningen trekke prisveksten ned samtidig som kostnadsveksten er antatt å ha kommet under kontroll. Anslagene på prisveksten for dette året ligger i intervallet 3-5 prosent.

Den sterke kostnadsveksten og underskuddet på driftsbalansen førte til spekulasjoner om nedskrivning av den svenske kronen i 1990. Renten på statskassaveksler med ett års løpetid lå i begynnelsen av januar 1990 på 13,7 prosent. I oktober 1990 var spekulasjonene om en devaluering på det sterkeste, noe som førte til en rask renteoppgang med nær 16 prosent som topp. Mot slutten av januar 1991 var imidlertid renten kommet ned til 12,8 prosent.

Danmark: Svak vekst og bedret utenriks-økonomi.

Veksten i BNP i 1990 ble svakere enn tidligere antatt og ser ut til å bli på omlag 1 prosent. Den lave veksten skyldes svak utvikling i innenlandsk etterspørsel, bare delvis motvirket av økt eksport. Som følge av bedret konkurranseevne i de siste årene har utenriksøkonomien blitt betydelig bedret. I 1990 ser det ut til at driftsbalansen vil vise overskudd, for første gang siden 1963.

Privat konsum i 1990 økte med om lag 1 prosent etter å ha falt i årene 1986 til 1989. Vekst i bilsalget med rundt 6 prosent i de første ti månedene av fjoråret, er en vesentlig årsak til konsumveksten. Økningen i bilsalget er antatt i stor grad å være et resultat av opphevelsen av 20 prosent skatten på forbrukslån. Bruttoinvesteringene falt med nesten 4 prosent i 1990; boliginvesteringene sank med over 10 prosent mens andre private realinvesteringer økte med 1 prosent.

Veksten i konsumprisene for 1990 var på bare 2,8 prosent. Fall i importpriser som en følge av økt effektiv kronekurs samt moderat lønnsvekst og reduserte indirekte avgifter, var de viktigste årsakene bak den moderate konsumprisveksten. Lønnsveksten for 1990 i LO/DA-området (Dansk Arbeidsgiverforening) var på om lag 3,5 prosent, og lavere enn for de fleste handelspartnere.

Til tross for appresieringen av den danske krona økte eksporten med om lag 8 prosent i volum i 1990. Importveksten var på 4,3 prosent målt i faste priser. Økningen i kronekursen innen EMS-kurven og overfor dollar, bidro til å øke verdien av overskud-

det på handelsbalansen, og dermed til at driftsbalansen fikk et overskudd på om lag 5 mrd dkr for 1990.

Arbeidsledigheten var 9,5 prosent i 1990 og har økt hvert år siden 1986 (fra 7,6 prosent). Økningen i ledigheten har vært størst i bygge- og anleggssektoren som følge av reduserte boliginvesteringer og reduserte investeringer i offentlig sektor. Som en del av tilstrammingen i finanspolitikken ble dessuten sysselsettingen i offentlig sektor redusert med 3000 personer i 1990 og skal reduseres ytterligere med om lag 4000 personer i 1991. Danmark skal i 1991 gjennomføre siste del av en arbeidstidsforkortelse til 37-timers uke. Samlet går dermed antall timeverk i offentlig sektor ned med vel 2 prosent i 1991.

Eksportveksten er antatt å bli klart svakere i 1991 enn i 1990 dels som følge av styrkingen av kronekursen, og dels ved at markedsveksten er antatt å bli noe svakere i år enn for 1990. I 1992 forventes det igjen en moderat økning i markedsveksten for dansk eksport samt en viss konkurranseevneforbedring som følge av lav lønns- og prisvekst. Privat konsum er forventet å vokse med rundt 1,5 prosent i 1991 og investeringene antas å være om lag uendret målt i faste priser. Svak utvikling i innenlandsk etterspørsel og redusert eksportvekst gjør at BNP-veksten anslås til å holde seg på om lag 1-1,5 prosent også for 1991. Prognosene for arbeidsledigheten for 1991 ligger på rundt 9,5 prosent, dvs om lag uendret fra 1990.

Med de antgelser som ligger inne for oljeprisene i prognosene fra OECD, DRI (28 dollar) og Økonomiministeriet (30 dollar) anslås konsumprisvek-

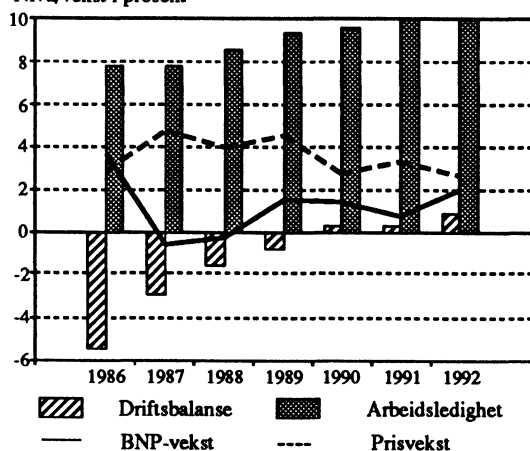
DANMARK: MAKROØKONOMISKE HOVEDTALL.
Volumendring fra året før der ikke annet framgår

	1989	1990			1991			1992		
	Regn- skap	ØM jan	DRI des	OECD des	ØM jan	DRI des	OECD des	ØM jan	DRI des	OECD des
Privat konsum	-0,5	1,0	1,2	0,9	1,3	0,2	1,5	2,3	1,2	2,0
Offentlig konsum	-0,5	-0,3	0,2	-0,4	-0,5	-0,4	-0,7	-0,3	0,0	0,0
Investering i fast realkapital	-0,5	-3,2	1,1	-3,9	0,0	0,1	0,3	3,6	3,9	3,6
Eksport	6,5	8,0	6,8	6,2	4,0	2,4	3,5	4,3	5,2	4,4
Import	5,8	4,3	4,7	2,5	3,0	3,3	3,5	4,8	4,5	4,0
Bruttonasjonalprodukt	1,5	1,5	1,3	1,0	1,3	0,0	0,8	2,0	2,0	2,1
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-0,8	0,8	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	1,0	0,6	0,1
Konsumprisvekst	4,5	2,8	2,7	2,8	3,0	2,9	4,0	2,3	2,3	3,2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	9,3	9,5	9,5	9,3	9,5	10,4	10,2	9,3	10,8	9,9

KILDE: Økonomiministeriet (ØM), Data Resources (DRI), OECD.

DANMARK

Nivå/vekst i prosent

sten for 1991 å bli mellom 3 og 4 prosent. Her er det i tillegg antatt at den effektive kronekursen holder seg om lag uendret gjennom 1991.

Den høye arbeidsledigheten, kombinert med en viss reallønnsvekst i 1990, bidrar til å holde lønnsveksten nede i 1991. Prognoser fra Økonomiministeriet antyder at lønnsveksten kan begrenses til 2,5 prosent i LO/DA-området for 1991. Dette vil gi en økning i disponibel realinntekt på om lag 1 prosent når det tas hensyn til gjennomføringen av siste fase av nedsettelsen av arbeidstiden til 37 timer i uken, og de skattelettelser som er vedtatt i budsjettet for 1991.

Med en eksportvekst på 4 prosent og en importvekst på 3 prosent vil driftsbalansen for 1991 kunne bedres med om lag 1 mrd dkr. Også her er utviklingen i oljeprisene og kronekursens stilling overfor dollar og plassering innenfor EMS-kurven av stor betydning.

INTERNASJONALE MARKEDSFORHOLD

Internasjonale varemarkeder

Oljemarkedet

I 1990 ble oljemarkedet igjen påvirket av politisk konflikt i Midtøsten, noe som ga betydelige prisutslag og usikkerhet om forsyningssituasjonen. Etter det dramatiske oljeprisfallet i 1986 har det ellers vært betydelig vekst i verdens oljeforbruk. Det relativt høye produksjonsnivået i 1989 fortsatte utover i 1990. OPECs produksjon økte gjennom 1. kvartal og nådde i april 23,8 mill. fat pr. dag. En produksjon nær dette nivået ble holdt fram til august.

Spotprisen på Brent Blend var ved inngangen til 1990 om lag 22,5 dollar pr. fat. Avtakende vekst i etterspørselen etter oljeprodukter i 1990 førte til betydelig prisfall på råolje i 1. og 2. kvartal. I begynnelsen av 3. kvartal var spotprisen på Brent Blend falt til i underkant av 15 dollar pr. fat, vel 3 dollar lavere enn gjennomsnittet for 1989.

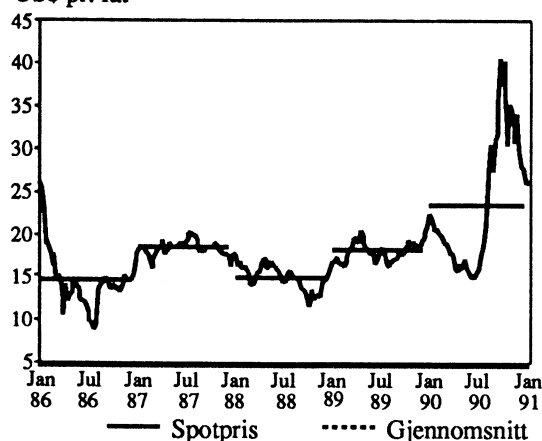
Under OPEC-møtet i Geneve i juli ble medlemslandene enige om å redusere produksjonen for å sikre en pris på 21 dollar pr. fat. Kort tid etter møtet okkuperte Irak kuwaitisk territorium. Dette førte til en kraftig økning i spotprisen på råolje. Mot slutten av september ble Nordsjøolje notert til over 40 dollar pr. fat. Fra oktober og ut året var det betydelige fluktasjoner i råoljeprisen. Ved årsskiftet 1990/91 var prisen på Brent Blend om lag 27 dollar pr. fat.

Embargoen av olje fra Irak og Kuwait ga et bortfall på rundt 4 mill. fat pr. dag på verdensmarkedet fra juli til august regnet som månedsgjennomsnitt. I september og oktober økte dette til i

overkant av 4,5 mill. fat pr. dag. Allerede i september ble produksjonsbortfallet fra OPEC-landene betydelig redusert, og samlet lå OPEC-produksjonen i oktober bare 1 mill. fat pr. dag lavere enn i juli. Produksjonsveksten var særlig sterk i Saudi Arabia, Abu Dhabi og Venezuela. Disse landene økte sin produksjon fra juli til oktober med hhv. 2,4, 0,3 og 0,2 mill. fat pr. dag. Saudi Arabias produksjonsøkning var på over 40 prosent fra juli til september. I desember nådde OPEC en produksjon på 23,7 mill. fat pr. dag. Dette er noe høyere enn produksjonen i juli. Utenom OPEC økte tilgangen på olje fra Nordsjøen, USA og Mexico. Samlet har øvrige produsenter utenom CPE-landene, ("Centrally Planned Economies"), hatt en netto produksjonsøkning på i overkant av 1,3 mill. fat pr. dag. Dette er bare i mindre grad motvirket av lavere nettoeksport fra CPE-landene. Sammenlignet med produksjonen på verdensbasis i juli er derfor bortfallet av Iraks og Kuwaits oljeproduksjon mer enn dekket inn av økt produksjon i andre land.

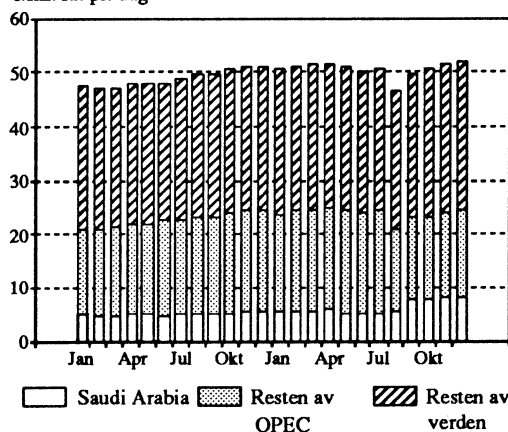
For OECD-området var forbruksveksten i 1990 på 0,5 prosent mot hhv. 3,2 og 1,2 prosent i 1988 og 1989. Utenfor OECD- og CPE-området vokste forbruket med 4 prosent til 15,3 mill. fat pr. dag. Dette gir en samlet vekst i forbruket utenom CPE-landene på 1,5 prosent. Anslag fra IEA tyder på at oljeforbruket i OECD-området fra 4. kvartal 1989 til 4. kvartal 1990 gikk ned med 3 prosent, dvs. 1,2 mill. fat pr. dag. Størstedelen av forbruchsreduksjonen fant sted i Nord-Amerika med 4 prosent. Også i OECD-Europa ble oljeforbruket redusert med 4 prosent, mens OECD-landene i Stillehavet økte sitt forbruk med 2 prosent ifølge IEAs anslag. Forbruchsreduksjonen er et resultat av redusert økon-

SPOTPRISEN PÅ BRENT BLEND
US\$ pr. fat

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

OLJEPRODUKSJON UTENOM CPE 1989-1990
Mill. fat pr. dag

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

omisk vekst i OECD-området, høye priser mot slutten fjoråret og relativt varmt vær i november og desember. Prognoser fra IEA for OECD-området basert på en økonomisk vekst på 2 prosent og en oljepris på 27 dollar pr. fat tyder på en forbruksreduksjon i 1991 i Nord-Amerika og Europa på 0,5 prosent. Forbruket forventes å øke med 2,5 prosent i OECD-landene i stillehavsområdet, noe som motsvarer reduksjonen i de øvrige OECD-landene.

Foreløpige tall for 1990 tyder på at oljelagrene i OECD-området ved utgangen av året lå på 469 mill. tonn, noe som tilsvarer 92 dagers forbruk. Dette er det høyeste nivå på lagrene siden 1982. Dessuten er usolgt råolje under transitt 50 til 60 mill. fat høyere enn normalt.

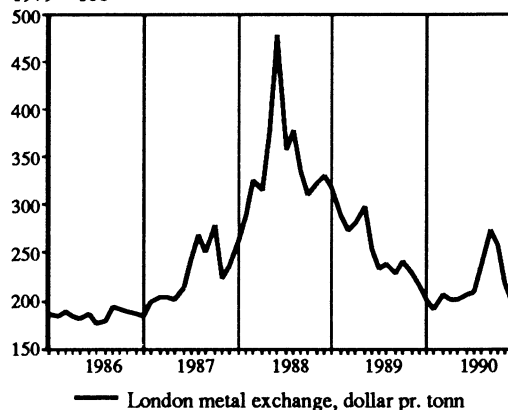
Krigshandlingene i Midtøsten har gjort forsyningssituasjonen og prisutviklingen mer usikre enn vanlig. Dersom man får en hurtig løsning av konflikten, tyder markedssituasjonen på at prisen på oljeprodukter vil falle. Hvor stort og langvarig prisfallet blir avhenger bl.a. av OPECs evne til å regulere produksjonen.

Andre råvaremarkeder

Den dollarbaserte prisindeksen for råvarer utenom energivarer til HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung økte gjennom de tre første kvartalene i 1990, men hadde en markert nedgang i 4. kvartal. Mens prisindeksen for nærings- og nytelsesmidler har vært i nedgang siden 3. kvartal 1990, bidro en nedgang også i prisindeksen for industriråstoffer til fallet i totalindeksen i 4. kvartal. Regnet som årsgjennomsnitt var totalindeksen omtrent uendret fra 1989 til 1990.

Prisoppgangen på industriråstoffer gjennom store deler av 1990 har blant annet sammenheng med forstyrrelser på produksjonssiden, som bidro til en nedgang i tilbudet av ikke-jernholdige metaller første halvår. Også positive etterspørselsimpulser via lageroppbygging av enkelte industriråvarer bidro til

INDEKS FOR ALUMINIUMSPRISER
1979 = 100

Kilde: World Metal Statistics, t.o.m. oktober 1990, november og desember 1990, Financial Times.

prisøkningen. Internasjonalt er varelagrene fortsatt lave for de fleste industriråvarene. Det ventes imidlertid ikke noen kraftig lageroppbygging de nærmeste månedene, på grunn av forventninger om lavere internasjonal vekst og høye kostnader ved lagerhold som følge av det høye rentenivået.

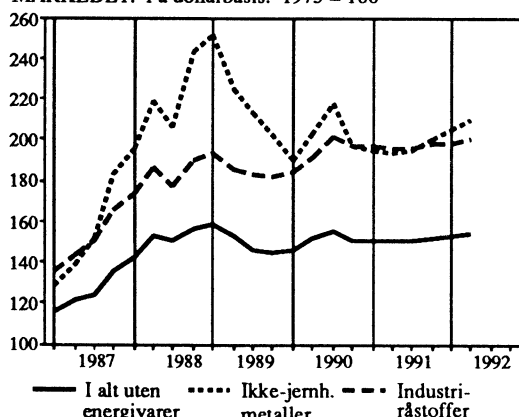
Ifølge prognoser fra sammenslutningen av europeiske prognoseinstitutter, AIECE fra oktober i fjor, var prisfallet i 4. kvartal 1990 ikke ventet. Prognosene indikerer omtrent uendrede priser på de fleste industrielle råvarene gjennom størsteparten av inneværende år, og det er ventet en moderat oppgang fra utgangen av 1991.

Etter en kraftig økning i prisen på aluminium tidlig på høsten i fjor, falt prisen gjennom 4. kvartal slik at prisen ved utgangen av 1990 var som ved inngangen av året. Regnet som årsgjennomsnitt gikk imidlertid aluminiumsprisen i 1990 betydelig ned i forhold til nivået i 1989. Den midlertidige prisoppgangen sist høst kan skyldes spekulasjonsmotivert handel i opsjons- og spotmarkedet og frykt for et midlertidig etterspørselsoverskudd blant annet som følge av Gulf-krisen. Prisoppgangen kom etter informasjon om nedgang i varelagrene ved London Metal Exchange i 3. kvartal, mens lagerstatistikken viste økende lagre igjen mot slutten av året.

Ifølge prognoser fra AIECE vil aluminiumsprisen holde seg lav fram mot slutten av inneværende år som følge av lavere internasjonal vekst. Av særlig betydning er redusert vekst i bilproduksjonen i USA og i bygg- og anleggsinvesteringene i flere land. En ny konjunkturoppgang vil imidlertid gi økt etterspørsel etter aluminium, og AIECE legger til grunn en prisoppgang mot slutten av 1991.

Regnet som årsgjennomsnitt økte prisen på cellulose med 7,2 prosent, prisen på tømmerlast med hele 26,4 prosent og prisen på jernholdige metaller med 16,2 prosent fra 1989 til 1990. For disse varegruppene var det klar prisvekst også i 4. kvartal 1990.

INDEKSER FOR RÅVAREPRISER PÅ VERDENS-
MARKEDET. På dollarbasis. 1975 = 100

Kilde: HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung (historiske tall) og AIECE (prognoser).

**ANSLAG FOR VEKSTEN I VERDENS-
HANDELEN**
Volumvekst i prosent.

Institutt	Dato	1989	1990	1991	1992
IMF	okt	7,3	5,4	5,3	..
AIECE	okt				
gj.snitt		7,2	5,7	4,8	5,9
arb.gruppen		7,2	6,0	5,0	..
NIESR	nov	6,7	4,6	3,9	5,6
DRI	des	8,9	5,8	3,9	6,5
LINK	des	6,9	4,5	3,4	5,3
OECD	des	7,0	5,1	5,2	6,3
Uveid gj.snitt		7,3	5,3	4,5	5,9

Utviklingen i verdenshandelen

Ifølge prognosene var veksten i verdenshandelen rundt 5-6 prosent i 1990 (regnet som gjennomsnitt fra året før), dvs. en nedgang på om lag 2 prosentpoeng fra 1989. Det ventes en ytterligere nedgang i veksttakten i inneværende år, men at veksten vil ta seg noe opp igjen i 1992. Mens både NIESR og DRI har nedjustert sine prognoser betydelig for veksten i verdenshandelen i 1991, har LINK oppjustert sine prognoser noe for både 1991 og 1992. Prognosene fra disse tre instituttene har dermed nærmet seg hverandre.

Av enkeltland bidrar særlig USA, Storbritannia og Canada til nedgangen i veksten i internasjonal handel, mens høy importvekst i Tyskland bidrar til å trekke veksten opp.

De norske eksportmarkedene

Veksten på de norske eksportmarkedene har avtatt kraftig siden toppåret 1988, men var likevel fortsatt betydelig for viktige varegrupper i 1990. Konkurransprisene har utviklet seg svakt de senere år, og det var klar nedgang i konkurranseprisene i 1990 regnet som gjennomsnitt fra året før. Mens markedsveksten tok seg noe opp for både råvarer utenom energivarer og andre bearbeidde varer gjennom 1990, etter tegn til svakere utvikling mot slutten av 1989, var bildet omvendt for matvarer, drikkevarer og tobakk. Regnet som gjennomsnittlig vekst fra året før var det imidlertid en nedgang i markedsveksten for råvarer utenom energivarer i 1990.

Eksportmarkedsveksten og utviklingen i de konkurransepriser som norske eksportører står overfor er beregnet med utgangspunkt i utviklingen i importvolum og -verdi hos ni av våre viktigste handelspartnere. Beregningene er utført for hver av de tre SITC-hovedgruppene: Matvarer, drikkevarer og tobakk (SITC 0-1), Råvarer utenom energivarer (SITC 2,4) og Andre bearbeidde varer (SITC 5-9). Utviklingen i konkurranseprisene er målt i norske

DE NORSKE EKSPORTMARKEDENE
Vekst fra året før i prosent.

	1989	1990	1991	1992
Markedsvekst:				
Matv.,drikkev.,tobakk	3,5	3,1	2,6	3,9
Råvarer utenom energi	2,1	-1,7	3,6	2,7
Andre bearbeidde varer	11,0	7,5	8,4	7,5
Konkurransepriser:				
Matv.,drikkev.,tobakk	1,7	-3,3	-1,0	1,4
Råvarer utenom energi	4,1	-5,1	-2,1	1,1
Andre bearbeidde varer	1,5	-4,3	-0,6	0,9

Kilde: Beregninger utført i Statistisk sentralbyrå basert på import etter land og SITC-hovedgruppe ifølge OECD, veiet sammen med landenes betydning for norsk eksport.

kroner, og gjenspeiler endringer i importprisene på de norske eksportmarkedene korrigert for valutakursendringer. For hver varegruppe er markedsveksten og konkurranseprisutviklingen aggregert ved hjelp av vektorer som gjenspeiler de enkelte landenes betydning for norsk eksport av varegruppen. Prognoser for utviklingen i eksportmarkeder og konkurransepriser er basert på anslag fra OECD for importutviklingen etter land og varegruppe. I beregningene er valutakurser forutsatt å holde seg konstant over prognoseperioden. Sammenlignet med prognoser fra andre internasjonale prognoseinstitutter, gir prognosene fra OECD en noe høyere markedsvekst i 1991.

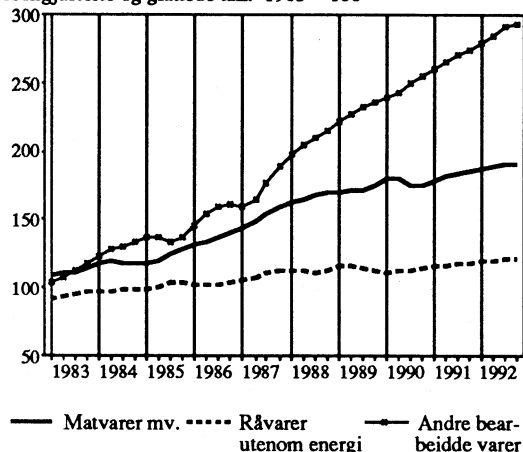
Markedsveksten for matvarer, drikkevarer og tobakk

Etter en tiltakende vekst på det norske eksportmarkedet for matvarer, drikkevarer og tobakk gjennom 1989, viser sesongjusterte kvartalstall en negativ vekst gjennom store deler av 1990. Regnet som gjennomsnittlig vekst fra året før avtok imidlertid veksten bare moderat fra 1989 til 1990. Markedet for disse varene avhenger i stor grad av konsumutviklingen hos våre handelspartnere. Tradisjonelt har de viktigste markedene for den norske eksporten vært Sverige, Danmark og tildels også Storbritannia. Særlig konsumveksten i Storbritannia og Tyskland bidro positivt til markedsveksten i 1990, mens utviklingen i Danmark og også Italia trakk veksten ned. Ifølge prognosene vil markedsveksten ta seg noe opp gjennom 1991 og 1992, men på grunn av overheng fra året før vil årsvekstraten avta også i inneværende år.

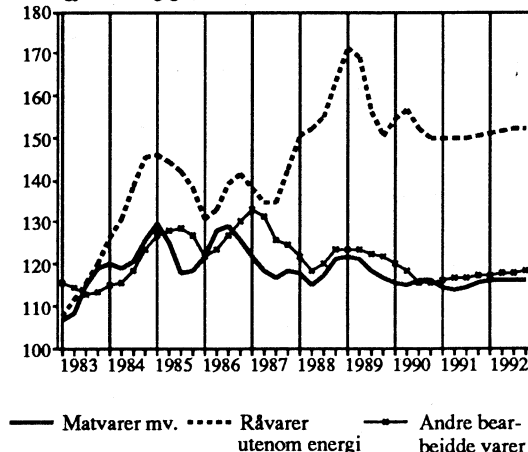
Markedsveksten for råvarer utenom energivarer

Det norske eksportmarkedet for råvarer utenom

EKSPORTMARKEDSUTVIKLINGEN ETTER VAREGRUPPE
Sesongjusterte og glattede tall. 1983 = 100

KONKURRANSEPRIS ETTER VAREGRUPPE
Sesongjusterte og glattede tall. 1983 = 100

energivarer har hatt en relativt svak utvikling de senere år, med nedgang blant annet gjennom store deler av 1989 og inn i 1990 ifølge sesongjusterte og glattede tall. Markedsveksten var negativ fra 1989 til 1990. Disse råvarene brukes i stor grad til vareinnsats, og den norske eksporten avhenger følgelig av produksjonsutviklingen i utlandet i tillegg til lagerbevegelser. Det viktigste mottakerlandet for den norske eksporten er Sverige, men også Danmark, Storbritannia og Tyskland har stor betydning. Flere land hadde en nedgang i importen av disse varene i 1990. Dette gjelder blant annet Sverige og Danmark, og må ses i sammenheng med lavere produksjonsvekst. Som følge av et klart omslag i importveksten for disse varene i både Sverige, Danmark og Tyskland (vest) ifølge prognosene, vil eksportmarkedet øke igjen fra 1990 til 1991.

Markedsveksten for andre bearbeidde varer

Eksportmarkedet for andre bearbeidde varer har hatt en betydelig vekst gjennom hele andre halvdel av 1980-tallet. Volumveksten, regnet som årsgjennomsnitt, ble imidlertid redusert fra 20,6 prosent i 1988 til 7,5 prosent i 1990. Denne varegruppen er relativt stor, og omfatter både konsum- og investeringvarer, i tillegg til halvfabrikata som nyttes i produksjonen utenlands. I tillegg til Sverige og Danmark, har også Storbritannia, Nederland og Tyskland stor betydning for norsk eksport av disse varene. Den svakere utviklingen i investeringer og industriproduksjon i Storbritannia og Sverige har bidratt til å redusere markedsveksten for disse varene. Eksportmarkedsveksten er antatt å bli rundt 8 prosent i inneværende og neste år.

Konkurranseprisene

Konkurranseprisene som de norske eksportørene av både matvarer, drikkevarer og tobakk og andre bearbeidde varer står overfor, har hatt en negativ trend helt siden midten av 1980-tallet. Prisopp-

gangen på råvarer utenom energivarer fra slutten av 1987 og inn i 1989, samt prisnedgangen deretter fram til 1990, skyldtes i stor grad prisutviklingen på ikke-jernholdige metaller.

Prognosene fra OECD viser at prisnedgangen er ventet å stanse opp i 1990, men på grunn av overheng vil årsvekstratene fortsatt være negative fra 1989 til 1990.

Det internasjonale penge- og valutamarke-

Det kortsiktige rentenivået økte fra 1989 til 1990 i de fleste industriland. ECU-renten økte fra 9,3 prosent til 10,4 prosent. ECU-renten er et veid gjennomsnitt av de kortsiktige rentene i de landene som deltar i EFs valutatekniske samarbeid (ERM). (Se forøvrig egen boks.) Kursforholdene mellom de viktigste valutaene endret seg også. Regnet som effektive valutakurser, dvs handelsveide kurser, ble ERM-valutaene styrket med 5 - 10 prosent, mens dollar og yen ble svekket med henholdsvis 6,3 prosent og 10,4 prosent.

Gjennom året skjedde det en betydelig endring i de kortsiktige rentedifferansene. I januar i fjor var rentenivået (eurorenter) i USA og i Tyskland (vest) på samme nivå - 8,3 prosent. I desember var imidlertid rentenivået i Tyskland økt til 9,4 prosent, 1,5 prosentpoeng høyere enn tilsvarende rentenivå i USA. I Tyskland ble pengepolitikken strammet til, blant annet som en følge av store budsjettunderskudd knyttet til gjenforeningen. I USA, derimot, har den økonomiske veksten og prispresset avtatt og pengepolitikken har gradvis blitt slakkere. Dette har også medført en betydelig styrking av kursen på mark i forhold til dollar, fra 1,69 i januar i fjor til 1,49 i desember. Gjennomsnittlig for 1990 var kursforholdet 1,62, mot 1,88 i 1989.

Mens de andre store industrilandene begynte å stramme til pengepolitikken allerede fra sommeren 1988, fortsatte Japan sin lavrentepolitikk. Utover i

Den nye valutakursindeksen

22. oktober i fjor ble vektene i Norges Banks valutakursindeks endret. De nye vektene er identisk med vektene i EMS' tekniske valutaenhet ECU (European Currency Unit):

Tysk mark	0,303
Engelsk pund	0,126
Dansk krone	0,026
Fransk franc	0,193
Nederlandsk gylden	0,095
Italiensk lire	0,098
Belgisk franc	0,078
Luxembourgsk franc	0,003
Spansk peseta	0,053
Irsk pund	0,011
Gresk drachme	0,007
Portugisisk escudo	0,008

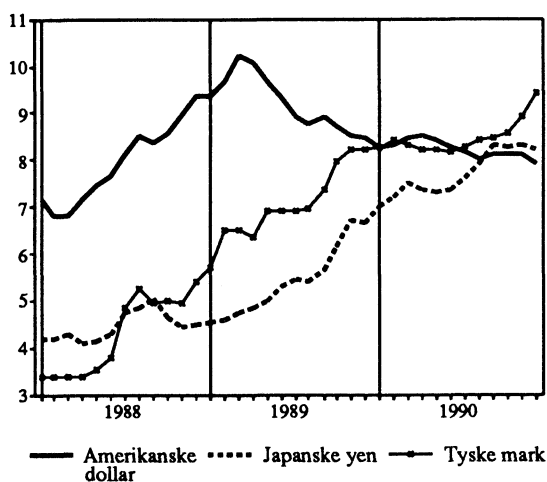
Den viktigste endringen er at svenske kroner og amerikanske dollar, som tidligere tilsammen utgjorde 26 prosent, ikke lenger inngår. Videre utgjør nå tyske mark og franske franc tilsammen om lag 50 prosent, mot 27 prosent tidligere. Engelske pund har fått en noe lavere vekt. Endringen innebærer også en overgang fra geometriske til aritmetiske vekter.

I prinsippet har Norge nå flytende kurs mot amerikanske dollar, svenske kroner og japanske yen. Endringer i verdiene på disse valutaene vil ikke påvirke verdien av valutakursindeksen. Endringen i kursindeksen innebar ingen verdiendring av den norske kronen. Sentralkursen ble satt lik kursen på ECU torsdag 18. oktober om ettermiddagen, dvs 7,994 kroner pr ECU. Svingningsmarginen er satt til +/- 2,25 prosent, dvs. at kursen kan svinge fra 7,814 til 8,1739 kroner pr ECU.

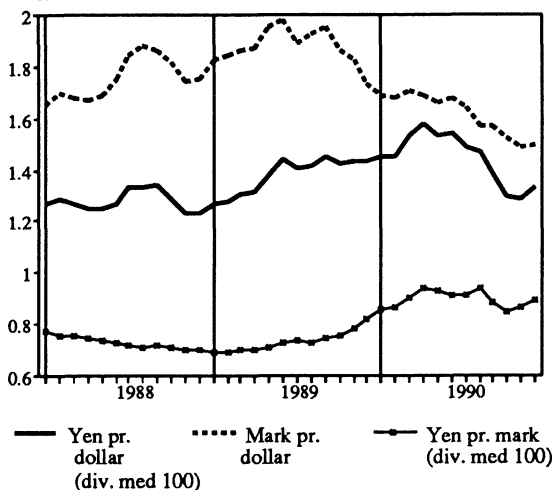
Valutapolitisk betyr endringen at den norske kronens verdi i forhold til valutaer som ikke inngår i ECU i større grad enn før vil avhenge av EMS-valutaenes - spesielt tyske marks - forhold til disse valutaene.

1989 gjorde både den svekkede yenkursen og begynnende prispress det nødvendig å stramme til pengepolitikken. Det kraftige fallet på Tokyobørsen fra januar i fjor svekket yenkursen ytterligere utover i 1990, og et stadig økende kortsiktig rentenivå gjennom 1990 var ikke tilstrekkelig til å hindre videre svekkelse av valutakursen fram til sommeren. Rentenivået i Japan steg relativt kraftig tidlig på høsten mens Rentenivået i USA fortsatte å falle. Dette medførte at yenkursen ble styrket, særlig i forhold til dollar, men også i forhold til mark. På

KORTSIKTIGE EURORENTER

VALUTAKURSER

årsbasis ble imidlertid yen svekket i forhold til begge valutaene. Kursforholdet mellom yen og dollar var i gjennomsnitt 145 i 1990 mot 138 i 1989, mens kursforholdet i forhold til mark var 89,54 i 1990 mot 73,45 i 1989.

I Storbritannia falt det kortsiktige rentenivået med 0,9 prosentpoeng i forbindelse med tilknytningen til ERM i oktober i fjor. Fra januar til desember falt rentenivået fra 15,2 prosent til 13,6 prosent. Pundkursen var blant de svakeste i ERM i fjor høst, slik at rentefallet stoppet opp på slutten av året.

Prognosene for 1991 og 1992, fra før krigen i Persiabukta brøt ut, antyder at rentenivået i USA vil fortsette å gå ned første halvår i år på grunn av det økonomiske tilbakeslaget der. Dersom den økonomiske veksten skulle ta seg opp allerede fra andre halvår i år, vil trolig sentralbanken sette bremsene forsiktig på ved svak tilstramming av pengepolitikken. Svakere vekst i Japan vil trekke i retning av et svakt synkende rentenivå. I Tyskland (vest) vil derimot høye budsjettunderskudd trolig gi økt rentenivå i forhold til 1990.

DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN

Finanspolitikken

Finanspolitikken i 1990 var klart mer ekspansiv enn året før, med et oljekorrigert underskudd på 42,9 mrd. kroner mot 21 mrd. kroner i 1989. Det samlede underskudd på statsbudsjettet er likevel mindre enn ventet, på grunn av økte oljeinntekter.

I statsbudsjettet for 1990 la regjeringen Brundtland opp til et underskudd før lånetransaksjoner på 9,7 mrd. kroner. Korrigert for oljeskatter, inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet og overføringer fra Norges Bank var underskuddet anslått til 38,4 mrd. kroner. Etter regjeringsskiftet la den borgerlige regjeringen fram et revidert budsjettforslag med et underskudd på hhv. 6,7 og 35,5 mrd. kroner.

Brundtlandregjeringen foreslo en lettelse i personbeskatningen på 2,25 mrd. kroner. Investeringsavgiften ble foreslått redusert med 1,5 mrd. kroner, og særavgifter ble foreslått økt med 0,8 mrd.

kroner for å fremme miljø- og helsepolitiske mål. Den borgerlige regjeringen foreslo ingen endring i forslagene om redusert investeringsavgift og økte miljøavgifter mv., men la fram forslag om samlede lettelser i personbeskatningen på 3,3 mrd. kroner.

I budsjettens salderingen ble balansen svekket i forhold til Sysregjeringens forslag. Utenom netto oljeinntekter ble inntektene redusert med 0,9 mrd. kroner, mens utgiftene ble økt med 1,8 mrd., en samlet reduksjon i budsjettbalansen på 2,7 mrd. kroner. Av dette var knapt 0,2 mrd. kroner endringer som følge av tilleggssforslag fra Regjeringen og Stortingets behandling, resten skyldtes endrede inntektsanslag og endret bokføring i statsbudsjettet. Svekkelsen i budsjettet inklusive oljeinntekter og -utgifter ble mindre, 1,7 mrd. kroner, som følge av økte anslag for netto oljeinntekter.

Sett i forhold til statsregnskapet for 1989 viste det vedtatte budsjett for 1990 en vekst i samlede

INNTEKTER OG UTGIFTER PÅ STATSREGNSKAPET MED REGNET FOLKETRYGDEN

	1989	1990		Pst.endr. fra 1989 til 1990
	Regnskap Mrd.kr	Budsjett ¹ Mrd.kr.	Regnskap ² Mrd.kr.	Regnskap
Inntekter i alt	281,4	297,1	299,2	6,3
Skatter, avgifter og andre inntekter fra petroleumsvirksomheten	23,9	30,1	36,1	51,1
Overføringer fra Norges Bank	7,5	10,2	10,2	36,0
Inntekter i alt utenom oljeinntekter og over- føringer fra Norges Bank	250,0	256,9	252,8	1,1
Andre skatter og avgifter	188,6	195,0	192,9	2,3
- Direkte skatter, inklusive trygde- og pensjonspremier	95,5	95,3	(94,9)	(-0,6)
- Indirekte skatter	93,1	99,7	(98,0)	(5,3)
Andre inntekter inkl. renteinntekter og overføringer	61,5	61,9	59,9	-2,6
Utgifter i alt	280,3	305,7	302,2	7,8
Utgifter til statlig petroleumsvirksomhet	9,3	10,0	6,5	-30,0
Utgifter i alt utenom oljevirkosmhet	271,0	295,7	295,7	9,1
Kjøp av varer og tjenester	71,2	75,9	74,0	3,9
Overføringer	199,9	219,8	221,8	11,0
- Til kommuneforvaltningen inkl. tilskudd til Skattefor- delingsfondet	41,6	43,8	44,7	7,5
- Andre overføringer	158,3	175,9	177,0	11,8
Overskudd før lånetransaksjoner	1,1	-8,6	-3,0	
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og statlig petroleumsvirksomhet	-21,0	-38,8	-42,9	

¹ Budsjett-inst. S.III.(1990-91)

² Salderingsproposisjonen for 1991-budsjettet

() Foreløpige anslag fra nasjonalbudsjettet 1991

inntekter på 5,6 prosent eller 1,1 prosent korrigert for oljeinntekter og overføringer fra Norges Bank. Anslaget for inntektene fra petroleumsvirksomheten viste en økning på 26 prosent, og overføringene fra Norges Bank ble økt med 36 prosent. Skatter og avgifter utenom petroleumsutvinning viste små endringer. På utgiftssiden viste budsjettet en økning på 9,1 prosent totalt. Økningen skyldtes vesentlig en økning i overføringene, men dette hang delvis sammen med endret regnskapsføring for NSB.

I løpet av våren ble budsjettunderskuddet, korrigert for oljeinntekter og overføringer fra Norges Bank, økt ytterligere. Budsjettunderskuddet inklusive oljeinntekter og -utgifter var omtrent uendret. I regnskapsanslagene i revidert nasjonalbudsjett ble inntektsanslagene eksklusive oljeinntekter redusert med 1,3 mrd. kroner, hovedsakelig gjennom lavere anslag for merverdi- og investeringsavgift. Videre ble satsen for kommunetilskuddet til folketrygden redusert. Statsbudsjettets nettoinntekter fra oljevirksomheten ble anslått omlag 2,2 mrd. kroner høyere enn i vedtatt budsjett. Utgiftene ble økt med omlag 2 mrd. kroner, og utgiftsøkningen skyldtes økte overføringer til kommunesektoren og private, pga. økt bevilgningsanslag over folketrygden og høyere utgifter til arbeidsmarkedstiltak. Videre ble det bevilget 1 mrd. kroner for å styrke eldreomsorgen. Omfanget av overføringer fra 1989 til 1990 har vært ekstraordinært stort, 7,6 mrd. kroner. Særlig gjelder dette bevilgninger til arbeidsmarkedstiltak, der det ble overført 1,6 mrd. kroner av utløste midler over beredskapsplanen. Den store overføringen til 1990 må derfor ses på bakgrunn av at

arbeidsmarkedstiltakene ble trappet sterkt opp i 1989. Korrigert for netto overføringer fra 1989 viser regnskapsanslaget i revidert nasjonalbudsjett et mindreforbruk på 1,7 mrd. kroner.

Nye regnskapstall for 1990 viser ytterligere økning i det oljekorrigerte underskudd i forhold til revidert nasjonalbudsjett, mens underskudd inklusive netto oljeinntekter og overføringer fra Norges Bank viser en markert nedgang på grunn av at oljeinntektene er blitt betydelig høyere enn antatt. Inntekter fra skatter og avgifter utenom oljesektoren er blitt noe lavere enn budsjettet. Økningen i det oljekorrigerte underskuddet skyldes hovedsakelig at anslaget for avgiftsinntektene er redusert som følge av lavere salg av biler enn tidligere antatt. I tillegg er det bevilget vel 0,8 mrd. kroner til Norsk Jern Holding A/S for å dekke selskapets gjeld til staten.

Sammenlignet med regnskapet for 1989 økte utgiftene i 1990 med 21,9 mrd. kroner eller 7,8 prosent. Utgiftsøkningen skyldtes særlig økte overføringer (11 prosent), mens posten kjøp av varer og tjenester bare økte med 3,9 prosent, dvs. omlag nullvekst i reelle termer. Inntektene utenom oljeinntektene økte med 2,8 mrd. kroner, eller 1,1 prosent, mens oljeinntekter og overføringer fra Norges Bank økte med 14,9 mrd. kroner eller 47,5 prosent.

Finanspolitiske indikatorer.

Bruk av finans- og kredittpolitiske indikatorer kan være nyttig som et summarisk mål på virkningen av finans- og kredittpolitikken. Men det vil ikke være noen entydig sammenheng mellom slike indikatorer og utviklingen i økonomien. Et gitt finanspoli-

FINANS- OG KREDITTPOLITISKE INDIKATORER 1988-1990

	1988	1989	1990
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljevirksomhet mv. som andel av BNP utenom oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-0,5	-3,9	-7,7
Endring fra foregående år (pst.poeng)	-0,6	-3,4	-3,0
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljevirksomhet og konjunkturmessige forhold mv. som andel av konjunkturkorrigert BNP utenom oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-2,7	-5,0	-7,2
Endring fra foregående år (pst.poeng)	0,6	-2,3	-2,2
Stats- og trygdeforvaltningens kjøp av varer og tjenester som andel av BNP utenom oljevirksomhet og utenriks sjøfart	12,5	13,3	13,3
Prosentvis vekst i publikums likviditet i oktober regnet fra oktober året før	10,6	6,7	5,2
Innenlandske kilder ¹⁾	15,7	1,7	8,4
Publikums salg av valuta til bankene ¹⁾	-5,0	5,4	-3,1

¹⁾ Innenlandsk tilførsel er regnet eksklusive statens lån/tilskudd til petroleumsvirksomhet og bankenes utlån med valutalisens mv. Disse postene er tatt med under publikums salg av valuta til bankene.

tisk og kredittpolitisk opplegg vil ha ulik virkning på sentrale målstørrelser i økonomien som sysselsetting, prisutvikling og utenriksøkonomi, avhengig av forhold som f.eks. kapasitetsutnyttelsen i økonomien, stramheten på arbeidsmarkedet og konjunktursituasjonen i våre samhandelsland. Til en viss grad vil det være mulig å korrigere indikatorene for slike forhold. Hva det bør korrigeres for, og hvor mye, vil likevel i stor grad måtte baseres på skjønn. Også aktivitetskorrigerede indikatorer vil derfor i første rekke kunne antyde om politikken er blitt lagt om i ekspansiv eller kontraktiv retning. En mer fullstendig analyse av virkningene av den økonomiske politikken vil kreve en langt mer spesifisert beskrivelse av de finans- og kredittpolitiske virkemidlene, samt bruk av makroøkonomiske modeller.

De mest brukte indikatorene for innretningen av den økonomiske politikken er:

- Oljekorrigert overskudd før lånetransaksjoner på stats- og trygdebudsjettet. Med dette menes overskudd før lånetransaksjoner korrigert for oljeskatter, overføringer fra Norges Bank og nettoinntekter fra statlig petroleumsvirksomhet.
- Olje- og aktivitetskorrigeret overskudd før lånetransaksjoner på stats- og trygdebudsjettet. Med dette menes det oljekorrigerte overskuddet korrigert også for konjunkturmessige forhold og statens netto renteutgifter til Norges Bank og til utlandet.
- Statsforvaltningens kjøp av varer og tjenester
- Veksten i publikums likviditet etter tilførselskilder

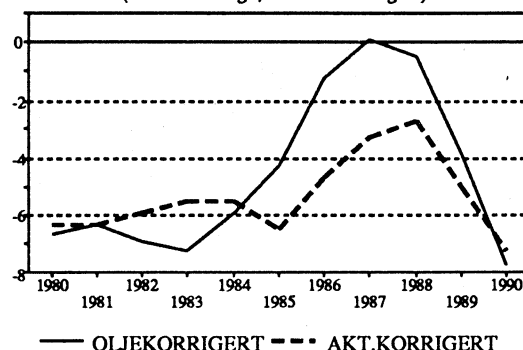
For å gjøre indikatorene mindre avhengige av prisutviklingen og lette sammenligningen over tid, beregnes de vanligvis som andeler av BNP (ekskl. olje og sjøfart).

Det er nødvendig å se de ulike indikatorer i sammenheng. Sammensetningen av og nivået på statsforvaltningens utgifter vil være av betydning for hvor ekspansivt et gitt budsjettunderskudd er. Underskuddets virkning på innenlandsk kredittilførsel vil også måtte vurderes i en gjennomgang av hvordan finanspolitikken virker på resten av økonomien.

Overskudd før lånetransaksjoner.

Nivået på overskuddet på stats- og trygdebudsjettet vil være et mål på den direkte "netto" etterspørsel-effekten av budsjettet. Endringen i dette overskuddet fra fjorårets budsjett gir dermed én indikasjon på om budsjettet er blitt mer eller mindre ekspansivt. Begrunnelsen for å korrigere for oljeskatter, statlig petroleumsvirksomhet og overføringer fra Norges Bank, er at disse postene antas å ha liten betydning for utviklingen i innenlandsk etterspørsel.

OVERSKUDD I PROSENT AV BNP
(Fastlandsnorge, aktivitetskorrigeret)

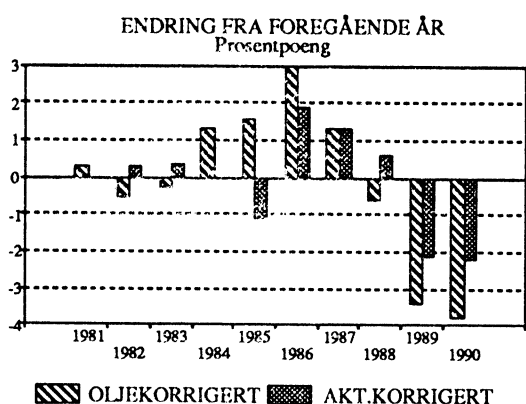
Nå vil ikke det oljekorrigerte overskuddet fullt ut være et resultat av politiske vedtak, men i stor grad være påvirket av konjunkturmessige forhold. For å få en indikator som bedre gir uttrykk for hvor ekspansiv finanspolitikken er, beregner Finansdepartementet derfor et olje- og aktivitetskorrigeret overskudd. Denne indikatoren er i tillegg korrigert for statens netto renteutgifter til Norges Bank og til utlandet og for det konjunkturavhengige i en del inntekter og utgifter. Indikatoren er målt som andel av et anslått konjunkturkorrigert BNP for fastlands-Norge.

Følgende figur viser utviklingen i oljekorrigert og olje- og aktivitetskorrigeret overskudd på stats- og trygdebudsjettet. For årene frem til 1989 er det benyttet regnskapstall, mens det for 1990 er det benyttet anslag på regnskap fra Salderingsproposisjonen.

Det oljekorrigerte overskuddet på stats- og trygdebudsjettet sank fra om lag -21 mrd. i 1989 til -43 mrd. i 1990. Målt som andel av fastlands-Norges BNP sank overskuddet med 3,8 prosentpoeng. Korrigert også for aktivitetsnivå og renter sank overskuddet som andel av konjunkturkorrigert BNP for fastlands-Norge med 2,2 prosentpoeng. Målt på denne måten er økningen i etterspørselsimpulsen fra 1990-budsjettet omlag på linje med økningen i etterspørselsimpulsen i 1989. En slik sammenligning er likevel ikke uproblematisk siden valg av korrigeringsmetode vil være av vesentlig betydning for utviklingen i indikatoren.

I det aktivitetskorrigerede overskuddet er provenyvirkningene av konjunkturutslagene beregnet for en rekke skatter og avgifter. Men det vil ikke være noen entydig sammenheng mellom det realøkonomiske forløpet slik det fremkommer i nasjonalregnskapet og anslag i Nasjonalbudsjettene, og skatte- og avgiftsinntektene til stats- og trygdeforvaltningen. Det er derfor usikkert i hvor stor grad den aktivitetskorrigerede indikatoren klarer å fange opp slike konjunktursvingninger som vi har hatt i norsk økonomi de siste årene.

Ved beregningen av den aktivitetskorrigerede indikatoren blir det korrigert for konjunkturutslag i utgifter til dagpenger men ikke for bevilgninger til

arbeidsmarkedstiltak. Økt bruk av slike tiltak vil dermed slå ut i redusert aktivitetskorrigert overskudd. Selv om utgiftene til arbeidsmarkedstiltak ikke automatisk følger konjunktorene, men krever faktiske vedtak, må de konjunkturrelle forhold likevel sies å være av avgjørende betydning for at det iverksettes slike tiltak. Utbetalinger til "Arbeid for trygd" som er en del av arbeidsmarkedstiltakene, vil dessuten i stor grad erstatte utbetalinger av dagpenger.

Også for en rekke andre stønadsarter vil det være en nær sammenheng mellom konjunkturutviklingen og stønadutgiftene. Den sterke veksten i disse stønadene i 1989 og 1990, hadde i stor grad sammenheng med den økte arbeidsledigheten. Det er ikke korrigert for konjunkturutslagene i disse utgiftene i det aktivitetskorrigerede budsjettunderskuddet.

Kjøp av varer og tjenester.

Endringer i stats- og trygdeforvaltningens kjøp av varer og tjenester som andel av BNP for fastlands-Norge vil også kunne gi indikasjoner på endringer i finanspolitikken. Denne indikatoren var om lag uendret fra 1989 til 1990. Som nevnt vil sammensetningen av varene og tjenestene være av betydning for hvordan resten av økonomien blir påvirket av disse kjøpene. Dette vil denne indikatoren ikke kunne fange opp.

Veksten i publikums likviditet.

Veksten i publikums likviditet er mye brukt som indikator på hvordan den økonomiske politikken virker inn på økonomiens nominelle forløp. Det bør imidlertid understrekes at sammenhengen mellom likviditetsvekst og vekst i nominelt bruttonasjonalprodukt er usikker. Likviditetstilførselen til publikum (private og kommuner m.v.) kan dekomponeres etter kilder. En grov oppdeling får en ved å skille mellom innenlandsk likviditetstilførsel og publikums nettosalg av valuta til private banker. Innenlandsk likviditetstilførsel består dels av poster som myndighetene har direkte kontroll over, og

dels av poster som kan påvirkes gjennom finans- og kredittpolitikken. Publikums valutasalg til bankene vil dessuten avhenge av konjunktursituasjonen og av myndighetenes reguleringer av kapitalbevegelser.

Veksten i publikums likviditet regnet fra oktober 1989 til oktober 1990 ble på 5,2 prosent, mens veksten i nominelt BNP var på 6,7 prosent. Bidraget fra innenlandske kilder har økt fra 1,7 prosent fra oktober 1988 til oktober 1989 til om lag 8,4 prosent fra oktober 1989 til oktober 1990.

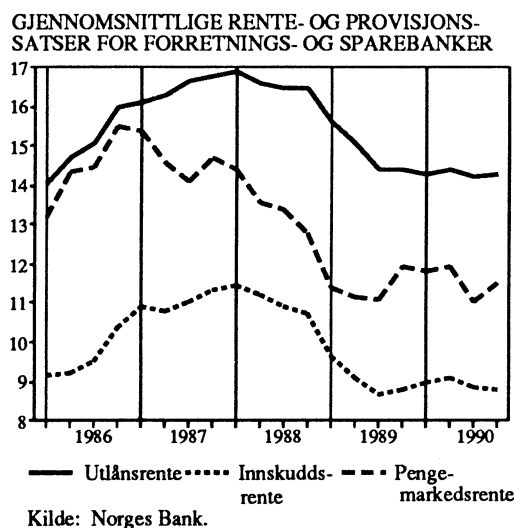
Sammenfatning

Sett under ett gir de finans- og kredittpolitiske indikatorene inntrykk av at omleggingen av den økonomiske politikken i ekspansiv retning i 1989 ble videreført i 1990.

Kreditt- og valutapolitikken

Fra midten av 1980 tallet er Norges kreditt- og valuta-politikk blitt lagt kraftig om. De siste direkte reguleringene av finansinstitusjonene ble avvirket i 1989 og omfanget av valutareguleringene er stadig blitt redusert. Fra 1. juli 1990 ble således innlendingers anledning til å handle med utenlandske obligasjoner og sertifikater vesentlig utvidet, husholdningene fikk anledning til å låne i valuta og lisensplikten ved direkte investeringer i utlandet ble opphevet. Både finansinstitusjonene og norsk penge- og kredittpolitikk har i tråd med liberaliseringene gradvis måttet omstille seg fra å være reguleringsorienterte til å bli markedsorienterte. For utformingen av penge- og kreditt-politikken har hensynet til balanse i valutamarkedet i praksis vært overordnet andre ønsker siden devalueringen i 1986.

Med virkning fra 22. oktober 1990 ble den norske kronens internasjonale verdi knyttet til den europeiske valutaenheten ECU. (Se egen boks om den nye valutakurvordningen.) Teknisk sett inne-

Norsk og utenlandsk rentenivå

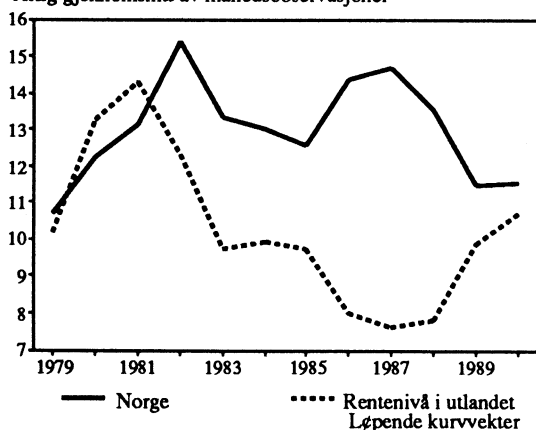
Muligheten for kapitalbevegelser mellom Norge og utlandet innebærer at både det nominelle rentenivået i utlandet og markedsaktørenes forventninger om kursutviklingen på norske kroner har betydning for rentenivået i Norge. Et høyt nominelt rentenivå i utlandet sammenlignet med nivået i Norge, eller forventninger om en depresiering av norske kroner, trekker isolert sett i retning av at markedsaktørene vil låne i Norge, selge kroner mot valuta og plassere i utlandet. Så lenge Norges Bank tilfører likviditet til det norske pengemarkedet, behøver ikke renten i Norge å stige, men en slik politikk vil enten føre til en depresiering av den norske krona eller til tapping av valutareservene. Dersom Norges Bank ikke tilfører markedet likviditet, vil rentenivået i Norge øke. For et gitt avvik mellom forventet avkastning på norske kroner og valutaplasseringer vil presset på valutabeholdningen bli sterkere desto mer likeartet norske og utenlandske finansobjekter er. Dersom norske og utenlandske finansobjekter er svært likeverdige sett fra investors synspunkt, vil den rentepolitiske handlefriheten i Norge være liten.

Den første figuren viser utviklingen i den nominelle renten på tre måneders plasseringer i eurokronemarkedet og i et veid gjennomsnitt av nominelle tremånedersrenter i de landene som til enhver tid har vært representert i den norske valutakursindeksen (kurvrenten). Begge seriene er gjengitt som årlige gjennomsnitt. Gjennom årene 1982 til 1985 lå det nominelle rentenivået i det norske pengemarkedet 3 til 3 1/2 prosentpoeng over rentenivået i utlandet representert ved

kurvrenten. Da oljeprisene begynte å falle høsten 1985, økte renteforskjellen kraftig. Målt som årlig gjennomsnitt økte renteforskjellen fra omlag 2.8 prosent i 1985 til omlag 6.4 prosent i 1986 og 7.1 prosent i 1987. I 1988 falt renteforskjellen til 5.7 prosent, og videre til omlag 1.7 prosent i 1989. I 1990 var den gjennomsnittlige renteforskjellen mellom Norge og de landene som er representert i den norske valutakursindeksen kommet ned i 0.9 prosent. Det er nærliggende å tolke utviklingen i renteforskjellen i årene etter 1985 først og fremst som et resultat av endringer i markedsaktørenes oppfatninger av usikkerheten i den fremtidige kursutviklingen på norske kroner.

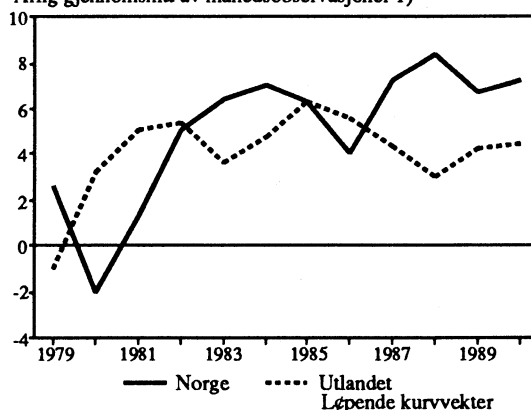
Den andre figuren viser faktisk realrente ved tre-måneders plasseringer i eurokronemarkedet og i en veid pengemarkeds-portefølje i de valutaene som er representert i den norske valutakursindeksen. Figuren viser at realrenten i Norge dels har ligget høyere og dels lavere enn realrenten i kurvlandene. Gjennom 1987 og 1988 økte realrenten i Norge sterkt i forhold til realrenten i utlandet. En viktig grunn til dette var den sterke avdempningen i prisveksten i Norge. Samtidig ga tiltakende prisstigning en reduksjon i realrenten hos våre handelspartnere. Det markerte fallet i pengemarkedsrenten i Norge fra 3. kvartal 1988 til 1. kvartal 1989 og en like markert økning i pengemarkedsrenten hos handelspartnerne fra 1988 til 1989 bidro til at realrenteforskjellen mellom Norge og utlandet ble kraftig redusert i 1989. Realrenteforskjellen økte med om lag 0.2 prosentpoeng til nær 2.8 prosent fra 1989 til 1990, og ligger således fortsatt på et høyt nivå.

NOMINELLE RENTER PÅ TREMÅNEDERS
PLASSERINGER I EUROMARKEDET
Årlig gjennomsnitt av månedsobservasjoner

Kilde: Norges Bank og egne beregninger

REALRENTER VED TREMÅNEDERS
PLASSERINGER I EUROMARKEDET
Årlig gjennomsnitt av månedsobservasjoner 1)

Kilde: Norges Bank og egne beregninger.

1) For 1990 gjelder tallene for de syv første månedene.

bærer dette en overgang fra en geometrisk til en aritmetrisk valutakursindeks og en endring i vektene i indeksen. I valutamarkedet vil dette trolig få to effekter. På den ene side er det mulig at ECU-tilknytningen bidrar til å styrke markedsaktørenes tro på at Norge faktisk vil føre en fastkurspolitikk. Hvis dette er tilfelle, vil det bidra til en lavere renteforskjell overfor utlandet i tiden fremover enn det vi ellers ville ha fått. (Se egen boks om renteutviklingen i Norge og internasjonalt.)

På den annen side innebærer ECU-tilknytningen at vektene i valutakurven er blitt mindre representative for sammensetningen av vår handel enn tidligere. Dersom ECU som følge av lavere kostnadsvekst i medlemslandene fortsetter å styrker seg overfor et veid gjennomsnitt av valutaene til våre handelspartnere, må Norge i tiden fremover ha en lavere kostnadsvekst enn handelspartnerne for å opprettholde industriens konkurranseevne.

Når penge og kredittpolitikken baseres på markedsorienterte virkemidler, er det ikke mulig å følge detaljerte målsettinger om fordelingen av kreditttilførselen, bortsett fra for statsbankene. Fra og med 1988 har en i tråd med dette erstattet den detaljerte kredittoppstillingen i Nasjonalbudsjettet (kredittbudsjettet) med et intervall for veksten i samlet kreditt fra innenlandske kilder til private og kommuner gjennom året. For 1990 ble dette intervallet satt til 5-9 prosent. Dette tilsvarer en vekst i publikums bruttogjeld til innenlandske långivere på mellom 40 og 75 milliarder kroner. Tall til og med september 1990 tyder på at veksten for 1990 vil bli nær nedre grense i intervallet.

Parallelt med avviklingen av de direkte reguleringsene av kredittmarkedet er rentepolitikken blitt det mest sentrale elementet i penge- og kredittpolitikken. Rentepolitikken er gjennom de siste årene blitt tilpasset ønsket om å holde en stabil valutakurs. I praksis bruker Norges Bank valutaintervensjoner for å nøytralisere mindre endringer i andre sektors nettoetterspørsel etter kroner. Dersom intervensjonene ikke tilnærmet summerer seg til null over en passende periode, er det aktuelt å møte ubalansen i valutamarkedet med en endring i pengemarkedsrenten. Dette kan Norges Bank få til ved å endre renten eller andre vilkår knyttet til bankenes låneadgang i sentralbanken, eller gjennom markedsoperasjoner. Det er grunn til å tro at det er lettere for Norges Bank å leve med netto valutainngang gjennom en periode, enn med netto utstrømming av valuta.

Renten på bankenes dagslån i Norges Bank ble endret seks ganger i løpet av 1989. Etter fem reduksjoner på et halvt prosentpoeng hver, ble renten økt med ett prosentpoeng til 11 prosent i november 1989. Dagslånsrenten ble holdt på dette nivået fram til utgangen av august 1990. Pengemarkedsrenten angitt ved tremåneders interbank rente beveget seg

i denne perioden fra et nivå på 12 prosent i januar ned til et nivå på 11.1 prosent i juli og august. På bakgrunn av dette og et visst netto salg av kroner gjennom de første åtte månedene av 1990, ble dagslånsrenten senket til 10.5 prosent den 27. august. I september falt pengemarkedsrenten ytterligere til 10.8 prosent, for dernest å øke noe gjennom årets tre siste måneder. Ved utgangen av året lå pengemarkedsrenten omlag 0.8 prosentpoeng under nivået i desember 1989, men bare 0.3 prosentpoeng under nivået fra januar 1990. Renteforskjellen mot utlandet økte gjennom årets tre siste måneder, uten at dette ga særlig tendens til økt innstrømming av valuta. Oppfatningen om at tilknytningen til ECU ville gi rentefall via en lavere premie på norske kroner, ser dermed ikke ut til å ha fått gjennomslag i markedet i 1990.

Rentene i penge- og kapitalmarkedene falt betydelig gjennom 1987 og 1988. Likevel var det først i 1989 at reduksjonen i det generelle rentenivået for alvor slo ut i bankrentene. Etter en reduksjon på vel 0.3 prosentpoeng gjennom 1988, falt den gjennomsnittlige rentesatsen på forretnings- og sparebankenes utlån med vel 2 prosentpoeng fra 4. kvartal 1988 til 3. kvartal 1989. Etter dette har imidlertid bankenes utlånsrenter endret seg lite, slik at rentenivået i 3. kvartal 1990 bare var 0.2 prosentpoeng lavere enn nivået i 3. kvartal 1989. Renteobservasjoner for 4. kvartal 1990 er foreløpig ikke tilgjengelig.

Den gjennomsnittlige rentesatsen på publikums innskudd i de private bankene falt fra 10.7 prosent i 4. kvartal 1988 til 8.8 prosent i 4. kvartal 1989. Etter dette har innskuddsrentene svingt litt opp og litt ned og lå i 3. kvartal 1990 på omlag 8.9 prosent. De små bevegelsene i utlåns- og innskuddsrentene resulterte i en svak reduksjon i bankenes rentemargin overfor publikum fra 4. kvartal 1989 til 3. kvartal 1990.

Siden 1987 har bankenes innskudd fra publikum utgjort omlag 85 prosent av bankenes utlån til publikum. Resten av bankenes innlån er i hovedsak forrentet til pengemarkedsvilkår. Reduksjonen i pengemarkedsrenten gjennom perioden 4. kvartal 1987 til 3. kvartal 1989 må under disse forhold ha bidratt til en nedgang i bankenes samlede finansieringskostnader. Når rentemarginen overfor publikum ikke viste noen nedadgående tendens gjennom denne perioden, henger dette trolig sammen med den markerte økningen i bankenes tap. I så fall er banktapene i en viss grad veltet over på bankenes kunder. Det ser nå ut til at tapene i 1990 har økt ytterligere i forhold til det høye nivået i 1989. Sammen med renteøkningen i pengemarkedet i 4. kvartal 1990 trekker dette trolig i retning av at vi etterhvert vil få en økning både i bankerentene og i bankenes rentemargin overfor publikum.

OFFENTLIG FORVALTNING

Konsum, produksjon og faktoretterspørsmål

Offentlig konsum økte med 1,9 prosent i 1990 mot 2,5 prosent i 1989. Veksten i det offentlige konsumet har tatt seg opp etter å ha endret seg lite i 1987 og 1988. Dette er dels en følge av ny vekst i kommunesektoren, og dels av at det militære konsumet har hatt en betydelig vekst i 1989 og 1990 som følge av kjøp av kostbart militært materiell. Bruttoproduksjonen i offentlig sektor økte med 2,7 prosent i 1990, mens årsveksten i bruttoproduktet ble 2,6 prosent.

Sysselsettingen, målt i utførte timeverk, økte med 2,5 prosent i 1990 for offentlig forvaltning i alt. Lønnskostnadsveksten pr utførte timeverk i offentlig sektor ble 4,6 prosent, noe som er litt under gjennomsnittet for alle næringer. Lønnskostnadsveksten for ansatte i statsforvaltningen ble i 1990 5,7 prosent mens veksten i kommuneforvaltningen var på 4,1 prosent. Forskjellen skyldes bl.a. økt underskudd i Statens pensjonskasse som føres som lønnskostnader i statsforvaltningen.

Timelønnsveksten i statlig og kommunal forvaltning var på henholdsvis 4,7 og 4,5 prosent.

For 1990 under ett falt investeringene i offentlig forvaltning med 4,0 prosent. Utviklingen gjennom året kan tyde på at nedgangen i de offentlige investeringene har stoppet opp og nå er i oppgang. Investeringsveksten gjennom året var sterkest i statsforvaltningen, men også i kommuneforvaltningen ser investeringene nå ut til å øke etter å ha falt sterkt fra 1. kvartal i 1988 og fram til midten av 1990.

Statsforvaltningen

Det statlige konsumet økte med 2,8 prosent i 1990. Levering av kostbart militært materiell i 1989 og 1990 har gitt betydelig vekst i det statlige konsumet i disse årene. Statlig sivilt konsum økte med 2,0 prosent i 1990 mens militært konsum økte med 4,1 prosent. Bruttoproduksjonen i statsforvaltningen økte med 3,5 prosent i 1990 mens bruttoproduktet økte med 3,1 prosent.

For 1990 under ett økte sysselsettingen i statsforvaltningen med 3,0 prosent målt i utførte timeverk. Sysselsettingsveksten har vært om lag den samme for forsvaret som for statlig sivil forvaltning. Størst vekst har det vært under forvaltningsområdet undervisning og forskning.

Investeringene i statsforvaltningen økte med 1,8 prosent fra 1989 til 1990. Også når det gjelder investeringene har veksten vært størst på forvaltningsområdet undervisning og forskning.

Kommuneforvaltningen

Det kommunale konsumet viste tegn til oppgang i 1990 etter å ha vært om lag uendret siden midten av 1987. Årsveksten for det kommunale konsumet ble 1,3 prosent, mot 0,4 for 1989. En del av konsumveksten i kommunene skyldes økte bevilgninger til helse og sosialsektoren gjennom den såkalte eldre-milliarden. De økte bevilgningene ser ut til å ha slått ut i økt konsum først mot slutten av året.

Bruttoproduksjonen i kommuneforvaltningen

OFFENTLIG FORVALTNING - PRODUKSJON, KONSUM OG FAKTORETTERSPØRSEL
Prosentvis endring fra 1989 til 1990

	Stat Mrd.kr. 1990	Komm. Mrd.kr. 1990	Stats- forvaltn.		Kommune- forvaltn.		Off. forvaltn. i alt	
			Volum	Pris	Volum	Pris	Volum	Pris
Bruttoproduksjon	60,8	96,7	3,5	4,6	2,2	4,0	2,7	4,2
Konsum	55,5	83,5	2,8	4,6	1,3	4,0	1,9	4,2
Gebyrer	5,3	13,2	11,9	4,6	8,7	4,0	9,6	4,2
Vareinnsats	28,8	23,8	4,0	3,7	1,9	4,0	3,0	3,9
Bruttoprodukt	32,0	72,9	3,1	5,4	2,3	4,0	2,6	4,4
Sysselsetting 1)			3,0	5,7	2,4	4,1	2,5	4,6
Bruttoinvestering	9,7	12,7	1,8	1,9	-8,1	2,0	-4,0	1,9

1) Utførte timeverk og lønnskostnader pr. utført timeverk

økte med 2,2 prosent i 1990. Etter at kommunale gebyrer økte sterkt gjennom 1988 og 1989 kan utviklingen gjennom 1990 tyde på at denne veksten nå har stoppet opp. Målt fra samme kvartal året før økte gebyrene i kommunesektoren med om lag 1,5 prosent i volum i 4. kvartal. Veksten i gebyrene fra 1989 til 1990 ble på 8,7 prosent, noe som til stor del skyldes stort overheng fra 1989.

Sysselsettingen, målt i utførte timeverk, økte med 2,4 prosent i 1990. Sterkest vekst var det under forvaltningsområdet helse og sosialtjenester med 3,3 prosent, mens sysselsettingen i tjenesteproduksjon utenom helse og undervisning økte med om lag 1 prosent.

Bruttoinvesteringene i kommunesektoren falt sterkt i både 1988 og 1989. Denne tendensen kan se ut til å ha snudd gjennom 1990.

Målt i forhold til 1989 falt likevel investeringene i kommuneforvaltningen med om lag 8 prosent i 1990.

Kommunenes økonomi

Underskuddet i kommuneforvaltningen i 1990 ble om lag 1 milliard kroner. Dette er en bedring av

balansen med 5 1/2 milliarder kroner fra året før. Resultatet skyldes en fortsatt høy vekst i kommunenes inntekter fra 1989 til 1990, mens utgiftsveksten er mer moderat enn tidligere.

I salderingen av statsbudsjettet for 1990 ble det lagt til grunn en nominell vekst på 5,4 prosent i overføringene til kommunene. Gjennom 1990 ble det vedtatt tilleggsbevilgninger som førte til at overføringene til kommuneforvaltningen økte med om lag 10 prosent fra 1989. Tilleggsbevilgningene knyttet seg i første rekke til eldreomsorg, ekstra elevplasser i den videregående skolen og lønnsoppgjøret for kommuneansatte. Et økt omfang av arbeidsmarkedstiltak var også med på å trekke opp nivået på overføringene til kommuneforvaltningen i 1990. Overføringene fra kommuneforvaltningen til staten gikk ned i forhold til 1989, slik at netto overføringer til kommuneforvaltningen økte med hele 14 prosent, eller 6 mrd. kroner.

Kommuneforvaltningens skatteinntekter økte med om lag 5,5 prosent, og skattenes andel av kommunenes samlede inntekter falt med vel 1 prosentpoeng til 47,4 prosent fra 1989 til 1990. Størparten av skatteinntektene er ordinær skatt på formue og inntekt. Økningen skyldes en generell inntekt-

INNTEKTER OG UTGIFTER I KOMMUNEFORVALTNINGEN

Etter nasjonalregnskapets definisjoner. Millioner kroner.

	Regnskap		Anslag	Endring i prosent	
	1988	1989	1990	88/89	89/90
A. Løpende inntekter i alt	114816	124272	134275	8,2	8,0
Renter	2623	2444	2531	-6,8	3,5
Skatter i alt	58153	60287	63694	3,7	5,7
Ordinær skatt på innt. og formue	54399	56159	59259	3,2	5,5
Andre direkte skatter	1763	1756	1825	-0,4	3,9
Indirekte skatter	1991	2372	2610	19,1	10,0
Overføringer fra staten	43928	49911	54914	13,6	10,0
Rammeoverføringer	36109	39512	41101	9,4	4,0
Andre overføringer	7819	10399	13812	33,0	32,8
Gebyrer	10112	11630	13137	15,0	13,0
B. Løpende utgifter i alt	109734	117115	122382	6,7	4,5
Driftsutgifter	81746	86497	92015	5,8	6,4
Lønnskostnader	60158	64066	68239	6,5	6,5
Vareinnsats	21588	22431	23776	3,9	6,0
Renteutgifter	6228	6859	7138	10,1	4,1
Overføringer til private	15920	16711	17171	5,0	2,8
Subsidier	4073	4224	4339	3,7	2,7
Stønader	11847	12487	12832	5,4	2,8
Overføringer til staten	4781	6347	5357	32,8	-15,6
Kommunale foretak, netto tilsk.	1059	701	701	-33,8	0,0
C. Sparing (A-B)	5082	7157	11893		
D. Bruttoinvesteringer	14680	13625	12775	-7,2	-6,2
E. Salg av eiendom	122	119			
F. Utgifter i alt (B+D-E)	124292	130621	135157	5,1	3,5
G. Underskudd før lånetr. (F-A)	9476	6349	882		

svekst i norsk økonomi, og at skatteopplegget for 1990 sett i forhold til en ren inntektsjustering av skattereglene for 1989, isolert sett ga økte kommunale skatteinntekter. Videre kommer at forskottstrekket for inntektsåret 1990 var i bedre samsvar med den utlignede skatten enn tilfellet var for 1989, noe som trakk i retning av høyere innbetalinger gjennom hele 1990 sammenlignet med 1989. Endelig kommer en viss endring i innbetalingsprofilen som skyldes store forskottsinnbetalinger i begynnelsen av året, og som har ført til lavere innbetalinger i desember 1990 sammenlignet med 1989. I motsatt retning trekker den tekniske omleggingen av trygdeetatens rutiner for innbetaling av skatte trekket på pensjoner og korttidsytelser, som førte til en forskyvning av skatteinntekter på om lag 1/2 milliard kroner. Anslaget for ordinær skatt på inntekt og formue for 1990, basert på oppgaver over bokførte skatter for fylkeskommunene og innbetalte skatter for primærkommunene, antyder en økning i veksten på vel 1 prosentpoeng i forhold til tidligere anslag og budsjetter og styrker således balansen med vel 1/2 milliard kroner.

De siste års kraftige økning i gebyrinntektene fortsatte også i 1990, og økningen fra 1989 til 1990 anslås til 13 prosent. Utviklingen gjennom året tyder imidlertid på at veksten har flatet ut. Gebyrene utgjorde 9,8 prosent av inntektene i alt i 1990, mot 9,4 året før. Økningen består dels i at det totale volumet av gebyrbelagte tjenester har økt og dels at de gjennomsnittlige gebyrsatsene økte.

Bevilgningene av ekstra tilskudd til kommuneforvaltningen gjennom 1990 ble vedtatt under forutsetning om økt ressursinnsats på visse områder. Driftsutgiftene for hele kommuneforvaltningen har imidlertid ikke økt mer enn antatt i det salderede budsjettet for 1990. Korrigert for overføringer til staten viser kommunenes løpende utgifter en vekst på drøyt 5 1/2 prosent fra 1989. Dette er om lag 1 1/2 prosent høyere enn prisveksten for kommunalt konsum. Driftsutgiftene, som består av lønnskostnader og utgifter til vareinnsats og reparasjoner, står for storparten av utgiftsveksten. Lønnskostnadene økte med 6,5 prosent. Årsvekstraten for sysselsettingen målt i utførte timeverk anslås til 2,4 prosent

for hele kommuneforvaltningen. Endringene i sysselsettingen er preget av variasjon både over tid og mellom kommunale sektorer. Mens sysselsetningsveksten er forholdsvis jevn over året i undervisningssektoren og annen tjenesteproduksjon med en årsvekstrate på henholdsvis 1,7 og 1,0 prosent, tyder tallene på et oppsving i sysselsettingen mot slutten av året i sektoren for helse- og sosialtjenester. En slik økning henger trolig sammen med tilleggsbevilgningene til sektoren for eldreomsorg. Den årlige vekstraten for denne sektoren anslås til 3,3 prosent for 1990.

Anslagene for 1990 viser at overføringene til private er i ferd med å flate ut. Kommunale stønader hadde en kraftig vekst i siste halvdel av 1980-årene, mens veksten i 1990 anslås til noe under 3 prosent. Også veksten i renteutgiftene er lav, med en vekst i netto renteutgifter på om lag 4 1/2 prosent. Anslagene på disse størrelsene er imidlertid usikre.

For andre året på rad har kommunesektoren hatt en nedgang i investeringsvolumet. I 1990 falt disse med noe over 8 prosent. Utviklingen gjennom 1990 sammenlignet med året før antyder imidlertid at nedgangen i bruttoinvesteringene har stoppet opp, og at det fant sted en viss oppgang mot slutten av året. Dette gjelder i særlig grad i sektoren for helse- og sosialtjenester, men også i undervisningssektoren og sektoren for annen tjenesteproduksjon øker investeringene mot slutten av året.

"Eldremilliarden" som ble bevilget av Stortinget (ved behandlingen av St. prp. nr. 72 for 1989-90) ble gitt ved at rammeoverføringene til kommunene fikk en ekstra økning på 300 millioner kroner, 200 millioner kroner ble gitt som øremerkede midler knyttet til nye arbeidsplasser innen eldreomsorg og kommuneforvaltningens tilskudd til folketrygden gikk ned med 480 millioner kroner som følge av en satsreduksjon på 0,2 prosent. Av kommuneforvaltningens totale utgifter utgjør eldremilliarden 0,8 prosent. Men sett i forhold til lønnsutgiftene på 7,9 milliarder kroner (i 1989) i sektoren for eldreomsorg som blant annet omfatter alders- og sykehjem og hjemmebaserte tjenester, utgjør eldremilliarden 12,7 prosent.

BEDRIFTENE

Olje- og gassutvinning

Produksjon og markedsforhold

Ifølge tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) økte bruttoproduktet i olje- og gassutvinning med 4,9 prosent fra 1989 til 1990. Til sammenlikning økte bruttoproduktet med 25,7 prosent fra 1988 til 1989. Etter en svak utvikling i aktivitetsnivået gjennom de tre første kvartalene i 1990, økte produktet med nær 9 prosent fra 3. til 4. kvartal.

Ifølge produksjonsstatistikken som viser utviklingen i norsk olje- og gassutvinning målt i fysiske termer, var det en oppgang på 9,3 prosent i oljeutvinningen fra 1989 til 1990. Tilsvarende tall for gassutvinningen viser en nedgang på 8,8 prosent. Den økte oljeutvinningen kan i hovedsak tilskrives utviklingen på Oseberg-feltet, men noe av økningen skyldes at fire mindre felt ble satt i produksjon. Disse er Veslefrikk og Troll Vest som startet produksjonen i januar 1990, Gyda som kom i produksjon i juni 1990 og det foreløpig minste feltet på norsk kontinentalsokkel, Hod, med produksjonsstart i oktober 1990. Av disse, nådde Gyda allerede i november platåproduksjonen som er beregnet til 70 000 fat pr. dag. Nedgangen i gassproduksjonen fra 1989 til 1990 er i hovedsak forårsaket av at hovedreservoaret på Friggfeltet er i ferd med å tømmes.

Produksjonsbegrensningen på norsk oljeproduksjon ble redusert til 5 prosent ved inngangen til 1990, og ble helt fjernet 1. juli. I første halvår av 1990, var produksjonstaket satt til 1,7 mill. fat råolje pr. dag eksklusive NGL og kondensat. Delvis på grunn av reservoarproblemene på Gullfaks-feltet nådde samlet produksjon i dette tidsrommet ikke

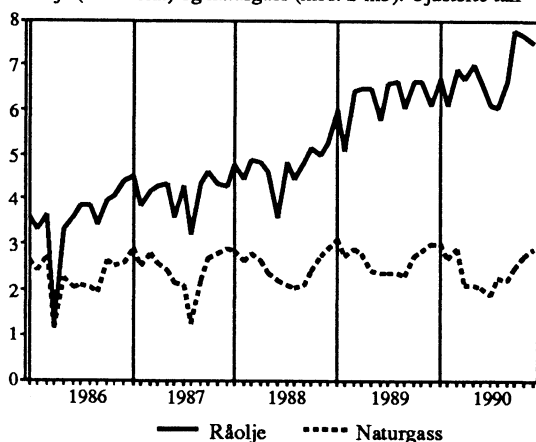
opp i mer enn 1,6 mill. fat pr. dag. I november var produksjonen oppe i 1,8 mill. fat pr.dag. Norsk oljeproduksjon antas å øke ytterligere i 1991.

På Statfjord-feltet er produksjonstoppen nå passert, men feltet bidrar fortsatt mest til norsk oljeutvinning med nær 35 prosent av den totale oljeproduksjonen i 1990. Etter relativ lav oljeproduksjon i perioden juli-september på grunn av arbeidskonflikt og vedlikeholdsstans, økte produksjonen igjen i 4.kvartal. I november produserte feltet i gjennomsnitt 635 000 fat pr. dag. Statfjord-feltet deles mellom Norge og Storbritannia med en norsk eierandel på 84,1 prosent. Statoil har gått inn for å øke den norske andelen til 87,2 prosent på bakgrunn av ny reservoarkunnskap. Avgjørelsen er ventet i mars 1991. Hvis Norges eierandel økes, vil all produksjon fra Statfjordfeltet tilfalle Norge i en tilbakebetalingsperiode. Avhengig av hvordan en eventuell avtale blir utformet, kan dette dreie seg om en økning i norsk oljeproduksjon på rundt 100 000 fat pr. dag i en 2-3-års periode.

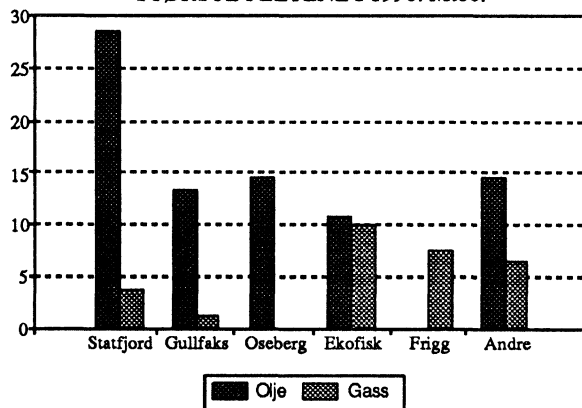
I 1990 sto Oseberg-feltet for 18 prosent av den norske oljeproduksjon. I 1990 økte produksjonen i gjennomsnitt med om lag 27 prosent fra året før, på tross av lav produksjon i sommermånedene. Dette skyldes produksjonsstans i juni for å holde seg innenfor feltets tildelte produksjonskvote. Den gjennomsnittlige dagsproduksjonen i november var på vel 330 000 fat. Til sammenlikning var feltets kapasitet i fase 1 anslått til 240 000 fat pr. dag. I løpet av første halvår av 1991 utplasseres Oseberg C-plattformen. Troll-Oseberg gassinjeksjon, som har som formål å øke utnyttelsesgraden på Oseberg-feltet, vil også tre i funksjon i løpet av 1991.

Produksjonen på Gullfaks-feltet sank med 4 prosent fra 1989 til 1990. Produksjonen var spesielt lav

OLJE- OG GASSPRODUKSJON
Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

OLJE- OG GASSPRODUKSJONEN FRA DE
STØRSTE FELTENE I 1990. Mtoe.

MARKEDSUTVIKLINGEN FOR VARER FRA OLJE- OG GASSUTVIKLING
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal 1)

	Mrd. kr.2)	Volum				Priser			
		90.1	90.2	90.3	90.4	90.1	90.2	90.3	90.4
Produksjon	102,4	0,3	-0,5	-3,8	14,7	2,2	-13,3	29,9	27,4
Ekspert	88,2	-3,1	0,0	4,5	9,1	2,0	-12,3	29,3	26,3
Hjemmeleveranser	14,2	22,3	-3,2	-47,9	74,8	1,8	-17,9	36,3	31,8
Import	1,6	115,5	163,5	-46,6	-22,4	13,8	-23,9	27,4	56,6
Innenl. anvendelse	15,8	25,5	6,6	-47,7	60,3	2,4	-18,2	35,0	34,1
Lagerendring 3)	1,9	18,8	0,9	-44,1	63,9	..	..	..	..
Innenl. etter- spørsel	13,9	7,8	7,7	-4,9	-2,6	2,6	-18,3	35,3	34,0

1) Tilnærmet i basisverdi, dvs. regnet uten avgifter og handelsavanse.

2) Nivå tall i 1990 i løpende priser.

3) Endring i lagerendring i prosent av innenlandsk anvendelse i foregående kvartal.

i månedene juli-august, men tok seg deretter opp. Gullfaks C ble satt i produksjon i starten av 1990, men det har vært store problemer med reservoaret. Det er disse problemene som var årsak til produksjonsnedgangen på feltet. I 1990 sto Gullfaks-feltet for vel 16 prosent av norsk oljeproduksjon. Feltet produserte rundt 300 000 fat pr. dag i november.

Produksjonsøkningen som følge av vanninjeksjonen, stoppet opp på Ekofisk-feltet mot slutten av 1989. Feltets produksjon i 1990 var bortimot uendret i forhold til året før, men 40 prosent høyere enn i 1987 som er det dårligste årsresultatet før igangsetting av vanninjeksjonen.

Rundt 85 prosent av norsk råolje ble eksportert i 1990. Ifølge tall fra KNR hadde norsk oljeeksport en volumvekst på vel 5 prosent fra 1989 til 1990. Sesongjustert var det kun en svak vekst gjennom de tre første kvartalene. Fra 3. til 4. kvartal økte imidlertid oljeeksporten målt i volum med nær 13 prosent. Den sesongjusterte prisindeksen for råolje i KNR steg med nær 18 prosent fra 1989 til 1990. Verdien av norsk oljeeksport økte med 24 prosent fra 1989 til 1990.

Den delen av norsk oljeproduksjon som går til anvendelse innenlands, benyttes som vareinnsats i raffineringssektoren. Hjemmeleveransene av råolje økte med over 35 prosent fra 1989 til 1990. Samtidig økte bruttoproduksjonen i raffineringssektoren med rundt 40 prosent.

Nivået på oljeimporten er lavt, men steg kraftig fra 1989 til 1990 med nær 125 prosent. Importen var spesielt høy i 2. og 3.kvartal.

Norsk gassproduksjon preges nå av at produksjonen på de hittil største gassfeltene, Frigg- og Ekofisk-feltet synker. Disse to feltene utgjorde en tredjedel hver av den totale gassproduksjonen i 1989. I

1990 sank Friggs andel til 26 prosent, mens Ekofisk sin andel var omtrent uendret.

Gassproduksjonen på Ekofisk-feltet sank med 3 prosent fra 1989 til 1990. Nedgangen var størst i sommervarmen og produksjonen tok seg noe opp mot slutten av året.

På Frigg-feltet som har vært i produksjon fra 1977, er hovedreservoaret på det nærmeste tomt og flere installasjoner er i ferd med å stenges. Produksjonen på feltet kommer nå fra mindre satelittfelt i området. Produksjonen i 1990 lå 30 prosent under produksjonen i 1989.

Nedgangen i gassproduksjonen motvirkes noe av høy produksjonsvekst på Valhall, Ula, Tommeliten og Oseberg. Dette er imidlertid svært små gassfelt. Den totale gassproduksjonen vil ventelig fortsette å falle fram mot midten av 1990-tallet, da Troll og Sleipner vil gi en ny oppgang i produksjonen.

All produksjon av naturgass, med unntak av det som brukes på plattformene, eksporteres. Eksportprisindeksen på naturgass økte ifølge KNR med 16,9 prosent i gjennomsnitt fra 1989 til 1990. Til tross for produksjonsnedgang økte dermed verdien av gasseksporten med 3,3 prosent.

Investeringer

Påløpte investeringskostnader i sektoren for utvinning av råolje og naturgass er i SSBs investeringsundersøkelse fra 4.kvartal 1990 anslått til 29,4 mrd. kroner i 1990. Ifølge det siste anslaget sank påløpte investeringskostnader i utvinningssektoren med 6,7 prosent i verdi fra 1989 til 1990.

Påløpte investeringskostnader til feltutbygging i 1990 var ifølge anslaget fra siste investeringstelling

UTFØRTE OG ANTATT PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER I OLJEUTVINNING OG RØRTRANSPORT.

Milliarder kroner, løpende priser

	1989	1990	1991
Utvinning av olje og gass	31,5	29,4	35,7
Leting	5,0	5,0	7,5
Feltutbygging	22,7	19,6	19,9
Varer	9,7	12,4	13,8
Tjenester	11,8	6,2	5,3
Produksjonsboring	1,1	1,1	0,9
Felt i drift	3,2	3,9	5,4
Varer	0,3	0,6	0,5
Tjenester	0,5	0,7	0,9
Produksjonsboring	2,4	2,6	4,0
Landvirksomhet 1)	0,6	0,8	2,8
Rørtransport	0,5	3,3	5,2
Oljesektoren totalt	32,0	32,7	40,9

Anslag ifølge SSBs investeringsstatistikk innhentet i 4. kvartal 1990.

1) Omfatter kontorbygg, baser og terminalbygg på land.

på 19,6 mrd. kroner. Dette gir en nedgang i verdi på 13,7 prosent fra 1989. Reduksjonen skyldes at en del større felt som veide tungt i feltutbyggingen, ble satt i produksjon mot slutten av 1989. Samtidig med reduksjonen i feltutbyggingskostnadene har det skjedd en vridning i sammensetningen mot en større andel varer og en mindre andel tjenester. Dette er en følge av at det i 1989 var flere felt i avslutningsfasen hvor en stor andel av kostnadene er betaling for tjenester. De feltutbyggingene som veide tungt i 1990, var Snorre, Oseberg C, Sleipner og Draugen. Disse hadde kommet eller kom over i byggefasen i løpet av 1990. I denne fasen er vareandelen stor. Ifølge kvartalsvise tall fra investeringsundersøkelsen økte vareandelen gjennom de tre første kvartalene av 1990, på bekostning av tjenesteandelen.

Ifølge den siste investeringstillingen er påløpte investeringskostnader til felt i drift anslått til 3,9 mrd. kroner i 1990. Dette er en økning på 22 prosent i forhold til 1989. Siden 3. kvartals investeringsundersøkelse er en del av kostnadene bestemt utsatt til 1991. Størstedelen av investeringskostnadene til felt i drift er kostnader til produksjonsboring.

Ifølge den samme investeringstillingen er påløpte letekostnader anslått til 5 mrd. kroner i 1990. Påløpte letekostnader har ligget på dette nivået siden oljeprisfallet i 1986. Ulike korttidsindikatorer viser at leteaktiviteten mot slutten av 1990 var svært høy. Antall påbegynte hull økte fra 28 i 1989 til 36 i 1990, antall boremeter og borefartøydøgn økte i samme periode med hhv. 50 og 28 prosent. Disse

indikatorene kan tyde på en oppgang i leteaktiviteten.

Det har vært en kraftig økning i investeringene i rørtransportsektoren, fra 0,5 mrd. kroner i 1989 til 3,3 mrd. kroner i 1990. Den store aktiviteten i 1990 skriver seg fra en framskynding av arbeidet med Zeepipe rørledningen.

Anslag for 1991

For utvinningssektoren er de totale investeringskostnadene oppjustert fra 3. til 4. investeringstelling. Anslaget for 1991 er dermed økt til 35,7 mrd. kroner. Dette er nær 22 prosent høyere enn det siste anslaget for 1990.

Letekostnadene vil ifølge den siste tellingen øke kraftig. Anslaget antyder at leteaktiviteten i 1991 vil bli den høyeste siden oljeprisfallet i 1986.

Anslaget på påløpte investeringskostnader til feltutbygging i 1991 er på nivå med anslaget for 1990.

Ifølge den siste investeringsundersøkelsen er anslaget på investeringer til felt i drift etter at en del arbeider ble utsatt fra 1990 til 1991, på 5,4 mrd. kroner.

Endret utbyggingsløsning på Troll og Sleipner har ført til en økning i anslaget for investeringer til landvirksomhet til 2,8 mrd. kroner. For å redusere driftskostnadene er det bestemt at en større del av prosesseringen skal skje i landbaserte anlegg.

Oljeinntektene

For annet år på rad økte verdien av utvunnet olje og gass sterkt. Målt ved bruttoproduktet, som er salg-

OLJEINNTEKTER OG OLJERENTE 1976-1990

	Brutto- produkt i utvinnings- sektoren	Olje- rente	Oljerentens andel av bruttonasjo- nalprodukt
	Milliarder kroner		Prosent
1976	6,1	3,3	1,9
1977	7,4	2,8	1,5
1978	12,8	7,0	2,8
1979	20,8	13,7	5,7
1980	41,0	31,8	11,2
1981	50,0	36,5	11,1
1982	55,3	37,8	10,4
1983	66,9	48,0	11,9
1984	83,4	59,7	13,2
1985	89,7	63,4	12,6
1986	51,0	17,8	3,5
1987	51,8	13,9	2,5
1988	45,1	2,1	0,4
1989	70,8	21,9	3,5
1990	89,6	38,2	5,7

sverdi fratrullet vareinnsats, var verdien om lag 90 milliarder kroner i 1990, som nesten tangerer toppnivået fra 1985 (i nominelle kroner). Verdistigningen skyldes sterk vekst i både produksjon og priser.

Den meravkastningen oppnår på realkapitalen i olje- og gassproduksjon, sammenliknet med investeringer i annen produksjon kalles gjerne "oljerenten". Denne kan beregnes som den delen av de samlede produksjonsinntektene ved utvinning av olje og gass som oppnås utover løpende produksjonskostnader og en normal avkastning på investert kapital. Metoden innebærer at en ser bort fra at flere innsatsfaktorer som brukes i olje- og gassutvinningen, trolig får en høyere belønning enn de ville ha fått i en annen næringsvirksomhet. De kan derfor i noen grad sies å motta en del av oljerenten.

Ved realavkastning på 7 prosent viser foreløpige beregninger at oljerenten ble over 38 milliarder kroner i 1990. Dette er nesten en dobling fra i fjor, men likevel klart lavere enn i 1985. Oljerenten utgjorde i 1990 5,7 prosent av bruttonasjonalproduktet mot 12,6 prosent i 1985. Den "arbeidsfrie" inntekten pr. innbygger var om lag 9 000 kroner.

Oljefond og petroleumsformue

Stortinget gjorde i 1990 vedtak om opprettelsen av et oljefond med virkning fra 1. januar 1991. Fondets oppgaver er både å bidra til en forsvarlig forvaltning av oljeformuen og å fungere som en "buffer" som kan redusere virkningene av uforutsette svingninger i oljeinntektene.

Inntektene til fondet består av statens netto kontantstrøm fra oljevirkomheten, definert som inntekter av petroleumsvirksomheten, (petroleums-skatte og eierinntekter) fratrullet de av statens kostnader, inklusive påløpte investeringer, som er knyttet til den.

Uttak fra fondet skjer i to trinn. I forbindelse med budsjettforhandlingen tas ut det beløpet som er nødvendig for å bringe statsbudsjettet før lånetransaksjoner i balanse, samt halvparten av finansieringsbehovet for lånetransaksjonene. Ytterligere uttak kan gjøres, men krever særskilt godkjenning av Stortinget. En eventuell gjenværende behold-

ning i fondet skal plasseres på samme måte som andre statlige, finansielle fordringer.

Den etablerte ordningen, knytter ikke noen klar forbindelse mellom de oppsparte midlene på fondet og formuesverdien av olje- og gassreservene, petroleumsformuen. Denne kan defineres som nåverdien av framtidige forventede oljeinntekter. Disse inntektene omfatter hele oljerenten, mens det bare er Statens inntekter som er "innom" oljefondet. I tillegg vil altså størrelsen på oljefondet til enhver tid avhenge av underskuddet i statsbudsjettet før statens netto kontantstrøm av oljevirkomheten er regnet inn. Fondet representerer altså hovedsakelig en bokføringsrutine.

I Økonomisk Utsyn for 1989 ble det presentert anslag på petroleumsformuen, definert som den forventede verdien av olje- og gassreservene ved inngangen til året. Beregningene er oppdatert for de seneste årene av Olje- og energidepartementet med utgangspunkt i forutsetninger gitt av Finansdepartementet. Tabellen viser anslag for formuen for årene 1988 til 1991. Endring i petroleumsformuen skyldes verdien av uttak, avkastning på formuen og endringer i forventningene om petroleumsreservene og framtidige olje- og gasspriser. "Verdien av uttak" kan tolkes som samfunnets netto kontantstrøm fra oljevirkomheten. Formuesanslagene bygger på en antakelse om 7 prosent kalkulasjonsrente. En lavere kalkulasjonsrente vil føre til høyere formuestall.

Formuesanslagene er sterkt avhengige av prisforutsetningene. Endringene i forventninger om framtidige priser kommer til uttrykk under omvurdering.

Den forventede avkastningen av petroleumsformuen er nå betydelig større enn i årene etter oljepisfallet i 1986. Dette skyldes i første rekke en betydelig oppjustering av prisbanene. Verdien av uttaket er fortsatt lavere enn den forventede avkastningen av petroleumsformuen.

Industri og bergverksdrift

Produksjons- og markedsforhold

Bruttoproduktet i industri og bergverksdrift regnet i faste priser har vært i moderat oppgang gjennom de to siste årene. Fra 1989 til 1990 var volumveksten 0,3 prosent. Bruttoproduktet har imidlertid ennå ikke nådd tilbake til nivået fra 1987.

Bruttoproduksjonen vokste med 0,8 prosent i 1990. Det var fortsatt eksporten som bidro til veksten i industriproduksjonen i 1990, mens fallet i hjemmелеveransene trakk industriproduksjonen nedover. Eksporten av industrivarer vokste med 8,8 prosent fra 1989 til 1990, mens hjemmелеveransene falt med 3,1 prosent.

Den innenlandske anvendelsen av industriprodukter nådde en topp i 1986. Gjennom 1987 og

ANSLAG PÅ PETROLEUMSFORMUEN

År	Formue	Forventet avkastning	Verdi av uttak	Omvur- dering
1988	413	29	15	155
1989	582	41	38	465
1990	1050	74	55	-157
1991*	912	64	-	-

* Basert på beregninger pr 1. juli 1990.

MARKEDSUTVIKLINGEN FOR VARER FRA INDUSTRI OG BERGVERKSDRIFT
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal¹⁾

	Mrd. kr. 1990	Volum				Pris			
		90.1	90.2	90.3	90.4	90.1	90.2	90.3	90.4
Bruttoproduksjon i alt	258,4	-0,6	0,8	1,9	-1,3	0,1	-0,6	0,9	3,9
-Skjernet	85,9	-1,6	0,9	1,1	-0,6	2,5	0,9	2,3	-0,2
-Utekonkurrerende	83,3	0,7	2,0	1,4	-1,3	-4,0	-2,5	1,4	8,6
-Hjemmekonkurrerende	89,2	-0,8	-0,2	3,0	-1,9	1,6	-0,3	-0,8	3,6
Eksport i alt ²⁾	98,8	3,2	4,4	1,4	-2,1	-2,2	-2,0	-0,3	6,9
-Skjernet	10,8	-0,9	3,9	12,3	3,2	1,8	0,9	1,2	0,7
-Utekonkurrerende	56,5	7,0	1,7	-1,4	-1,3	-5,9	-3,2	1,2	8,6
-Hjemmekonkurrerende	31,6	-1,1	8,8	2,2	-5,1	2,8	-1,1	-2,7	6,4
Hjemmeleveranser i alt	159,5	-3,1	-1,6	2,2	-0,7	1,7	0,5	1,7	1,8
-Skjernet	75,2	-1,7	0,4	-0,7	-1,3	2,6	0,9	2,5	-0,2
-Utekonkurrerende	26,8	-12,1	2,6	8,1	-1,3	1,0	-1,3	1,4	8,4
-Hjemmekonkurrerende	57,6	-0,6	-5,8	3,5	0,4	1,0	0,7	0,7	1,2
Import i alt ²⁾	130,0	7,4	-3,5	-0,1	1,5	-0,3	-0,4	0,5	-0,6
-Skjernet	8,8	4,3	2,1	-0,9	3,3	1,7	2,1	0,1	-0,3
-Utekonkurrerende	32,9	9,6	-4,3	1,5	-4,1	-2,9	-2,5	0,5	3,1
-Hjemmekonkurrerende	88,4	6,9	-3,7	-0,5	3,2	0,4	0,2	0,5	-1,7
Innenl. anvendelse i alt	289,6	1,6	-2,5	1,2	0,3	0,7	0,1	1,2	0,7
-Skjernet	83,9	-1,1	0,6	-0,7	-0,8	2,5	1,1	2,3	-0,2
-Utekonkurrerende	59,6	-0,7	-1,4	4,4	-2,8	-1,0	-2,0	0,9	5,6
-Hjemmekonkurrerende	146,1	3,9	-4,5	1,0	2,1	0,6	0,4	0,6	-0,6
Lagerendring i alt ³⁾	-9,1	3,2	-3,7	1,7	-1,0				
-Skjernet	-4,5	-0,3	-2,6	0,0	-1,6				
-Utekonkurrerende	-1,6	1,9	-3,3	2,0	-1,7				
-Hjemmekonkurrerende	-2,9	5,8	-4,4	2,4	-0,3				
Innenl. ettersp. i alt	298,6	-1,6	1,2	-0,5	1,2	-2,6	4,1	-0,6	1,7
-Skjernet	88,5	-0,8	3,1	-0,7	0,8	2,7	1,0	2,3	-0,2
-Utekonkurrerende	61,2	-2,6	1,9	2,3	-1,1	-0,8	-2,2	1,1	4,7
-Hjemmekonkurrerende	149,0	-1,7	-0,1	-1,4	2,4	0,5	0,4	0,6	-0,5

1) I basisverdi, dvs. markedsverdi fratrukket avgifter og handelsavanse.

2) Inneholder reeksport.

1988 viste både importen og hjemmelieferansene av industriprodukter en fallende tendens. I 1989 og i 1990 var det en stigende trend i importen mens hjemmelieferansene fortsatte å falle. Mens det så langt er få tegn til at nedgangen i leveransene til hjemmemarkedet skal stoppe opp, er det tegn til at eksportveksten nå flater ut. Fallet i hjemmelieferansene i 1989 og 1990 innebærer tap av markedsandeler for norsk industri. Fra 1989 til 1990 økte den innenlandske etterspørselen etter industrivarer og det var en lavere takt i nedbyggingen av industrielle varelagre.

Prisen på norsk industris hjemmelieferanser økte med 4,3 prosent i 1990. Importprisene holdt seg på nivået fra 1989, mens eksportprisene falt.

Bruttoproduksjonen i utekonkurrerende industri har økt nesten uavbrutt siden 2. kvartal 1986; fra 1989 til 1990 var veksten 5,6 prosent. Dersom vi holder produksjonen av raffinerte oljeprodukter utenfor, var veksten 1,3 prosent fra 1989 til 1990. Gjennom 1990 ble produksjonsveksten dempet og produksjonen i utekonkurrerende industri sank med 2,1 prosent fra 3. til 4. kvartal ifølge foreløpige tall. Produksjonen av kjemiske råvarer, som var 5,8 prosent høyere i 1990 enn i 1989, falt med 4,1 prosent i 4. kvartal 1990. Eksporten fra utekonkurrerende industri vokste med 10,3 prosent fra 1989 til 1990, men eksportveksten avtok gjennom fjoråret. Over halvparten av eksportveksten skyldtes økt eksport av raffinerte oljeprodukter, først og

INDUSTRI OG BERGVERKSDRIFT. PRODUKSJON OG FAKTORETTESPØRSEL
 Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Mrd. kr. 1990	Volum				Pris			
		90.1	90.2	90.3	90.4	90.1	90.2	90.3	90.4
Bruttoproduksjon i alt	323,8	-0,3	1,2	1,3	0,1	-0,1	-0,5	1,6	2,9
-Skjermet	93,6	-2,4	3,4	0,1	1,2	0,9	1,6	2,1	0,0
-Utekonkurrerende	88,9	1,3	1,6	1,3	-2,1	-3,1	-2,8	0,9	8,0
-Hjemmekonkurrerende	141,3	0,1	-0,5	2,2	0,9	1,1	-0,5	1,7	1,7
Vareinnsats i alt	229,0	-0,4	1,5	1,2	0,1	0,1	-1,0	3,0	2,1
-Skjermet	65,1	-2,6	3,5	-0,1	1,1	0,2	0,8	0,9	-0,1
-Utekonkurrerende	67,1	1,4	2,0	0,9	-2,1	0,2	-4,0	6,8	7,8
-Hjemmekonkurrerende	96,8	0,0	-0,2	2,4	0,7	-0,2	-0,2	2,0	-0,2
Bruttoprodukt i alt	94,8	-0,1	0,6	1,5	0,3	-0,6	0,7	-1,9	4,8
-Skjermet	28,5	-1,9	3,1	0,6	1,3	2,7	3,6	4,8	0,1
-Utekonkurrerende	21,8	1,1	0,7	2,1	-2,2	-11,4	0,4	-15,1	8,7
-Hjemmekonkurrerende	44,6	0,3	-0,9	1,6	1,2	3,9	-1,0	1,0	5,9
Sysselsetting ¹⁾	310	-3,8	-2,5	-2,5	-1,0				
Bruttoinvesteringer i alt	15,0	1,7	-2,7	0,8	5,1	-0,4	0,1	1,5	-0,9
-Skjermet	3,2	-16,5	0,4	-0,3	1,7	-0,3	0,0	1,8	-1,0
-Utekonkurrerende	5,6	19,2	-6,8	0,7	7,1	-0,4	0,1	1,4	-0,7
-Hjemmekonkurrerende	6,2	-0,7	-0,4	1,4	5,2	-0,4	0,1	1,5	-0,9
Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg	5,3	-5,4	-4,1	4,8	1,1	-0,3	0,5	1,7	0,2
-Skjermet	1,1	-27,9	-17,7	7,9	1,1	-0,2	0,4	1,7	0,2
-Utekonkurrerende	2,3	12,6	-3,3	3,2	15,5	-0,4	0,5	1,7	0,2
-Hjemmekonkurrerende	1,9	-3,6	3,7	4,9	-13,9	-0,4	0,5	1,7	0,2
Bruttoinvesteringer i mask. og trsp.midler	9,7	5,9	-1,9	-1,3	7,4	-0,5	-0,1	1,4	-1,4
-Skjermet	2,1	-7,6	11,4	-3,9	1,9	-0,5	-0,3	1,8	-1,6
-Utekonkurrerende	3,4	23,4	-8,9	-0,9	1,6	-0,4	-0,1	1,2	-1,3
-Hjemmekonkurrerende	4,2	0,6	-2,3	-0,2	14,9	-0,5	-0,1	1,4	-1,3

1) Sysselsatte i industrien (1000) og prosentvis endring fra samme kvartal foregående år. Tallene er basert på utvalg og inneholder en viss usikkerhet.
Kilde: AKU

fremst fra Mongstad-anlegget. Hjemmeleveransene fra utekonkurrerende industri utenom raffinering gikk ned med 6,1 prosent fra 1989 til 1990 til tross at den innenlandske etterspørselen falt med bare 0,4 prosent.

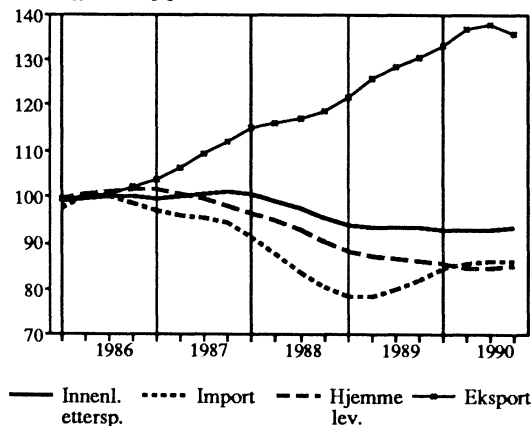
Prisindeksen for eksport av utekonkurrerende varer utenom raffinerte produkter falt med 13,9 prosent fra 1989 til 1990. Årsaken var i hovedsak en nedgang i prisindeksen for metallvareeksport på 20 prosent fra 1989 til 1990. Prisindeksen for metalleksport var derimot ganske stabil gjennom 1990. Prisindeksen for eksport av utekonkurrerende varer steg med 8,6 prosent fra 3. til 4. kvartal. Det skyldtes i hovedsak prisoppgang på raffinerte oljeprodukter.

Skjermet industri er mindre utsatt for konjunktursvingninger enn andre industrisektorer og pro-

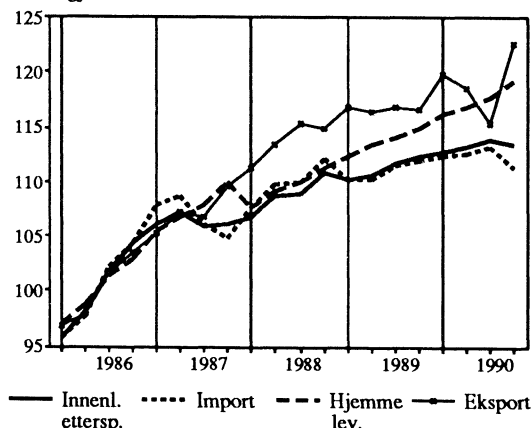
duksjonen har vært forholdsvis stabil det siste året. Gjennom 1990 ble utviklingstrekkene fra 1989 forsterket; eksportveksten tiltok betydelig og nedtrappingen av varelagrene fortsatte i et økende tempo, mens leveransene til hjemmemarkedet avtok.

Bruttoproduktet i hjemmekonkurrerende industri vokste både i 1989 og i 1990 og det var en tendens til tiltakende vekst i 1990. Men oppgangen har vært moderat i forhold til produksjonsnedgangen gjennom 1987 og 1988. Eksporten fortsatte å vokse gjennom 1990, men med en tendens til utflatning. Hjemmeleveransene har falt betydelig etter 1987, men tok seg noe opp mot slutten av fjoråret. Den innenlandske etterspørselen falt gjennom de tre første kvartalene av 1990, men økte med 2,4 prosent i siste kvartal. Denne økningen i etterspørselen ble i hovedsak dekket opp med økt import.

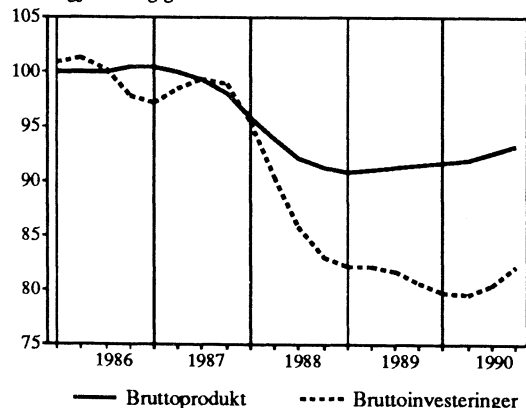
VOLUMUTVIKLINGEN FOR VARER FRA HJEMMEKONKURRERENDE IND. (EKSKL. SKIP OG PLATTFORMER)
Sesongjustert og glattet. 1986 = 100

PRISUTVIKLINGEN FOR VARER FRA HJEMMEKONKURRERENDE IND. (EKSKL. SKIP OG PLATTFORMER)
Sesongjustert. 1986 = 100

PRODUKSJON OG INVESTERING I
HJEMMEKONKURRERENDE INDUSTRI
Sesongjustert og glattet. 1986 = 100

Syssettingen

Foreløpige tall fra SSBs arbeidskraftsregnskap fortsatte antall sysselsatte i industrien å gå ned i 1990, men nedgangen flatet ut. I gjennomsnitt ble antall sysselsatte redusert med 7500 fra 1989 til 1990, en nedgang på 2,4 prosent. Sysselsettingsnedgangen fordelte seg ganske jevnt på de tre hovedgrupper av industrisektorer etter konkurranse-type.

Fra 4. kvartal 1989 til 4. kvartal 1990 gikk antall sysselsatte og antall timeverk ned med henholdsvis 3 og 4 prosent. Reduksjonen i antall sysselsatte var særlig stor i trevareindustrien og i produksjonen av kjemiske-, mineralolje-, kull-, gummi- og plastprodukter. I metallindustrien var det i det samme tidsrommet en betydelig økning i antall sysselsatte.

Investeringene

Investeringene på Mongstad nådde toppen i 2. kvartal 1988. De utgjorde da 28 prosent av de samlede industriinvesteringene. Deretter falt investeringsaktiviteten på Mongstad raskt og utgjorde i 3. kvartal 1989 bare 3 prosent av totalen. Dette forklarer mesteparten av fallet i industriinvesteringene fra 4. kvartal 1987 til 2. kvartal 1990. Holder vi investeringene på Mongstad utenfor, var det en svak tendens til oppgang i industriinvesteringene både gjennom 1989 og 1990.

SSBs investeringsstatistikk fra 4. kvartal 1990 indikerer at industrien planlegger en økning i investeringene fra 1990 til 1991. Verdien av antatte investeringer for 1991 ligger om lag 11 prosent over det antatte nivået for 1990 målt på samme tid i 1989.

Investeringene i utekonkurrerende industri økte svakt gjennom 1990, og SSBs investeringsstatistikk fra 4. kvartal 1990 indikerer en betydelig økning i investeringene i 1991. I 1990 kom investeringsøkningen særlig i kjemisk råvareproduksjon som har en høy kapasitetsutnyttelse. I næringer med lavere kapasitetsutnyttingsgrad, som treforedlingsindustrien og deler av metallindustrien, falt investeringene svakt gjennom fjoråret. Særlig i produksjonen av jernholdige metaller er det lav kapasitetsutnyttelse og ifølge investeringsstatistikken er det ikke planer om å øke investeringene i denne sektoren i 1991. Kapasitetsutnyttelsen i produksjonen av ikke-jernholdige metaller er derimot svært høy og investeringsstatistikken indikerer en betydelig investeringsøkning i år.

Investeringene i skjermet industri falt med 33 prosent fra toppen ble nådd i første halvår 1988 til den foreløpige bunnen i 1. kvartal 1990. Bygge- og anleggsinvesteringene falt med om lag 60 prosent og var i 1990 omtrent på samme nivå som i 1986, men tok seg litt opp i andre halvdel av 1990. Gjennom 1990 økte investeringene i maskiner og transportmidler svakt blant annet som en følge av en

investeringsøkning i næringsmiddelindustrien. Ifølge konjunkturbarometeret var kapasitetsutnyttelsen lav i skjermet industri i 1990. Investeringsstatistikken for 4. kvartal tyder likevel på at vi kan vente en investeringsøkning i grafisk produksjon og forlagsvirksomhet i 1991. For de øvrige skjermede industrigrenene er det anslått at investeringene i 1991 skal holde seg på nivået fra i fjor eller falle svakt.

I hjemmekonkurrerende industri falt investeringene kraftig i 1988, men var relativt stabile i 1989 og 1990. Imidlertid har investeringene i maskiner og transportmidler og bygge- og anleggsinvesteringene utviklet seg forskjellig de siste to årene. Investeringene i maskiner og transportmidler nådde en foreløpig bunn i 4. kvartal 1988, og har vokst betydelig gjennom 1989 og 1990. Særlig markert har investeringsøkningen vært i verkstedsindustrien, men den har også tiltatt i produksjonen av kjemiske og mineralske produkter. I 4. kvartal 1990 var investeringene i maskiner og transportmidler bare 10 prosent lavere enn ved toppen i 1. kvartal 1986. Bygge- og anleggsinvesteringene i hjemmekonkurrerende industri fortsatte imidlertid å falle i 1989 og 1990.

Kapasitetsutnyttelsen er gjennomgående lav i hjemmekonkurrerende industri, men både deler av

verkstedindustrien og produksjonen av mineralske produkter har ganske høy kapasitetsutnyttelse. Investeringsstatistikken indikerer en investeringsøkning på 47 prosent i produksjonen av mineralske produkter i 1991, men også i deler av verkstedsindustrien planlegges økte investeringer i år.

Industriens konkurranseevne

Et lands konkurransevne uttrykker evnen til samtidig å sørge for en effektiv ressursutnyttelse og tilfredsstillende balanse i utenriksøkonomien. For å kunne oppnå dette må konkurranseutsatte næringer være i stand til å hevde seg i konkurransen med utenlandske bedrifter på eksport- og hjemmemarkedet. Samtidig må de også klare å tiltrekke seg nok arbeidskraft, kapital og råvarer i konkurranse med både utenlandske bedrifter og skjermede næringer innenlands. Konkurranseevnen vil følgelig avhenge av en rekke faktorer som produktivitet, produktspekter og -utvikling, omstillingsevne, markedsføring, valutakurser og priser på ulike innsatsfaktorer.

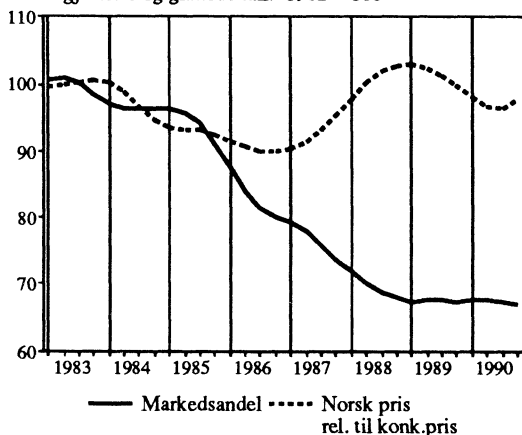
Ved siden av petroleumsvirksomheten, utenriks sjøfart og fiskerinæringen er industrien den viktigste konkurranseutsatte næringen i Norge idag. I det følgende skal vi beskrive utviklingen i noen sentrale indikatorer for norsk industris konkurransevne.

MARKEDSANDELER FOR IMPORTKONKURRERENDE VARER Volumandeler

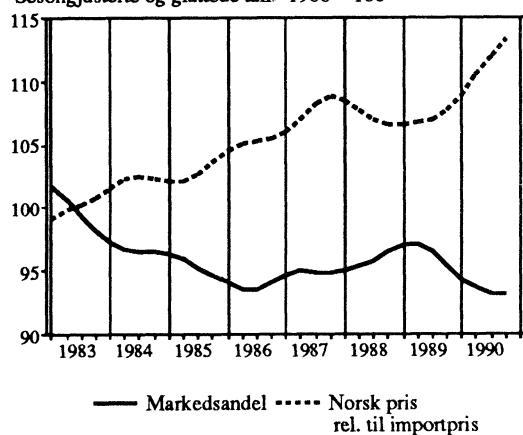
	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Næringsmidler	94	93	92	92	92	91	90	89
Nytelsesmidler	81	81	79	78	80	81	80	79
Tekstil- og bekledningsvarer	25	25	22	21	20	20	18	17
Trevarer	76	76	74	71	72	74	76	75
Kjemiske og mineralske prod.	46	44	42	41	42	41	40	38
Grafiske produkter	93	93	92	92	91	91	92	92
Bergverksprodukter	75	72	74	77	75	73	76	72
Treforedlingsprodukter	68	67	67	68	68	66	68	67
Kjemiske råvarer	46	46	44	39	40	37	36	31
Raffinerte oljeprodukter	62	65	65	59	58	54	58	63
Metaller	35	23	25	28	31	28	29	23
Andre verkstedsprodukter	38	33	32	30	32	34	35	32
Varene ovenfor i alt	61	58	56	54	55	55	56	54
Skip og oljeplattformer	52	58	78	82	75	61	54	64
Varene ovenfor i alt	60	58	58	57	57	56	56	55
Skjermet industri	93	93	92	91	91	90	90	89
Hjemmekonkurrerende industri	45	41	40	38	39	40	40	38
Utekonkurrerende industri	52	49	49	48	49	46	48	45
Varene ovenfor i alt	61	58	56	54	55	55	56	54

Markedsandelene angir forholdet mellom leveranser på hjemmemarkedet fra norske produsenter i volum og samlet anvendelse innenlands der også importvolumet inngår.

MARKEDSANDEL OG RELATIV PRIS FOR NORSK EKSPORT, TRADISJONELLE VARER I ALT
Sesongjusterte og glattede tall. 1982 = 100

MARKEDSANDEL OG RELATIV PRIS FOR NORSKE HJEMMELEVERANSER, TRADISJONELLE VARER I ALT
Sesongjusterte og glattede tall. 1986 = 100

Markedsandeler

I ettertid kommer utviklingen i industriens konkurranseevne til uttrykk gjennom markedsandeler på ulike markeder. Norsk industris samlede eksportmarkedsandel beregnes ved å sammenligne volumindekser for tradisjonell norsk vareeksport med volumindekser for våre handelspartneres samlede import av tilsvarende varer. Målt på denne måten har norsk industri hatt omtrent uendrede eksportmarkedsandeler gjennom både 1989 og 1990, etter en betydelig nedgang siden 1983. Utviklingen mot slutten av 1990 må tolkes med forsiktighet, da anslagene for 1990 tildels er basert på prognoser.

Utviklingen i markedsandeler på eksportmarkedet på slutten av 80-tallet synes å stemme godt overens med det en vil forvente ut fra utviklingen i norske eksportpriser i forhold til konkurrentenes priser. Utviklingen i 1990 antyder at norsk industri beholdt sine markedsandeler på eksportmarkedet, samtidig som prisforholdet til utlandet forble uendret.

Etter en relativt gunstig utvikling på hjemmemarkedet gjennom store deler av 1988 og 1989, har markedsandelen for tradisjonelle varer deretter gått ned. Hjemmemarkedsandeler beregnes som leveranser fra innenlandske produsenter av ulike varer over samlet innenlandsk anvendelse av tilsvarende varer. Utviklingen i hjemmemarkedsandelen samstemmer godt med utviklingen i relative priser mellom norske og importerte varer de senere år. Økningen i hjemmemarkedsandelen gjennom 1988 kom samtidig med at norske varer ble relativt billigere enn importerte varer, mens det motsatte var tilfelle gjennom både 1989 og 1990.

Relative lønnskostnader

Utviklingen i prisene på de ulike innsatsfaktorene er av sentral betydning for utviklingen i konkurranseevnen. Spesielt viktig er arbeidskraftkostnadene.

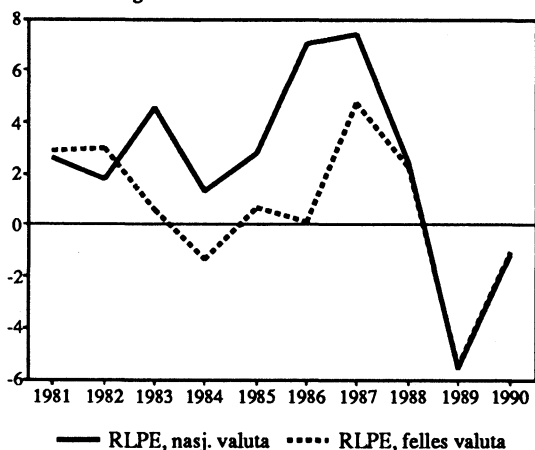
Det skyldes at de påvirker kostnadene i de konkurranseutsatte bedriftene direkte gjennom lønnskostnadene og indirekte via betydningen for prisene på norskproduserte kapitalvarer og vareinnsats. Av de totale variable enhetskostnadene i industrien, utgjør lønnskostnadene direkte og indirekte omtrent halvparten. Også energikostnader og priser på importerte kapital- og råvarer veier tungt på kostnadssiden for norsk industri. Elektrisk kraft til norsk industri må fortsatt antas å ha en gunstig gjennomsnittspris sammenliknet med de priser våre viktigste konkurrenter står overfor. Prisene på importerte kapital- og råvarer kan antas å være omlag de samme som hos våre konkurrenter. Endelig spiller selvsagt produktiviteten en avgjørende rolle for industriens konkurranseevne.

Internasjonalt sammenlignbare tall for andre kostnadskomponenter enn lønn er vanskelig tilgjengelige. Den mest brukte indikatoren for utviklingen i konkurranseevnen til norsk industri er derfor endringen i forholdet mellom direkte lønnskostnader pr. produsert enhet i Norge og hos våre handelspartnere, målt i felles valuta. Definisjonsmessig bestemmes utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet målt i felles valuta av tre komponenter: Forskjellen i vekstraten for time-lønnskostnadene i Norge og hos handelspartnerne, forskjellen i produktivitetsvekst mellom handelspartnerne og Norge, og relativ depresiering av den norske kronen.

I norsk industri økte lønnskostnadene med omlag 3,3 prosent, mens produksjonsveksten var anslagsvis 0,2 prosent i 1990 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Lønnskostnadene pr. produsert enhet økte følgelig med omlag 3 prosent, mens den tilsvarende kostnadsveksten hos våre handelspartnere var på drøyt 4 prosent. Med omlag uforandret kroneverdi gir dette en reduksjon i de relative lønnskostnadene pr. produsert enhet målt i felles valuta på litt over 1 prosent.

Utekonkurrerende industri hadde den laveste

RELATIVE LØNSKOSTNADER
Prosentvis årlig vekst

veksten i lønnskostnader pr. produsert enhet, og samtidig den høyeste produksjonsveksten. Hjemmekonkurrerende og særlig skjermet industri opplevde en produksjonsnedgang i 1990. Begge industrigrener fikk økt sine lønnskostnader pr. produsert enhet. Den største økningen var i skjermet industri.

Lønnskostnadsnivå

Utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet og utviklingen i ulike lønnsomhetsmål forteller oss noe om henholdsvis kostnadsutviklingen og framtidig konkurranseevne for den eksisterende industri. Disse målene gir kun uttrykk for endringer over tid og fanger ikke opp forskjeller i naturgitte fortrinn, faktorproduktivitet, lønnskostnader pr. time, realrente, skattesystem, etc., i forhold til våre konkurrenter. Slike forskjeller påvirker i betydelig grad mulighetene for å etablere ny, konkurranseutsatt virksomhet i Norge.

For de fleste av disse størrelsene vil det være vanskelig å etablere relevante mål, selv for eksisterende næringsvirksomhet. Den eneste direkte til-

gjengelige informasjon er nivået på totale lønnskostnader pr. time for voksne arbeidere i industrien sammenlignet med våre handelspartnere. Denne indikatoren er av særlig interesse både fordi lønnskostnader utgjør en vesentlig del av totalkostnadene i mange industrigrener og fordi erfaring fra Norge og de fleste andre land viser at lønsspredningen i industrien er relativt stabil slik at ny virksomhet må regne med å betale det samme (eller mer) for arbeidskraften som den eksisterende.

Tallene for lønnskostnadene pr. time viser at de stort sett har ligget 20-25 prosent høyere i Norge enn gjennomsnittet hos våre handelspartnere helt siden Norge ble en oljenasjon fra midten av 1970-tallet. Bevegelsen i indeksen avspeiler blant annet tariffoppgjør, lønns- og prisreguleringer, valutakursendringer og lønn- og prisreguleringer. Det høye nivået på lønnskostnadene reflekterer først og fremst at vi har tatt oljeinntektene i bruk i norsk økonomi og at en nødvendig forutsetning for dette har vært et høyt innenlandsk kostnadsnivå. De siste to årene har det vært en svak tendens i retning av at lønnskostnadene i norsk industri har nærmet seg nivået hos Norges handelspartnere.

Det naturressursbaserte konkurranseutsatte næringsliv ser ut til å klare seg godt selv med det høye kostnadsnivået i Norge. Knapphet på naturressurser gjør imidlertid at etablering av ny virksomhet innenfor disse næringene er vanskelig. For ny konkurranseutsatt næringsvirksomhet som ikke skal baseres på spesielle naturgitte fortrinn kan det relativt høye lønnskostnadsnivået innebære en meget svak konkurranseposisjon. I en analyse av konkurranseevnen for norsk industri er det derfor nødvendig å klarlegge hva slags industri som omtales.

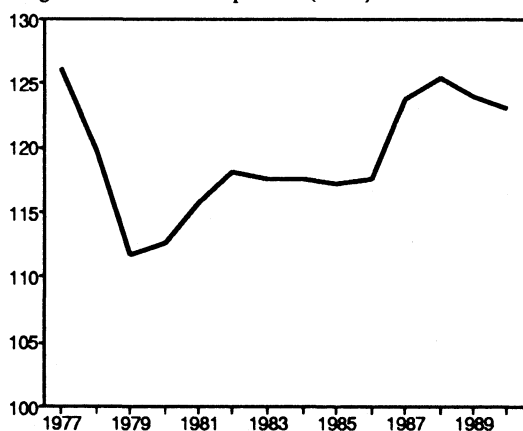
Kapitalkostnader og lønnsomhet

Utviklingen i ulike lønnsomhetsmål kan gi en indikasjon på framtidig konkurranseevne. Fra et samfunnsøkonomisk synspunkt er det totalkapitalrentabiliteten som er mest interessant. Den er et mål på avkastningen på samlet kapital i næringen. Forholdet mellom totalkapitalrentabiliteten og realrenten i lånemarkedet antyder lønnsomheten av å gjennomføre nye investeringer.

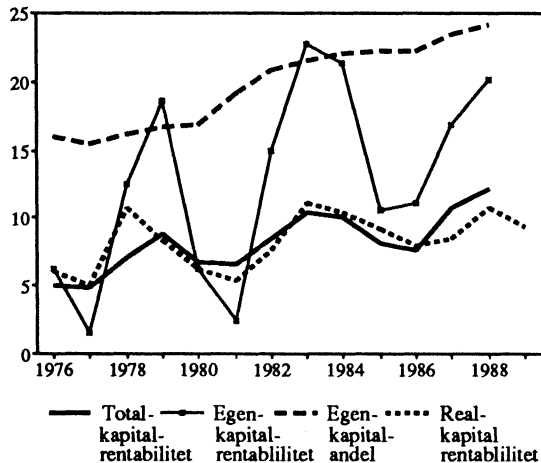
I den grad nyinvesteringer egenfinansieres av bedriftene, vil egenkapitalrentabiliteten være en viktig indikator siden den viser avkastningen på den kapital bedriften eier. På kort sikt vil økte realrenter i lånemarkedet øke bedriftenes reelle renteutgifter, og dermed redusere egenkapitalrentabiliteten. På lengre sikt vil man forvente at egenkapitalrentabiliteten vil bevege seg i retning av realrenten i lånemarkedet. Dermed vil en heving av realrenten i lånemarkedet på sikt kunne føre til økt egenkapitalrentabilitet via nedlegging av de minst lønnsomme enhetene.

Alle lønnsomhetsmålene er meget konjunktur-

LØNSKOSTNADER PR. ARBEIDET TIME
Norge i forhold til handelspartnere (= 100)

RENTABILITET OG SOLIDITET
Industri totalt. Prosent

følsomme. Spesielt utsatt for svingninger er egenkapitalrentabiliteten i bedrifter med liten egenkapital. Kortsiktige variasjoner i rentabiliteten vil derfor gi et lite presist uttrykk for konkurransesituasjonen i flere viktige næringer.

Ifølge Statistisk sentralbyrås regnskapsstatistikk var rentabiliteten høy i norsk industri under konjunkturoppgangen fra 1983 til 1985. Fra 1985 til 1986 falt imidlertid rentabiliteten. Utslaget var sterkest for egenkapitalrentabiliteten. Tall fra Regnskapstatistikken for 1988 og foreløpige tall for 1989 viser at både total- og egenkapitalrentabiliteten har tatt seg opp igjen. Tall fra Regnskapstatistikken for 1990 er ennå ikke tilgjengelige. Realkapitalrentabiliteten beregnet på grunnlag nasjonalregnskapet, gir imidlertid historisk sett omtrent det samme bildet som Regnskapstatistikkenes beregninger av totalkapitalrentabiliteten. Foreløpige tall fra Nasjonalregnskapet viser at realkapitalrentabiliteten har falt noe fra 1989 til 1990. Bildet er imidlertid ikke entydig. Mens realkapitalrentabiliteten har falt markert i utekonkurrerende industri, har hjemmekonkurrerende og skjermet industri hatt en økning i realkapitalrentabiliteten fra 1989 til 1990.

Totalbildet

Endringene i markedsandeler indikerer isolert sett at norsk industri ikke forbedret sin konkurranseevne i 1990. Dermed er utviklingen i 1990 i tråd med den negative utviklingen vi har hatt etter 1983, selv om det er en tendens til at den negative utviklingen har gått saktere de siste to årene. Forløpet for markedsandelene i 1990 stemte godt med det en ville forvente ut fra prisutviklingen. Prisene på norsk-produserte varer var stort sett uendret i forhold til konkurrentenes priser på eksportmarkedet, mens de har steget raskere enn prisene fra utenlandske leverandører til det norske markedet. Samtidig har veksten i lønnskostnadene pr. produsert enhet vært lavere i norsk industri enn hos våre viktigste han-

delspartnere de siste to årene. Resultatet er at driftsmarginene og rentabiliteten har økt når vi betrakter industrien under ett.

Bygge- og anleggssektoren

Produksjon og sysselsetting

Nedgangen i aktiviteten i bygge- og anleggssektoren som tok til i begynnelsen av 1988, fortsatte inn i 1990. Fra 1989 til 1990 falt bruttoproduktet i sektoren med 12 prosent. Ifølge sesongjusterte tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) falt bruttoproduktet gjennom de tre første kvartalene av 1990, men med avtakende rater. Fra 3. til 4.kvartal økte bruttoproduktet med 1,9 prosent. Det er imidlertid usikkert om dette innebærer at bunnen er nådd for aktivitetsnedgangen i bygge- og anleggssektoren. Nedgangen i aktiviteten skyldes en generell reduksjon i bruttoinvesteringene i bygninger og anlegg. Fra 1989 til 1990 falt disse investeringene med 14,6 prosent for økonomien som helhet. Det var imidlertid store forskjeller mellom sektorene. Nedgangen i bruttoinvesteringene i bygninger og anlegg var særlig stor i boligsektoren, forretningsvirksomhet, oljevirksomhet, skjermet industri og kraftforsyning. I utekonkurrerende industri var det derimot en vekst i disse investeringene fra 1989 til 1990. Fra 3. til 4.kvartal økte de totale bygge- og anleggsinvesteringene svakt ifølge sesongjusterte tall. Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til tallene for 4.kvartal. I boligsektoren, forretningsbygg og hjemmekonkurrerende industri fortsatte imidlertid investeringene i bygninger og anlegg å falle.

Nedgangen i igangsatt byggeareal fra 1989 fortsatte for de fleste sektorer inn i 1990. I løpet av 1990 ble det igangsatt nær 30 prosent mindre byggeareal enn i 1989. For bygg i alt lå gjennomsnittlig igangsatt byggeareal i 1990 om lag 50 prosent under nivået på igangsettingen i toppårene 1986 og 1987. Gjennom hele 1990 var igangsettingstallene lavere enn tallene for fullført byggeareal, slik at byggeareal i arbeid fortsatte å avta. Det var i gjennomsnitt 15,7 prosent mindre byggeareal under arbeid i 1990 i forhold til 1989.

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET Prosentvis volumendring fra året før

	1988	1989	1990
Bruttoprodukt	-0,2	-15,3	-12,0
Sysselsetting ¹⁾	0,9	-11,9	-6,5
Bruttoinvesteringer	1,7	-31,3	-6,8

¹⁾ Utførte timeverk av lønnstakere og selvstendige.

BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET. MARKEDSUTVIKLING OG PRODUKSJON Sesongjustert.
 Prosentvis endring fra foregående kvartal 1)

	Mrd. kr.2) 1990	Volum				Priser			
		90.1	90.2	90.3	90.4	90.1	90.2	90.3	90.4
Bygg- og anleggs-investeringer i:									
Boliger	20,6	-2,9	-1,9	-11,1	-3,9	0,1	0,4	1,6	0,1
Offentlig forvaltning	17,7	-7,4	-1,6	-2,1	9,8	0,1	0,4	1,7	0,1
Kraftforsyning	3,6	-14,7	-3,4	16,2	3,4	-0,5	0,3	1,4	0,3
Fastlands-Norge, ellers	20,3	-6,4	-6,0	-0,7	-5,4	-0,5	0,7	1,5	0,3
Oljevirkosomhet	9,9	-3,7	-18,9	-12,4	10,5	4,4	7,2	5,4	-0,4
Bruttoproduksjon									
Vareinnsats	52,2	-5,0	-4,6	-3,8	1,9	0,2	0,4	1,6	0,1
Bruttoprodukt	27,7	-5,1	-4,5	-3,8	1,9	-0,5	0,3	2,3	-1,2

1) Markedspriser.

2) Nivå tall i 1990 i løpende priser.

Nedgangen i produksjonen i bygge- og anleggssektoren har ført til en reduksjon i sysselsettingen i sektoren. Ifølge tall fra arbeidskraftsundersøkelsen ble antall sysselsatte (lønnstakere og selvstendige) redusert med i underkant av 6 prosent og utførte timeverk med vel 6 prosent fra 1989 til 1990.

Det er usikkert om aktiviteten i bygge- og anleggssektoren vil øke utover våren. Ifølge ordrestatistikken var ordretilgangen i 3. kvartal 1990 for bygge- og anleggsvirksomheten hhv. 33 og 40 prosent lavere enn i 3. kvartal 1989. Ordreserven i byggevirksomheten var dermed 20 prosent lavere enn ett år tidligere. For anleggsvirksomheten var ordreserven uendret. I 1990 ble det godkjent 23 prosent mindre byggeareal av kommunale bygningsmyndigheter enn i 1989. Denne nedgangen er relativt jevnt fordelt på boliger og andre bygg. I løpet av 1990 stanset økningen i areal som er godkjent av kommunale bygningsmyndigheter, men ikke igangsatt.

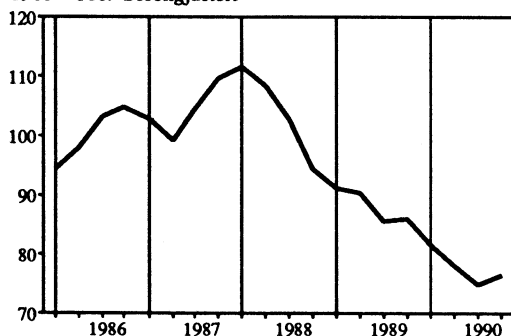
Det er fortsatt overkapasitet av forretningsbygg og ingen tegn til økte boliginvesteringer. Det vil normalt ta noe tid før produksjonsoppgangen i resten av økonomien fører til økte investeringer i bygninger og anlegg. Bidragene fra bygging av OL-anleggene på Lillehammer vil ikke få noen merkbar effekt på aktiviteten i bygge- og anleggssektoren før mot midten av 1991. Økt omfang på offentlige investeringer vil gi positive bidrag til aktiviteten i bygge- og anleggssektoren i 1991. Økte rammer til kommunesektoren samt økte utlånsrammer og endrede regler i Husbanken, vil også kunne bidra positivt. Effekten av disse tiltakene er imidlertid avhengig av en rekke forhold, spesielt kommunenes økonomiske situasjon og etterspørselen etter nye boliger.

Pris- og kostnadsutvikling

I 3. kvartal 1990 ble etterbetalingene for lønnsoppgjøret våren 1990 utbetalt. Til tross for dette økte den gjennomsnittlige timefortjenesten for bygningsarbeidere med kun 1,1 prosent fra 3. kvartal 1989 til 3. kvartal 1990 ifølge NHOs lønnsstatistikk. Den lave lønnsveksten gjennom 1990 skyldes redusert bruk av overtid og reduserte akkordutbetalinger. For anleggsarbeidere var det imidlertid en oppgang i timefortjenesten på 7,0 prosent i samme periode.

Den store overkapasiteten i sektoren har gitt et prisfall på sektorens produkter. SSB har startet utgivelse av en prisindeks for eneboliger. Mens byggekostnadsindeksen som vi tidligere har referert til, kun registrerer endringer i prisene på de produksjonsfaktorer som går med til å bygge en bolig, registrerer den nye indeksen også produktivitetsendringer og endringer i fortjenestemarginene til byggmester/entreprenør og underentreprenør.

BRUTTOPRODUKT I BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET
1986 = 100. Sesongjustert

Ifølge prisindeksen for eneboliger lå prisen (eksklusive tomtekostnader, kommunale tilknytningsavgifter, gebyrer og byggelånsrenter) i 3. kvartal i år vel 4 prosent under gjennomsnittet for 1989.

Elektrisitetsforsyning

I 1990 ble det produsert 121,6 TWh elektrisk kraft i Norge, en økning på 2,4 TWh fra 1989. Bruttoforbruket av fast og tilfeldig kraft innenlands var 105,6 TWh, hvorav 30,3 TWh til kraftintensiv industri, 59,3 TWh til alminnelig forsyning og 5,7 TWh tilfeldig kraft til elektrokjeler. Om lag 10,3 TWh gikk tapt i overførings- og distribusjonsnettet samt til pumpekraft. Rundt 16,3 TWh ble eksportert og 0,3 TWh importert. Det var dermed et betydelig innenlandsk overskudd av kraft i 1990 på samme måte som i 1989.

Middels årsproduksjonskapasitet i det norsk vannkraftsystemet i 1990 var om lag 107,5 TWh. Det vil si at med den kapasitet som var installert i 1990 og med normale nedbørs- og tilsigsforhold ville produksjonen vært 14 TWh lavere enn den faktiske produksjonen i 1990. Temperaturkorrigert netto innenlandsk forbruk av fastkraft i alminnelig forsyning var om lag 62,5 TWh, dvs. 3,5 TWh høyere enn faktisk forbruk. Ved tilnærmet full kapasitetsutnyttning i kraftintensiv industri og normale krafttap ville dermed 4,5 TWh vært disponibelt for salg som tilfeldig kraft eller til netto eksport i et slikt normalår. Sammenligner man temperaturkorrigert fastkraftforbruk med fastkraftproduksjonsevnen i det norske kraftmarkedet i 1990, er det til eksisterende priser en rimelig balanse mellom tilgang og etterspørsel. Overskuddet på rundt 1,5 TWh dekker ett til to års brutto forbruksvekst hvis veksttakten blir som de siste årene.

"Overskuddssituasjonen" i det norske kraftmarkedet både i 1989 og 1990 skyldtes først og fremst ekstremt gode tilsig til magasinene. Hvis det hadde vært avtakere av denne kraften, hadde en kunnet produsere 6 og 7,5 TWh mer kraft i henholdsvis 1989 og 1990. Overflommen registrert i tabellen

Kraftbalanse 1989 og 1990. TWh		
	1989	1990
Overflom	6,0	7,5
Produksjon	119,2	121,6
Eksport	15,2	16,3
Import	0,3	0,3
Innenlandsk bruk	104,3	105,6
Tap + pumpekraft	10,6	10,3
Tilfeldig kraft	5,5	5,7
Kraftintensiv ind.	29,6	30,3
Alminnelig forsyning	58,6	59,3

Gjennomsnittlige kraftpriser, inklusive el.avgift. Øre/kWh

	1989	1990
Eksport	6,0	6,0
Import	-	-
Innenlandsk bruk (eks. tap)	24,6	27,9
Tilfeldig kraft	6,0	6,0
Kraftintensiv ind.	11,3	11,7
Alminnelig forsyning	36,8	38,3

omfatter energiinnholdet i det vannet som rant forbi driftsklar kapasitet.

Store deler av den norske kraftproduksjonen omsettes på faste kontrakter, dels gjennom langsiktige kontrakter med den kraftintensive industrien og dels gjennom kontrakter på mellomlang sikt til alminnelig forsyning. Omsetningen av tilfeldig kraft, dvs. kraft utover fastkraft, skjer på en kraftbørs. I dette markedet fastsettes prisen på kraft fra time til time avhengig av tilbud og etterspørsel. Det er imidlertid kun en liten andel av forbrukerne i Norge som gis adgang til dette markedet. Tilfeldig kraft tilbys i særlig grad brukere med større elektrokjeler, vesentlig innenfor treforedling, men også innen tjenesteyting og deler av den kraftintensive industrien. Restriksjoner på adgangen til å etterspørre tilfeldig kraft innenlands bidrar i vesentlig grad til å forklare at store mengder av kraftoverskuddet ble eksportert i 1989 og 1990.

Anslag på gjennomsnittspriser for ulike brukere av kraft i Norge og utlandet viser at både i 1989 og 1990 betalte kraftintensiv industri en høyere pris for kraften enn Norge fikk på eksportmarkedet. Ifølge NVE er kostnaden ved å levere kraft til alminnelig forsyning på marginalen om lag 50 prosent høyere enn kostnaden ved leveranser til kraftintensiv industri. Prisen til alminnelig forsyning er imidlertid i gjennomsnitt tre ganger høyere enn til kraftintensiv industri. De store forskjellene i prisene på de ulike leveransene er forårsaket av sterke reguleringer av både pris og kvantum i de ulike delene av det norske kraftmarkedet. En mer effektiv utnyttelse av kraften krever en mer fleksibel prisfastsetting og en utvikling mot like kraftpriser (korrigert for ulike leveringskostnader).

Kostnadene ved å utnytte det vannet som rant forbi maskinene i 1989 og 1990 ville vært svært små. Ved prisreduksjoner kunne dette vannet vært brukt til å øke forbruket av elektrisk kraft innenlands. Det norske markedet ville imidlertid på kort sikt neppe kunnet absorbere særlig mer enn de 7,5 TWh som rant forbi kraftverkene i 1990. Det vil i så fall si at eksportomfanget ville vært om lag like stort.

Fyllingsgraden i vannmagasinene var ved års-

skiftet 1990/91 om lag 85 prosent mot normalt rundt 60 prosent. Dette betyr at en også for 1991 høyst sannsynlig vil få en overskuddssituasjon i kraftmarkedet. Likevel er det gjennom statsbudsjettet for 1991 vedtatt å øke statskraftprisen med 4 prosent. Enkelte fylkeskraftverk har imidlertid gitt tilbud til sine kunder om vesentlige prisreduksjoner i 1991 for å søke å utnytte mer av kraften.

Ny energilov

Det norske kraftmarkedet har fram til 1. januar 1991 vært regulert gjennom et sett av lover, i første rekke "Lov om bygging og drift av elektriske anlegg" (1969) og "Lov om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v." (industrikonsesjonsloven av 1917). Disse er fra 1. januar 1991 erstattet av "Lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m." (Energiloven).

Ved siden av behovet for å samle alle lover som angår energimarkedet i en lov er utgangspunktet for den nye Energiloven at den skal bidra til en utvikling mot en mer effektiv bruk av de norske vannkraftressursene. Behovet for dette framgår blant annet av de store prisforskjellene mellom ulike brukere og manglende evne til å utnytte tilfeldig overskuddskapasitet. Erfaringene fra de to siste årene viser også at en regulering av kraftmarkedet ved både pris og mengde gjennom fastkraftkontrakter i år med betydelige tilslag skaper en ineffektiv bruk av kraftressursene.

I Energiloven er det et hovedpoeng at en skal legge forholdene til rette slik at omsetningen av kraft skjer mest mulig fritt mellom de ulike aktørene i kraftmarkedet. Siktemålet er at prisene på kraft til de ulike brukerne skal bli mer like (tatt hensyn til ulike kostnader ved de ulike leveransene, forskjellige krav til sikkerhet ved leveransene etc.), at en skal få en riktigere tilpasning av kapasiteten og en avveining mellom valg av energibærere og ENØK-investeringer.

De langsiktige kontraktene med kraftintensiv industri er holdt utenfor dereguleringen som hjemles i Energiloven. Siden prisene i disse kontraktene er svært lave i forhold til prisene i resten av kraftmarkedet vil effektiviseringsgevinsten ved en friere omsetning av kraft begrenses. Gjennom et bedre fungerende marked vil imidlertid denne industrien bedre se alternativverdien av egen kraftanvendelse.

I loven legges det opp til at den framtidige organiseringen av kraftforsyningen må være basert på et klart skille mellom de deler som kan organiseres gjennom et marked og funksjoner som er naturlige monopoler. Det skal stimuleres til sterkere konkurranse mellom produksjonsvirksomheter, mens fordelings- og overføringsnettene er naturlige monopoler som må reguleres. For å få en effektiv konkurranse må store kjøpere kunne delta på kraftmarkedet ved direkte kontakt med produsenter. Det er i

loven ikke nærmere definert hva en mener med store abonnenter. Abonentene vil ikke være bundet til leveranser fra det fordelingsverk som har leveringsplikt i området.

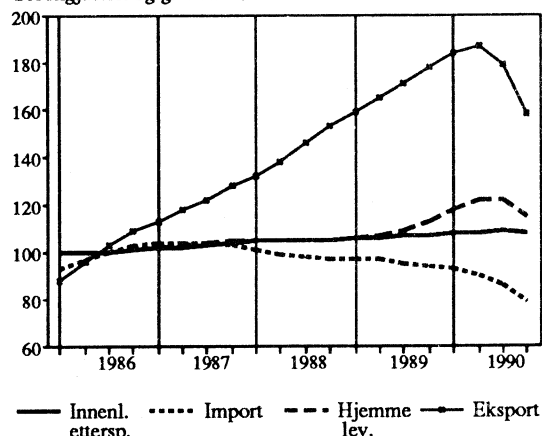
Mange av energiverkene er i dag vertikalt integrerte, det vil si at produksjonsenheter og overførings/distribusjonsenheter er organisert innenfor en resultatenhet. Ifølge Energiloven vil det si at monopol- og konkurransefunksjoner inngår i samme enhet, noe som anses svært uheldig. Lovens intensjoner er at det skal foregå en oppdeling i selvstendige resultatenheter. Mellom resultatenhetene bør kraften avregnes til markedsbestemte priser slik at alternativverdien og dermed kryssubsidieringen framkommer. Den vertikale integreringen i Norge har kommet langt og i oppfølgingen av loven blir en kontroll av slike verk et svært viktig punkt. Det er ikke lagt opp til en tvangsdeling av vertikalt integrerte enheter.

Hittil har det ikke vært tillatt med salg/kjøp av kraft til eksport/import-markedet utover kraft på utvekslingsmarkedet (tilfeldig kraft). Energiloven legger ikke opp til en endring på dette punktet. Statkraft har kontroll over om lag 30 prosent av kraftproduksjonen og omsetningen av kraft i Norge og har monopol på eksport-/importmarkedet. Organiseringen av Statkraft skal behandles av Stortinget til våren, og det antas at en framtidig organisering vil følge opp intensjonene i Energiloven. Et sentralt punkt er om det da åpnes for en friere adgang til eksport av kraft også på faste kontrakter. En utvidet utveksling av kraft over landegrenser vil også kunne bli en konsekvens av en nærmere tilpasning til EF.

Primærnæringene

Bruttoproduktet i primærnæringene vokste med nær 13 prosent fra 1989 til 1990. Veksten var sterkest i fiskesektoren, og i jordbruket på grunn av

VOLUMUTVIKLINGEN FOR VARER FRA PRIMÆRNÆRINGENE
Sesongjustert og glattet. 1986 = 100

MARKEDSUTVIKLINGEN FOR PRIMÆRNÆRINGSVARER

Prosentvis endring fra året før ¹⁾

	Mrd. kr. 1990	Volum		Pris	
		1989	1990	1989	1990
Produksjon	45,1	2,7	9,6	-1,0	0,1
Eksport ²⁾	5,1	18,5	2,6	-15,8	-1,1
Hjemmeleveranser	40,0	1,1	10,2	0,3	0,1
Import	4,9	-2,8	-12,2	2,9	1,6
Innenlands anvendelse	44,9	0,9	8,5	1,0	-0,4
Lagerendring ³⁾	2,1	0,1	7,3	..	..
Innenlandsk etterspørsel	42,8	0,8	1,2	1,2	-0,1

¹⁾ I basisverdi²⁾ Inneholder reeksport³⁾ Vekstbidrag

en god høst. Produksjonen i skogbruket var om lag uendret fra 1989 til 1990. Bruttoproduktet i primærnæringene vokste betydelig mer enn bruttoproduksjonen, som følge av svak vekst i vareinnsatsen.

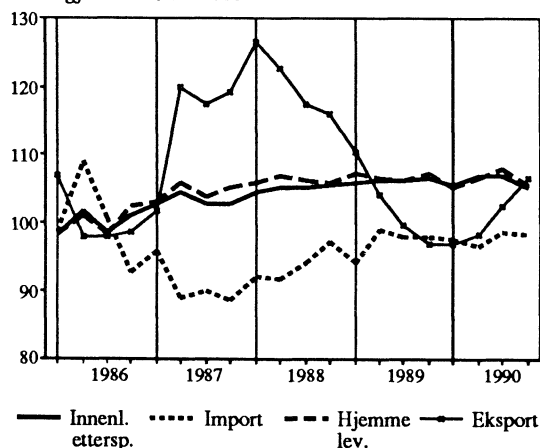
Innenfor fiske fortsatte produksjonen å vokse gjennom 1990. Det var fortsatt innenfor oppdrettsnæringen veksten fant sted. Tradisjonelle fiskerier hadde en svak utvikling, noe som må ses i sammenheng med ressursituasjonen. Størstedelen av produksjonen i oppdrettsnæringen går til eksport, men for fiskesektoren under ett går om lag 3/4 av produksjonen til hjemmemarkedet, for det meste som vareinnsats i foredlingsindustrien. Tross avsetningsproblemer var det en sterk eksportvekst av fisk fra 1989 til 1990, men det ser ut til å ha vært en utflating eller nedgang i eksportvolumet i andre halvår. Leveransene til hjemmemarkedet av fisk økte også betydelig i 1990, i stor grad som følge av

lageroppbygging som hadde sammenheng med avsetningsproblemene på eksportmarkedet.

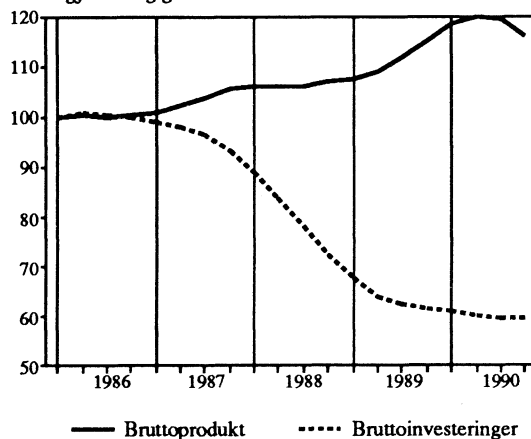
Prisveksten for primærnæringsprodukter var svak i 1990. Prisene på jordbruksprodukter, som i alt overveiende grad går til hjemmemarkedet, var nesten uendret fra 1989 til 1990. Eksportprisen på fisk nådde et bunnpunkt i 4. kvartal 1989, og økte noe gjennom 1990. På grunn av negativt overheng fra 1989 ble likevel årsveksten negativ.

Sysselsettingen i primærnæringene avtok i 1990, som i tidligere år. Bruttoinvesteringene i primærnæringene fortsatte også å falle i 1990, men nedgangen flatet ut gjennom året. Investeringene i bygninger og anlegg var om lag uendret fra 1988 til 1989, mens det fortsatt var en svak nedgang i investeringene i maskiner og transportmidler. Denne nedgangen har sammenheng med en fortsatt nedgang i investeringene i fiskebåter. Nivået på brut-

PRISUTVIKLINGEN FOR VARER FRA
PRIMÆRNÆRINGENE
Sesongjustert. 1986 = 100

PRODUKSJON OG INVESTERING I PRIMÆRNÆRINGENE
Sesongjustert og glattet. 1986 = 100

PRIMÆRNÆRINGENE. PRODUKSJON OG FAKTORETTERSPORSEL
 Prosentvis endring fra året før

	Mrd. kr. 1990	Volum		Pris	
		1989	1990	1989	1990
Bruttoproduksjon ¹⁾	44,0	2,7	9,6	-1,0	0,1
Vareinnsats	25,1	1,2	7,0	3,0	2,8
Bruttoprodukt	18,9	4,4	12,8	-5,8	-3,1
Sysselsetting ²⁾		-3,0	-3,2	..	..
Bruttoinvesteringer	5,2	-23,4	-3,9	4,0	0,0
- bygn. og anlegg	2,3	-18,6	-2,6	3,1	2,0
- mask. og transp.midler	2,8	-26,8	-4,9	4,7	-1,6

¹⁾ I markedsverdi

²⁾ Utførte timeverk

toinvesteringene i primærnæringene var i fjor det laveste siden 1967.

Utenriks sjøfart

Bruttoproduksjonen i utenriks sjøfart vokste i verdi med 10,1 prosent fra 1989 til 1990. Regnet i volum økte produksjonen med 10,2 prosent mens prisene gikk ned med 0,1 prosent. Den økte aktiviteten har sammenheng med vekst i utenriksflåten gjennom betydelige norske skipskjøp i slutten av 1989 og begynnelsen av 1990. Mesteparten av inntektene for norsk utenriks sjøfart er i dollar. Dette vil si at prisendringen regnet i norske kroner er sammensatt av endringer både i fraktratene (målt i dollar) og i dollarkursen. Netto fraktinntekter for utenriks sjøfart etter utenriksregnskapet (fraktinntekter i utlandet fratrukket utgifter i utlandet hovedsakelig til vareinnsats), økte med 18,5 prosent til 17,3 milliarder kroner i 1990.

Den norske utenriksflåten var etter oppgaver fra Norges Rederiforbund ved siste årsskifte på 55,0 millioner dødvekttonn mot 48,7 millioner tonn ett år tidligere, dvs. en øking på 12,9 prosent. Veksten i handelsflåten var betydelig sterkere i 1988 og 1989, henholdsvis 24 og 39 prosent. Omtrent hele veksten siste året har kommet i Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) og består alt vesentlig av innkjøp av brukte skip. Av den samlede norske utenriksflåten ved årsskiftet var 887 skip på tilsammen 40,0 millioner dødvekttonn registrert i NIS. Av dette var 70 skip på 2,0 millioner tonn regnet som helt utenlandseid. Dessuten var 2 millioner tonn registrert i Norsk Ordinært Skipsregister og 300 skip på tilsammen 13,0 millioner tonn var registrert i utlandet.

For betydelige deler av norsk utenriksflåte falt

prisene på brukte skip gjennom 1990. Markedsverdien av utenriksflåten ved årsskiftet er anslått av Norges Rederiforbund til om lag 97,0 milliarder kroner mot 104,5 milliarder kroner ett år tidligere.

I 1989 og særlig 1. halvår 1990 ble det kontrahert nybygginger for levering utover i 1990-årene for meget betydelige beløp. Kontraktmassen var ved siste årsskifte på 8,8 millioner dødvekttonn til en verdi av 39 milliarder kroner. Kontraktmassen har ikke vært så stor i de siste 10 årene og vil føre til vekst i norsk utenriksflåte også i de nærmeste årene fremover.

Fraktmarkedene

For tankskip (olje-, gass- og kjemikalietankskip), var markedet i 1990 preget av betydelige svingninger i ratene. I sommerhalvåret 1990 var ratene stort sett lave. Ratene for såkalte produkttankskip (frakter raffinerte oljeprodukter) økte utover høsten og mot slutten av 1990 var det også høye rater for tankskip som frakter råolje. Gjennomsnittsnivået for tankratene er anslått noe høyere i 1990 enn 1989. Noen av årsakene til den sterke etterspørselen etter tanktonnasje har vært oppbygging av oljelagrene og bruk av tankskip til oljelagring.

For tørrlastskipene var det et betydelig fall i ratene våren 1990. Ratene holdt seg lave under krisen i Midtøsten. Gjennomsnittsnivået for fraktratene for bulkskip i 1990 var anslagsvis 15-20 prosent under nivået for 1989.

Beskrivelsen ovenfor gjelder først og fremst markedet for mer kortsiktige fraktavtaler (avtaler for en reise eller bare for noen måneder). I 1989 og begynnelsen av 1990 ble en del norske skip også sluttet på mer langsiktige avtaler (avtaler for et år eller mer) til forholdsvis høye rater. For en del norske skip (f.eks. bilskip) er det også faste kon-

UTENRIKS SJØFART. PRODUKSJON OG FAKTORETTERSPØRSEL Prosentvis endring fra (samme periode) året før

	Mrd. kr. 1990	Volum			Pris		
		1989	1990	90.4	1989	1990	90.4
Bruttoproduksjon	48,6	13,7	10,2	8,6	14,3	-0,1	-2,6
Vareinnsats	32,8	14,5	8,6	7,0	9,1	-2,0	-2,3
Bruttoprodukt	15,8	11,5	14,6	13,2	28,4	3,6	-4,1
Sysselsetting ¹⁾	..	59,6	23,1	..	-17,6	-7,4	..
Bruttoinvesteringer	9,1	47,9	-57,9	-79,9	21,7	-3,4	-12,2

1) Utførte timeverk av lønnstakere og selvstendige og lønnskostnader pr. utført timeverk

trakter over flere år mellom rederiet og transportbrukeren. Disse gruppene av skip hadde en stabil og tilfredsstillende inntjening også i 1990.

I årene 1987-1989 var det stort sett en oppgang i fraktratene i internasjonal sjøfart både for tankskip og for tørrlastskip. Dette skyldes en øking i verdenshandelen sammen med en forholdsvis liten vekst i flåten av skip.

Forventningen om fortsatt oppgang i fraktratene i 1990-årene, førte til en betydelig øking i prisene på brukte skip. Fra begynnelsen av 1987 til begynnelsen av 1990 steg prisene med 100-200 prosent. Denne stigningen var betydelig sterkere enn veksten i fraktratene. Norske skipsfartinteresser var meget aktive i denne perioden og sto for kjøp av brukte skip for betydelige beløp. Fallet i ratene for bulkskip våren 1990 førte til at denne utviklingen stoppet og gikk over til nedgang i prisene for tørrlastskip. Krisen i Midtøsten forsterket usikkerheten om den fremtidige inntjeningen for skip i internasjonal sjøtransport og førte til et ytterligere fall i prisene på brukte tørrlastskip (20-40 prosent i forhold til 1989). Prisene på brukte tankskip (særlig

oljetankskip) falt også betydelig utover høsten 1990.

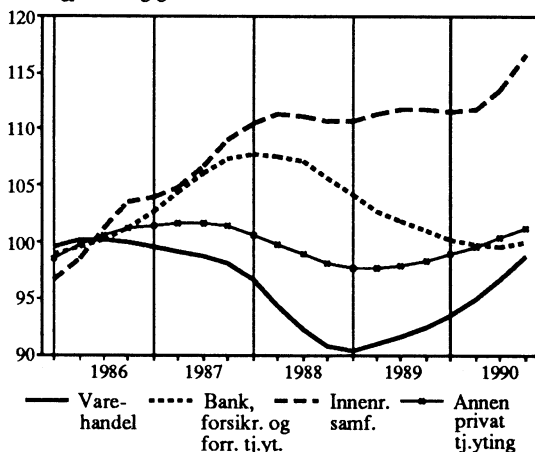
Det er nå stor usikkerhet om utviklingen i fraktmarkedene fremover. En forventet vekst i verdenshandelen de nærmeste årene tilsier økt fraktbehov. Det er imidlertid et stort usikkerhetsmoment knyttet til virkningene av krigen i Midtøsten. På tilbudssiden er usikkerheten i særlig grad knyttet til i hvilken grad den høye gjennomsnittsalderen for verdensflåten vil føre til opphugging. En regner med at verdensflåten vil øke noe i 1991.

Privat tjenesteyting

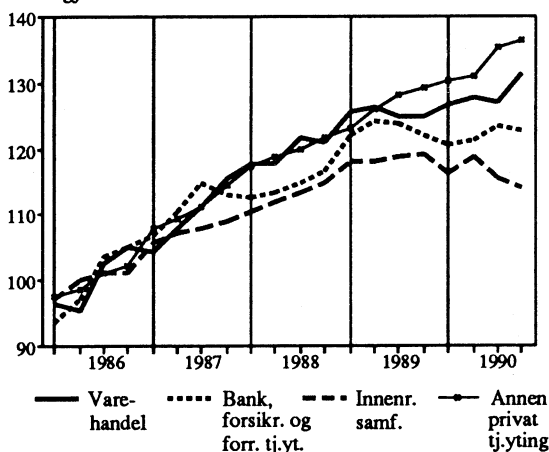
Produksjon og sysselsetting

Foreløpige KNR-tall viser at bruttoproduktet i privat tjenesteyting økte med 1,1 prosent fra 1989 til 1990. En moderat oppgang startet i 1989 og ble noe forsterket i 1990 som en følge av veksten i privat konsum. Hotell- og restaurantbransjen hadde sterkest vekst med 3,4 prosent, mens produksjonen i varehandelen økte med 2,7 prosent og i samferd-

VOLUMUTVIKLINGEN FOR PRIVAT TJENESTEYTING, FASTLANDS-NORGE
Sesongjustert og glattet. 1986 = 100

PRISUTVIKLINGEN FOR PRIVAT TJENESTEYTING, FASTLANDS-NORGE
Sesongjustert. 1986 = 100

PRIVAT TJENESTEYTING FASTLANDS-NORGE, PRODUKSJON OG INVESTERINGER.
Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal 1)

	Mrd. kr2) 1989	Volum				Pris			
		90.1	90.2	90.3	90.4	90.1	90.2	90.3	90.4
Bruttoproduksjon	378,2	-0,6	1,3	-0,2	1,7	1,1	0,8	0,8	1,3
Vareinnsats	139,7	-0,5	1,6	-0,8	1,3	0,7	1,0	1,8	1,0
Bruttoprodukt	238,4	-0,7	1,1	0,2	1,9	1,3	0,7	0,2	1,5
Bruttoinvesteringer	28,8	5,3	-2,4	-5,3	4,4	-0,4	-0,6	2,4	-0,5
- bygn. og anlegg	11,9	-7,1	-8,6	-2,3	-10,1	-0,5	0,6	1,5	0,2
- mask. og trsp.midler	16,9	17,8	2,5	-7,5	15,4	-0,6	-1,6	3,1	-1,1

1) Markedspriser.

2) Nivå tall i løpende priser.

selssektoren med 2 prosent. Produksjonsnedgangen fortsatte imidlertid både i bank og forsikring og i forretningsmessig tjenesteyting.

Til tross for en relativt sterk produksjonsøkning i noen bransjer, har den negative sysselsettingsutviklingen fortsatt. Dette har sammenheng med sterk produktivitetsvekst. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser nedgang i sysselsatte personer fra 1989 til 1990 på 1,7 prosent. Nedgangen var sterkest i hotell- og restaurantbransjen og innen varehandelen. I disse sektorene var således produktivitetsveksten stor fra 1989 til 1990.

Investeringer

Sesongjusterte KNR-tall viser nå at nedgangen i investeringene flatet ut gjennom 1989 og 1990. En oppgang i investeringene i maskiner og transportmidler har etterhvert motvirket den klare nedgangen i investeringene i bygninger og anlegg. Totale investeringer sank med 1,1 prosent siste år.

Det er særlig samferdselssektoren som bidrar positivt til veksten i investeringene gjennom økte investeringer i biler og utskifting av deler av flyparken i sivil luftfart. Også innen varehandelen og hotell- og restaurantvirksomhet har det vært vekst i investeringene i maskiner og transportmidler, noe som må ses i sammenheng med produksjonsøkningen i disse bransjene. Nedgangen i investeringene i forretningsbygg fortsatte i 1990 og reduksjonen i forhold til 1989 var på i underkant av 30 prosent.

Pris- og kostnadsutviklingen

Lønnsveksten pr timeverk i tjenesteytende næringer er ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall klart høyere enn gjennomsnittlig lønnsvekst fra 1989 til 1990. Dette har bl.a sammenheng med at lavlønnsprofilen i det siste tariffoppgjøret medførte høye

prosenttillegg til ansatte i varehandelen og i hotell- og restaurantbransjen. I tillegg kan reduksjonen i sysselsettingen i seg selv ha gitt økt lønnsvekst siden det ofte er ansatte med lav lønn som må slutte. Ansatte i varehandelen har hatt sterkest timelønnsvekst med 7,1 prosent, mens ansatte i samferdselssektoren hadde lavest lønnsvekst innen privat tjenesteyting med 5,3 prosent. For de andre bransjene var timelønnsveksten om lag 6 prosent.

Det ser foreløpig ikke ut til at den relativt høye lønnsveksten i sektoren har slått ut i høyere prisvekst. Høy produktivitetsvekst har bidratt til dette. Prisveksten fra 1989 til 1990 for sektoren som helhet var i underkant av 3 prosent ifølge KNR. Prisene i varehandelen, som har stor betydning for konsumprisene, økte med 2,5 prosent fra 1989 til 1990.

Faktorinntekt, lønnskostnader og driftresultat

De foreløpige nasjonalregnskapstallene for 1990 viser at bruttonasjonalproduktet økte med 41 milliarder kroner i løpende priser, mens faktorinntekten økte med 33 milliarder kroner eller vel 7 prosent. Om lag halvparten av denne økningen i samlet faktorinntekt skyldes økte inntekter i oljenæringer og utenriks sjøfart, slik at for fastlands-Norge økte faktorinntekten bare med 16,5 milliarder eller 4 prosent.

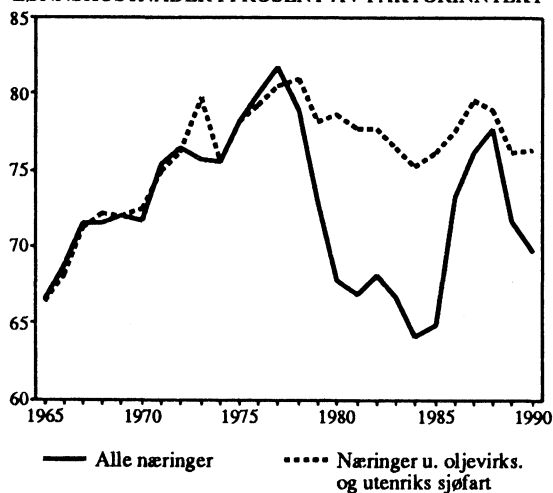
Den sterke økningen i faktorinntekten og driftsresultat for oljevirksomhet skyldes fortrinnsvis høy prisvekst på råolje og oljeboringstjenester.

Lønnskostnader og driftsresultat for fastlands-Norge vokste begge med omlag 4 prosent fra 1989 til 1990. Lønnskostnadsandelen for fastlands-Norge, målt som lønnskostnader i prosent av faktorinntekten, holdt seg dermed konstant på vel 75 prosent

BRUTTONASJONALPRODUKTET ETTER INNTEKTSART
 Milliarder kroner

	1989	1990	Endring fra 1989 til 1990	
			Absolutt	Prosent
Bruttonasjonal produkt	627,6	668,7	41,1	6,5
Kapitalslit	100,6	106,3	5,7	5,7
Indirekte skatter, netto	69,5	71,8	2,3	3,3
Faktorinntekt	457,5	490,6	33,1	7,2
Lønnskostnader	327,8	341,8	14,0	4,3
Driftsresultat	129,7	148,8	19,1	14,7
Fastlands-Norge				
Bruttoprodukt	535,5	553,8	18,3	3,4
Faktorinntekt	411,9	428,4	16,5	4,0
Lønnskostnader	314,0	326,8	12,8	4,1
Driftsresultat	97,9	101,6	3,7	3,8

LØNSSKOSTNADER I PROSENT AV FAKTORINNTÉKT

fra 1989 til 1990. Denne andelen ser ut til å ha stabilisert seg rundt dette nivået.

Vekstratene i faktorinntekt og driftsresultat varierer betydelig mellom næringer etter konkurransestype. Ifølge foreløpige tall sank faktorinntekten for utekonkurrerende fastlandsnæringer med over

20 prosent fra 1989 til 1990, mens lønnskostnadene derimot økte med nesten 5 1/2 prosent. Driftsresultatet ble følgelig sterkt redusert, etter en kraftig økning året før. Dette avspeiler for en stor del at eksportprisene på utekonkurrerende varer har gått ned gjennom 1990. Veksten i faktorinntekten fra 1989 til 1990 for hjemmekonkurrerende næringer er beregnet til vel 7 prosent, hvorav lønnskostnadene økte med 3 prosent og driftsresultatet med 20 prosent. Faktorinntekten i skjermede næringer steg ifølge beregningene med knapt 5 1/2 prosent, mens lønnskostnadene økte med vel 4 prosent. Faktorinntekt og lønnskostnader i offentlig forvaltning økte med vel 7 prosent fra 1989 til 1990. Driftsresultatet i skjermede næringer økte med ca. 10 prosent fra 1989 til 1990.

Usikkerheten som hefter ved foreløpige tall kan gi særlig store utslag i residualstørrelser som faktorinntekt og driftsresultat. Usikkerheten er størst på detaljert nivå. Så kort tid etter årets utløp har en derfor valgt å presentere inntektstall bare for noen aggregerte grupper av næringer.

PRODUKTIVITET

BIDRAG TIL PRODUKSJONSUTVIKLINGEN FRA ARBEIDSKRAFT, KAPITAL OG TOTAL-FAKTORPRODUKTIVITET

Gjennomsnittlig prosentvis årlig endring 1980-89 og 1989-90. 1988-priser.

		Brutto produkt1)	Arbeids- kraft	Real- kapital1)	Total produk- tivitet	Arbeids- produk- tivitet
Privat nærings- virksomhet i alt	1980-89 1989-90	2,5 1,5	-0,2 -1,0	1,8 0,1	0,9 2,3	3,0 3,6
Privat næringsvirksomhet ekskl. oljevirksomhet og utenriks sjøfart	1980-89 1989-90	1,8 0,4	-0,3 -1,5	1,5 0,6	0,6 1,3	2,3 3,2
Primærnæringer	1980-89 1989-90	1,6 12,0	-0,2 -0,3	0,7 -0,7	1,1 13,0	4,2 15,6
Industri og bergverk	1980-89 1989-90	0,6 0,1	-1,9 -1,5	1,0 0,5	1,6 1,0	3,5 2,4
Skjermet	1980-89 1989-90	0,2 -1,1	-0,7 -1,5	1,2 0,4	-0,3 -0,1	1,2 1,1
Utekonkurrerende2)	1980-89 1989-90	3,7 1,4	-1,9 -1,0	0,7 0,9	4,9 1,4	7,1 3,5
Hjemmekonkurrerende	1980-89 1989-90	-0,5 -0,3	-2,6 -1,8	0,7 0,5	1,4 1,0	3,1 2,2
Bygge- og anleggs- virksomhet	1980-89 1989-90	0,7 -12,0	-0,2 -4,7	1,9 0,2	-0,9 -7,5	0,8 -5,9
Kraftforsyning	1980-89 1989-90	4,2 2,6	0,1 -0,1	2,6 0,2	1,5 2,5	3,1 2,9
Tjenesteyting	1980-89 1989-90	2,3 1,1	0,7 -1,2	1,9 0,8	-0,2 1,4	1,1 3,2

1) Metoden for beregning av total faktorproduktivitet krever at volumendringer i-aggregerte næringer beregnes som et veid gjennomsnitt av vekstratene i enkeltnæringene, med løpende verdiandeler som vekter. Dette avviker fra beregningsmetoden i nasjonalregnskapet, og vekstratene for bruttoproduktet og realkapital i tabellen er derfor generelt forskjellig fra dem man finner i nasjonalregnskapet.

2) Eksklusiv raffinering av jordolje.

Tabellen dekomponerer veksten i produksjonen, målt ved bruttoproduktet i faste 1988-priser, i bidrag fra arbeidsinnsats, realkapital og vekst i total faktorproduktivitet. Veksten i den totale faktorproduktiviteten er dermed et mål for evnen til å utnytte den samlede innsatsen av arbeidskraft og kapital, og vil reflektere tekniske fremskritt, bedre organisering, bedre utnyttning av kapasitet og stordriftsfordeler mv. Bidragene fra arbeidsinnsats og kapital er beregnet ved å multiplisere endringene i disse innsatsfaktorene med deres respektive andeler av samlede produksjonskostnader. For en nærmere gjennomgang av metoden for å beregne total faktorproduktivitet, se Økonomiske analyser nr. 8, 1986.

Veksten i total faktorproduktivitet var i 1990 2,3 prosent, 1,3 prosentpoeng lavere enn veksten i arbeidsproduktiviteten. Denne forskjellen mellom de to produktivitetsmålene reflekterer at kapitalenes produktivitet økte betydelig mindre enn arbeidsproduktiviteten. Dette var også typisk for utviklingen på 1980-tallet. Imidlertid var produktivitsveksten, særlig veksten i total faktorproduktivitet, sterkere i 1990 enn den gjennomsnittlige veksten på 1980-tallet. Også i 1990 bidro utviklingen i oljevirksomhet og sjøfart til å øke produktivitsveksten. Ellers fant den sterkeste produktivitsveksten sted i primærnæringene, utekonkurrerende industri og i kraftforsyning og har trolig sammenheng med bedre utnyttelse av produksjonskapasiteten. Den svakeste produktivitsutviklingen fant sted i bygge- og anleggsvirksomheten, der en sterk reduksjon i sysselsettingen ikke var nok til å hindre at den sterke produksjonsnedgangen slo ut i et fall i den totale produktiviteten på 7,5 prosent. I alle næringer ga reduksjon i sysselsettingen et fall i det produktive bidraget fra arbeidskraft, mens det i de fleste næringer fortsatt var en viss vekst i kapitalens produktive bidrag, om enn svakere enn i tidligere år.

ARBEIDSMARKEDET

Justert for normale sesongvariasjoner falt sysselsettingen betydelig fra sommeren 1987 og fram til årsskiftet 1989/90. I første halvdel av 1990 stoppet nedgangen opp, og tallet på sysselsatte begynte å stige svakt. Omslaget i sysselsettingen har sammenheng med økningen i produksjonen i fastlands-Norge siden begynnelsen av 1989.

Arbeidsledigheten økte kraftig gjennom hele 1988, mens økningen gjennom 1989 var moderat. En opptrapping av arbeidsmarkedstiltakene og en nedgang i arbeidsstyrken bidro til utflatingen. Mot slutten av 1990 er det også tegn til en viss nedgang i arbeidsledigheten. Når omslaget i sysselsettingen ikke har resultert i vesentlig lavere ledighet, henger det sammen med at også nedgangen i arbeidsstyrken har stoppet opp. I følge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser - AKU - var det i 1990 i gjennomsnitt 112 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Dette utgjorde 5,2 prosent av arbeidsstyrken. Den registrerte ledigheten har i store trekk vist samme utvikling som tallene fra AKU, men tallene har fluktuert mer på grunn av de store svingningene i arbeidsmarkedstiltakene.

Utviklingen i det samlede tallet på registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak indikerer også at svekkelsen av arbeidsmarkedet stoppet opp i løpet av første halvdel av 1990. Tallene for sysselsetting og arbeidsstyrke bekrefter dette bildet. Imidlertid er det grunn til å tro at arbeidsstyrken kan komme til å vokse i årene framover. Både den sterke nedgangen i yrkesprosentene de siste årene, og den demografiske utvikling tilsier dette. En bedring av ledighetssituasjonen vil derfor kreve en sterkere vekst i sysselsettingen enn det som er observert gjennom 1990.

Sysselsettingen

Nedgangen i sysselsettingen fra 1989 til 1990 var vesentlig svakere enn fra 1988 til 1989. Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet var det i 1990 i gjennomsnitt 2 048 000 sysselsatte personer, en nedgang på 13 000 personer fra året før, eller 0,6 prosent. Nedgangen i utførte timeverk var noe sterkere med 1,0 prosent. En økning i feriefraværet har vært en medvirkende årsak til denne forskjellen.

Nasjonalregnskapet og AKU viser i stor grad samme nivå og utvikling i tallet på sysselsatte. De avvikene som oppstår skyldes i stor grad at utlendinger i norsk utenriks sjøfart er utelatt i AKU, mens de kommer med i nasjonalregnskapet. AKU gir også kvartalstall, og disse viser at nedgangen i sysselsettingen stoppet opp i første halvår av 1990, og at tallet på sysselsatte siden har økt svakt. Når det likevel ble nedgang i årsgjennomsnittet fra 1989 til 1990, har det sammenheng med den sterke nedgangen i sysselsettingen gjennom 1989. I følge AKU var det i 4.kvartal 1990 sysselsatt 2 023 000 personer, og dette er omlag samme antall sysselsatte som i 4.kvartal 1989.

Nesten all næringsvirksomhet i fastlands-Norge hadde nedgang i sysselsettingen fra 1989 til 1990. Nasjonalregnskapet viser at nedgangen rammet spesielt bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel. AKU viser samme utvikling, og det er heller ingen tegn til utflating i nedgangen for disse næringene. Tallet på sysselsatte i offentlig tjenesteyting har ifølge nasjonalregnskapet hatt en vekst på 2,9 prosent fra 1989 til 1990, og dette har spesielt kommet innen helse- og sosialtjenester.

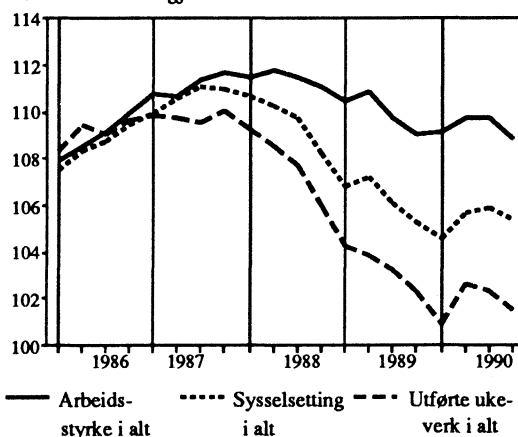
Mens nivået på sysselsettingen har vært stabilt det siste året, har det vært store endringer i syssel-

BEFOLKNINGEN I YRKESAKTIV ALDER
1000 personer

	Nivå	Endr. fra året før	
	1990	1989	1990
16-74 år i alt	3094	16	7
Arbeidsstyrken	2160	-17	-7
Arbeidssøkere	112	37	6
Sysselsatte	2048	-54	-13
Normalårsverk	1778	-47	-10

Kilder: Arbeidssøkere er hentet fra AKU, sysselsatte og normalårsverk er hentet fra Nasjonalregnskapet.

ARBEIDSSYRKE, SYSSELSETTING OG UTFØRTE UKEVERK I ALT IFLG. ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN 1980=100. Sesongjustert.

SYSSELSETTING ETTER NÆRING

Sysselsatte i 1000 personer. Vekstrater i prosent fra året før

	Sysselsatte personer		Vekstrater fra 1989		
	Nivå 1990	Endring fra 1989	Personer	Normal-årsverk	Time-verk
I alt	2048	-13	-0,6	-0,5	-1,0
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	54	6	12,5	12,6	15,1
Fastlands-Norge	1994	-19	-0,9	-0,9	-1,5
Industri og Bergverk	306	-8	-2,4	-2,2	-2,3
Skjermet industri	88	-2	-2,7	-2,4	-2,2
Bergverk og utekonkurrerende industri	50	-1	-1,8	-1,6	-1,7
Hjemmekonkurrerende industri	168	-5	-2,4	-2,3	-2,4
Annen vareproduksjon	295	-12	-4,0	-4,1	-4,6
Primærnæringer	130	-3	-2,6	-2,6	-3,2
Elektrisitetsforsyning	21	0	0,0	0,0	-0,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	144	-9	-5,9	-5,8	-6,5
Tjenesteyting	823	-15	-1,7	-1,5	-2,1
Varehandel	287	-9	-3,2	-2,8	-3,4
Samferdsel	145	-4	-2,8	-2,8	-3,3
Tjenesteyting ellers	391	-1	-0,2	0,1	-0,5
Offentlig forvaltning	570	16	2,9	2,8	2,5
Statlig forvaltning	149	5	3,1	3,4	3,0
Kommunal forvaltning	421	11	2,8	2,6	2,4

settingen etter kjønn. Antall sysselsatte kvinner har økt med 15 000 personer fra 4.kvartal 1989 til 4.kvartal 1990, for det meste kvinner opp til 55 år. Menn har i samme periode hatt en nedgang i sysselsettingen på 14 000 personer, og dette i har stor grad dreid seg om menn over 55 år. En vridning i næringsstrukturen fra industri og bygg- og anlegg til (offentlig) tjenesteyting er trolig en viktig årsak til dette.

Arbeidsstyrken

Fra 1989 til 1990 gikk arbeidsstyrken ned med 13 000 personer, til tross for en økning på 7 000 personer i yrkesaktiv alder 16-74 år. I følge AKU var det 2 142 000 personer i arbeidsstyrken, og dette utgjorde 69,2 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Så lav har ikke denne andelen vært siden 1984, når man justerer for brudd i AKU.

Det er i første rekke personer under 25 år som har stått for den sterke nedgangen i arbeidsstyrken. Disse har i stor grad tatt veien til utdanningssystemet. Også blant personer rundt 55-66 år har det vært en viss tilbakegang i arbeidsstyrken, og denne utviklingen har foregått parallelt med en økning i antall førtidspensjonerte og uføretrygdede. Menn har i alle aldersgrupper hatt tilbakegang i yrkesprosentene fra 1989 til 1990. Kvinner har derimot hatt en svak økning i yrkesprosenten i de mest yrkesaktive aldersgruppene.

Den sterke nedgangen i arbeidsstyrken må ses i sammenheng med den sterke nedgangen i sysselsettingen gjennom 1988 og 1989, selv om nedgangen i arbeidsstyrken kom senere og var betydelig svakere. Når arbeidsstyrken ikke gikk ned samtidig med sysselsettingen, tyder det på at ledigheten må opp på et visst nivå før utstøtningsprosessene fra arbeidsmarkedet kommer i gang. I tillegg har kapasiteten i utdanningssystemet blitt trappet gradvis opp, og dette har også bidratt til dempet vekst i arbeidsstyrken. Derimot har omslaget i sysselsettingen i 1990 allerede gitt en svak oppgang i arbeidsstyrken. Dette tyder på at mange personer bare midlertidig har trukket seg ut av arbeidsmarkedet, og nå vender tilbake når mulighetene for å få jobb blir litt bedre.

Med utgangspunkt i konstante yrkesprosenten etter kjønn og alder, vil en økning i befolkningen i yrkesaktiv alder og endringer i aldersstrukturen bidra til å øke arbeidsstyrken i årene framover. Legger man til en langvarig tendens til økende yrkesaktivitet blant kvinner, vil disse forholdene isolert sett bidra til å øke arbeidsstyrken med 0,5-1,0 prosent pr år.

Ledigheten

Når omslaget i sysselsettingen i 1990 ikke har gitt noen vesentlig nedgang i ledigheten, har det sammenheng med at også arbeidsstyrken har fått en

NOEN BEGREPER I ARBEIDSMARKEDSSTATISTIKKEN

Arbeidskraftsundersøkelsene - AKU

AKU gjennomføres ved at et utvalg på omlag 8 000 personer intervjues om sin tilknytning til arbeidsmarkedet i en undersøkelsesuke hver måned. Tallene publiseres kvartalsvis, men selv på dette nivået er det en viss usikkerhet knyttet til tallene på grunn av tilfeldigheter og utvalgskjevhet. En nærmere redegjørelse for AKU finnes i Statistisk ukehefte 5, 1991.

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i undersøkelsesuken, personer som normalt utfører slikt arbeid, men som på grunn av sykdom, permisjon, ferie etc. ikke utførte slikt arbeid i undersøkelsesuken og vernepliktige.

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt: Personer som forsøker å skaffe seg inntektsgivende arbeid uten å være sysselsatt i undersøkelsesuken.

Arbeidsstyrken: Summen av sysselsatte og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt.

Arbeidsdirektoratet

Registrerte arbeidssøkere: Personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene og som er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person har arbeid er uten betydning.

Registrerte helt arbeidsløse: Registrerte arbeidssøkere som er helt uten inntektsgivende arbeid. Skoleungdom og personer på arbeidsmarkedstiltak regnes ikke med til denne gruppen.

Sysselsatte i arbeidsmarkedstiltak: Personer som er sysselsatt ved ulike arbeidsmarkedstiltak administrert av arbeidsmarkedsmyndighetene. I AKU kan disse personene regnes som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt så lenge de ikke hever skattepliktig lønn i en virksomhet.

Registrerte arbeidssøkere uten ordinært arbeid: Statistisk sentralbyrå bruker her summen av registrerte helt arbeidsløse og sysselsatte i arbeidsmarkedstiltak utenom attføring. Summen brukes mye i offentlig debatt som et mål på "bruttoledighet", men inkluderer da ofte personer på attføring som er lite påvirket av ledighetssituasjonen.

Nasjonalregnskapet

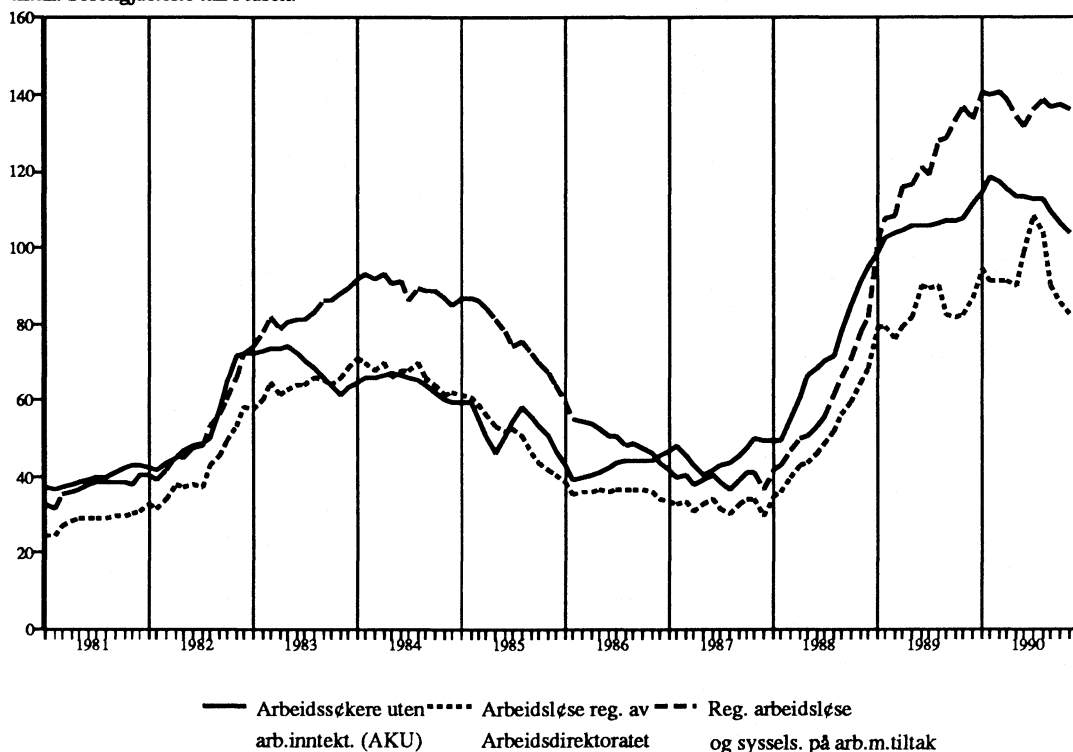
Normalårsverk: Antall normalårsverk er definert som antall heltidstilsatte personer pluss antall deltidsansatte omregnet til heltid med dellønnsbrøken som vekt. Denne definisjonen tar utgangspunkt i at timeverkstallet i et normalårsverk er lik faktisk arbeidstid for heltidstilsatte.

Sysselsatte personer: Antall sysselsatte personer er gjennomsnittlig antall heltids- og deltidsansatte over året, og ligger nær opp til AKUs sysselsettingsbegrep.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk gir timer utført over hele året og tar hensyn til fravær og overtid.

ARBEIDSLEDIGE

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, registrerte arbeidsløse ved arbeidskontorene og sysselsatte på arbeidsmarkeds-tiltak. Sesongjusterte tall i tusen.

svak oppgang. Ifølge AKU var det i 1990 i gjennomsnitt 112 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, og dette utgjorde 5,2 prosent av arbeidsstyrken samme år. Fra 1989 til 1990 økte ledigheten med 6 000 personer. Justert for normale sesongvariasjoner har tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt vært relativt stabilt gjennom 1989 og 1990, og mot slutten av 1990 er det antydning til at ledigheten har begynt å avta. I 4.kvartal 1990 var det 97 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, og dette er 4 000 færre enn samme kvartal året før.

Den registrerte ledigheten har variert en god del på grunn av de store svingningene i arbeidsmarkedstiltakene. Justert for normale sesongvariasjoner har den registrerte ledigheten bare hatt en svak vekst gjennom 1989 og den kan se ut til å ha en underliggende tendens til nedgang gjennom 1990. Ved utgangen av november 1990 var det registrert 80 200 personer helt uten arbeid, 300 personer mer enn ved utgangen av november 1990. Arbeidsdirektoratet har lagt om statistikkrutinene, og tallene for desember og januar er derfor ikke sammenlignbare med tidligere år. Utviklingen rundt årsskiftet indikerer en svekkelse av arbeidsmarkedet, men det er såvidt mye usikkerhet knyttet til disse tallene, at man foreløpig ikke bør tillegge dette noen særlig betydning.

Normalt har AKU-ledigheten ligget høyere enn den registrerte ledigheten fordi enkelte som søker arbeid ikke har registrert seg ved arbeidskontorene. Forrige gang ledigheten var høy, i 1983, var denne

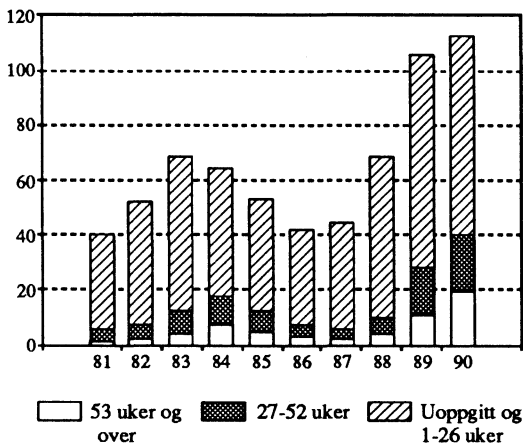
forskjellen liten. Når AKU-ledigheten denne gangen ligger klart over den registrerte ledigheten, har det sammenheng med en endring i typen av arbeidsmarkedstiltak. I 1983 bestod tiltakene i større grad av sysselsettingstiltak hvor eventuelle deltakere fikk lønn. Nå er kvalifiseringstiltak en viktigere gruppe, og deltakere her vil oftere være arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Dette kan tydelig ses ved at AKU har et betydelig høyere nivå når det gjelder langtidsledighet og ledighet blant ungdom under 20 år enn det som kommer fram av den registrerte

ARBEIDSLEDIGHET, INNSKRENKET
ARBEIDSTID, ARBEIDSMARKEDSTILTAK
OG LEDIGE PLAGGER
1000 personer

	Nov. 1990	Endring fra nov. 1989
Registrert ledige	80,2	0,3
- permiterte	11,5	-3,9
Innskrenket arbeidstid	9,9	-2,9
Arbeidsmarkeds- tiltak utenom attføring	55,6	-0,9
Tilgang ledige plasser	15,5	-1,1
Beholdning ledige plasser	5,5	0,3

Kilde: Arbeidsdirektoratet.

ARBEIDSSØKERE UTEN ARBEIDSSINNTJEKT
ETTER SØKINGENS VARIGHET

ledigheten. Disse to gruppene er ifølge Arbeidsdirektoratet viktige målgrupper for arbeidsmarkedstiltakene.

Langtidsledighet brukes mye som et mål på omfanget av personer som har alvorlige problemer i forhold til arbeidsmarkedet. Dette vil omfatte personer som over lengre tid har vært arbeidssøkere uten å få arbeid. I Arbeidsdirektoratets statistikk vil alle arbeidssøkere som har avsluttet et arbeidsmarkedstiltak få nullstilt den tiden de har vært arbeidssøkere. AKU er basert på intervjuer, og spesielt vil usikkerheten knyttet til forhold bakover i tid være stor. Begge offisielle statistikker får på den måten problemer med å registrere omfanget av langtidsledigheten, og begge kilder vil trolig undervurdere dette problemet. AKU kan likevel være egnet til å indikere utviklingen i langtidsledigheten.

I 1990 var det ifølge AKU 40 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt som hadde vært arbeidsledige i et halvt år eller mer, som regnes som grensen for langtidsledighet. Disse utgjorde omlag 36 prosent av alle arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i samme periode. Under forrige periode med høy ledighet, kom tallet på arbeidssøkere som hadde vært ledige i et halvt år eller mer, opp i 18 000 personer i 1984. Dette utgjorde omlag 28 prosent av alle arbeidssøkere dette året. Det var også tydelig at toppen for tallet på langtidsledige kom en god stund etter toppen i samlet ledighet.

I 1990 var i gjennomsnitt 15 800 personer berørt av permitteringer, noe lavere nivå enn året før. Innskrenket arbeidstid omfattet 12 400 personer, også det noe lavere nivå enn året før. Bruken av disse to ordningene omfattet i 1990 omlag 3 000

flere personer enn under den forrige ledighetstoppen i 1983/84, og det har vært en markert vridning i retning av økt bruk av permitteringer på bekostning av redusert arbeidstid.

Tilgangen på registrerte ledige plasser har sesongjustert holdt seg rundt et nivå på omlag 20 000 plasser i måneden siden slutten av 1989. Fra 1989 til 1990 har tilgangen økt med omlag 4 000 plasser i måneden. Foreløpig har ikke dette resultert i økt beholdning av registrerte ledige plasser.

Arbeidsmarkedstiltakene

Arbeidsmarkedstiltakene ble trappet kraftig opp gjennom 1989 etter å ha ligget på et lavt nivå i 1988. I gjennomsnitt var 44 800 personer sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak utenom attføring i 1990. Dette er vesentlig over nivået under forrige periode med høy ledighet, da tiltakene utenom attføring i 1985 omfattet 25 500 personer. Ser man bort fra sommermånedene, har tiltakene holdt et stabilt høyt nivå siden sommeren 1989.

Kvalifiseringstiltak er den klart viktigste gruppen. I 1990 omfattet disse omlag 60 prosent av alle tiltakene, og fordelte seg på arbeidsmarkedskurs og praksisplasser med henholdsvis 15 800 og 11 900 personer i 1990. I alt 9 300 ungdom under 20 år var sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak utenom attføring. Dette var omlag 3 000 flere personer enn antall registrerte ledige i samme aldersgruppe i 1990. Ordningen arbeid for trygd sysselsatte 7 100 personer ved utgangen av november 1990, en nedgang på 3 100 i forhold til november 1989.

Summen av registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak utenom attføring har sesongjustert vist klare tegn til utflating gjennom 1990, etter sterk vekst gjennom hele 1988 og 1989. Nivået på tiltakene i seg selv ser ut til å påvirke nivået på denne summen, da en del av de som avslutter et arbeidsmarkedstiltak, trolig ikke registrerer seg som ledige. Korrigert for disse forholdene er det grunn til å tro at det også har vært en viss nedgang det siste halvåret. Ved utgangen av november 1990 var det 136 000 personer som var registrert ledige eller sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak, drøyt 6 prosent av arbeidsstyrken. Det var også samme nivå som ved utgangen av november 1989. Utviklingen ved årsskiftet indikerer en viss svekkelse, men denne utviklingen er foreløpig usikker av samme grunner som for den registrerte ledigheten.

LØNNS- OG PRISUTVIKLINGEN

Lønnsutviklingen

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte gjennomsnittlig lønn pr. timeverk fra 1989 til 1990 med 4,9 prosent. Til sammenligning var timelønnsveksten fra 1988 til 1989 4,2 prosent. Økningen har sammenheng med at overhendet til 1990 var større enn året før, men er også en følge av større lønnsglidning gjennom 1990. Etter to år med lovregulering av inntektene, ble det under lønnsoppgjøret i 1990 ført normale forhandlinger, men med tidbegrensning på de lokale forhandlingene. Oppgjøret hadde en klar lavlønsprofil, noe som må ses i sammenheng med skatteopplegget for 1990.

Lønnsveksten fra 1989 til 1990 varierer en del mellom ulike grupper av lønsmottakere. Ansatte i offentlig forvaltning, som i 1989 hadde høyere lønnsvekst enn gjennomsnittet, har i 1990 hatt lavere lønnsvekst enn de fleste andre grupper. I privat sektor hadde ansatte i utekonkurrerende industri sterkest timelønnsvekst med 7,6 prosent, bl.a. som en følge av høye inntekter i sektoren over lengre tid. Ansatte i bygge- og anleggsvirksomhet hadde, som i 1989, klart lavest lønnsvekst med 2,7 prosent pr. timeverk. Lav aktivitet har redusert lønnsveksten i bransjen betydelig etter 1988 og i noen bedrifter har det også vært nedgang i timefortjenesten.

Lønnsoverhendet til 1990, dvs. lønnsveksten i

1990 dersom lønnsnivået ikke hadde endret seg gjennom året, ble av Det tekniske beregningsutvalget for inntekstoppgjørene anslått til 1,3 prosent. Inntektsreguleringen bidro til at overhendet, i likhet med året før, ble lavt og det var lite variasjon mellom ulike sektorer.

Ved lønnsoppgjøret i LO/NHO-området fikk det først anbefalte forslaget ikke flertall blant LO-medlemmene. Det reviderte forslaget, som ble vedtatt i august, innebar størst tillegg til bransjer med lave lønnsnivåer og bransjer uten rett til lokale tillegg. Rammen for årslønnsveksten var på om lag 4,1 prosent. I tillegg inneholdt forslaget en indekssklausul som trådte i kraft siden prisstigningen på 12 måneders basis ble høyere enn 4,2 prosent i november. Forhandlingene som fulgte på bakgrunn av indekssklausulen ga et generelt tillegg på 30 øre pr. time med virkning fra 1. desember.

Ansatte i varehandelen fikk ved lønnsoppgjøret et tillegg på 3,50 kroner pr. time, men med ekstra tillegg til de lavest lønte. I bank og forsikring ble det gitt en kombinasjon av prosent og kronetillegg

LØNNSØKNING ETTER NÆRING
Prosentvis vekst 1989-1990

	Pr. normal- årsverk	Pr. time- verk
I alt	4,6	4,9
Fastlands-Norge	4,8	5,2
Primærnæringer	6,0	6,5
Oljeutvinning og rørtransport	5,1	5,0
Industri og bergverk	5,9	5,9
Skjermet industri	5,6	5,4
Utekonk.industri	7,3	7,6
Hjemmekonk.industri	5,5	5,6
Bygg og anlegg	2,0	2,7
Varehandel	6,5	7,1
Samferdsel	4,8	5,3
Hotell og rest.	6,0	6,6
Finansiell tj.yting	5,5	6,1
Forr.messig tj.yting	5,4	5,9
Offentlig forv.	4,3	4,6
Stat	4,3	4,7
Kommune	4,3	4,5

Lønnsbegreper

Utgangspunktet for lønnsvekstberegningene i nasjonalregnskapet er utbetalte lønninger inklusive overtidsgodtgjørelse og andre ytelser som lønnstakere mottar. Antall utførte timeverk omfatter totalt antall arbeidstimer i løpet av et år når en tar hensyn til variasjoner i overtid, fravær og arbeidsårets lengde. Antall sysselsatte normalårsverk er lik summen av antall heltidsansatte og antall deltidsansatte omregnet til heltid.

Lønnsvekst pr. timeverk gir uttrykk for vekst i utbetalte lønninger i forhold til vekst i antall utførte timeverk. Vekst i lønn pr. timeverk inkluderer dermed variasjoner i overtid, fravær og arbeidsårets lengde både for lønnsummen og timeverkene. Det betyr bl.a. at variasjoner i arbeidsårets lengde vil påvirke både lønnssummen og timeverkene for timelønte, men bare timeverkene for månedslønte.

Vekst i *lønn pr. normalårsverk* uttrykker vekst i utbetalt lønnsum inklusive overtidsbetalinger i forhold til endring i antall sysselsatte normalårsverk. Økt omfang av overtid og lengre arbeidsår medfører vekst i lønnssum uten tilsvarende økning i antall sysselsatte normalårsverk. Økt fravær medfører på tilsvarende måte ensidig nedgang i lønnssummen.

med en ramme for årslønnsveksten på om lag 4,2-4,3 prosent. I banksektoren var tillegget 1,9 prosent og 4000 kroner pr. år og i forsikring 3,25 prosent og 2000 kroner pr. år. For bransjene omtalt over gjaldt samme indekssklausul som i LO/NHO-området.

Oppgjøret i offentlig sektor hadde en ramme for årslønnsveksten på 4,2 prosent. Tilleggene ble gitt i form av et generelt tillegg på 0,5 prosent og et kronetillegg varierende fra 3400 til 5000 kroner pr. år. I tillegg fikk lønnstakere i lønnstrinn 10-18 i staten og 10-19 i kommunene opprykk med ett lønnstrinn. En tilsvarende indekssklausul som i LO/NHO-området var knyttet til oppgjøret og de såkalte indeksforhandlingene ga et tillegg på 585 kroner pr år (tilsvarende 30 øre pr. time) i offentlig sektor.

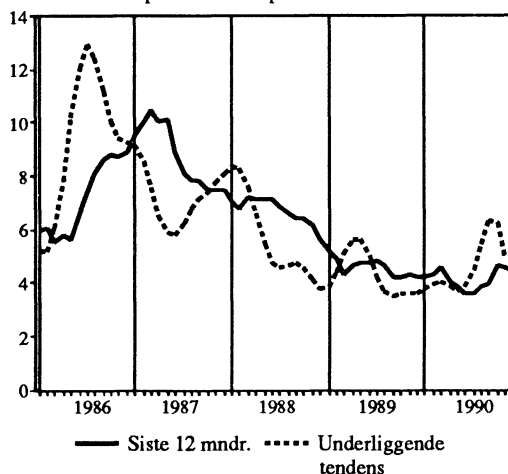
For en del grupper i privat sektor er årslønnsveksten høyere enn rammen, som lå til grunn i det sentrale oppgjøret, skulle tilsi. Det kommer av at lønnsglidningen, dvs. lønnsveksten mellom tariffoppgjørene, har vært større enn beregnet. For arbeidere i LO/NHO-bedrifter har Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene anslått lønnsglidningen til 1,8 prosent både i 2. og 3. kvartal 1990. Årsakene til glidningen er bl.a. økt bruk av skifttillegg, bonus og normale sesongvariasjoner. Ellers kan reduksjoner i antall sysselsatte ha bidratt til lønnsglidning fordi de ansatte som blir sagt opp ofte har lavere ansiennitet og dermed lavere lønn enn gjennomsnittet. Dette kan også være en medvirkende årsak til høy lønnsvekst i varehandelen og privat tjenesteyting.

Samlet overheng til 1991 er av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene beregnet til 2,3 prosent. Økningen i overhengen fra året før skyldes bl.a. tiltakende lønnsglidning i LO/NHO-området etter at innteksreguleringsloven ble opphevet 31. mars 1990. I tillegg øker overhengen som en følge av at opprykkstillegget i kommunesektoren ble gitt med virkning fra 1. oktober, dvs. betydelig senere i året enn tilleggene året før. Tillegget som ble resultatet av indeksforhandlingene er ikke medregnet i anslaget fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, men ville økt overhengen for de gruppene det gjelder med 0,3 prosentpoeng.

Konsumprisindeksen

Prisveksten, målt som gjennomsnittlig vekst i konsumprisindeksen fra året før, var i 1990 4,1 prosent mot 4,6 prosent i 1989. Nedgangen har sammenheng med fortsatt lav importprisvekst, til tross for at prisveksten gjennom hele året var klart høyere hos våre handelspartnere enn i Norge. I tillegg har den lave innenlandske kostnadsveksten bidratt til å holde prisveksten nede. Økningen i lønnsveksten fra 1989 til 1990 ser foreløpig ikke ut til å ha slått

KONSUMPRISVEKST
Vekst i konsumprisindeksen i prosent

ut i høyere prisvekst, særlig på grunn av høy produktivitetsvekst i skjermede næringer.

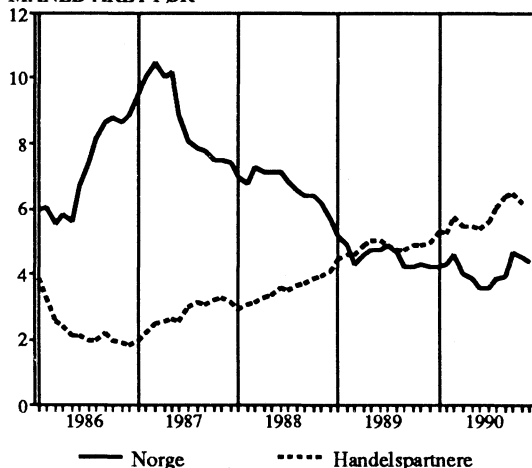
Prisveksten lå i første halvår rundt 4 prosent i gjennomsnitt, men avtok i 3. kvartal til 3,7-3,8 prosent. Økte råoljepriser som følge av krisen i Persiabukta førte imidlertid til at prisveksten økte til 4,5 prosent i 4. kvartal. Mot slutten av året avtok imidlertid veksten i konsumprisene noe pga. lavere priser på brensel og bensin. Fra desember 1989 til desember 1990 steg konsumprisindeksen med 4,4 prosent. Denne stigningen ville ha vært 3,7 prosent dersom prisene på bensin, fyringsolje og flyreiser hadde vært uforandret fra august til desember.

Gjennom de ti første månedene av 1990 var prisveksten hos våre viktigste handelspartnere i gjennomsnitt 1,6 prosentenheter høyere enn i Norge. Forskjellen tiltok fra 1,1 prosentpoeng i januar til 2,4 prosentpoeng i september. Hovedårsaken til forskjellen er at både Sverige og Storbritannia hadde en prisvekst på rundt 10 prosent fra 1989 til 1990. Tyskland, som også er en av de viktigste handelspartnere, hadde imidlertid en prisvekst på i underkant av 3 prosent i samme periode. Foreløpig ser

KONSUMPRISVEKSTEN ETTER
KONSUMKATEGORI
Prosentvis endring fra året før

	1989	1990
I alt	4,6	4,1
Matvarer	2,7	3,2
Drikkevarer og tobakk	5,1	7,0
Klær og skotøy	3,1	2,1
Bolig, lys og brensel	6,1	6,4
Møbler og hush.art.	3,6	2,6
Helsepleie	4,3	8,5
Reiser og transport	5,3	2,9
Fritidssysler og utd.	4,5	4,6
Andre varer og tjenester	4,4	3,3

KONSUMPRISVEKSTEN I PROSENT FRA SAMME MÅNED ÅRET FØR

norske importpriser ikke ut til å være særlig påvirket av den høye prisveksten hos handelspartnere.

Fire av delindeksene i konsumprisindeksen bidro til reduksjon i prisveksten fra 1989 til 1990. Prisveksten på klær og skotøy, møbler og husholdningsartikler samt gruppen andre varer og tjenester falt med om lag 1 prosentpoeng. Dette har sammenheng med lav importprisvekst. Til tross for den kraftige veksten i bensinprisene i høstmånedene,

falt prisveksten for gruppen reiser og transport med 2,4 prosentpoeng fra 1989 til 1990. Dette skyldes en meget svak prisutvikling på nye biler og nedsettelse av teletakstene.

Gruppen bolig, lys og brensel hadde noe høyere prisvekst i 1990 enn i 1989. Dette skyldes at en viss nedgang i husleiene har blitt mer enn oppveiet av økningen i prisene på brensel. Husleiene økte fra 1989 til 1990 med 6,0 prosent mot 6,7 prosent året før. Siden husleiene stort sett reguleres årlig, er veksten i husleiene ofte mer i samsvar med forrige års prisvekst enn prisveksten inneværende år. Ut fra dette skulle veksten vært lavere i 1990, men sterk økning i kommunale gebyrer har antakelig bidratt til å holde veksten i husleiene oppe.

Nasjonalregnskapets deflator for privat konsum viste en vekst på 4,2 prosent fra 1989 til 1990. Forskjellen på denne indeksen og konsumprisindeksen er vektgrunnlaget. Nasjonalregnskapet benytter løpende vekter, mens konsumprisindeksen baserer seg på gjennomsnittsvekter for de tre siste årene. Når veksttakten blir omtrent lik, til tross for at vektene er forskjellige, skyldes det at ulikheter i veksttakten for delindeksene i 1990 oppveier ulikhetene i vektene.

Gulfkrisen og konsumprisene

Utviklingen i konsumprisene i Norge har siden august i fjor vært sterkt preget av krisen i Gulfen. I tiden framover vil krigen og den videre utvikling i Gulf-området være av stor betydning for hvordan prisutviklingen blir i Norge.

I konsumprisindeksen er det tre hovedgrupper av varer som relativt raskt blir påvirket av prisøkninger på råolje; bensin, brensel og flyreiser. Etter en tid vil kostnadsvirkningene av en oljeprisøkning også slå ut i høyere priser generelt, og dermed påvirke prisveksten på en rekke varer og tjenester. Vi skal her konsentrere oss om de relativt kortsiktige effektene.

Ved å se nærmere på vektene i konsumprisindeksen kan vi finne ut hvor sterkt en råoljeprisøkning påvirker den generelle prisveksten. Tabellen viser vektene til de viktigste varegruppene nevnt over.

VEKTER I KONSUMPRISINDEKSEN I 1990/91
ETTER VAREGRUPPE
Prosent

Bensin mv.	3,6
Parafin og fyringsolje	0,5
Ordinære flyreiser	1,1
Chartertureer mv.	2,0
I alt	7,2

Etter den kraftige økningen i råoljeprisene i begynnelsen av august 1990, økte prisene på bensin og brensel i følge den detaljerte konsumprisindeksen kraftig i september og oktober, men avtok igjen i november og desember som følge av at råoljeprisen sank. Fra august til desember økte prisene på bensin med i underkant av 10 prosent og brensel med over 30 prosent. Lave avgifter (i stor grad et fast kronebeløp pr. liter) på parafin og fyringsolje gjør at prisveksten blir betydelig høyere enn for bensin. Turoperatørene økte prisene på charterturene i form av et såkalt oljetillegg i september/oktober. På samme tid økte også prisene på ordinære flyreiser etter at myndighetene hadde gitt sin tillatelse til prisøkningen. Prisøkningene fra august til desember var på om lag 5 prosent på charterreiser og om lag 7,5 prosent på ordinære reiser.

Ved å benytte vektene i tabellen over og tallene for prisveksten kan vi beregne de kortsiktige virkningene av oljeprisøkningen på den totale prisveksten. Fra august til desember viste konsumprisindeksen at prisene generelt steg med om lag 1,5 prosent. Bidraget fra økningen i råoljeprisene er mellom 0,6 og 0,7 prosent dvs. noe under halvparten av den totale prisveksten. Det betyr at med konstant råoljepris i perioden ville veksten i konsumprisindeksen fra desember 1989 til desember 1990 blitt 3,7 prosent og ikke 4,4 prosent som er den faktiske prisveksten.

HUSHOLDNINGENE

Disponibel realinntekt: Klar vekst

Foreløpige nasjonalregnskapstall tyder på at den nominelle veksten i husholdningenes disponible inntekter ble på 8,2 prosent fra 1989 til 1990. Bak denne veksten lå en økning i inntektene på om lag 5,6 prosent og en økning i skatter og renteutgifter på bare 2,2 prosent. Sammen med en vekst i nasjonalregnskapets prisdeflator på 4,2 prosent førte dette til en vekst i husholdningenes disponible realinntekter på i underkant av 4 prosent. Til sammenligning var veksten i husholdningenes disponible realinntekter bare på i overkant av 1 prosent fra 1988 til 1989, mens en i årene 1986 til 1988 hadde en nedgang.

Antall utførte timeverk sank med om lag 1 prosent fra 1989 til 1990. En vekst i den gjennomsnittlige timelønna på i underkant av 5 prosent førte imidlertid til at det ble om lag uendret realverdi for de samlede lønnsutbetalingene. Veksten i lønnsutbetalingene var altså betydelig svakere enn veksten i husholdningenes disponible inntekter totalt sett.

Husholdningenes stønader fra det offentlige gikk opp med hele 5 prosent reelt fra 1989 til 1990.

Veksten hadde sammenheng med utviklingen på arbeidsmarkedet som trakk med seg økte utbetalinger av arbeidsledighets- og uføretrygd. Utbetalingene i samband med alderspensjonene gikk opp på grunn av økning i antall personer med krav på tilleggspensjon fra folketrygden.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg husholdningenes næringsinntekter reelt sett med om lag 3,5 prosent fra 1989 til 1990. Dette er noe svakere enn realveksten fra 1988 til 1989. Den sterke veksten hang sammen med utviklingen i driftsresultatene innenfor jordbruks-, varehandels- og boligsektoren, mens utviklingen innenfor bygg- og anleggssektoren bidro til å dempe veksten. Veksten i driftsresultatet må imidlertid tolkes med forsiktighet da dette er en residualbestemt størrelse i nasjonalregnskapet og således særlig usikker som følge av den ufullstendige statistikk for 1990 som en her bygger på.

Husholdningenes nominelle renteinntekter gikk opp med om lag 1 prosent fra 1989 til 1990. Det var en vekst i fordringsbalansene på om lag 5,7 prosent som lå bak denne veksten. En nedgang i rentesats-

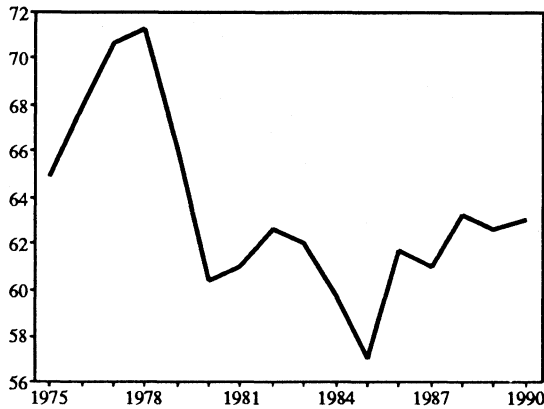
HUSHOLDNINGENES INNTEKTER OG UTGIFTER

Milliarder kroner

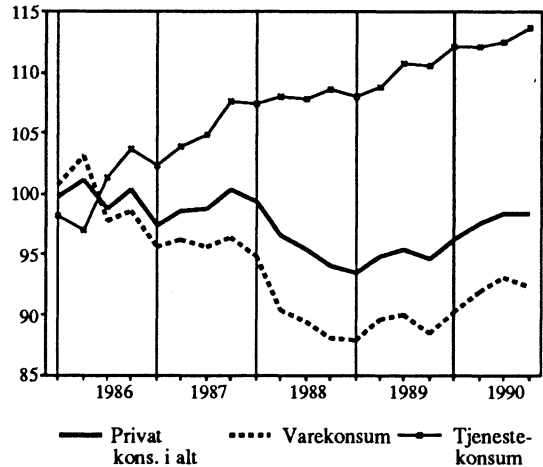
	1989	1990	Endring fra 1989 til 1990	
			Absolutt	Prosent
Inntekter	546,5	576,4	29,9	5,5
Utbetalt lønn	278,7	291,2	12,5	4,5
Arbeidsgiveravgift til folketrygden	48,8	50,6	1,8	3,7
Driftsresultat	54,7	59,0	4,3	7,9
Renteinntekter	37,7	38,1	0,4	1,1
Stønader fra det offentlige	117,9	129,1	11,2	9,5
Andre inntekter	8,6	9,3	0,7	8,1
Utgifter	233,3	236,9	3,6	1,5
Direkte skatter og trygdepremier	162,7	165,5	2,8	1,7
Arbeidsgiveravgift til folketrygden	48,8	50,6	1,8	3,7
Andre direkte skatter og trygdepremier	112,5*)	114,9	2,4	2,1
Renteutgifter	63,1	63,6	0,5	0,8
Andre utgifter	7,4	7,8	0,4	5,4
Disponibel inntekt	314,6	340,5	25,9	8,2
Privat konsum	316,0	339,7	23,7	7,5
Sparing	-1,4	0,8		
Sparerate	-0,4	0,2		
Disponibel realinntekt (1989-kroner)	314,6	326,8	12,2	3,9

*) Anslagene for direkte skatter og trygdepremier for 1989 er endret i forhold til tidligere publiserte tall.

HUSHOLDNINGENES ANDEL AV DISPONIBEL
INNTEKT FOR NORGE
Prosent

PRIVAT KONSUM
1986 = 100. Sesongjustert

ene fra 1989 til 1990 trakk imidlertid veksten i renteinntektene ned.

Renteutgiftene gikk nominelt opp med noe over 0,5 prosent fra 1989 til 1990. Gjeldsbeholdningene gikk opp med over 6 prosent fra 1989 til 1990, men betydelig nedgang i utlånsrentene holdt renteutgiftene nede.

Husholdningenes innbetalinger av direkte skatter og trygdepremier, bortsett fra arbeidsgiveravgiften til folketrygden, økte nominelt med bare om lag 2,4 prosent fra 1989 til 1990. En viktig årsak til at skatteinnbetalingene har vokst med en lavere rate enn inntektene kan være at overføringene fra det offentlige, som beskattes i mindre grad enn lønnsinntekter, nå har en høyere andel av de totale inntekter.

Privat konsum og sparing: Positiv spare-rate i 1990?

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet viser at volumveksten for privat konsum ble på 3,1 prosent fra 1989 til 1990 etter nedgang både

i 1987, 1988 og 1989. Nasjonalregnskapets prisdeflator for privat konsum steg med 4,2 prosent, dvs privat konsum regnet i verdi økte med 7,5 prosent fra 1989 til 1990. Den sterke veksten i privat konsum i 1990 hang sammen med en betydelig realvekst i husholdningenes disponible inntekter. Bak den sterke konsumveksten lå en vekst for de fleste komponentene i både vare- og tjenestekonsum. Veksten var sterkest for kjøp av varige konsumgoder.

De foreløpige nasjonalregnskapstallene tyder på at spareraten vil stige fra 1989 til 1990. Vekst i husholdningenes disponible inntekter på 8,2 prosent og en vekst i verdien av privat konsum på 7,5 prosent fra 1989 til 1990, gir en sparerate, dvs. sparing som andel av disponibel inntekt, på om lag 0,2 prosent i 1990. Det er første gang siden 1984 at spareraten er positiv. Sparingen er imidlertid ikke tilstrekkelig til å dekke nettorealinvesteringene i husholdningssektoren slik at nettofinansinvesteringen, slik den framkommer i nasjonalregnskapet, vil bli negativ også i 1990. Det er betydelig usik-

PRIVAT KONSUM

Prosentvis volum- og prisendring fra foregående år

	Volum		Pris	
	1989	1990	1989	1990
Varer	-2,0	3,3	3,6	3,8
- varige forbruksgoder	-8,3	4,5	2,5	1,0
- andre varer	-0,8	3,1	3,8	4,3
Tjenester	1,4	2,7	5,6	4,4
- bolig	3,4	2,1	6,8	5,9
- andre tjenester	0,3	3,0	4,8	3,5
Spesifisert konsum	-0,8	3,1	4,3	4,0
+ Nordmenns konsum i utlandet	-17,1	1,8	5,6	7,2
- Utlendingers konsum i Norge	-5,6	-1,5	5,0	4,1
Privat konsum	-1,9	3,1	4,4	4,2

Korrigert sparerate

Den korrigerte spareraten fremkommer ved å omdefinere konsum- og inntektsbegrepet i forhold til konvensjonene i Nasjonalregnskapet. Ved beregning av den korrigerte spareraten beregnes tjenestekonsumet av varige goder og dette erstatter kjøpene av disse godene når samlet konsum beregnes. Tjenestekonsumet av varige goder beregnes som summen av verdiforringelsen og en realavkastning på beholdningen av varige goder. Realavkastningen kommer også inn som et tillegg på inntektssiden og er konvensjonelt satt til 2,5 prosent som er i overensstemmelse med metoden for å beregne konsum og inntekt av boligkapitalen i nasjonalregnskapet. For beregning av verdiforringelsen til varige forbruksgoder utenom bolig henvises det til en artikkel i Økonomiske analyser nr. 7/1989.

kerhet knyttet til nivået på husholdningenes spare-rate. Regnet fra finanssiden var husholdningenes totale sparing positiv både i 1988 og 1989, og nettofinansinvesteringene var positive i 1989. For 1990 er nettofinansinvesteringene beregnet fra finanssiden anslått til null. Den sterke konsumveksten fra 1989 til 1990 virker mer rimelig dersom nettofinansinvesteringene har utviklet seg på denne måten.

Spareraten fremkommer ved å ta utgangspunkt i husholdningenes disponible inntekter og konsum slik disse er definert i nasjonalregnskapet. Varige forbruksgodene utenom bolig antas ifølge konvensjonene i nasjonalregnskapet å bli konsumert i samme periode som de blir kjøpt, selv om de yter tjenester over flere år. Ved å behandle disse godene på samme måte som investeringer i realkapital kan en få et korrigert mål for spareraten. I likhet med den ordinære spareraten gikk den korrigerte ned på midten av 1980-tallet, men fordi veksten i beholdningene av varige konsumgoder var lavere enn

veksten i kjøpene holdt den korrigerte spareraten seg på et høyere nivå. Fra og med 1988 har den korrigerte spareraten vært i oppgang igjen. Dette har blant annet hatt sammenheng med en nedgang i beholdningen av varige goder. I motsetning til den ordinære spareraten ble den korrigerte også negativ i 1990. Årsaken til dette er at summen av realavkastningen av beholdningene av varige goder utenom bolig og depresieringen var betydelig høyere enn kjøpene.

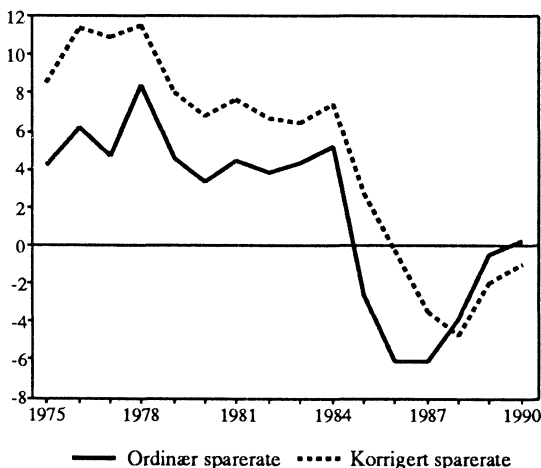
Varekonsumet

Kjøp av varige konsumgoder gikk opp med om lag 4,5 prosent fra 1989 til 1990. Veksten var sterkest for konsumgruppen møbler og elektriske artikler, men det var også klar vekst i kjøp av personbiler og varige fritidsvarer. Etter en sterk nedgang som tok til ved begynnelsen av 1986, nådde anskaffelsene av disse forbruksgodene et bunnpunkt i 1. kvartal 1989 justert for normale sesongsvingninger. Sett på bakgrunn av denne sterke nedgangen, må årsveksten fra 1989 til 1990 betegnes som moderat. I tillegg til vekst i husholdningenes disponible realinntekter og et visst behov for erstatningskjøp, kan en gunstig prisutvikling for varige goder siden 1988 ha bidratt til veksten fra 1989 til 1990. For konsumgruppen møbler og elektriske artikler, som hadde den sterkeste konsumveksten blant de varige godene fra 1989 til 1990, var prisstigningen bare på 2,0 prosent fra 1988 til 1989 og 0,4 prosent fra 1989 til 1990.

Veksten gjennom 1990 var ikke tilstrekkelig til å bringe nivået på anskaffelsene opp på det nivået de hadde før den omfattende oppbyggingen av beholdningene av varige forbruksgoder tok til i 1984. En forventer at veksten i anskaffelsene fra 1990 til 1991 vil bli noe sterkere enn veksten fra 1989 til 1990. Dette vil gi impulser til fortsatt vekst i totalt privat konsum fra 1990 til 1991.

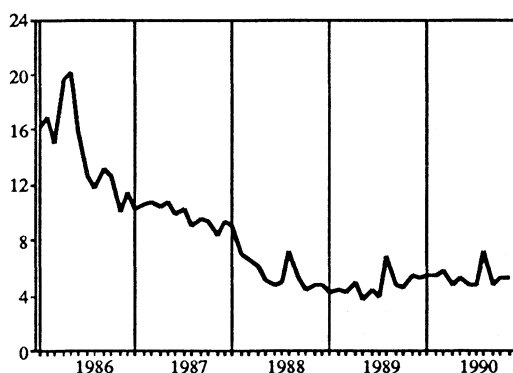
Husholdningssektorens kjøp av personbiler gikk

SPARERATER FOR HUSHOLDNINGENE

REGISTRERTE NYE PERSONBILER

1000 stk. Sesongjustert.

bare opp med 3,2 prosent fra 1989 til 1990. Ifølge Vegdirektoratet gikk antall førstegangsregistrerte personbiler opp med i underkant av 15 prosent fra de 11 første måneder i 1989 til tilsvarende periode i 1990. Denne betydelige veksten hadde imidlertid i første rekke sammenheng med et betydelig overheng ved inngangen til 1990. Gjennom 1990 har veksten i førstegangsregistreringene vært ubetydelig.

Konsumet av ikke-varige forbruksgoder gikk opp med om lag 3,1 prosent fra 1989 til 1990. Den sterke veksten for disse varene gjennom 1990 har ført til at det sesongjusterte konsumnivået ved slutten av året 1990, nå ligger over det tidligere toppnivået fra 1987. Veksten i konsumet av ikke-varige forbruksgoder har imidlertid ikke omfattet alle varegruppene, idet det var nedgang for drikkevarer og tobakk, brensel og driftsutgifter til egne transportmidler.

Det var spesielt utviklingen i konsumet av klær og skotøy og andre ikke-varige forbruksgoder som lå bak den betydelige veksten. Konsumet av klær og skotøy gikk opp med nesten 12 prosent fra 1989

til 1990 etter en nedgang på 3 prosent fra 1989 til 1990. Matvarekonsumet gikk opp med i underkant av 3 prosent.

Betydelige forskjeller i prisutviklingen blant de ikke-varige forbruksgodene bidro til at noen undergrupper hadde vekst, mens andre gikk tilbake. Prisveksten for matvarer og klær og skotøy har gjennom 1989 og 1990 vært betydelig lavere enn prisveksten for privat konsum totalt sett, mens det motsatte har vært tilfelle for undergruppene drikkevarer og tobakk, brensel og driftsutgifter til personbiler.

Det var en sterk prisvekst på fyringsolje både i 1989 og 1990. I 1990 var prisstigningen på nesten 20 prosent. Dette kan ha ført til noe overgang fra bruk av fyringsolje til elektrisitet. En noe høyere middeltemperatur i 1990 sett i forhold til 1989 innebærer at en temperaturkorrigering av energikonsumet gir en noe høyere underliggende vekstrate for energikonsumet fra 1989 til 1990 enn den observerte. Nedgangen i driftsutgiftene knyttet til personbiler kan ha sammenheng med at bilbeholdningen i de senere år har vært i tilbakegang. Dertil

PRIVAT KONSUM

Privat konsum av varer og tjenester i 1990. Andel av totalt privat konsum i prosent.
Volum- og prisendring fra foregående år i prosent.

	Andel	Volumendring		Prisendring	
		1989	1990	1989	1990
Matvarer	18,4	-0,4	2,8	2,9	3,0
Drikkevarer og tobakk	6,7	-0,7	-1,7	5,2	6,9
Klær og skotøy	7,6	-3,0	11,8	3,4	2,2
Elektrisitet	5,2	-2,3	2,0	3,7	6,4
Brensel	0,8	-6,8	-0,3	6,8	19,3
Driftsutgifter egne transportmidler	4,6	-2,2	-1,2	6,4	7,1
Kjøp av egne transportmidler	3,4	-14,7	3,2	3,4	1,3
Møbler og elektriske artikler	4,1	-4,3	5,6	2,0	0,4
Varige fritidsvarer	1,7	-3,5	4,4	1,6	1,9
Andre fritidsvarer	5,0	4,9	1,2	4,0	4,7
Andre husholdningsvarer	1,5	-4,7	-1,0	3,9	3,3
Andre varer	3,8	0,9	7,7	3,2	2,5
Varer i alt	62,8	-2,0	3,3	3,6	3,8
Bolig	13,0	3,4	2,1	6,8	5,9
Hotell- og restaurantutgifter	4,9	-3,4	4,6	5,4	3,8
Diverse transporttjenester	3,3	-0,5	5,0	5,4	-1,7
Annen bruk av offentlige transporttjenester	1,3	-2,1	-2,0	6,1	4,2
Helsepleie	4,1	1,5	-0,7	3,7	6,4
Skolegang og kulturelle aktiviteter	2,6	4,1	5,9	5,1	4,1
Diverse husholdningstjenester	1,1	-6,1	-5,6	7,4	7,5
Diverse andre tjenester	3,4	5,8	6,1	3,3	3,4
Tjenester i alt	33,7	1,4	2,7	5,6	4,4
Totalt privat konsum	100,0	-1,9	3,1	4,4	4,2

kan den forholdsvis sterke prisveksten på driftsutgiftene ha redusert utnyttelsesgraden av bilparken og dermed redusert driftsutgiftene ytterligere.

Tjenestekonsumet

Tjenestekonsumet gikk opp med 2,7 prosent fra 1989 til 1990. Det var vekst både for bolig tjenester og andre tjenester, men veksten var svakest for bolig tjenestene som bare gikk opp med om lag 2 prosent. Konsumet av bolig tjenester beregnes i nasjonalregnskapet som en fast andel av boligkapitalen. Siden inngangen til 1988 har det vært et betydelig fall i boliginvesteringene. Dette har ført til en avmatning av veksten i boligkonsumet. Konsumet av andre tjenester enn bolig tjenester viste gjennom 1988 tendenser til å flate ut etter en sterk vekst på midten av 1980-tallet. Fra første halvår 1989 har imidlertid veksten for denne konsumgruppen igjen vært betydelig. Det har vært sterk vekst for undergruppene hotell- og restaurantutgifter, skolegang og kulturelle aktiviteter, diverse transporttjenester og diverse andre tjenester. For diverse transporttjenester og diverse andre tjenester kan konsumveksten være knyttet til at prisstigningen for disse undergruppene var betydelig lavere enn prisveksten for privat konsum totalt sett gjennom 1988, 1989 og 1990. På grunn av lavere priser på teletjenester har til og med prisindeksen for diverse transporttjenester gått ned med i underkant av 2 prosent fra 1989 til 1990. Det er betydelig usikkerhet knyttet til indikatorene for tjenestekonsumet slik at utviklingen må tolkes med stor forsiktighet.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at det var en vekst i nordmenns konsum i utlandet og en tilbakegang i utlendingers konsum i Norge fra 1989 til 1990. Veksten i nordmenns konsum i utlandet må sees i sammenheng med en klar oppgang i feriereisene til utlandet fra 1989 til 1990. Tall fra Luftfartsverkets charterstatistikk viser at antall selskapsreiser med charterfly i årets 11 første måneder lå over 15 prosent høyere enn nivået de tilsvarende

måneder i 1989. Nedgangen for utlendingers konsum i Norge fra 1989 til 1990 brakte det sesongjusterte nivået ved slutten av 1990 helt tilbake til nivået i 1985.

Endringene i lønnstakerbeskatningen 1986 - 1990

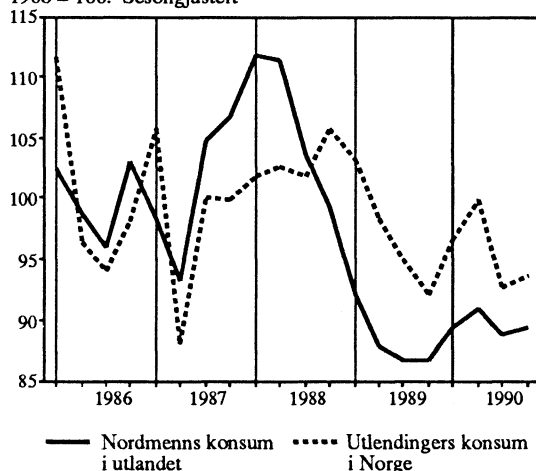
I 1986 gikk et flertall i Stortinget inn for en omlegging av skattesystemet i retning av en avdemping av progresjonen i personbeskatningen, økt vekt på et mer bruttopreget inntektsbegrep og en viss sanering av fradragmulighetene. Nedenfor gjennomgås hovedtrekkene i endringene i beskatningen av arbeids- og kapitalinntekter for lønnstakere fra 1986 til 1990. Vi ser bare på de samlede endringene og gjør ikke noe forsøk på å dekomponere endringene i systemendringer og nivåendringer som følge av at det i løpet av perioden kan ha skjedd en generell endring i det samlede skattenivået. Dette skyldes at vi ikke vet hvilket skattenivå vi ville hatt i 1990 uten skatteomlegging.

Avdempningen av progresjonen gjennom økt vekt på et mer bruttopreget inntektsbegrep er først og fremst kjennetegnet ved at marginalsattesatsene ved den ordinære statsskatteligningen er betydelig redusert på de høyere inntektsnivåer. Høyeste sats ble redusert fra 40 prosent i 1986 til 17 prosent i 1990. Til gjengjeld fikk vi fra 1988 en toppskatt på brutto arbeidsinntekt og pensjoner, som i 1990 utgjorde 8,5 prosent av brutto arbeidsinntekt over 205 000 kroner i skatteklasse 1. På lavere og til dels også på midlere inntektsnivåer har det bare vært en ubetydelig overgang til økt bruttobeskatning fra 1986 til 1990.

I tabellen er det beregnet endringer i gjennomsnitts- og marginalsatter fra 1986 til 1990 og fra 1989 til 1990 for ulike kombinasjoner av lønnsinntekt og netto kapitalinntekt. Netto kapitalinntekt er definert som renteinntekter og skattepliktig inntekt fra prosentlignet bolig og hytte minus renteutgifter. Realverdien av inntektsbeløpene er holdt konstant ved sammenlikningen. Gjennomsnittsskatt er definert som samlet skatt i prosent av lønnsinntekten. Marginalskatt gir uttrykk for hvor stor prosentandel av et tillegg i lønnsinntekten som går med til skatt når netto kapitalinntekt er uendret. Beregningene omfatter bare skatteklasse 1.

Tabellen viser at på lavere inntektsnivåer er marginal- og gjennomsnittsskattesatsene gjennomgående noe lavere i 1990 enn i 1986. En betydelig del av reduksjonen skjedde fra 1989 til 1990. Også for lønnsinntekter omkring 150 000 kroner var gjennomsnittsskatten noe lavere i 1990 enn i 1986. For sistnevnte gruppe, som omfatter mange inntektstakere, er marginalskatten økt for inntektstakere uten netto kapitalinntekt av betydning. Økningen er imidlertid moderat og skyldes at mens antall progresjonstrinn i den ordinære statsskatten ble redu-

KORREKSJONSPOSTER
1986 = 100. Sesongjustert

GJENNOMSNITTS- OG MARGINALSKATT ETTER LONNSINNTEKT OG NETTO KAPITALINNTEKT.
Fast kroneverdi. Nivå 1990 og endring fra 1986 og 1989. Skatteklasser 1.

Lønn 1990 kroner	Netto kapital inntekt 1990 kroner	Antall lønnstakere ¹⁾	1990		Endring fra 1986-1990 ²⁾		Endring fra 1989-1990 ²⁾	
			Gj.sn.- skatt	Marg.- skatt	Gj.sn.- skatt	Marg.- skatt	Gj.sn.- skatt	Marg.- skatt
50000	0	196	20,5	30,4	-0,7	-0,8	-0,7	-0,6
100000	30000	24	26,7	33,8	-1,5	-3,0	-0,8	-10,7
	0	302	26,9	33,8	-1,0	-3,0	-0,7	-0,7
	-30000	56	19,1	33,8	-0,1	0,0	-0,6	-0,7
150000	30000	31	31,9	50,8	-1,0	-3,0	-1,1	-2,7
	0	293	30,6	43,8	-0,9	2,0	-0,9	-0,7
	-30000	211	24,0	33,8	-1,0	-3,0	-0,6	-0,7
200000	30000	29	36,0	50,8	-2,6	-13,0	-1,5	-2,7
	0	131	35,1	50,8	-1,5	-8,0	-1,3	-2,7
	-30000	124	28,6	50,8	-0,8	3,0	-0,9	-2,7
	-60000	84	23,1	43,8	-0,6	2,0	-0,6	-0,7
250000	30000	8	40,1	59,3	-3,2	-9,5	-1,7	-2,7
	0	31	39,8	59,3	-1,9	-4,5	-1,6	-2,7
	-30000	43	34,6	59,3	-0,3	-4,5	-1,3	-2,7
	-60000	32	29,4	59,3	0,7	0,5	-1,0	-2,7
	-90000	21	24,4	52,3	1,0	4,5	-0,7	-0,7
300000	30000	13	43,0	59,3	-4,2	-9,5	-1,9	-2,7
	0	16	43,0	59,3	-2,9	-9,5	-1,8	-2,7
	-30000	25	38,7	59,3	-1,0	-9,5	-1,6	-2,7
	-60000	29	34,4	59,3	0,3	-4,5	-1,3	-2,7
	-90000	46	30,1	59,3	1,5	0,5	-1,0	-2,7
Sum		1745						

1) Antall lønnstakere i 1000 etter intervaller for lønnsinntekt og netto kapitalinntekt ifølge Inntekts- og formuesundersøkelsen 1988. Grensene for intervallene ligger midt mellom forspalteverdiene. For eksempel er det 131 000 lønnstakere med arbeidsinntekt mellom 175 000 og 225 000 kroner og netto kapitalinntekter mellom -15 000 og 15 000 kroner. I samme arbeidsinntektsintervall er det også 84 000 inntektstakere med netto kapitalutgift på mer enn 45 000 kroner.

2) Endring i prosentpoeng. Positive tall betyr skatteøkning, negative tall skattereduksjon.

sert fra 8 trinn i 1986 til 2 trinn i 1990, ble laveste skattesats økt fra 3 til 10 prosent.

Reduksjonen i satsene for den ordinære statskatten førte til en vesentlig reduksjon i "verdien" av gjeldsrentefradrag og andre fradrag samtidig som beskatningen av kapitalinntekter ble tilsvarende redusert. Dette framgår i tabellen ved at inntektstakere med store lønnsinntekter og store netto kapitalutgifter har fått en økning i både gjennomsnitts- og marginalsatter fra 1986 til 1990. For inntektstakere med høye arbeidsinntekter, men med ubetydelige netto kapitalinntekter, er ikke statsskattereduksjonen motsvar av innføringen av toppskatten. Disse inntektstakerne fikk således en skattereduksjon og en betydelig reduksjon i marginalsatten fra 1986 til 1990.

Alle høyinntektsgruppene fikk en reduksjon i gjennomsnitts- og marginalsattesatsene fra 1989 til 1990. Reduksjonen var gjennomgående større for høyinntektsgruppene enn for lavinntektsgruppene.

Skatteomleggingen er også kjennetegnet ved en betydelig innstramming i fradragordningene, herunder fradragene for reiseutgifter og premie til egen pensjonsforsikring. Skattegrunnlagene er også utvidet ved økt beskatning av naturalytelser, herunder fordelene ved billige lån i arbeidsforhold og privat bruk av firmabil. Alle grupper er berørt av disse endringene, men endringene berører i særlig grad inntektstakere med høyere inntekter. For alle inntektstakere under ett utgjør økningen i skatt fra 1986 til 1990 som følge av innstramminger i skattegrunn-

lagene, omkring 1 prosent av bruttoinntekten. Fra 1989 til 1990 er økningen beregnet til å utgjøre omkring 0,2 prosent av bruttoinntekten. Lønnstakere som har fått en betydelig reduksjon i sine fradrag og/eller økt inntektsfastsettelse som følge av at skattegrunnlaget er blitt utvidet, har dermed fått en vesentlig mindre skattereduksjon, eventuelt økt skatt, i forhold til det som framgår av tabellen.

Endringer i reelle lånekostnader

De reelle kostnader ved å ha lån avhenger av tre forhold; den nominelle rentesatsen, skattebehandlingen av gjeldsrenter og prisstigningen. Når lånekostnadene har økt gjennom mesteparten av 80-årene, så skyldes det endringer i alle tre forhold: bevegelser i nominell rentesats, synkende inflasjonstakt og redusert fradragsrett for renter ved inntektsbeskatningen.

De nominelle renteutgiftene er fradragsberettiget ved beregning av låntakers nettoinntekt ved inntektsbeskatningen. Hvor stor skattereduksjon fradragsretten for gjeldsrentene gir, vil avhenge av marginals-katten for de skatteartene som utlignes på nettoinntekt.

I skatteopplegget for 1987, 1988, 1989 og 1990 ble marginals-katten for de skattearter som utlignes på nettoinntekt satt ned. Dette førte til at skattefordelen av gjeldsrentefradrag ble redusert (for en

nærmere omtale av skatteomleggingen vises det til avsnittet om endringer i lønnstakerbeskatningen 1986 - 1990). Som tabellen viser, er det særlig for høye inntekter at marginals-kattesatsen for skatter utlignet på nettoinntekt er blitt betydelig redusert, mens marginals-kattesatsen for lave inntekter har vært omtrent uendret.

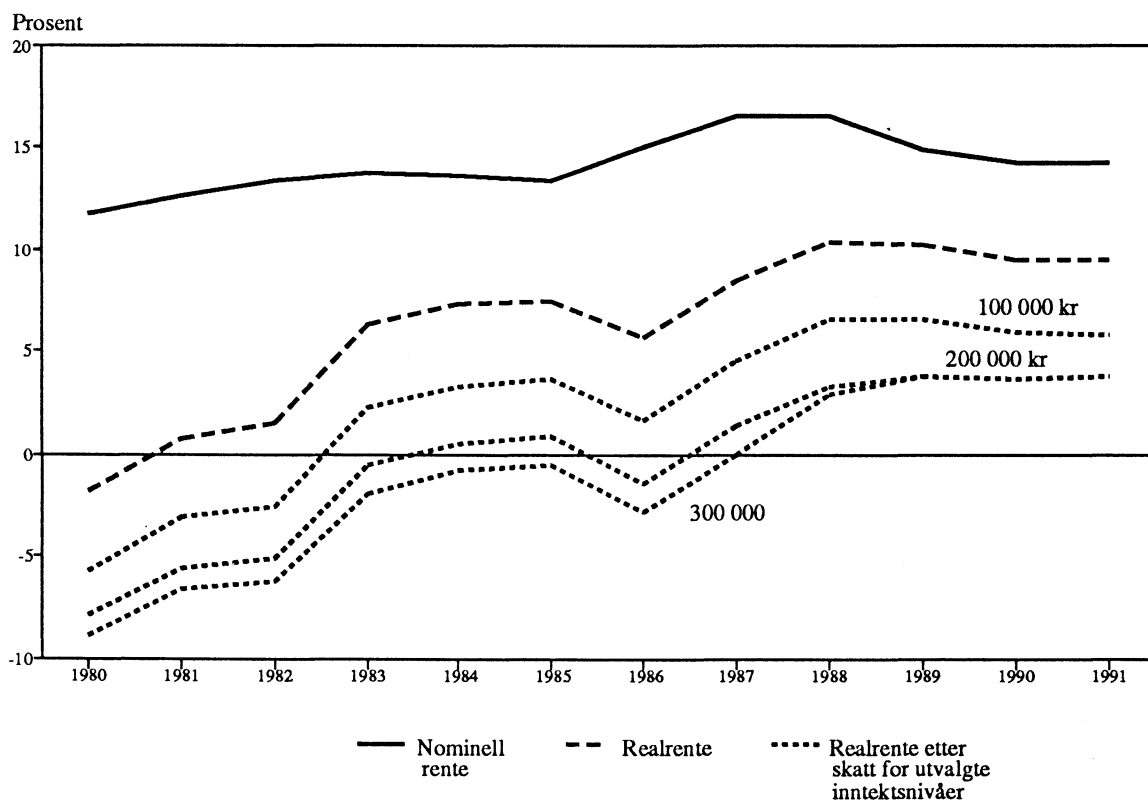
I perioder med prisstigning vil realverdien av lånet bli redusert. Den reduksjonen av gjelden som skjer i løpet av et år og som skyldes prisstigningen, kan regnes som en reduksjon i kostnadene ved å ha lånet. Realrenten fremkommer når den nominelle rente korrigeres for denne reduksjonen i lånets realverdi.

I beregningene er de nominelle rentesatsene satt lik gjennomsnittet av de kvartalsvise observasjonene av privatbankenes utlånsrenter inklusive gebyrer i Norges Banks rentestatistikk. Rentesatsen for 1990 er et anslag basert på utviklingen fram til og med 3.kvartal.

I tabellen er inntekten holdt konstant i realverdi og oppgitt i 1990-priser. Ved beregning av realrente er prisstigningen regnet fra desember til desember for å få sammenfallende perioder som ved beregningen av skattereduksjonen for et inntektsår.

Figuren viser at nominell rente økte fram til 1983, holdt seg om lag uendret fra 1983 til 1985, for så å vokse noe sterkere til 1987. Etter 1988 har nominell rente falt. Realrenten var negativ i begyn-

NOMINELL RENTE, REALRENTE OG REALRENTE ETTER SKATT FOR LØNNSTAKERE PÅ ULIKE INNTEKTSNIVÅER.

REELLE LÅNEKOSTNADER

Nominell rente, prisvekst og realrente.

År	1986	1987	1988	1989	1990	1991*
Nominell rente	15,0	16,5	16,6	14,9	14,3	14,3
Prisvekst gj. året	8,9	7,4	5,6	4,2	4,4	4,0
Realrente før skatt	5,6	8,5	10,4	10,3	9,5	9,9

Marginalskatteprosent for skatter utlignet på nettoinntekt.

Lønnstakere i klasse 1 med standardfradrag

År	1986	1987	1988	1989	1990	1991*
Lønn 1990 kroner						
50 000	23,8	19,8	22,5	23,1	22,6	22,5
100 000	29,4	25,0	25,0	26,6	26,0	26,5
150 000	34,4	30,0	35,0	36,6	36,0	34,0
200 000	51,4	47,0	45,0	45,6	43,0	40,5
250 000	56,4	52,0	48,0	45,6	43,0	40,5
300 000	61,4	56,0	48,0	45,6	43,0	40,5

Realrente etter skatt

År	1986	1987	1988	1989	1990	1991*
Lønn 1990 kroner						
50 000	2,3	5,4	6,9	7,0	6,4	6,8
100 000	1,6	4,6	6,5	6,5	5,9	6,3
150 000	0,9	3,9	4,9	5,0	4,6	5,2
200 000	-1,5	1,3	3,3	3,7	3,6	4,3
250 000	-2,2	0,5	2,9	3,7	3,6	4,3
300 000	-2,9	-0,1	2,9	3,7	3,6	4,3

* Anslag

nelsen av 80-årene, men økte kraftig fram til 1988. 1986 er det eneste året realrenten ikke økte i denne perioden. Etter 1988 har realrenten avtatt noe.

Realrenten etter skatt beveger seg etter samme mønster som realrente før skatt. Realrente etter skatt varierer med inntektsnivået, f.eks. var realrenten for skatteyttere med høye inntekter negativ helt fram til 1987, mens den for lave inntekter enkelte år var opptil 4-5 prosent. Realrenten etter skatt økte særlig sterkt fra 1986 til 1988 for skatteyttere på alle inntektsnivåer. Det skyldes både at nominell rente økte, og at prisstigningstakten falt. For de høyeste inntektsgruppene har også skattereformen bidratt noe til økningen i realrente etter skatt.

Fra 1988 til 1990 falt nominell rente med 2,3 prosentpoeng. Realrenten holdt seg tilnærmet uendret fra 1988 til 1989 på grunn av redusert prisstigningstakt, men falt med 0,8 prosentpoeng fra 1989. Marginalskatter på inntekter opp til ca 200 000 kroner var omtrent de samme i 1988, 1989 og 1990. Realrente etter skatt holdt seg uendret fra 1988 til 1989 for skatteyttere under dette inntektsnivået. For de høyeste inntektsnivåene ble marginalskattesat-

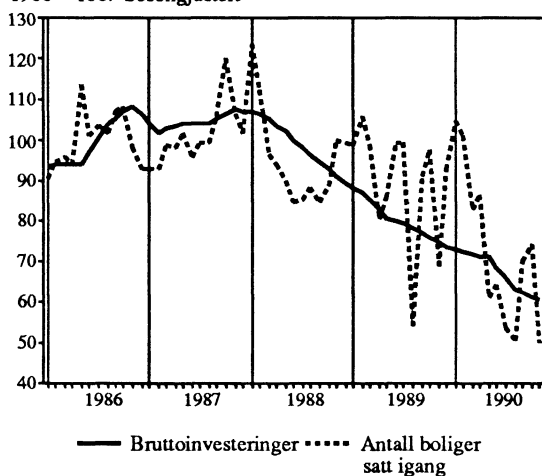
sene ytterligere redusert fra 1988 til 1989. Skatteyttere med høye inntekter fikk derfor noe økning i sin realrente etter skatt i 1989. Fra 1989 til 1990 skjedde det en reduksjon i realrente etter skatt for alle inntektsnivåer, men spesielt for de med inntekt under 200 000 kroner.

For 1991 er den gjennomsnittlige prisstigning anslått til 4,5 prosent. Prisstigningen gjennom 1991 er imidlertid anslått til 4,0 prosent. Nominell rente er teknisk framskrevet til 14,3 prosent, og ut fra anslagene om prisstigningen vil realrenten før skatt øke noe i 1991. Skatteopplegget for 1991 innebærer en ytterligere reduksjon av marginalskattene på høye inntekter. Realrente etter skatt vil derfor kunne øke noe.

Boliginvesteringene

Fra 1989 til 1990 ble boliginvesteringene redusert med vel 17 prosent i følge tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR). Nedgangen i boliginvesteringene som tok til ved inngangen til 1988, fortsatte i følge sesongkorrigerte KNR-tall med

BOLIGINVESTINGER OG -IGANGSETTING
1986 = 100. Sesongjustert

uforminsket styrke gjennom hele 1990. Ved utgangen av året var det fortsatt ikke tegn til at investeringsnedgangen skulle flate ut. Boliginvesteringene er historisk sett svært lave. Nivået i 1990 er det laveste som har vært observert siden 1974. I forhold til 1987, året før nedgangen tok til, er boliginvesteringene redusert med 36 prosent.

I løpet av 1990 ble det igangsatt nær 20 700 boliger og fullført nær 26 500 boliger i følge tall fra byggearealstatistikken. Dette er en nedgang i antall igangsatte boliger på nær 19 prosent fra 1989. Tallet på igangsatte boliger i 1990 er det laveste som er observert siden registreringen begynte i 1958. Nedgangen fra 1989 er imidlertid større for igangsatte boligareal enn for antall igangsatte boliger. Størrelsen på boligene som igangsettes er blitt redusert i løpet av de siste årene. Tallene fra byggearealstatistikken viser en nedgang i igangsatte boligareal fra 1989 til 1990 på vel 22 prosent. For perioden juli-desember var nedgangen nær 25 prosent fra samme periode i 1989. Igangsatt areal er det laveste som er observert siden 1968. Tall for boliger under arbeid (målt i kvm.) viser fortsatt nedgang. I 1990 lå disse tallene 16,5 prosent under tilsvarende tall for 1989.

Nedgangen i antall prosjekterte, nye boliger godkjent av kommunale myndigheter, har fortsatt gjennom 1990 og var drøyt 20 prosent lavere enn i 1989. For perioden juli-desember var den tilsvarende nedgangen 16 prosent. Mens ikke-igangsatte godkjente boligareal økte fram til og med mars 1990, har dette tallet vært svakt avtagende fra og med april 1990.

I 1990 mottok Husbanken søknad om lån til bygging av 18 300 boliger. Dette er en reduksjon i antall innkomne søknader på nær 26 prosent i for-

hold til 1989. Husbanken innvilget i 1990 lån på tilsammen 7,7 mrd. kroner til bygging av vel 18 800 boliger. Dette er en nedgang i forhold til 1989 på hhv. 13,4 og 13,9 prosent. De totale utlånsrammene til nybygging var i overkant av 7 mrd. kroner for 1990. Rammene ble benyttet fullt ut. Rammene for 1990 var vel 20 prosent lavere enn for 1989.

I statsbudsjettet for 1991, er Husbankens lånerammer for nye boliger satt til 8,7 mrd. kroner i 1991 fordelt med 5,9 mrd. på Husbank I og 2,8 mrd. på Husbank II (rentefinansierte lån). Dette er en økning på nær 15 prosent i forhold til 1990. Finansieringsandelen pr bolig er samtidig økt for Husbank I. Renten i Husbank I vil bli redusert med 1 prosentpoeng fra og med 1. mai 1991. For Husbank II reduseres renten med 0,5 prosentpoeng. Økt finansieringsandel og redusert rente kan gi et positivt bidrag til boliginvesteringene fra og med våren 1991. På bakgrunn av den reduserte søknadsmassen til Husbanken i 1990, er det lite trolig at økte lånerammer i seg selv vil ha stor effekt. Økt finansieringsandel og redusert rente vil imidlertid kunne gjøre nye Husbankfinansierte hus relativt billigere i forhold til brukte boliger og kan dermed gi impulser til økt nybygging. Redusert rente vil i tillegg gi økt realdisponibel inntekt for husholdninger som bor i Husbankfinansierte boliger, samt heve markedsverdien på disse boligene relativt til andre boliger.

Nedgangen i boliginvesteringene er en følge av at den samlede boligetterterspørselen er redusert. Dette skyldes økte reelle bokostnader som følge av økte realrenter og skatteomlegging samt lavere og mer usikker inntektsutvikling som følge av lav inntektsvekst og økt arbeidsledighet. Fallet i prisene på brukte boliger fører til tap av egenkapital ved realisering av markedsverdien, noe som demper etterterspørselen ytterligere. Samtidig stiller nå bankene strengere krav til egenkapital. Ved utgangen av 1990 var det fortsatt usikkert hvorvidt fallet i prisen på brukte boliger var stoppet opp. Situasjonen varierer imidlertid mellom ulike geografiske områder. De lave boligprisene har gjort det mindre lønnsomt med nybygging og har dermed redusert boliginvesteringene. Husholdningenes disponible realinntekt økte klart i 1990. Dette har imidlertid ikke gitt seg utslag i økte boliginvesteringer. Usikkerhet angående en eventuell skatteomlegging med ytterligere vekt på bruttobeskatning fra og med 1992 og fortsatt høy arbeidsledighet, virker trolig dempende på boligetterterspørselen og dermed på investeringene.

UTENRIKSØKONOMI OG DISPONIBEL INNTEKT FOR NORGE

Disponibel inntekt og sparing for Norge

Mens bruttonasjonalproduktet er et uttrykk for den samlede verdiskapningen i landet i løpet av et år, viser disponibil inntekt for Norge hva landet har til disposisjon til privat og offentlig konsum og til sparing. Disponibel inntekt for Norge er definert som bruttonasjonalproduktet i løpende priser fratrasket kapitalslit og nettooverføringer til utlandet (renter, aksjeutbytte og stønader).

Beregningene for 1990 viser at disponibil inntekt for Norge var 539,4 milliarder kroner, 7,3 prosent høyere enn året før. Deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk bruk av varer og tjenester, dvs. en prisindeks for konsum og nettorealinvesteringer, økte disponibil inntekt med 4,3 prosent fra 1989 til 1990, mot 2,0 prosent året før. Gjennom året, dvs. fra 4. kvartal 1989 til 4. kvartal 1990, økte den disponible realinntekten med hele 11,5 prosent. Selvom den disponible realinntekten for Norge vokste både i 1989 og 1990, var ikke veksten stor nok til å oppveie den sterke nedgangen i årene 1986 til 1988, som særlig skyldtes oljeprisfallet. Disponibel realinntekt for Norge var dermed i 1990 2,8 prosent lavere enn i 1985.

Endring i disponibil realinntekt kan dekomponeres i bidrag fra henholdsvis produksjonsvekst, endring i rente- og stønadsbalansen og endring i bytteforholdet overfor utlandet (forholdet mellom eksport- og importpriser).

Økt produksjon førte til at den disponible realinntekten vokste med 2,1 prosent fra 1989 til 1990. Nasjonalregnskapstallene tyder på at produksjonsvekst i utvinning og rørtransport av olje og gass isolert sett økte realinntekten med 0,6 prosent, mens

DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NORGE Prosentvis endring fra året før

	1989	1990
Disponibel realinntekt for Norge	2,0	4,3
Bidrag fra		
Produksjonsvekst	0,8	2,1
Endring i bytteforholdet	1,9	1,8
Endring i rente- og stønadsbalansen	-0,7	0,4

vekst i produksjonen i øvrige næringer økte den disponible realinntekten med 1,5 prosent.

Bedringen i bytteforholdet trakk disponibil realinntekt opp med 1,8 prosent i 1990. Bedringen i bytteforholdet fra 1989 til 1990 skyldtes særlig prisveksten på råolje og naturgass. Bedring i rente- og stønadsbalansen overfor utlandet økte disponibil realinntekt med 0,4 prosent. Det positive vekstbidraget fra rente- og stønadsbalansen i 1990 skyldtes nedgang i Norges netto renteutgifter til utlandet som følge av at utenlandsgjelden er blitt mindre.

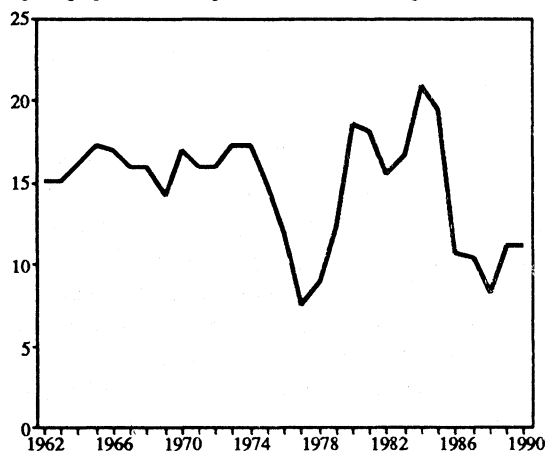
Sparingen for Norge - disponibil inntekt fratrasket privat og offentlig konsum - økte med 4,9 milliarder kroner fra 1989 til 1990. Av den økte sparingen bidro husholdningssektoren med 2,1 milliarder kroner. Spareraten for Norge definert som sparing i prosent av disponibil inntekt, er beregnet til 11,2 prosent i 1990, en ubetydelig endring fra året før. Sparingens sammensetning endret seg imidlertid ved at realinvesteringene innenlands gikk ned og finansinvesteringene overfor utlandet økte. Den økte finansinvestering overfor utlandet motsvares direkte av bedringen av driftsbalansen overfor utlandet.

Det må påpekes at sparingen for Norge er definert som summen av netto realinvestering (økning av produksjonskapitalen) og netto finansinvestering (økning av netto fordringer på utlandet som følge av transaksjoner). Det er ikke tatt hensyn til omvurderinger av f.eks. petroleumsreservene, andre naturressurser og utenlandsgjelden.

Utenriksøkonomi

Foreløpige beregninger viser for 1990 et overskudd på driftsregnskapet overfor utlandet på 26,1 milliarder kroner. I 1989 var overskuddet bare 1,7 milliarder, mens det i 1988 var et underskudd på driftsbalansen på 24,1 milliarder kroner. De to siste årene

SPARERATEN FOR NORGE
Sparing i prosent av disponibil inntekt for Norge

DRIFTSBALANSEN
 Milliarder kroner

	Verdi						Endring fra 1989 til 1990	
	1989	1990	90,1	90,2	90,3	90,4	Volum- bidrag	Pris- bidrag
Eksport	262,1	292,1	68,8	67,6	71,4	84,2	18,5	11,5
Skip og oljeplattf.mv. ¹⁾	6,7	10,6	2,3	3,6	2,4	2,4	4,0	0,0
Råolje og naturgass	73,5	88,2	19,4	16,3	21,5	31,0	0,7	14,0
Tradisjonelle varer	109,8	115,2	28,3	28,4	27,6	30,9	9,3	-3,9
Tjenester	72,1	78,1	18,8	19,4	19,9	19,9	4,6	1,4
Import	236,1	243,0	58,8	63,7	57,3	63,2	3,6	3,4
Skip og oljeplattf.mv. ¹⁾	28,8	16,9	3,9	6,3	2,5	4,2	-11,8	-0,1
Råolje	0,6	1,6	0,3	0,5	0,4	0,4	0,7	0,3
Tradisjonelle varer	137,0	150,4	37,6	38,2	34,5	40,0	12,3	1,1
Tjenester	69,7	74,1	16,9	18,7	20,0	18,6	2,3	2,1
Vare- og tjenestebalansen	26,0	49,1	10,1	3,9	14,1	21,0	15,0	8,1
Rente- og stønadsbalansen	-24,3	-23,0	-7,7	-6,2	-4,3	-4,7	..	..
Driftsbalansen	1,7	26,1	2,4	-2,4	9,9	16,3	..	..

1) Inkl. moduler og direkte eksport/import av varer ved oljevirkksomhet

har således forbedringen av utenriksøkonomien vært betydelig. Økningen i overskuddet i 1990 kan i sin helhet tilskrives økt overskudd på vare- og tjenestebalansen. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen gikk imidlertid ned gjennom de to siste kvartalene i fjor, som en følge av synkende rentebelastning på utenlandsgjelden.

Etter en svekkelse av handelen med utlandet i 2.kvartal 1990, framkom et betydelig overskudd i 3. og 4.kvartal. Det økte overskuddet i andre halvår i fjor kan forklares av to forhold; den kraftige økningen i råoljeprisen som fant sted etter Iraks

invasjon av Kuwait i august 1990, og et betydelig fall i nettoimporten av skip. Verdien av den norske eksporten av råolje og naturgass økte med hele 14,6 milliarder kroner fra 1989 til 1990, hvorav det klart største bidraget kom fra økte priser. Handelsbalansen for skip og oljeplattformer bedret seg betydelig i 3. og 4. kvartal etter å ha vist store underskudd både i 1989 og inn i 1990. Dette har særlig sammenheng med en betydelig nedgang i kjøp av brukte skip. Samlet bidro skip og oljeplattformer mv. til en forbedring av vare- og tjenestebalansen i forhold til 1989 på nær 16 milliarder kroner.

Underskuddet på den tradisjonelle varebalansen økte fra 1989 til 1990, blant annet som en følge av oppsvinget i innenlandsk etterspørsel. Volumveksten for henholdsvis eksporten og importen var om lag den samme (8,6 og 8,9 prosent), men prisutviklingen bidro negativt til balansen. Prisbidraget reflekterer fallende priser på verdensmarkedet for viktige norske eksportprodukter som treforedling, kjemiske råvarer og metaller.

Verdien av tjenesteeksporten økte med 6 milliarder kroner fra 1989 til 1990, eller vel 8 prosent. Økningen skyldtes i første rekke en sterk vekst i transporttjenestene i utenriks sjøfart. Utlendingers konsum i Norge viste nedgang gjennom 1990 regnet i forhold til året før, men som en følge av prisvekst bidro denne posten likevel positivt til driftsbalansen. Økningen i tjenesteimporten i 1990 hadde blant annet sammenheng med vekst i nordmenns konsum i utlandet, som økte med vel 9 prosent i verdi.

EKSPORT OG IMPORT
 Prosentvis endring fra 1989 til 1990

	Verdi	Volum	Pris
Eksport	11,4	7,2	3,9
Skip og oljeplattf. mv. ¹⁾	59,4	59,3	0,1
Råolje og naturgass	19,9	0,9	18,8
Tradisjonelle varer	4,9	8,6	-3,4
Tjenester	8,3	6,4	1,8
Import	2,9	2,2	0,7
Skip og oljeplattf. mv. ¹⁾	-41,3	-40,9	-0,7
Råolje	168,9	125,1	19,5
Tradisjonelle varer	9,8	8,9	0,8
Tjenester	6,3	3,3	2,9

1) Inkl. moduler og direkte eksport/import av varer ved oljevirkksomheten.

Foreløpige beregninger viser at Norges nettogjeld overfor utlandet ved utgangen av 1989 utgjorde 20,8 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP). For å komme fram til et anslag på nettogjelden ved siste årsskifte, må en korrigere driftsbalansen for 1990 for anslag på omvurderinger av fordringer og gjeld som følge av valutakursendringer. I 1990 var slike omvurderinger av betydelig omfang, og skyldtes særlig depresieringen av amerikanske dollar (reducerer "kroneverdien" av gjeld i amerikan-

ske dollar). Inklusive omvurderinger i løpet av 1990, viser nettogjelden en nedgang på hele 42 milliarder kroner. Nettogjelden overfor utlandet var dermed vel 88 milliarder kroner ved utgangen av 1990, og utgjorde 13,2 prosent av BNP. Dette er på linje med gjeldsandelen for Norge tidlig på 1970-tallet, dvs. før oljevirksomheten fikk noe særlig omfang, men er fortsatt over gjeldsandelen fra 1985 på 9,7 prosent.

BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN

Utviklingen omkring 1990

Ved utgangen av 1990 var det i Norge 4 1/4 million (4 249 000) innbyggere, mens det året før var 4 233 000. Tilveksten i folketallet økte på 1980-tallet, til mer enn 22 000 i 1987 og 1988. For 1990 ligger den an til å bli 16 000, eller 0,4 prosent, mot 0,3 prosent i 1988. I 1990 hadde landet en beskjeden nettoinnvandring (+ 1 000) fra utlandet, pga. redusert utflytting av norske statsborgere og nedgang i innflyttingen fra land i den tredje verden. Det var fortsatt et økende fødselstall (61 000), og selv om også tallet på døde steg (til 46 000) økte den naturlige folketilveksten fra 14 000 i 1989 til 15 000 i 1990. Det var færre innenlandske flyttinger, og de hadde et mindre sentraliserende mønster enn tidligere på 1980-tallet

Fruktbarhet

Fødselstallet steg med 1 600 til om lag 61 000 i 1990. Dette er det sjuende året på rad med oppgang, og vi må tilbake til 1973 for å finne et høyere fødselstall. Oppgangen i antall fødte har vært 22 prosent siden 1983, året med det laveste fødselstall etter krigen. Noe av oppgangen (5 prosentpoeng) skyldes at det er blitt flere kvinner i fødedyktig alder, mens om lag 17 prosentpoeng skyldes økt fødselshyppighet, særlig blant kvinner mellom 26 og 35 år.

Samlet fruktbarhetstall (summen av de aldersspesifikke fødselsrater) var i 1990 om lag 1,95, mot 1,66 på det laveste. Denne oppgangen blir av og til tatt som uttrykk for at den såkalte kohortfruktbarheten (det barnetallet en kvinne har ved slutten av sin fødedyktige periode) er økende, dvs. at dagens kvinner faktisk får flere barn enn deres noe eldre medsøstre. Dette er ikke riktig. Oppgangen i antall fødte skyldes primært at første fødsel tidligere er blitt utsatt. Denne utsettelsen synes nå å være stoppet, og det er et stort etterslep som blir tatt inn igjen. Utviklingen de siste årene kan imidlertid tyde på at nedgangen i kohortfruktbarhet er i ferd med å stoppe opp. SSBs Familie- og yrkesundersøkelse 1988 har målt bl. a. holdninger og forventninger til framtidige fødsler hos et utvalg kvinner og menn. Utviklingene i disse holdningene siden 1977 kan også tyde på at nedgangen i kohortfruktbarheten er i ferd med å stoppe.

Fødselstallet har vært økende på slutten av 1980-tallet også i resten av Norden og i mye av Vest-Europa. Oppgangen startet først, og har vært sterkest i Sverige, som i 1990 vil ha et samlet fruktbarhets-

tall på 2,1. Også for de andre landenes vedkommende forklares det meste av økningen med endringer i fødslenes plassering i livsløpet, og ikke som en økning i det samlede barnetall en kvinne vil få.

Familie og samliv

Det ble inngått 1 000 færre ekteskap i 1989 enn i 1988. Ekteskapshyppigheten fortsetter å synke i alle aldersgrupper, og er nå svært mye lavere enn for 10-20 år siden. Dette er en følge av at flere og flere foretrekker å leve i samboerforhold uten å inngå formelt ekteskap. Familie- og yrkesundersøkelsen 1988 viser at 18 prosent av kvinnene mellom 19 og 42 år levde i samboerforhold, mot bare 5 prosent 10 år tidligere. En stadig økende andel av fødslene skjer utenfor ekteskap (36 prosent i 1989). Dette er i hovedsak en følge av at samboerpar stadig oftere får barn uten å gifte seg.

Endringene i samlivs- og fruktbarhetsmønster har lenge vært slik at den gjennomsnittlige familiestørrelse har vært synkende. I 1989 var det 2,18 personer pr familie, 10 prosent lavere enn i 1980.

Dødelighet

Tallet på døde har lenge vist en stabil og lite dramatisk økning. I 1990 døde 46 000 i Norge, 5 000 flere enn i 1980. Denne økningen skyldes utelukkende at antallet gamle har økt. Dødeligheten (sannsynligheten for å dø i løpet av ett år) har sunket i alle aldersgrupper i hele etterkrigstiden, særlig har dødeligheten blant kvinner sunket. Forventet levealder ved fødselen var i 1989 73,3 år for menn og 79,9 år for kvinner. I perioden 1980-1987 økte levealderen i Norge mindre enn i alle andre land i Europarådsregionen, og vi er ikke lenger blant de landene som har spesielt høy levealder. De siste par årene har levealderen i Norge igjen har bedret seg relativt mye, med 0,6 år for menn og 0,3 år for kvinner.

Innenlandsk flytting

Etter en viss økning utover på 1980-tallet, var det en klar nedgang i antall flyttinger mellom kommunene i 1989. Den registrerte mobiliteten var lavere enn noen gang siden tidlig på 1950-tallet. Den betydelige forskjellen som det var tidligere mellom menns og kvinners mobilitet, er nå helt forsvunnet. Fra 1988 til 1989 var det nedgang i mobiliteten for alle aldersgrupper, mest for barn og unge voksne.

I 1989 var nettoutflyttingen fra Nord-Norge be-

tydelig mindre enn i de nærmest foregående årene. Så lav nettoutflytting har ikke Nord-Norge hatt siden tidlig på 1970-tallet. Vestlandet hadde sterkere nettoutflytting enn på lange, og det var særlig Hordaland som fikk større tap enn tidligere. Tilflyttingen til Oslo/Akershus var større enn i 1988, men ikke i nærheten av nivået fra midt på 1980-tallet. De andre landsdelene hadde mindre forandringer. Endringene i flyttemønsteret henger tydelig sammen med den økende arbeidsløsheten i de vanligste tilflyttingsområdene. Det er ikke lenger like attraktivt å flytte fra utkant-Norge til sentrale strøk når det er vanskelig å finne arbeid også der.

Flytting til og fra utlandet

Den lavere befolkningstilveksten i 1989 og 1990 hadde særlig sammenheng med endringer i flyttingene til og fra utlandet. Antall inn- og utvandrere steg svakt fra 1971 til 1985, med et innvandringsoverskudd mellom 3 000 og 5 000. I 1985 begynte tallet på asylsøkere å stige, med en topp på 8 600 i 1987. Samtidig var det stor etterspørsel etter arbeidskraft i mange yrker, og økt innflytting også fra andre land. I 1987 var nettoinnflyttingen nesten 14 000, og fortsatt over 10 000 i 1988.

I 1989 hadde Norge for første gang på 20 år nettoutflytting til utlandet, antall innflyttere sank da med 4 000 til 26 000, mens antall utflyttere steg med 7 500 til 27 300. Foreløpige tall for 1990 viser at utflyttingen igjen har sunket, til 24 000. Det var 25 000 innflyttere i 1990. Fra 1989 til 1990 er det blitt større innflytting av norske statsborgere, mange av disse er nok arbeidsutflyttere fra 1988-89 som allerede vender tilbake fra Sverige. Det er også en økende innflytting av øst-europeere. Innflyttingen fra land i den tredje verden er sunket fordi det er kommet noe færre asylsøkere og fordi det er færre

unntak fra innvandringsstoppen. En viktig grunn til nedgangen i tallet på utflyttingen i 1990, er redusert utflytting av nordmenn til Sverige. Denne strømmen var fortsatt sterk fram til sommeren 1990, men har avtatt etterhvert som problemene i den svenske økonomien er blitt klarere. Tilbakeflyttingen til våre naboland har sunket, mens tilbakeflyttingen til land i den tredje verden er økende, selv om det siste tallet fortsatt er lavt.

Aldersstruktur

Hovedtrekkene i landets aldersstruktur forandrer seg langsomt. I tabell 1 er de årlige endringstallene vist for noen aldersgrupper for en femårsperiode rundt 1990. Vi ser at fruktbarhetsoppgangen gav en sterk økning i antall små barn, og at dette vil fortsette. I de skolepliktige aldre har nedgangen vært rask, men denne nedgangen er snart over. Elevgrunnlaget for den videregående skolen avtar stadig raskere.

De fleste yrkesaktive er i alderen 20-66 år. I denne gruppen var tilveksten om lag 13 000 i 1990, men den fordeler seg ikke på noen måte jevnt mellom de ulike aldersgruppene. Det var en svak økning blant de yngre yrkesaktive, en sterk økning (+22 000) i aldersgruppen 40-54 år og nedgang på 13 000 blant de eldste yrkesaktive (55-66 år). Utiktene for de nærmeste par årene er at dette mønsteret vil fortsette, men nedgangen i den eldste aldersgruppen vil bli mindre (se tabell 1).

Antall pensjonister (67 år og over) vokste med 7-8 000 til og med 1990, men tilveksten vil så avta raskt mot null. Det er tilveksten blant de yngre pensjonistene som avtar, mens det fortsatt vil være en årlig økning på om lag 4 000 personer 80 år og eldre.

Tabell 1. Årlig endring i folketallet i noen aldersgrupper. 1988-1992. Tusen					
	1988	1989	1990	1991	1992
I alt	22	12	16	15	16
0-6	7	8	10	10	10
7-15	-12	-9	-10	-6	-2
16-19	-3	-7	-5	-9	-11
20-39	11	5	4	6	3
40-54	25	22	22	19	20
55-66	-13	-13	-13	-9	-6
67-79	5	4	3	1	-2
80 +	3	4	4	4	4
0-19	-8	-9	-5	-5	-3
20-66	22	14	13	16	17
67 +	8	8	7	5	2
Kilder: 1988 og 1989: Befolkningsstatistikk hefte II. 1990-1992: Befolkningsframskriving, Statistisk ukehefte 47/50.					

Energibruk og utslipp til luft

Hovedtrekk ved utviklingen i innenlands energibruk

De viktigste drivkreftene bak endringer i energiforbruket er størrelsen på og sammensetningen av den økonomiske veksten, prisutviklingen for energivarer, teknologisk endring og ytre forhold som temperatursvingninger. Disse faktorene virker ikke uavhengig av hverandre. For eksempel vil endrede energipriser påvirke teknologisk utvikling såvel som størrelsen på og sammensetningen av økonomisk vekst. Figur 1 viser utviklingen i forbruk av ulike energivarer når forbruket settes lik 100 i 1980.

Etter oljeprisøkningen i 1979/80 gikk samlet energiforbruk først ned for så å vokse relativt svakt fra 1982 av. Veksten i bruk av faste brenslers var sterkest i første halvdel av 1980-tallet og har avtatt svakt etter 1985. Bruk av elektrisitet og transportoljer har vokst omtrent i takt hele perioden sett under ett. Nedgang i privat konsum og generell lavere økonomisk aktivitet har bidratt til redusert transportoljeforbruk de siste årene. Forbruk av andre oljeprodukter, først og fremst fyringsoljer, har blitt halvert over perioden 1980-1989. Prisøkningen på oljeprodukter forklarer mesteparten av reduksjonen i begynnelsen av 80-årene. Milde vintre de siste årene forklarer noe av den fortsatte reduksjonen i oljeforbruk som har funnet sted.

Utslipp til luft i Norge

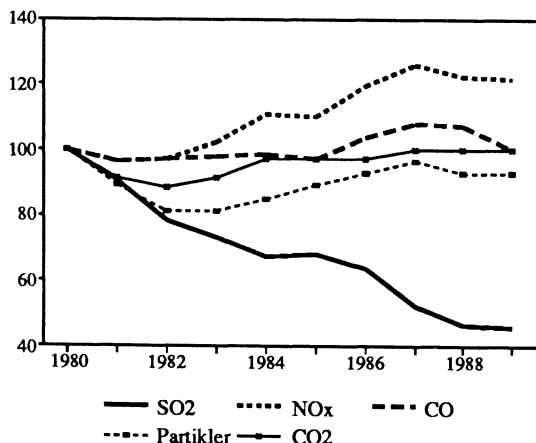
Bruk av fossile brenslers (kull, olje og gass) er en hovedkilde til utslipp av en rekke luftforurensende stoffer. Komponenter som svoveldioksid (SO₂),

nitrogenoksider (NO_x), karbonmonoksid (CO), hydrokarboner og partikler forårsaker skader på mennesker, dyr og materialer nær utslippsstedet. I tillegg kan flere av disse komponentene bli spredt over større områder og medføre regionale skader som sur nedbør og dannelsen av fotokjemiske oksidanter. Enkelte gasser, kalt drivhusgasser eller klimagasser, er med på å endre varmebalansen til jorda ved at de absorberer langbølget varmestråling fra jorda uten å hindre kortbølget solstråling å nå jordoverflaten. Derved forårsakes en global oppvarming av atmosfæren med påfølgende endringer i de globale klimaforhold. Viktigst blant drivhusgassene er karbondioksid (CO₂), en gass som ikke skader verken helse, natur eller materialer direkte. Andre viktige drivhusgasser er metan (CH₄), klorfluorkarboner (KFK) og lystgass (NO₂). Hydrokarboner og karbonmonoksid påvirker jordas varmebalance indirekte gjennom kjemiske reaksjoner i atmosfæren.

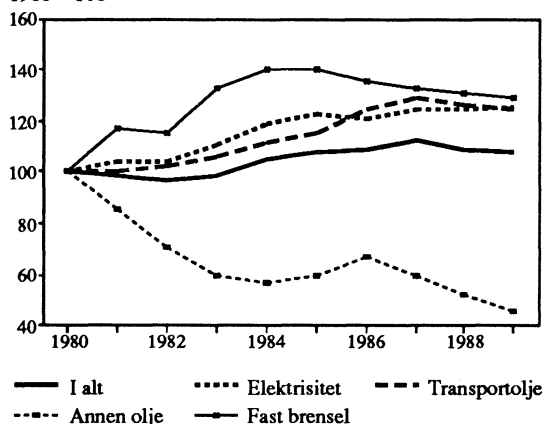
Norske CO₂-utslipp har vært relative stabile over perioden 1980-1989, se figur 2. Utslippskildene har imidlertid forskjøvet seg en del fra stasjonære kilder (oppvarming og industriprosesser) til mobile kilder. Det finnes i dag ingen kjent teknologi som på en økonomisk forsvarlig måte kan fjerne eller redusere CO₂-innholdet i avgassene fra forbrenning av fossile brenslers.

I løpet av 1980-årene ble det innført en rekke tiltak mot utslipp av først og fremst SO₂. Tiltakene bestod i pålegg om rensing av svovelutslipp og påbud om overgang til oljekvaliteter med lavere svovelinnhold. Dette har sammen med redusert forbruk av fyringsoljer gitt en sterk reduksjon i svovelutslippene.

UTVIKLING AV UTSLIPP TIL LUFT
1980 = 100

ENERGIBRUK UTENOM UTENRIKS SJØFART OG
ENERGISEKTORENE
1980 = 100

Internasjonale miljøavtaler som Norge er part i

Internasjonale miljøavtaler kan ta mange former og være mer eller mindre forpliktende. De viktigste avtalekategoriene er:

Deklarasjoner som stort sett er politiske intensjonserklæringer, ofte ganske vage i formen.

Konvensjoner som angir generelle forpliktelser og mål overfor en gruppe av miljøproblemer for de enkelte avtalepartene.

Protokoller som vanligvis inneholder konkrete forpliktelser for de enkelte landene.

Konvensjoner og protokoller er i prinsippet juridisk bindende, men hittil er det ikke etablert sanksjonsmekanismer som kan sikre dette.

Som tillegg til internasjonale avtaler, eller i forkant av forhandlinger om slike, er det ikke uvanlig at enkelte land offentlig gir til kjenne nasjonale målsettinger om stabilisering eller reduksjoner av ulike typer miljøskadelige utslipp.

Nedenfor følger en kortfattet oversikt over noen internasjonale miljøavtaler som Norge er del i. Merk at avtalene kan inneholde bestemmelser og pålegg i tillegg til de som er nevnt her. Årstallet for undertegnelsen av avtalen er gitt i parentes.

Deklarasjoner

Nordsjødeklarasjonen (1990)

Miljø- gifter	50 prosent reduksjon innen 1995 med 1985 som basisår. 70 prosent for stoffene kadmium, kvikksølv, bly og dioksiner.
Nærings- salter	50 prosent reduksjon
PCB	Stans bruk innen 1995

Konvensjoner

ECE (1979) Wien (1987)	Begrensning av langtransportert grenseoverskridende luftforurensning Beskytte det stratosfæriske ozonlag
---------------------------	---

Protokoller

Helsinki (1985)	Svovel	30 prosent innen 1993 med 1980 som basisår
Sofia (1988)	NO _x	Stabilisering på 1987-nivå innen 1994
Montreal (1987)	KFK	Redusere bruk av KFK med 50 prosent innen 1998 med 1986 som basisår.
London (1990)	Haloner	Stabilisere bruken på 1986-nivå innen 1992
	KFK	Med 1986 som basisår: 20 prosent reduksjon innen 1993, 85 prosent reduksjon innen 1997 og full utfasing innen år 2000
	Haloner	50 prosent reduksjon innen 1995 med full utfasing før år 2000
	Karbon- tetra- klorid	85 prosent reduksjon innen 1995 og utfasing innen år 2000
	Metyl- kloroform	30 prosent reduksjon innen 1995, 70 prosent reduksjon i år 2000, og full utfasing i år 2005.

Nasjonale målsettinger

Svovel	50 prosent reduksjon innen 1993 med 1980 som basisår
NO _x	30 prosent reduksjon innen 1998 med 1986 som basisår
CO ₂	Stabilisering på 1989-nivå innen år 2000
KFK og Haloner	50 prosent reduksjon i 1991 med 1986 som basisår. Full utfasing i 1995.

Utslipp av partikler fra stasjonære kilder ble også redusert tidlig på 1980-tallet. Disse utslippene har imidlertid økt igjen de siste årene, først og fremst som følge av økt transportvirksomhet med dieseldrevne transportmidler.

Sterkest økning har det vært i utslipp av NO_x og CO. Dette er et resultat av økende vegtrafikk. Forbedringer av bilmotorer for å redusere drivstofforbruket har begrenset veksten i CO-utslipp, men har samtidig ført til økte NO_x-utslipp pr. liter brennstoff. Fra og med 1989 har det vært pålegg om katalytisk avgassrensing på nye bensindrevne personbiler. På lengre sikt vil dette bidra til å redusere utslippene av bl.a. NO_x og CO.

Lokale skader som følge av utslipp til luft i Norge

Det er gjort forsøksvise beregninger av hvor stor marginal kostnad samfunnet påføres av utslipp som

forårsaker lokale skader. Skadetyperne som dekkes er helseskader, skader på endel materialtyper og skader av sur nedbør. Beregningene omfatter også anslag på endringer i eksterne kostnader som vegslitasje, ulykker, køkostnader og støyplager, som kan knyttes til endringer i trafikkarbeid på veier. Nivået på kostnadene er ikke anslått, bare *endring* i årlige kostnader som følge av endringer i olje- og bensinforbruk og nivå på tilhørende utslipp. Beregningene bygger hovedsakelig på nytte-kostnadsvurderinger av utslippsreduksjoner utført av SFT i forbindelse med tiltaksanalyser for Oslo og Sarpsborg/Fredrikstad. Resultatene viser at samlede endringer i utslippsnivåene av SO₂, NO_x, CO og partikler på 1980-tallet (figur 2) har medført at de samfunnsmessige årlige eksterne kostnadene er av størrelsesordenen 10 milliarder kroner høyere nå enn de var tidlig på 1980-tallet. Om lag halvparten av dette tilskrives økte helseskader som følge av økte NO_x-utslipp. Mesteparten av de resterende

UTSLIPP TIL LUFT 1987

	SO2	NOx	VOC	CO	Part	CO2	CH4	N2O
	1000 tonn	1000 tonn	1000 tonn	1000 tonn	1000 tonn	Mill. tonn	1000 tonn	1000 tonn
I alt	75	232	115	653	25	34	286	13
Private husholdninger	4	36	71	439	13	6	6	1
<i>Etter sektor</i>								
Primærnæringer	3	39	8	21	3	2	106	4
Industrinæringer	49	26	7	45	2	11	3	7
Kraftkrevende industri	26	7	1	5	0	4	0	0
Annen industri	23	19	6	40	1	7	2	7
Innenriks samferdsel	12	76	12	50	5	6	1	0
Annen tjenesteyting	3	20	11	89	1	3	161	0
Privat tjenesteyting	2	16	10	85	1	2	1	0
Offentlig tjenesteyting	1	5	1	3	0	1	160	0
Annen næringsvirksomhet	3	34	5	10	2	6	10	0
<i>Etter kilde</i>								
Stasjonære utslipp	25	28	26	124	13	14	8	2
Industriell forbrenning	18	23	3	5	1	10	0	1
Annen forbrenning	7	5	23	119	12	4	8	1
Prosessutslipp	31	8	5	36	0	5	265	10
Metallproduksjon	17	4	1	4	0	3	0	0
Kjemisk industri	6	4	1	32	0	1	0	6
Andre prosessutslipp	9	0	4	0	0	1	265	4
Mobile utslipp	19	196	83	493	13	15	5	1
Biler	5	80	50	406	5	8	3	0
Jernbane	0	1	0	0	0	0	0	0
Fly	0	4	2	11	0	2	0	0
Innenriks sjøfart	10	52	4	5	3	2	1	0
Fiskebåter	2	33	2	3	2	2	0	0
Oljevirkosomhet	1	14	1	1	1	1	0	0
Annet	1	14	24	66	2	1	0	0
Fordampning	0	0	73	0	0	0	9	0

Kilde: Natouressurser og miljø 1989, SSB

kostnader kan tilskrives eksterne kostnader på grunn av økt vegtrafikk.

Det må understrekes at beregningene er usikre. Det er heller ikke gjort forsøk på å sammenholde disse kostnadene med nyttevirkningene av de aktiviteter som forårsaker utslipp, for eksempel vegtrafikk.

Beregningen omfatter ikke alle kjente skadevirkninger ved utslipp fra fossile brensler. For eksempel er kostnaden ved helseskader av ozon ikke inkludert, og eventuelle kostnader forbundet med drivhuseffekten er også holdt utenom.

Drivhusproblemet og klimapolitikk

Drivhusproblemet er et eksempel på et globalt miljøproblem der det ikke spiller noen rolle hvor utslippene finner sted. Bidragene til problemet fra enkeltland er relativt beskjedne. For eksempel står Norge for bare 2 promille av de samlede CO₂-utslipp i verden. Løsningen av drivhusproblemet krever derfor i utgangspunktet en samordning av tiltak i mange land. Dette kan skje gjennom en internasjonal klimaavtale som regulerer virkemiddelbruk og målsettinger i klimapolitikken.

Det eksisterer flere internasjonale miljøavtaler som Norge har sluttet seg til, se egen boks. Ingen av disse regulerer eksplisitt utslipp av drivhusgasser. Norge har likevel erklært som en foreløpig nasjonal målsetting at de nasjonale CO₂-utslippene skal stabiliseres på 1989-nivå innen år 2000. Også EFTA- og EF-landene har nå sluttet seg til en målsetting om stabilisering av sine CO₂-utslipp innen år 2000.

En kostnadseffektiv avtale bør utformes slik at utslippene reduseres mest der det er billigst, ideelt sett ned til et nivå der kostnadene ved ytterligere utslippsbegrensninger er like i alle land. Dette vil sikre at utslippsreduksjonene samlet sett skjer så

billig som mulig. En avtale må også omfatte regler for fordeling av byrden ved slike reduksjoner.

Norge er i den situasjon at praktisk talt all elektrisk kraftproduksjon er basert på vannkraft som ikke gir utslipp til luft. Potensialet for reduksjoner i utslippene av CO₂ er derfor mindre i Norge enn i mange andre land der kraftproduksjonen er basert på forbrenning av kull, olje eller gass.

Det er laget anslag over hva det vil koste Norge å stabilisere sine utslipp av CO₂ fram mot århundreskiftet (SIMEN,-prosjektet). Alt i alt synes virkningene på norsk økonomi å være beskjedne, ihvertfall målt ved endringer i makroøkonomiske størrelser som BNP og samlet privat konsum. Beregninger antyder reduksjoner i disse størrelsene på om lag 1-2 prosent sammenliknet med hva situasjonen ville vært uten stabiliseringsmålsettingen.

Som et ledd i arbeidet for å stabilisere CO₂-utslippene har Norge valgt å innføre en avgift på CO₂-utslipp på 60 øre per liter bensin og 30 øre per liter mineralolje fra og med 1991. Sverige, Norges viktigste handelspartner, har innført en liknende avgift.

Felles for SIMEN-prosjektet og tilsvarende analyser er at de ensidig fokuserer på de samfunnsmessige kostnadene ved å innføre tiltak mot utslipp av drivhusgasser. Det er imidlertid viktig å være klar over at slike tiltak også vil føre til reduserte utslipp av andre luftforurensningskomponenter som SO₂, NO_x og partikler, og dessuten vil påvirke omfanget av vegtrafikken gjennom at bruk av drivstoff vil bli dyrere. Dette vil kunne gi samfunnsøkonomiske gevinster i form av reduserte miljøskader og riktigere fordeling av trafiktjenester på transportformer, utover de gevinster en eventuelt vil forvente som følge av reduserte utslipp av drivhusgasser. Tar man hensyn til disse tilleggsgevinstene vil kostnaden ved å innføre moderate tiltak mot utslipp av drivhusgasser reduseres betraktelig.

PERSPEKTIVER

I en internasjonal krise- og krigssituasjon framstår problemer for norsk økonomi som beskjedne i omfang. Konflikten i Midtøsten gir likevel en påminning om norsk økonomis sårbarhet og avhengighet av internasjonale forhold. Også vi vil bli sterkt berørt av konflikten.

Norsk økonomi gir et blandet inntrykk i 1990. Lav pris- og kostnadsvekst, gode markedsforhold for eksporten, høyere oljepriser og svært moderat vekst i innenlandsk etterspørsel ga et stort overskudd i utenriksøkonomien. Norsk utenriksøkonomi er imidlertid fortsatt i meget høy grad basert på de naturressursbaserte næringer med få tegn på omstillinger i retning av ny konkurranseutsatt virksomhet. På arbeidsmarkedet vedvarte den høye ledigheten uten klare tegn til særlig bedring. Utsiktene til å oppnå full sysselsetting og en stabil økonomisk utvikling kan neppe sies å være vesentlig bedret i 1990.

Iraks invasjon av Kuwait forårsaket et prissjokk i det internasjonale oljemarkedet, men likevel med klart mer kontrollerte utslag enn ved tidligere oljekriser. For Norge, som er blant verdens største oljeeksportører, ga dette ekstra inntekter. Som tidligere erfart, vil en høy oljepris kunne lede til et internasjonalt tilbakeslag som vil ramme våre tradisjonelle eksportnæringer. De store investeringene som er gjort - og fortsatt gjøres - på kontinentalsokkelen, innebærer derfor et betydelig usikkerhetsmoment i norsk økonomi. Norske interesser ivaretas best av langsiktig stabilitet i oljemarkedet.

Satsingen på petroleumsvirksomhet i det omfang den har fått, har også gitt andre virkninger for norsk økonomi enn økt avhengighet av de økonomiske og politiske faktorer som påvirker oljemarkedet. Det høye aktivitetsnivået i olje- og gassvirksomheten har gitt positive ringvirkninger til norsk industri og tjenesteytende næringer, men samtidig har dette hindret vekst i annen konkurranseutsatt virksomhet. I styringen av bruken av oljeinntektene tok det lang tid før en fikk realisert tanken om et oljefond som kunne bidra til å jevne ut anvendelsen av petroleumsinntektene over tid. En svakhet ved den vedtatte fondsordningen er at inntektene til fondet er definert som en restpost etter at statens utgifter er dekket opp. Med en slik direkte kobling til de løpende statsutgifter, kan fondsordningen bli lite egnet som et redskap i en mer langsiktig forvaltning av petroleumsformuen.

Gjennom store deler av 1980-tallet har omfattende reformer for effektivisering av økonomien stått sentralt i den politiske debatten. Dereguleringen av finansmarkedene, reduksjon i næringsstøtten og

konkurransfremmende tiltak i enkelte markeder er eksempler på reformer og strukturtiltak satt i verk siden midten av 1980-tallet. Siktemålet har vært å forbedre ressursallokeringen og derved styrke vekstevnen i fastlandsøkonomien gjennom mer effektive markeder og nedbygging av prisvridende skatteregler, stønader og direkte offentlig inngrep og reguleringer. De strukturpolitiske tiltakene har også hatt som siktemål å øke stabiliteten i økonomien og bidra til en høyere utnyttingsgrad av ressursene, deriblant økt sysselsetting. Tradisjonelle stabiliseringspolitiske virkemidler har av flere blitt vurdert som ineffektive og endog direkte uegnet for å nå slike mål i et mellomlangt perspektiv.

Dereguleringen av finansmarkedene og omleggingen av skattesystemet kan så langt ikke sies å ha vært særlig vellykket eller godt koordinert. I ettertid er det lett å se at rekkefølgen og tidsfasingen av tiltakene var uheldig, spesielt ut fra stabiliseringspolitiske hensyn. Dereguleringen av finansmarkedene førte dessuten til en feilallokering av kapital som knapt har sidestykke i etterkrigstiden, altså stikk i strid med hensikten. Dette har sådd tvil om de norske finansinstitusjonenes evne til å fungere som effektive formidlere av kreditt. En av hovedoppgavene til moderne finansinstitusjoner er å avhjelpe den usikkerhet som andre aktører i økonomien står overfor ved hjelp av ekspertise om investeringsusikkerhet og virkemidler for å oppnå risikospredning. Det er utilfredsstillende at så mange av disse institusjonene ikke har vist større evne til forvaltning av samfunnsmessige ressurser i en usikker verden.

Krisen i bankvesenet har utviklet seg fra vondt til verre. Et sterkt prisfall på boliger og konkurser i næringslivet har ført til betydelige tap i bankene. En viss trøst kan finnes i at de enorme tapene i kredittsystemet ikke representerer samfunnsøkonomiske tap i samme grad. Deler av investeringene i feilslåtte prosjekter vil bli tatt i bruk, eventuelt til andre formål enn opprinnelig tiltenkt. For førstegangskjøpere på boligmarkedet er de siste års utvikling med fallende priser selvsagt fordelaktig. På den annen side har prisfallet på boliger satt mange familier i en alvorlig gjeldsklemme.

Et resultat av de senere års reformer og strukturtiltak synes å være at både næringsliv og offentlig forvaltning lettere henviser en overtallig arbeidsstokk til arbeidsledighet framfor å vente på bedre tider eller finne midlertidige løsninger. De finansielle kostnadene ved å sikre de arbeidsledige et rimelig konsumnivå belastes i overveiende grad offentlige budsjetter. Dette innebærer redusert net-

tobelastning på offentlige budsjetter av ekspansive tiltak som f.eks offentlig investeringsvirksomhet.

I utformingen av finanspolitikken må det imidlertid også legges betydelig vekt på den langsiktige budsjettbalansen. Generelt tilsier dette hensynet varsomhet med å ta på seg varige offentlige utgiftsforpliktelser. Det synes å være et behov for å utvikle indikatorer som kan gi bedre løpende oversikt over hvor godt budsjettbalansen på mellomlang sikt ivaretas. Dette vil bl.a. gjøre det lettere å ivareta hensynet til framtidige utgifter, særlig folketrygdsforpliktelsene, samtidig med at husholdninger og foretak gis et riktigere bilde av det skattenivået de kan forvente.

Lavere pris- og lønnsvekst har gitt synlige resultater de siste par årene i form av bedret konkurranseevne overfor mange av våre konkurrentland. Dette har styrket konkurranseutsatt virksomhet, og det er et godt tegn at det også har gitt utslag i form av lavere importprisvekst. Både lovreguleringer og høy arbeidsledighet har medvirket til dette resultatet. Det er imidlertid lite som tyder på at virkemåten til norsk økonomi på varig basis er endret slik at tidligere tiders lave ledighet kan oppnås uten alvorlig fare for at konkurranseevnen svekkes på nytt.

Forskjellene i lønnsomhet mellom ulike næringer er fortsatt et nøkkelpunkt i ethvert forsøk på å få

til lav pris- og lønnsvekst sammen med forbedringer på arbeidsmarkedet. En mer markedsorientert lønnsdannelse kan lede til ytterligere fastfrysing av vårt nåværende næringsmønster hvis en ikke samtidig er villig til å gjøre noe med de mange åpne og skjulte støtteordninger og konkurranseregulerende hindre. Oppfølging av intensjonene i den nye energiloven og skattereformforslagene vil her være viktige bidrag.

Som vi tidligere har pekt på, er det på kort sikt først og fremst en ekspansjon i tjenesteytende privat og offentlig virksomhet som kan absorbere ledigheten i arbeidsmarkedet og en fortsatt vekst i arbeidsstyrken. En styrking av utenriksøkonomien som kan tillate dette også på lengre sikt, krever at vi forvalter våre naturressursfortrinn uten å skusle bort for mye av gevinsten og samtidig finner andre ben å stå på når naturressursbaserte næringer ikke lenger kan gi det samme bidraget til vekst. Dette er en formidabel oppgave når en tar i betraktning at nettopp den sterke veksten og gode lønnsomheten i sentrale deler av våre naturbaserte næringer, og dermed f.eks. økt "oljeavhengighet", har bidratt til å begrense etableringen av annen konkurranseutsatt virksomhet. Heller ikke her kan en få "både i pose og i sekk".

Økonomisk-politisk kalender

Januar

1. Totalindeksen på Oslo Børs økte med 54 prosent fra 31.12.88 til 31.12.89. Totalomsetningen var på mer enn 54 milliarder kroner.

1. Sparebankenes sikringsfond utbetalte 1,7 milliarder kroner i løpet av 1989. Det har ikke vært utbetalt beløp av denne størrelsesorden tidligere. Høyeste beløp tidligere år har vært på 20 millioner kroner.

8. Staten og Norges fiskarlag blir enige om fordelingen av rammen for fiskerioppgjøret. Stortinget har tidligere fastsatt størrelsen på rammen (jfr. 18.12.89).

24. Styrene i Fokus bank og Tromsbanken anbefaler fusjon mellom de to bankene.

26. Freia kjøper den svenske sjokoladefabrikken Marabou for nesten 1,4 milliarder kroner. Selskapet blir dermed en av de største sjokoladefabrikkene i Europa med 5 300 ansatte og en samlet omsetning på ca. 5 milliarder kroner.

26. Regjeringen vedtar Lov om Statens petroleumsfond. Formålet med loven er å foreta overføringer til statskassen med henblikk på langsiktige retningslinjer for bruk av inntektene.

Februar

2. Direktør i NSB, Kjeld Rimberg beslutter å gå av pga. misnøye med forvaltningsbedriftens struktur og for detaljert politisk styring.

2. Regjeringen foreslår at livselskapenes adgang til å investere i aksjer økes fra 12 til 20 prosent av forvaltningskapitalen (gjennomført med virkning fra 12. februar).

9. Miljøverndepartementet beslutter å pålegge Titiabedriften i Sokndal å bygge et landdepot istedet for fortsatt tømning av avfallsstoffer i Jøssingfjorden.

9. Regjeringen legger fram melding om strukturen i finansmarkedene. Det åpnes blant annet for mer liberale regler for fusjoner mellom banker.

27. Frionor Polar Group A/S er teknisk konkurs.

Selskapet går til gjeldsforhandlinger med en gjeld på 170 milliarder kroner. Frionor har syv anlegg og 350 ansatte i Troms og Finnmark.

27. Dyno industrier etablerer en ny formalin- og limfabrikk sammen med det øst-tyske kjemikonsernet AAB-Chemie i Belgia. Dette er den første industrietablering et øst-tysk selskap gjør i Vesten.

Mars

7. Miljøverndepartementet stadfester strenge utslippskrav for Norsk Hydros magnesiumfabrikk på Herøya etter en klage fra Miljøstiftelsen Bellona. Utslippene av dioksiner og andre klororganiske forbindelser til vann skal være redusert med 95 prosent innen 1. juni 1990.

8. Miljøvernminister Hille Valla undertegner Nord-sjøavtalen om reduserte utslipp av giftige stoffer i Nordsjøen. Avtalen forutsetter at utslipp av bly, kadum, kvikksølv og dioksiner skal reduseres med 70 prosent innen 1995.

9. Oslo kommune legger fram regnskap for 1989 som viser et underskudd på 1,4 milliarder kroner. Bokføringsmessige operasjoner, i form av lån på 250 millioner fra egen kontantbeholdning og overføring av 100 millioner fra Oslo Lysverker gjør at beløpet ikke blir større.

13. LO og NHO oppnår enighet om de sentrale lønnstilleggene som skal gis fra 1. april. Oppgjøret har en lavtlønnsprofil ved at de lavest gasjerte lønnsinntakere får et tillegg på 3,50 - 4 kroner timen, mens de som tjener mest får mellom 2 og 2,50 kroner i tillegg pr. time.

15. YS avholder sin femte kongress og gjenvelger Jan Andersen Gott som leder.

20. 60 000 kommunalt ansatte i Oslo kommune legger ned arbeidet hele dagen i protest mot den politiske styringen av kommunen.

29. Nye meteorologiske beregninger fører til stans i arbeidet med Hurum som hovedflyplass. Regjeringen foreslår at det videre arbeidet med hovedflyplass i Oslo-området konsentrerer seg om to alternativer: Utbygging av Gardermoen med to parallelle rullebaner og delt løsning, dvs. deling av trafikken mellom Gardermoen og Fornebu.

29. Stortinget vedtar utbygging av Bragefeltet med Norsk Hydro som operatør. Samlede investeringer er anslått til ca. 8-9 milliarder 1989-kroner. Våren 1989 vedtok Stortinget å utsette Brage-utbyggingen i fem år, men den vanskelige sysselsettings situasjonen med få oppdrag for norsk leverandørindustri førte til den endrede beslutningen.

April

3. Stortinget bevilger den såkalte Kystpakken på 126 millioner kroner til støtte til fiskerinæringen.

5. Stortinget bevilger den såkalte Eldrepakken på 1 milliard kroner til eldreomsorgen.

7. Passasjerfergen "Scandinavian Star" tilhørende Da-No linjen kommer i brann i Skagerak og 159 mennesker omkommer, hvorav 27 barn under 16 år.

20. Regjeringen legger fram forslag om delprivatisering og børsnøtering av Raufoss ammunisjonsfabrikk. Ifølge forslaget skal Statens nåværende aksjekapital på 260 millioner kroner reduseres til 80 millioner kroner. De resterende 180 millioner kroner omgjøres til ansvarlig lån. Deretter legges aksjer pålydende 70 millioner ut til offentlig tegning.

24. Kværner kjøper familiebedriften Kleven-gruppen for 450 millioner kroner. Kleven-gruppen hadde i 1989 en omsetning på 700 millioner kroner og 850 ansatte i Møre og Romsdal. Kværners skipsbyggingsvirksomhet beskjeftiger etter overtakelsen over 2000 ansatte og har en omsetning på 2 milliarder kroner.

Mai

1. Lønnsoppgjøret i stat og kommune avsluttes med til et anbefalt forslag med lik ramme som NHO-LO-oppgjøret. Spørsmålet om arbeidstid på 37,5 time for alle i Staten utsettes. Staten må bidra med 80 millioner kroner i kommuneoppgjøret.

4. Regjeringen legger fram melding om "Retningslinjer for reformer i bedrift- og kapitalbeskatningen, og konsekvenser for personbeskatningen". Det gis i all hovedsak tilslutning til de prinsipper og forslag "Aarbakkeutvalget" (jf. 12.10.89) har lansert.

11. Regjeringen legger fram Revidert nasjonalbudsjett for 1990, og uttaler at den store arbeidsledigheten og den lave veksten i fastlandsøkonomien er hovedproblemer i norsk økonomi. Det legges fram et "strukturpolitisk program" som tar sikte på å bedre funksjonsmåten i blant annet kraftmarkedet og finans- og kapitalmarkedet. Det finanspolitiske

opplegget for 1990 fullføres om lag som i vedtatt budsjett (jf. 20.12.89).

22. Organisert salg av opsjoner starter i Norge to og et halvt år etter at Norsk opsjonsmarked (NOM) ble stiftet.

Juni

3. Staten og Jordbruksorganisasjonene blir enige om jordbruksoppgjøret. Oppgjøret har en ramme på 1 240 milliarder kroner.

6. UNI og Storebrand melder at de vil fusjonere fra nyttår 1990/91. Fusjonen, som er avhengig av regjeringens godkjenning, gjør at UNI og Storebrand vil få en markedsandel i skadeforsikring på 45 prosent og i livmarkedet på 41 prosent.

10. Norsk journalistlag (NJ) bryter forhandlingene med Avisenes arbeidsgiverforening og varsler streik for sine medlemmer i landets åtte største aviser. Avisenes arbeidsgiverforening svarer med å utestenge journalister fra 57 andre aviser. Streiken avblåses 15. juni etter at tariffavtale inngås. Journalistene oppnår blant annet 9 måneders svangerskapspermisjon og lavtlønnsgaranti.

18. Uravstemningen blant LOs medlemmer om lønnsoppgjøret gav nei-flertall. 50,1 prosent stemte nei, 48,1 ja og 1,8 prosent ble forkastet. Det var 58 prosent av de stemmeberettigede som stemte, noe som gjør avstemningen rådgivende. Det er første gang siden 1958 at LO-medlemmene forkaster et forhandlingsresultat. LO-ledelsen bestemte seg for å ta avstemningsresultatet til følge.

19. Journalistene i NRK går i streik. Streiken blir avblåst 13. juli, etter at NRK-journalistene blant annet oppnår garanti for å tilpasse seg lønnsnivået til de 8 største avisene i løpet av 5 år.

29. Statoilstyret går inn for å bygge metanolfabrikk i midt-Norge. Anlegget er kostnadsberegnet til 2,5 milliarder 1990-kroner, og vil kreve årlige gassleveranser på 750 millioner kubikkmeter. Anlegget er tenkt som en mulig mottaker av gassen fra Heidrunfeltet.

Juli

1. Norges Bank avvikler de fleste gjenværende valutareguleringer. Heretter kan innlendinger fritt gjøre valutatransaksjoner med utlandet (bortsett fra å tegne kapitalforsikring i utenlandsk selskap) uten lisens. Det innføres meldingsplikt for innførsel/utførsel av sedler og mynt over NOK 25.000,- og for

valutatransaksjoner direkte med utlandet (dvs. utenom norsk valutabank).

2. Regjeringen vedtar tvungen lønnsnemnd i oppgjøret mellom Oljearbeidernes fellessammenslutning (OFS) og Oljeindustriens landsforening (OLF), etter at forhandlingene var helt fastlåst og OFS varslet en lengre streik. Streiken varte mindre enn ett døgn.

3. Ny avtale mellom LO og NHO inngås. De viktigste endringene i forhold til den opprinnelige (jf. 13.03.90) er at rammen øker med omlag 0,1 prosentpoeng og at lavtlønnsgarantien på 30 øre pr. time betales fra 1. april istedenfor 1. oktober.

3. A/S Norske Shell tildeler Kongsberg Offshore en kontrakt til en verdi av 480 millioner kroner i forbindelse med undervannssystemene på Draugen-feltet i Nordsjøen. Dermed er det i alt tildelt kontrakter til en verdi av 5,5 milliarder kroner på Draugen-feltet, hvorav 94 prosent er tildelt norske industribedrifter.

24. Regjeringen beslutter å oppnevne en tverrfaglig nasjonal miljøkommisjon. Utvalgets leder skal være statsminister Jan P. Syse. Ellers deltar miljøvernministeren og representanter for Naturvernforbundet, LO, NHO og Kommunenes Sentralforbund.

August

2. Irak invaderer Kuwait. Invasjonen utløser en sterk stigning i oljeprisene. Børskursene faller.

13. Statoil inngår kontrakt med EB Consultants for utbygging av ny terminal på Kårstø. Kontrakten er verdt 200 millioner kr. Terminalen skal være ferdig i 1993, og anleggsarbeidene vil på det meste involvere 700 personer.

22. Styrene i Realkreditt og Kredittkassen offentliggjør fusjonsplaner. Låntagerne i Realkreditt setter seg kraftig imot vedtaket. Den 26. september sier styret i Realkreditt nei til omdanning til A/S og dermed fusjon.

September

1. De nordiske statsministrene nedsetter en arbeidsgruppe for finansiering av Kola-prosjektet. Kola-prosjektet er et økonomisk-teknologisk samarbeid mellom de nordiske land og Sovjet om å redusere forurensningen på Nordkalotten, med vekt på reduksjon av utslippene fra Nikkelverkene på Kola. Omfanget av den nordiske innsatsen er ennå ikke klar.

10. Prisrådet går inn for at Tou bryggerier får fusjonere med Nora industrier. Dermed forlater Prisrådet sitt standpunkt fra mars, hvor de sa nei til at Nora skulle få kjøpe en stor aksjepost i Tou.

15. 110 ansatte sies opp i bedriften Norway Food. Fabrikkene i Mastevik i Hordaland og Abelvær i Nord-Trøndelag blir lagt ned fra 1. januar 1991.

27. USA innfører en anti-dumping toll på fersk norsk oppdrettslaks på 2,96 prosent. Tollen skal revurderes i februar.

Oktober

1. Sparebankene Buskerud, Oppland, Hedmark, Vestfold, Østfold, Østlandet og ABC fusjonerer og tar navnet Sparebanken NOR.

3. Den tyske demokratiske republikk (DDR) opphører, og blir en del av Forbundsrepublikken Tyskland.

4. Regjeringen Syse legger fram forslag til statsbudsjett og nasjonalbudsjett for 1991. Budsjettet gjøres opp med et underskudd på 5,5 milliarder kroner, som er om lag som antatt for 1990, og har en utgiftsramme på 315 milliarder (utenom lån og petroleumsvirksomhet). Regjeringen uttaler at det nå er tegn til en investeringsledet oppgang i norsk økonomi, som gradvis vil redusere arbeidsledigheten. Fastlands-Norges etterspørsel etter varer og tjenester ventes å øke 1,5 prosent fra 1989 til 1990, og med 2,25 prosent fra 1990 til 1991. Industriinvesteringene ventes å øke med 15 prosent i 1991.

21. Regjeringen beslutter å endre det norske valutakurssystemet, og knytter kronekursen til regne- og valutaenheten ECU. Sentralkursen for den norske kronen fastsettes til 7,9940 kroner for en ECU. Kronens tillatte svingningsmargin rundt sentralkursen er pluss/minus 2,25 prosent.

21. Kenya bryter de diplomatiske forbindelsene med Norge. Norske diplomater og bistandsarbeidere må forlate landet. Kenya har vært en av Norges hovedsamarbeidspartnere, og mottok 187,5 millioner kroner i norsk statlig bistand i 1989.

23. Finansdepartementet fastsetter forskrifter om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner. Finansinstitusjonene skal til enhver tid ha kapitaldekning tilsvarende 8 prosent av beregningsgrunnlaget, som bl.a. er knyttet til verdien av fast eiendom og omsetningen. Forskriftene skal tre i kraft fra 31. mars 1991.

29. Regjeringen Syse går av, etter at det blir klart at de borgerlige partiene ikke er enige om strategien for forhandlinger om norsk tilslutning til det Europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS).

November

3. Arbeiderpartiet ved Gro Harlem Brundtland danner regjering etter at trepartiregjeringen til Jan P. Syse gikk av.

9. Norsk Hydro gir det hollandske firmaet Heeremac og det italienske firmaet Saipem kontrakter til en verdi av 375 millioner kr. for bygging av moduler til plattform på oljefeltet Brage.

15. Sparebankenes sikringsfond overtar Sparebanken Nordland. Banken får 500 millioner kr. i egenkapital fra fondet. Pengene er fordelt over fem år.

19. Styret i Nurs Tyre AB vedtar å legge ned Viking Dekk Produksjon A/S på Askim innen utgangen av 1991. Bedriften sysselsetter 550 personer.

19. Kreditkassen og Sørlandsbanken fusjonerer.

20. Stortinget vedtar å legge TV2 til Bergen.

28. Statens lønnskomite foreslår å forenkle lønnsystemet i staten. Det skal åpnes for lønnsforskjell og lønnsforbedring uten å behøve og skifte stilling. Lønnskomiteen foreslår å redusere antall lønnsstiger fra 145 til 30.

30. Styret i Alcatel STK opprettholder vedtaket om å legge ned elektronikkproduksjonen i Oslo og Kongsvinger og flytte den til Kilsund. 890 ansatte blir oppsagt.

Desember

3. Rederiet Color line undertegner en avtale med Fred Olsen selskapet Kristiansand Dampskipsselskap

skap om kjøp av tre passasjerferger pluss deres rettigheter for 1,15 mrd. kr. Med dette kjøpet blir Color line Norges største fergereideri med 43% av all passasjertrafikk.

9. Norges fiskarlag og staten inngår ny fiskeriavtale. Avtalen har en ramme på 715 millioner kr.

11. Et utvalg under ledelse av professor Håvard Alstadheim avgir innstilling til landbruksdepartementet. Utvalget har vurdert fremtidig landbrukspolitikk i Norge. Utvalget foreslår matvaresikkerhet som et overordnet mål for norsk landbruk. Virkemidlene bør bli mindre avhengige av produksjonsmengde. Innstillingen inneholder en rekke særmerknader når det gjelder den konkrete utformingen av virkemidlene.

14. Regjeringen opphever alle økonomiske sanksjoner mot Kina. Det åpnes også for besøksutvidelse på politisk nivå.

15. Kreditkassen fusjonerer med Sunnmørsbanken etter avtale med Forretningsbankenes Sikringsfond.

19. Stortinget salderer statsbudsjettet for 1991 på grunnlag av "St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 9" (salderingsproposisjonen). Budsjettet gjøres opp med et underskudd på 11 milliarder kroner, som er 5,9 milliarder mer enn Syse-regjeringens forslag (jfr. 4.10). Fastlands-Norges etterspørsel ventes nå å øke 3 prosent fra 1990 til 1991.

20. Forretningsbankenes Sikringsfond vedtar å stille en egen kapitalgaranti på 1500 millioner kr. for Fokus banks forpliktelser i forbindelse med fusjon med Rogalandsbanken. Dette er en forutsetning for finansdepartementets godkjenning av fusjonen mellom bankene.

20. Kreditkassen offentliggjør tap på 2,7 milliarder brutto i 1990. Underskuddet er anslått til på nærmere 1 milliard kr.

Utsiktene for 1991 og 1992

I dette avsnittet presenteres anslag for den makroøkonomiske utviklingen i Norge for 1991 og 1992. Beregningene er gjort vha. SSBs makroøkonomiske kvartalsmodell KVARTS. Hensikten med disse beregningene er å illustrere et sannsynlig forløp for norsk økonomi i tiden framover. For enkelte hovedstørrelser er resultatene vist i figurer som sesongjustert og glattet vekst fra foregående kvartal. Mer fullstendige resultater er presentert i tabell 1, hvor det også er tatt med anslag gitt av andre institusjoner.

Internasjonale rammebetingelser i 1991 og 1992

Når det gjelder bakgrunnen for vurderingen av markedsveksten i utlandet, vises det til omtalen av konjunkturutviklingen i utlandet. I våre anslag når markedsveksten bunnen tidlig i 1991 og den svake veksten vil fortsette inntil den tar seg markert opp mot slutten av året. I 1992 er markedsveksten antatt å holde seg godt oppe, med en årsvekst på vel 5 prosent, mot om lag 3 prosent i 1991.

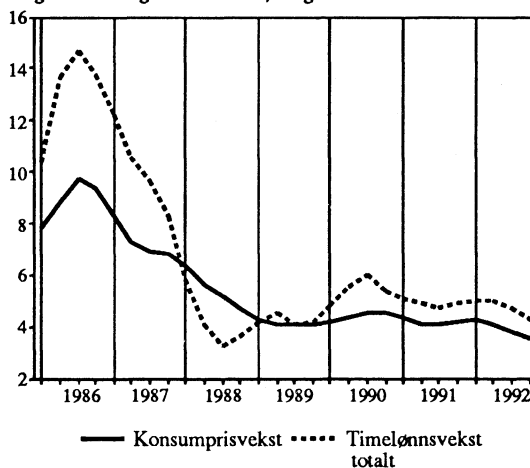
Oljeprisen er antatt å gå markert ned fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år og videre noe ned i 2. kvartal, for så å få en viss vekst mot slutten av året. Som årsgjennomsnitt har vi en oljepris på knappe 20 dollar pr. fat i 1991 som øker til 21 dollar i 1992. Dollarkursen er antatt å holde seg rundt 5,75 i hele perioden. Prisveksten for tradisjonelle importvarer er antatt å bli noe høyere i 1991 enn i 1990. Bak dette ligger en nedgang i prisveksten for endel ferdigvarer, men redusert prisnedgang i 1991 i forhold til året før for endel råvarer og halvfabrikata. I 1992 er importprisveksten antatt å bli om lag den samme som i år.

Den økonomiske politikken

Anslagene for offentlige utgifter og skatter for 1991 er basert på det vedtatte statsbudsjettet. I 1992 er veksten i offentlig konsum antatt å bli noe lavere enn i 1991, særlig som følge av en lavere sysselsettingsvekst i kommunene. Avgiftsatsene er i 1992 stort sett holdt uendret i reelle termer, mens veksten i personskattene er noe lavere enn inntektsveksten.

Rentene i private kredittinstitusjoner er antatt å øke svakt i 1991, mens rentene i statsbankene er satt noe ned i samsvar med det vedtatte budsjettet. I 1992 er rentenivået antatt å falle med vel ett prosentpoeng. Kronekursen er forutsatt å ligge fast.

PRIS- OG LØNNSVEKST
Regnet fra foregående kvartal, årlig rate

Priser og lønninger

Den relativt høye lønnsveksten igjennom 1990 er antatt å bli noe redusert i 1991. Regnet som årsgjennomsnitt kan timelønningene i 1991 imidlertid likevel øke om lag som i 1990 som følge av stort overheng.

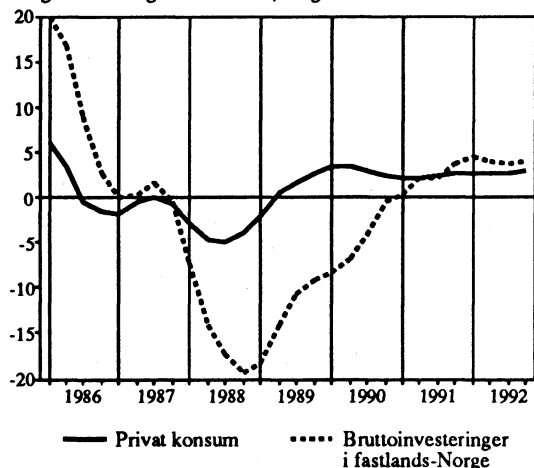
Lønnsveksten var i 1990 forholdsvis høy i enkelte skjermede tjenesteytende næringer. Denne kostnadsveksten vil etterhvert slå ut i prisene og være en faktor som trekker i retning av økt prisstigning i 1991. Lav prisvekst på importerte konsumvarer, nedgang i oljeprisen og produktivitetsvekst motvirker imidlertid virkningen av lønnsveksten og avgiftsøkningen på petroleumsprodukter, slik at prisveksten i 1991 antas ikke å bli særlig høyere enn i 1990.

Eksport

Etter en lengre periode med sterk vekst i tradisjonell vareeksport, ligger det an til en markert nedgang i veksttaket i 1991. Omslaget i markedsutviklingen kom alt tidlig i 1990. Full drift ved Mongstad-anlegget gjennom hele 1990 bidro i vesentlig grad til veksten fra 1989 til 1990. Økt markedsvekst utover i 1991 fører til at eksportveksten tar seg opp og øker ytterligere i 1992.

Det ligger an til en fortsatt markert vekst i oljeeksporten i 1991, mens gasseksporten reduseres. Brutto fraktinntekter er forutsatt å øke noe i 1991, men med en betydelig lavere veksttakt enn året før.

VEKST I KONSUM OG INVESTERINGER
Regnet fra foregående kvartal, årlig rate

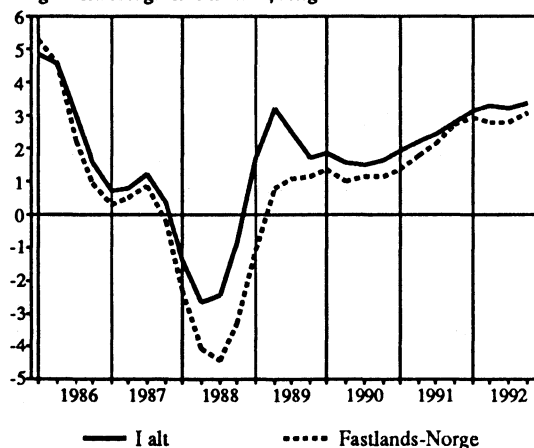
Privat konsum

Privat konsum tok til å øke sommeren 1989 etter å ha vært i nedgang i to og et halvt år. Veksten gjennom 1990 var forholdsvis høy og ventes, om enn noe avdempet, å fortsette gjennom 1991 og 1992. Dette må ses i lys av en antatt økning i realdisponible inntekter, bl.a. som følge av økt reallønn, en viss økning i timeverkene, foruten en fortsatt realvekst i stønadene fra det offentlige.

Investeringer

Nedgangen i fastlands-Norges investeringer har vært avtagende helt siden begynnelsen av 1989 og en venter nå et omslag til en viss vekst tidlig i 1991. På grunn av negativt overheng er årsveksten likevel antatt å bli svakt negativ i 1991, mens det i 1992 ligger an til å bli en positiv vekst. Oppsvinget kommer først og fremst innen industrien der det har vært god lønnsomhet og høy kapasitetsutnyttning i enkelte bransjer gjennom flere år. Også i privat tjenesteyting ligger det an til et vist oppsving. Nedgangen i boliginvesteringene er antatt å flate ut for så etterhvert å øke, slik at årsveksten i 1992 blir positiv etter fire år med nedgang.

VEKST I BNP
Regnet fra foregående kvartal, årlig rate

Produksjon

Økt innenlandsk etterspørsel er den viktigste faktoren bak den svakt økende produksjonsveksten i fastlands-Norge i 1991. I 1992 gir den økte marked-sveksten i utlandet grunnlag for et oppsving i den tradisjonelle vareeksporten og en ytterligere vekst i produksjonen. Fortsatt må veksten imidlertid karakteriseres som moderat.

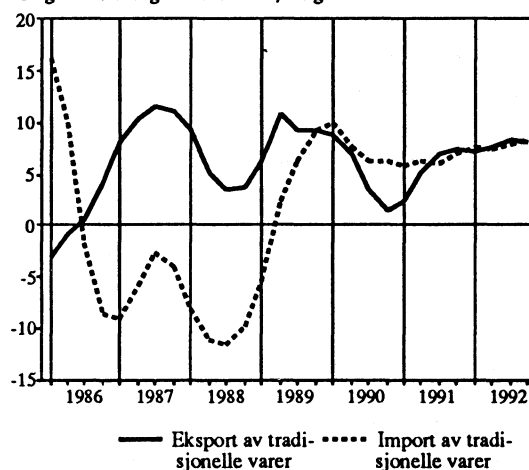
Arbeidsmarkedet

Produksjonsveksten gjennom 1991 og 1992 vil kunne føre til at timeverkene tar seg svakt opp i 1991 og 1992. Ekspansjonen i sektorer med tradisjonelt mye deltidsarbeid fører til at antall sysselsatte øker noe mer enn timeverksveksten isolert skulle tilsi. Utviklingen i arbeidsledigheten vil i så fall avhenge av hvordan arbeidsstyrken reagerer på den økte sysselsettingen. Nedgangen i arbeidsstyrken gjennom 1988 og 1989 var avgjørende for at ledighetsraten ikke ble enda høyere. I framskrivningen reagerer arbeidstilbudet som følge av sysselsettingsøkningen med en viss økning i 1991 og 1992, men ikke mer enn at ledighetsraten reduseres noe.

Utenriksøkonomi

Overskuddet på driftsbalansen med utlandet reduseres fra 1990 til 1991, men blir ifølge våre beregninger likevel på om lag 10 milliarder kroner. Den tradisjonelle varebalansen svekkes som følge av at importprisene øker mer enn eksportprisene, samtidig som også volumveksten er størst for importen.

VEKST I TRADISJONELL VAREEKSPORT OG -IMPORT
Regnet fra foregående kvartal, årlig rate

UTVIKLINGEN I NOEN ØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER

Prosentvis volumendring fra året før der ikke annet framgår. 1)

	1990	1991					1992		
	Regn- skap	NB	OECD	FD	BF	SSB	OECD	BF	SSB
Privat konsum	3,1	2,5	2,1	2,5	1,7	2,0	2,1	2,2	2,5
Offentlig konsum	1,9	2,0	2,1	2,6	3,0	2,6	2,0	2,2	1,6
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-26,5	..	7,4	6,7	5,3	6,6	11,0	5,7	20,5
- fastlands-Norge	-7,4	3,0	..	3,6	-0,1	-0,5	..	6,0	4,1
Innenl. anvendelse	-0,2	3,0	3,3	3,5	2,4	2,2	3,4	2,6	3,2
- etterspørsel fra fastlands-Norge	0,8	2,5	..	3,0	2,6	1,7	..	3,0	2,6
Eksport	7,2	3,5	4,4	4,3	3,8	2,5	3,3	5,5	5,8
- råolje og naturgass	0,9	8,0	..	10,4	10,0	5,1	..	4,0	7,5
- tradisjonelle varer	8,6	5,0	..	4,0	4,0	3,4	..	8,0	7,4
Samlet tilgang/anvendelse	2,0	..	..	3,6	2,9	2,3	..	3,6	4,0
Import	2,2	2,8	5,4	4,2	1,8	3,3	5,1	5,7	6,6
- tradisjonelle varer	8,9	5,0	..	6,0	4,5	5,4	..	6,0	7,0
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	1,8	3,3	3,2	3,4	3,3	1,9	2,7	2,7	3,0
- fastlands-Norge	1,2	2,8	..	2,7	2,5	1,4	..	2,5	2,8
Utførte timeverk	-1,0	0,8	..	1,0	..	0,5	..	..	0,6
Sysselsatte personer	-0,6	1,0	0,8	..	..	0,9	1,0	..	0,8
Arbeidsstyrken	-0,3	..	0,5	..	..	0,6	0,8	..	0,5
AKU-arbeidsledighetsprosent (nivå)	5,2	..	5,1	..	5,1	5,0	4,9	4,9	4,6
Utbetalt timelønn	4,9	..	..	4,0	..	5,1	..	..	4,9
Konsumprisindeksen	4,1	4,5	..	4,0	4,3	4,6	..	4,0	4,3
Konsumdeflatoren i nasjonal regnskapet	4,2	..	5,2	..	..	4,3	5,5	..	4,2
Importpriser tradisjonelle varer	0,8	..	..	3,5	..	2,0	..	..	2,8
Eksportpriser tradisjonelle varer	-3,4	..	..	2,0	..	0,3	..	..	-0,8
Råoljepris pr fat i kroner (nivå)	148,4	140	165	126	133	113	171	115	118
Råoljepris pr fat i dollar (nivå)	23,7	..	28,3	21,8	..	19,8	29,4	..	20,8
Driftsbalansen (nivå) mrd. kroner	26,1	19,0	30,8	10,5	14,3	10,1	34,3	5,5	11,0
- utenom nto. salg av skip	22,6	..	..	19,1	20,0	12,8	..	9,1	19,0

1) FD: Anslag iflg. Salderingsproposisjonen for 1991

NB: Anslag iflg. Norges Banks kvartalsrapport 1990/4

BF: Anslag iflg. Den norske bankforenings høstrapport 1990

OECD: Anslag iflg. OECDs Economic Outlook nr. 48 (des. 1990).

SSB: Anslag iflg. Statistisk sentralbyrå.

Vurdering av anslagene for 1990 fra forrige Utsyn

I det forrige Utsynet presenterte vi anslag for 1990 utarbeidet av OECD, Finansdepartementet i tillegg til to alternative baner fra SSB hvor forskjellen lå i lønnsutviklingen etter opphevelsen av inntektsreguleringsloven. I tabell 2 har vi stilt opp anslagene for hovedstørrelsene sammen med regnskapstallene for 1990 slik de foreligger i dette Utsynet. Hovedinntrykket fra denne sammenlikningen er at anslagene for 1990 for de makroøkonomiske hovedstørrelsene traff godt. Spesielt lå SSBs anslag for produktionsveksten i alt og for fastlands-Norge svært nær regnskapstallene. Går en derimot ned på de enkelte etterspørselskomponentene, er det endel avvik mellom anslagene og de foreløpige tallene fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet. Privat konsum økte noe mer og offentlig konsum noe mindre i

1990 enn det våre prognoser sa. Investeringsnedgangen ble også sterkere enn det vi trodde, og veksten i importen og spesielt eksporten ble undervurdert.

Et for lavt anslag på produktivitsveksten medførte at nedgangen i timeverkene ble undervurdert. En noe svakere utvikling i arbeidsstyrken enn forventet førte til at arbeidsledighetsraten likevel ble riktig anslått. Undervurderingen av produktivitsveksten bidro videre til at prisveksten ble noe overvurdert. Den realiserte prisveksten kom ned mot den nedre grensen i intervallet avgrenset av SSBs to alternativer for timelønnsvekst. Anslagene for driftsbalansen med utlandet traff rimelig bra, tatt i betraktning at oljeprisene ble uventet høye mot slutten av 1990.

Tabell 2. Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser for 1990. Anslag gitt i fjorårets Utsyn og regnskapstall fra årets Utsyn. Prosentvis vekst fra året før der annet ikke framgår.

	Regnskap	OECD	FD	SSB-A	SSB-B
BNP	1,8	2,2	1,2	1,8	1,8
- fastlands-Norge	1,2	2,2	1,1	1,3	1,3
Arbeidsl.pst. AKU (nivå)	5,2	4,9	..	5,3	5,4
Konsumdeflator	4,2	4,5	..	4,0	4,7
Driftsbal. mrd.kr (nivå)	26,1	22,1	13,0	18,8	18,4

Tabell - og diagramvedlegg

Innhold	Side
A. NASJONALREGNSKAP FOR NORGE ¹⁾	
Tabell A1 (1.1): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr	1*
Tabell A2 (1.2): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1988-priser. Mill. kr	2*
Tabell A4 (1.4): Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr	3*
Tabell A5 (1.5): Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr	4*
Tabell A6 (1.6): Produksjon og inntekt. Hovedrelasjoner. Mill. kr	5*
Tabell A12 (1.12): Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr	6*
Tabell A15 (4.1): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent	7*
Tabell A16 (4.2): Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volum- og prisendringer i prosent	8*
Tabell A17 (4.3): Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent	9*
Tabell A19 (4.5): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent	10*
Tabell A20 (4.6): Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent	11*
Tabell A21 (4.7): Import av varer og tjenester. Volum- og prisendring i prosent	12*
Tabell A27 (5.1): Bruttoproduksjon etter næring. Mill. kr	13*
Tabell A28 (5.2): Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr	14*
Tabell A29 (5.3): Vareinnsats etter næring. Mill. kr	15*
Tabell A30 (5.4): Vareinnsats etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr	16*
Tabell A35 (6.1): Privat konsum. Mill. kr	17*
Tabell A36 (6.2): Privat konsum. Faste 1988-priser. Mill. kr	18*
Tabell A38 (6.9): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Mill. kr	19*
Tabell A39 (6.10): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1988-priser. Mill. kr	20*
Tabell A40 (6.13): Eksport av varer og tjenester. Mill. kr	21*
Tabell A41 (6.14): Eksport av varer og tjenester. Faste 1988-priser. Mill. kr	22*
Tabell A42 (6.15): Import av varer og tjenester. Mill. kr	23*
Tabell A43 (6.16): Import av varer og tjenester. Faste 1988-priser. Mill. kr	24*
Tabell A44 : Sysselsatte etter næring. Lønnstakere og selvstendige	25*
Tabell A45 : Lønnsvekst etter næring. Lønnstakere. Prosentvis økning fra året før ...	26*
B. KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE	
Tabell B1: Olje- og gassproduksjon	27*
Tabell B2: Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	27*
Tabell B3: Industriproduksjon - produksjonsindeksen	27*
Tabell B4: Ordretilgang - industri	28*
Tabell B5: Ordreserver - industri	28*
Tabell B7: Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning	29*
Tabell B8: Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	29*
Tabell B9: Boligbygging	29*
Tabell B10: Detaljomsetningsvolum - sesongjustert indeks	30*
Tabell B11: Detaljomsetningsvolum mv. - endring fra foregående år	30*
Tabell B12: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	30*
Tabell B13: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	30*
Tabell B14: Timefortjeneste	31*
Tabell B15: Konsumprisindeksen	31*
Tabell B16: Engrospriser	31*

¹⁾ Tallene i parentes gir henvisning til tabellene i NOS NASJONALREGNSKAPSSTATISTIKK 1987

Tabell B17:	Utenrikshandel - verditall	32*
Tabell B18:	Utenrikshandel - indekser	32*
Diagrammer		
	Olje- og gassproduksjon	33*
	Produksjonsindeksen	33*
	Ordreindeksen - industri	34*
	Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	35*
	Ordreindeksen - anleggsvirksomhet	35*
	Arbeidsledighet og sysselsetting	36*
	Antatte og utførte investeringer i industrien	36*
	Detaljomsetning mv.	36*
	Lønninger	36*
	Konsum- og engrospriser	37*
	Nominell rente på tre-måneders plasseringer	37*
	Utenrikshandel	37*

C. NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

Tabell C1:	Bruttonasjonalprodukt	38*
Tabell C2:	Privat konsum	38*
Tabell C3:	Offentlig konsum	38*
Tabell C4:	Bruttoinvesteringer i fast realkapital	38*
Tabell C5:	Eksport av varer og tjenester	39*
Tabell C6:	Import av varer og tjenester	39*
Tabell C7:	Privat konsum	39*
Tabell C8:	Arbeidsledighet	39*

D. KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

Tabell D1:	Sverige	40*
Tabell D2:	Danmark	40*
Tabell D3:	Storbritannia	40*
Tabell D4:	Forbundsrepublikken Tyskland	40*
Tabell D5:	Frankrike	41*
Tabell D6:	USA	41*
Tabell D7:	Japan	41*

1*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A1. (1.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr 1) 2)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	627582	668681	147908	155770	159277	164627	159101	156503	167947	185131
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	601547	619610	139838	147084	151058	163567	149040	152596	153804	164170
Konsum	446952	478810	102877	111068	111566	121442	110202	118400	119250	130959
Privat konsum	316014	339724	73065	77948	79451	85549	78885	82831	85309	92699
Spesifisert innen-										
landsk konsum	306108	328246	71095	75681	76387	82945	76758	80148	81579	89761
Konsum i utlandet,										
netto	9905	11478	1970	2268	3064	2604	2127	2683	3730	2938
Offentlig konsum	130939	139087	29812	33119	32115	35893	31316	35570	33941	38259
Statlig konsum	51645	55553	10688	13235	12105	15618	11331	14782	12936	16504
Sivilt	31417	33601	7064	8125	7856	8373	7644	9001	8323	8634
Forsvar	20228	21952	3624	5110	4249	7246	3688	5781	4613	7870
Kommunalt konsum	79294	83533	19124	19884	20011	20275	19985	20788	21004	21755
Bruttoinvestering	154594	140800	36961	36016	39492	42125	38839	34195	34554	33211
Bruttoinvestering i										
fast kapital	170530	126536	30962	48087	41970	49511	29336	31766	29270	36164
Næringsvirksomhet	147588	104094	25955	42696	36576	42360	24348	26701	24129	28916
Oljevirksomhet	42003	15692	2249	18181	11277	10295	3149	3629	4355	4559
Annen nærings-										
virksomhet	105585	88402	23706	24515	25299	32065	21198	23073	19774	24356
Offentlig forvaltning	22942	22442	5006	5391	5393	7151	4988	5065	5141	7248
Statlig	9352	9701	1531	2122	2099	3600	1928	2103	2004	3665
Kommunal	13590	12741	3475	3269	3294	3551	3060	2962	3136	3583
Lagerendring	-15935	14264	6000	-12070	-2478	-7386	9503	2429	5285	-2952
Oljeplattformer										
under arbeid	-7911	12485	4170	-8191	-2137	-1752	3733	3227	2629	2895
Annen lagerendring og										
statistiske avvik ...	-8025	1779	1830	-3879	-342	-5634	5770	-798	2655	-5847
Eksport	262088	292065	60519	66933	66486	68149	68814	67639	71444	84167
Råolje og naturgass ...	73540	88185	17003	18817	18375	19345	19433	16259	21501	30993
Eksport ellers	188547	203879	43516	48116	48111	48804	49381	51381	49943	53174
-Import	236052	242993	52448	58247	58267	67090	58753	63732	57301	63206

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.

2) Tallene i parentes gir henvisning til NOS NASJONALREGNSKAPSTATISTIKK 1988.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

REVISJONER AV DE KVARTALSVISE NASJONALREGNSKAPSTALLENE.

De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene kan bli endret for hvert nytt kvartal som beregnes og publiseres. Dette skyldes hovedsaklig:

- i) Ny informasjon.
Det tas løpende inn ny informasjon om alle kvartalene i inneværende år. Særlig gjelder dette siste kvartal hvor datagrunnlaget er ufullstendig, og beregningene derfor i større grad er basert på anslag.
- ii) Skifte av basisår.
I det kvartalsvise nasjonalregnskapet skiftes basisåret en gang om året.
- iii) Avstemming mot årlig nasjonalregnskap.
Det kvartalsvise nasjonalregnskapet avstemmes mot de årlige nasjonalregnskapene etterhvert som disse publiseres. Denne avstemmingen medfører revisjoner av både sum 4 kvartaler og kvartalsmønsteret.
- iv) Metodeforbedringer.
Det arbeides kontinuerlig med å forbedre metodene som benyttes i beregningsopplegget.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A2. (1.2) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	590026	600930	141808	145342	149567	153310	146766	146016	151215	156934
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	574180	572998	136389	140415	143809	153568	140386	141534	141718	149360
Konsum	428176	440024	100606	106264	106138	115168	103277	109101	108972	118674
Privat konsum	302798	312304	71205	74758	75660	81175	73728	76422	77976	84177
Spesifisert innen-										
landsk konsum	293473	302494	69315	72597	72786	78774	71821	74131	74861	81680
Konsum i utlandet,										
netto	9325	9810	1890	2161	2874	2401	1907	2291	3115	2497
Offentlig konsum	125377	127720	29400	31506	30478	33993	29549	32679	30996	34497
Statlig konsum	49395	50782	10510	12622	11483	14780	10562	13535	11744	14940
Sivilt	29982	30577	6942	7704	7432	7905	7107	8194	7523	7753
Forsvar	19412	20205	3568	4918	4051	6875	3455	5341	4222	7187
Kommunalt konsum	75983	76938	18890	18885	18995	19213	18986	19144	19251	19557
Bruttoinvestering	146005	132975	35784	34151	37671	38400	37109	32433	32746	30686
Bruttoinvestering i										
fast kapital	161231	118519	30096	45708	39664	45764	27836	29750	27297	33636
Næringsvirksomhet....	138954	97141	25144	40484	34440	38885	23016	24908	22435	26782
Oljevirkomhet	39532	13311	2248	17075	10593	9616	2804	3091	3614	3803
Annen nærings-										
virksomhet	99421	83830	22896	23409	23847	29269	20213	21817	18821	22979
Offentlig forvaltning	22277	21377	4951	5224	5223	6878	4819	4842	4862	6854
Statlig	9064	9228	1514	2057	2033	3460	1861	2010	1894	3462
Kommunal	13213	12149	3437	3166	3191	3418	2958	2832	2967	3392
Lagerendring	-15226	14456	5688	-11557	-1993	-7364	9273	2683	5449	-2950
Oljeplattformer										
under arbeid	-7264	11532	4039	-7664	-1999	-1640	3522	3026	2349	2635
Annen lagerendring og										
statistiske avvik ...	-7962	2924	1649	-3893	6	-5724	5751	-343	3100	-5584
Eksport	235854	252849	55766	59620	59676	60792	61145	63394	62648	65662
Råolje og naturgass ...	60928	61490	15099	14905	15430	15494	15187	14505	14766	17033
Eksport ellers	174926	191359	40666	44715	44247	45298	45959	48889	47882	48630
-Import	220008	224917	50347	54693	53918	61050	54765	58912	53151	58089

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

3*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A4. (1.4) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	627586	668685	147909	155771	159278	164628	159102	156504	167948	185132
Næringsvirksomhet	491758	522484	116834	121724	125173	128027	125454	120113	131162	145755
Primærnæringer	17310	18921	3595	1242	8614	3859	3791	1689	9804	3638
Jordbruk	9783	10867	1116	-813	7381	2099	1113	-513	8604	1663
Skogbruk	3926	4037	1597	997	320	1012	1692	1029	322	993
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	3601	4018	881	1059	913	748	985	1173	878	982
Oljevirkksomhet	76612	95137	17137	19960	18731	20783	21418	17633	22031	34055
Råolje og naturgass	70812	89553	15697	18560	17355	19200	19988	16315	20755	32494
Rørtransport	5800	5584	1440	1400	1376	1583	1429	1318	1276	1561
Industri og bergverks- drift	95944	94810	24239	24787	22228	24689	24242	23400	21727	25442
Bergverksdrift	1767	1912	424	468	437	438	444	496	469	504
Industri	94177	92898	23815	24319	21791	24251	23798	22904	21258	24938
Skjermet industri	25929	28458	6077	6694	6194	6964	6586	7079	7012	7781
Utekonkurrerende industri	25755	19854	6861	6722	6140	6033	5480	5224	4283	4867
Hjemmekonkurrerende industri	42493	44585	10877	10904	9457	11255	11732	10601	9963	12289
Elektrisitetsforsyning	25614	27793	7002	6003	5383	7226	7748	6347	5930	7768
Bygge- og anleggs- virkksomhet	31213	27653	7264	7932	7660	8357	6519	6799	6843	7492
Varehandel	62723	65997	14118	16304	15439	16862	15019	16766	15886	18326
Utenriks sjøfart og oljeboring	15496	19737	3555	3425	4133	4383	4734	4864	4885	5254
Utenriks sjøfart ...	13304	15790	3112	2893	3582	3717	4086	3989	3677	4038
Oljeboring	2193	3947	443	532	551	667	648	875	1208	1216
Samferdsel	37552	37604	8565	9850	9876	9261	9140	9448	9581	9434
Boligtjenester	27934	30630	6717	6903	7088	7226	7438	7644	7729	7820
Finansiell tjeneste- yting	29617	29021	7557	7506	7388	7165	7608	7158	7051	7203
Annen nærings- virksomhet	71743	75181	17083	17811	18633	18216	17798	18365	19695	19323
Hotell- og restaurantdrift	9870	10546	2133	2418	3063	2256	2262	2597	3208	2479
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	30634	31156	7489	7610	7735	7800	7462	7612	8028	8055
Tjenesteyting ellers	31239	33478	7462	7783	7834	8160	8075	8156	8459	8789
Offentlig forvaltning ..	97981	104946	23140	25056	24733	25052	24854	26560	26435	27097
Statlig forvaltning ..	29446	32006	6697	7764	7368	7617	7334	8338	8129	8205
Sivilt	21684	23562	4980	5715	5422	5568	5391	6182	5971	6018
Forsvar	7761	8444	1717	2049	1946	2048	1943	2156	2158	2187
Kommunal forvaltning .	68536	72940	16443	17292	17365	17435	17520	18222	18306	18892
Korreksjonsposter	37847	41255	7935	8991	9371	11549	8794	9831	10352	12280
Påløpt merverdi- og investeringsavgift ...	57887	59801	13339	14154	14334	16060	13779	14446	14822	16754
Avgiftskorreksjoner ..	6245	7123	1318	1532	1591	1804	1754	1707	1780	1881
Frie banktjenester ...	-26285	-25669	-6722	-6694	-6554	-6315	-6739	-6323	-6250	-6356
MEMO:										
Fastlands-Norge	535478	553811	127217	132386	136414	139461	132950	134007	141032	145823
Skjermede næringer .	457936	479405	106577	112237	119147	119976	112617	115484	125117	126187
Utekonkurrerende næringer	27522	21767	7285	7190	6577	6471	5924	5720	4752	5371
Hjemmekonkurrerende næringer	50019	52640	13356	12959	10690	13015	14410	12803	11163	14264

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

4*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A5. (1.5) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	590030	600934	141809	145343	149568	153311	146767	146017	151216	156934
Næringsvirksomhet	456525	462927	110332	111776	116165	118252	114010	111162	117067	120688
Primærnæringer	18382	20733	3685	1771	8852	4075	4199	2407	9994	4134
Jordbruk	9788	11193	1144	-521	7229	1937	1172	-196	8442	1775
Skogbruk	3653	3658	1510	944	291	909	1538	933	290	897
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	4941	5883	1031	1348	1333	1229	1489	1670	1263	1461
Oljevirkksomhet	62829	65339	15224	15547	15668	16391	16516	15941	14944	17938
Råolje og naturgass	56643	59410	13660	14042	14179	14763	14953	14517	13585	16355
Rørtransport	6186	5929	1564	1505	1489	1628	1562	1424	1359	1583
Industri og bergverksdrift	90921	91178	22756	23442	21016	23707	23441	22664	21376	23698
Bergverksdrift	1662	1709	383	445	410	424	409	433	420	447
Industri	89259	89470	22373	22998	20606	23283	23031	22231	20956	23252
Skjermet industri	24914	24634	5984	6529	5952	6449	5996	6232	5946	6460
Utekonkurrerende industri	22524	23166	5736	5649	5400	5738	5965	5804	5622	5774
Hjemmekonkurrerende industri	41821	41671	10653	10819	9253	11096	11071	10194	9387	11018
Elektrisitetforsyning	25217	25881	6857	5866	5366	7128	7165	5927	5535	7254
Bygge- og anleggsvirksomhet	30925	27218	7380	7743	7559	8243	6598	6676	6619	7325
Varehandel	59755	61345	13557	15089	14641	16468	14280	15309	14871	16886
Utenriks sjøfart og oljeboring	12294	14332	2925	3035	3101	3234	3284	3486	3783	3779
Utenriks sjøfart ...	10358	11869	2505	2567	2615	2672	2826	2977	3041	3025
Oljeboring	1936	2463	419	469	486	562	458	509	742	754
Samferdsel	35716	36429	8136	9324	9406	8851	8801	8886	9416	9326
Boligtjenester	25737	26271	6375	6415	6454	6493	6527	6556	6582	6606
Finansiell tjenesteyting	26371	26002	6690	6565	6565	6552	6562	6373	6492	6574
Annen næringsvirksomhet	68376	68198	16748	16979	17538	17111	16638	16938	17454	17167
Hotell- og restaurantdrift	9177	9491	2019	2277	2801	2080	2087	2367	2868	2168
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkksomhet ...	29622	28835	7423	7343	7397	7459	7136	7149	7200	7349
Tjenesteyting ellers	29577	29872	7306	7359	7340	7572	7415	7422	7386	7650
Offentlig forvaltning ..	93692	96090	22868	23717	23408	23700	23451	24217	24104	24317
Statlig forvaltning ..	28092	28963	6600	7346	6956	7189	6774	7493	7316	7380
Sivilt	20639	21294	4894	5395	5107	5243	4971	5548	5369	5406
Forsvar	7453	7669	1706	1951	1849	1947	1803	1946	1947	1974
Kommunal forvaltning .	65600	67126	16267	16371	16452	16511	16677	16724	16788	16938
Korreksjonsposter	39813	41918	8609	9850	9995	11359	9306	10639	10044	11928
Påløpt merverdi- og investeringsavgift ...	56416	56729	13191	13858	13882	15486	13282	13891	13945	15610
Avgiftskorreksjoner ..	6481	8031	1289	1734	1856	1603	1792	2336	1803	2099
Frie banktjenester ...	-23084	-22842	-5870	-5742	-5742	-5730	-5768	-5589	-5704	-5781
MEMO:										
Fastlands-Norge	514906	521263	123661	126761	130799	133686	126967	126590	132488	135217
Skjermede næringer .	440306	445178	104347	107556	114113	114290	106496	107556	115506	115620
Utekonkurrerende næringer	24185	24874	6120	6094	5810	6162	6374	6237	6042	6221
Hjemmekonkurrerende næringer	50415	51211	13194	13111	10876	13234	14098	12797	10940	13376

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A6. (1.6) Produksjon og inntekt. Hovedrelasjoner. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttonasjonalprodukt ..	627583	668682	147909	155770	159277	164627	159101	156503	167947	185131
-Renter, aksjeutbytte										
m.v. til utlandet,										
netto	17739	15990	5810	5083	4332	2514	6202	4897	2841	2050
Bruttonasjonalinntekt ..	609844	652692	142099	150687	154945	162113	152899	151606	165106	183081
-Kapitalslit	100577	106297	24505	24936	25357	25779	26221	26566	26946	26564
Nasjonalinntekt	509267	546395	117594	125751	129588	136334	126678	125040	138160	156517
-Stønader til										
utlandet, netto	6589	6982	1290	1567	1335	2397	1470	1426	1436	2650
Disponibel inntekt for										
Norge	502678	539413	116304	124184	128253	133937	125208	123614	136724	153867
-Konsum i alt	446952	478810	102877	111068	111566	121442	110202	118400	119250	130959
Sparing	55725	60603	13427	13117	16687	12494	15007	5213	17475	22908
Disponibel realinntekt										
for Norge 2)	479174	499719	113464	118276	121955	125479	118214	114903	126639	139962

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

2) Deflatert med prisindeks (1988=100) for innenlandsk anvendelse ekskl. kapitalslit.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

6*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A12. (1.12) Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Driftsregnskap										
Varer og tjenester										
Eksport	262088	292064	60519	66932	66486	68150	68816	67641	71446	84167
Varer	189987	213979	44186	49128	46999	49674	49980	48230	51515	64260
Tjenester	72101	78085	16333	17804	19488	18476	18836	19411	19931	19907
Import	236051	242993	52448	58247	58267	67089	58753	63731	57302	63206
Varer	166339	168860	36985	40859	39179	49316	41815	45050	37350	44644
Tjenester	69712	74133	15464	17388	19088	17772	16938	18681	19953	18562
Eksportoverskudd	26037	49071	8071	8685	8219	1062	10064	3910	14144	20961
Renter og stønader										
Fra utlandet	26120	27554	5850	6487	6506	7278	7508	6813	6183	7050
Renter	22283	23125	4974	5598	5515	6196	6377	5660	5088	6000
Aksjeutbytte mv.	2001	2375	489	422	459	631	685	570	570	550
Stønader	1836	2054	388	467	531	450	446	583	525	500
Til utlandet	50449	50526	12951	13134	12174	12190	15181	13135	10460	11750
Renter	35680	34690	8835	8454	9649	8742	9990	8757	7943	8000
Aksjeutbytte	6344	6800	2438	2647	658	600	3274	2369	557	600
Stønader	8425	9036	1678	2034	1866	2847	1916	2009	1961	3150
Rente- og stønadsoverskudd	-24329	-22972	-7101	-6648	-5668	-4912	-7672	-6323	-4277	-4700
Overskudd på driftsregnskapet	1708	26099	970	2037	2551	-3850	2391	-2413	9866	16261
Netto endringer på fordringer og gjeld ikke forårsaket av transaksjoner mv.	-2953	16000	-4748	-6663	1368	7089	2887	1905	6379	4826
Tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Netto omvurderinger av fordringer og gjeld pga. valutakursendringer	-1705	..	-4620	-6464	1439	7940	3507	1907	6371	..
Norges Banks fordringer på utlandet	-806	..	22	234	-96	-966	-1502	-555	-536	..
Andre bankinnskudd og kortsiktig lånegjeld	-2425	..	-1712	-2962	116	2134	681	708	3666	..
Langsiktig lånegjeld	679	..	-4542	-6424	1778	9866	5340	2707	7017	..
Lån til utlandet	847	..	1610	2688	-358	-3094	-1012	-952	-3776	..
Fordringer og gjeld ellers	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Andre omvurderinger ...	-1248	..	-126	-200	-70	-851	-620	-1	8	..
Nedgang i Norges nettogjeld	-1246	42099	-3778	-4626	3920	3238	5278	-507	16245	21083
Kapitalregnskap										
Netto inngang, langsiktige kapitaltransaksjoner	25570	..	10074	4320	9585	1592	-5613	-1043	-2442	..
Netto inngang, kjente kortsiktige kapitaltransaksjoner	-20728	..	-6683	-4396	-8690	-959	8161	9096	-7070	..
Netto inngang, andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	-6550	..	-4361	-1961	-3446	3217	-4939	-5640	-355	..
Netto kapitaltransaksjoner i alt	-1708	-26099	-970	-2037	-2551	3850	-2391	2413	-9866	-16261
Netto endringer i fordringer og gjeld forårsaket av valutakursendringer mv.	2953	-16000	4748	6664	-1369	-7089	-2887	-1906	-6379	-4826
Oppgang i Norges nettogjeld	1246	-42099	3778	4626	-3920	-3238	-5278	507	-16245	-21083

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A15. (4.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---					-----1990-----				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttonasjonalprodukt ..	2.5	3.5	0.5	1.1	2.4	7.1	3.9	0.0	4.3	9.9
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	2.4	2.9	0.8	-1.5	-2.7	4.8	3.5	2.9	3.3	3.2
Konsum	2.2	2.7	2.7	2.7	3.0	4.1	4.3	3.8	4.1	4.7
Privat konsum	0.1	3.5	2.2	3.1	3.7	3.9	4.3	3.9	4.2	4.5
Spesifisert innen-										
landsk konsum	0.5	3.6	2.1	2.9	3.7	3.9	4.2	3.7	3.8	4.4
Konsum i utlandet,										
netto	-12.6	0.9	6.0	8.4	4.0	4.4	7.0	11.6	12.3	8.5
Offentlig konsum	7.4	0.5	3.7	1.7	1.5	4.6	4.5	3.5	3.9	5.0
Statlig konsum	15.4	0.5	7.2	2.3	1.1	4.7	5.5	4.2	4.5	4.5
Sivilt	8.1	2.4	6.4	1.2	-1.9	5.2	5.7	4.2	4.7	5.1
Forsvar	25.1	-3.2	8.6	4.2	4.5	4.1	5.1	4.2	4.2	3.9
Kommunalt konsum	2.0	0.5	1.4	1.3	1.8	4.4	4.0	3.1	3.6	5.4
Bruttoinvestering	3.0	3.7	-5.0	-13.1	-20.1	6.9	1.3	-0.0	0.7	-1.3
Bruttoinvestering i										
fast kapital	10.6	-7.5	-34.9	-31.2	-26.5	5.3	2.4	1.5	1.3	-0.6
Næringsvirksomhet....	10.5	-8.5	-38.5	-34.9	-31.1	5.9	2.5	1.6	1.3	-0.9
Oljevirkksomhet	119.2	24.7	-81.9	-65.9	-60.5	5.3	12.3	10.3	13.2	12.0
Annen nærings-										
virksomhet	-5.0	-11.7	-6.8	-21.1	-21.5	6.3	1.3	1.0	-1.0	-3.2
Offentlig forvaltning	11.1	-2.7	-7.3	-6.9	-0.4	2.3	2.4	1.4	2.4	1.7
Statlig	38.6	22.9	-2.3	-6.8	0.1	2.5	2.4	1.4	2.4	1.8
Kommunal	-7.5	-13.9	-10.6	-7.0	-0.8	2.2	2.3	1.3	2.4	1.7
Lagerendring	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Oljeplattformer										
under arbeid	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Annen lagerendring og										
statistiske avvik ...	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Eksport	7.0	9.6	6.3	5.0	8.0	11.6	3.7	-5.0	2.4	14.3
Råolje og naturgass ...	13.6	0.6	-2.7	-4.3	9.9	39.1	13.6	-11.2	22.3	45.7
Eksport ellers	4.9	13.0	9.3	8.2	7.4	3.8	0.4	-2.3	-4.1	1.5
-Import	6.7	8.8	7.7	-1.4	-4.8	5.8	3.0	1.6	-0.2	-1.0

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

8*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A16. (4.2) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---					-----1990-----				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttonasjonalprodukt ..	2.5	3.5	0.5	1.1	2.4	7.1	3.9	0.0	4.3	9.9
Næringsvirksomhet	2.6	3.3	-0.5	0.8	2.1	8.1	3.9	-0.8	4.0	11.5
Primærnæringer	-0.2	13.9	35.9	12.9	1.5	-6.2	-7.5	0.1	0.8	-7.1
Jordbruk	5.3	2.4	-62.3	16.8	-8.3	0.4	-2.7	67.3	-0.2	-13.6
Skogbruk	3.3	1.9	-1.1	-0.4	-1.3	7.2	4.0	4.4	1.3	-0.6
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-9.8	44.4	23.9	-5.3	18.9	-32.2	-22.6	-10.5	1.5	10.3
Oljevirksomhet	20.4	8.5	2.5	-4.6	9.4	43.2	15.2	-13.8	23.3	49.7
Råolje og naturgass	21.1	9.5	3.4	-4.2	10.8	49.9	16.3	-15.0	24.8	52.8
Rørtransport	14.6	-0.1	-5.4	-8.7	-2.8	-6.3	-0.7	-0.5	1.5	1.4
Industri og bergverksdrift	1.1	3.0	-3.3	1.7	-0.0	0.6	-2.9	-2.4	-3.9	3.1
Bergverksdrift	11.3	6.8	-2.7	2.4	5.4	3.3	-1.9	8.9	4.5	9.2
Industri	0.9	2.9	-3.3	1.7	-0.1	0.6	-2.9	-2.6	-4.1	3.0
Skjermet industri	-0.7	0.2	-4.5	-0.1	0.2	7.8	8.1	10.8	13.3	11.6
Utekonkurrerende industri	3.0	4.0	2.7	4.1	0.6	-8.6	-23.2	-24.4	-33.0	-19.8
Hjemmekonkurrerende industri	0.8	3.9	-5.8	1.5	-0.7	1.7	3.8	3.2	3.8	10.0
Elektrisitetsforsyning	6.1	4.5	1.0	3.1	1.8	2.5	5.9	4.7	6.8	5.6
Bygge- og anleggsvirksomhet	-8.9	-10.6	-13.8	-12.4	-11.1	0.3	0.4	-0.6	2.0	0.9
Varehandel	2.7	5.3	1.5	1.6	2.5	2.9	1.0	1.4	1.3	6.0
Utenriks sjøfart og oljeboring	9.9	12.3	14.9	22.0	16.9	27.7	18.6	23.6	-3.1	2.6
Utenriks sjøfart ...	11.3	12.8	16.0	16.3	13.2	31.1	16.4	18.9	-11.7	-4.1
Oljeboring	3.6	9.2	8.7	52.7	34.0	11.8	34.1	51.2	43.6	36.1
Samferdsel	-0.7	8.2	-4.7	0.1	5.4	3.7	-1.3	0.6	-3.1	-3.3
Boligtjenester	3.0	2.4	2.2	2.0	1.7	8.0	8.1	8.4	6.9	6.4
Finansiell tjenesteyting	-5.1	-1.9	-2.9	-1.1	0.3	6.3	2.6	-1.8	-3.5	0.2
Annen næringsvirksomhet	-0.8	-0.7	-0.2	-0.5	0.3	5.0	4.9	3.4	6.2	5.7
Hotell- og restaurantdrift	2.5	3.4	4.0	2.4	4.2	5.6	2.6	3.3	2.3	5.4
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	-2.3	-3.9	-2.6	-2.7	-1.5	3.7	3.7	2.7	6.6	4.8
Tjenesteyting ellers	-0.2	1.5	0.9	0.6	1.0	6.2	6.6	3.9	7.3	6.6
Offentlig forvaltning ..	2.5	2.6	2.1	3.0	2.6	4.9	4.7	3.8	3.8	5.4
Statlig forvaltning ..	2.6	2.6	2.0	5.2	2.6	5.5	6.7	5.3	4.9	4.9
Sivilt	2.3	1.6	2.8	5.1	3.1	5.8	6.6	5.2	4.8	4.8
Forsvar	3.2	5.7	-0.3	5.3	1.4	4.8	7.1	5.5	5.3	5.3
Kommunal forvaltning .	2.5	2.5	2.2	2.0	2.6	4.6	3.9	3.2	3.3	5.6
Korreksposter	1.3	8.1	8.0	0.5	5.0	0.5	2.5	1.2	9.9	1.3
Påløpt merverdi- og investeringsavgift ...	-1.5	0.7	0.2	0.5	0.8	2.1	2.6	1.8	2.9	3.5
Avgiftskorrekasjoner	1.7	39.1	34.7	-2.8	31.0	10.1	-4.3	-17.3	15.2	-20.4
Frie banktjenester ...	-5.7	-1.7	-2.7	-0.7	0.9	7.4	2.0	-3.0	-4.0	-0.2
MEMO:										
Fastlands-Norge	0.5	2.7	-0.1	1.3	1.1	2.9	1.8	1.4	2.1	3.4
Skjermede næringer .	0.4	2.1	-0.0	1.2	1.2	4.0	3.5	2.9	3.7	4.0
Utekonkurrerende næringer	3.5	4.2	2.3	4.0	1.0	-7.9	-21.9	-22.3	-30.5	-17.8
Hjemmekonkurrerende næringer	-0.2	6.8	-2.4	0.6	1.1	-0.7	1.0	1.2	3.8	8.4

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A17. (4.3) Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---	-----1990-----					---1989---	-----1990-----				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)		4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før					
Privat konsum	0.1	3.5	2.2	3.1	3.7		3.9	4.3	3.9	4.2	4.5	
Spesifisert innen-												
landsk konsum	0.5	3.6	2.1	2.9	3.7		3.9	4.2	3.7	3.8	4.4	
Matvarer	-1.2	1.2	1.8	2.1	5.8		2.4	3.3	2.9	2.8	2.8	
Drikkevarer og												
tobakk	2.4	-4.2	0.1	-1.2	-1.8		4.5	6.5	6.8	7.1	7.0	
Klær og skotøy	-1.2	11.5	10.4	11.3	13.5		3.1	2.5	1.8	2.2	2.3	
Bolig, lys og bren-												
sel	0.7	2.7	0.9	3.1	1.3		6.0	6.9	6.4	6.1	6.8	
Møbler og hushold-												
ningsartikler	-0.7	3.9	0.8	1.6	2.6		2.2	1.9	2.4	1.6	2.4	
Helsepleie.....	1.7	1.3	-0.4	-2.5	-1.4		4.1	4.8	3.2	9.0	8.7	
Transport, post- og												
teletjenester	0.6	7.6	-1.2	1.0	-0.4		4.6	3.2	1.8	1.9	4.3	
Fritidssysler og ut-												
danning	1.5	3.6	3.1	3.4	2.4		4.1	3.7	4.7	4.1	3.6	
Andre varer og tje-												
nester	3.0	5.4	5.3	4.7	8.8		3.6	3.4	2.8	3.3	3.6	
Korreksjonsposter.....	-12.6	0.9	6.0	8.4	4.0		4.4	7.0	11.6	12.3	8.5	
Nordmenns konsum i												
utlandet	-12.7	-2.8	3.8	2.4	3.0		4.4	5.6	7.3	8.0	7.2	
Utlendingers konsum												
i Norge	-12.9	-6.3	1.8	-2.8	1.7		4.5	4.1	3.4	3.7	5.3	

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

10*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A19. (4.3) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---					---1990---				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttoinvestering i fast kapital	10.6	-7.5	-34.9	-31.2	-26.5	5.3	2.4	1.5	1.3	-0.6
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg 1)	-12.8	-14.9	-17.1	-14.0	-12.7	1.7	1.6	0.8	2.1	2.2
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gasserledning	10.2	27.1	-49.5	-44.1	-28.0	6.1	11.6	19.5	26.6	20.5
Skip og båter	43.9	-32.3	-3.5	-81.0	-78.4	15.9	3.4	3.6	-11.3	-12.2
Fly, biler mv. og rullende materiell ...	3.7	92.6	73.5	9.9	67.1	4.8	7.4	1.8	3.6	-1.3
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	314.2	198.8	-91.5	-75.3	-55.9	6.2	95.1	0.4	4.2	9.1
Maskiner, redskap og inventar ellers	-8.1	-3.9	-7.6	-8.0	1.4	0.8	0.7	0.4	0.7	-0.7
Næringsvirksomhet	10.5	-8.5	-38.5	-34.9	-31.1	5.9	2.5	1.6	1.3	-0.9
Primærnæringer	-19.8	2.8	-5.4	-8.4	-1.5	1.1	2.3	-0.3	-0.4	-0.8
Jordbruk	-12.7	1.8	1.1	-0.8	0.2	0.9	0.9	0.3	1.4	-0.2
Skogbruk	3.0	1.5	3.6	2.9	1.8	1.2	0.6	1.1	1.8	0.5
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-42.3	5.3	-34.2	-40.8	-8.9	3.4	5.5	-2.2	-7.3	-3.1
Oljevirksomhet	119.2	24.7	-81.9	-65.9	-60.5	5.3	12.3	10.3	13.2	12.0
Råolje og naturgass	121.7	21.4	-82.4	-65.4	-60.9	5.3	12.2	9.9	13.2	11.8
Rørtransport	-0.4	309.6	16.4	-93.3	-14.1	6.0	11.6	19.5	26.6	20.5
Industri og bergverksdrift	-15.1	-12.7	-10.7	-8.2	6.0	1.5	1.5	0.8	1.6	0.4
Bergverksdrift	35.7	-12.4	11.0	-38.7	-34.1	1.4	1.6	0.7	1.7	1.1
Industri	-16.7	-12.7	-11.5	-6.8	8.1	1.5	1.5	0.8	1.6	0.3
Skjermet industri	-7.9	-21.7	-23.8	-12.9	-15.0	1.6	1.7	0.7	1.8	0.4
Utekonkurrerende industri	-35.9	-14.3	-6.0	-2.6	31.7	1.4	1.3	0.9	1.5	0.4
Hjemmekonkurrerende industri	0.7	-5.5	-7.6	-6.7	4.8	1.5	1.6	0.8	1.5	0.2
Elektrisitetstilførsel	-25.0	-27.7	-22.6	-14.7	-0.2	0.1	-0.4	-0.9	0.4	0.6
Bygge- og anleggsvirksomhet	-25.9	-6.9	10.1	-18.6	-9.9	0.4	0.2	-0.3	0.7	0.4
Varehandel	8.2	35.2	24.2	8.1	4.2	2.3	3.4	1.2	2.9	-0.4
Utenriks sjøfart og oljeboring	49.6	-34.5	7.3	-78.8	-63.6	16.0	2.8	2.2	-10.7	-7.3
Utenriks sjøfart ...	47.3	-35.3	-1.5	-82.0	-79.9	16.2	3.2	3.6	-11.5	-12.2
Oljeboring	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Samferdsel	-2.9	24.8	11.6	-0.4	29.4	1.2	3.1	-0.1	1.6	1.2
Boligtjenester	-19.7	-14.3	-16.6	-19.8	-20.1	2.2	2.3	1.3	2.5	2.3
Finansiell tjenesteyting	-12.5	-5.0	-6.0	-5.8	-10.4	2.1	2.4	1.4	2.3	1.1
Annen næringsvirksomhet	-20.3	-17.4	-16.1	-15.1	-20.6	0.5	0.2	-0.5	0.9	0.9
Hotell- og restaurantdrift	24.6	29.9	24.0	5.8	1.2	1.7	3.0	1.2	2.1	-0.8
Utleie av forretningsbygg	-27.8	-26.4	-26.4	-24.0	-32.0	0.3	-0.1	-0.7	0.8	1.6
Vannforsyning	1.8	2.0	0.9	0.8	0.7	0.1	-0.5	-0.9	0.6	1.6
Tjenesteyting ellers	-1.1	6.1	5.5	2.7	2.6	0.7	0.8	0.2	0.9	-0.7
Offentlig forvaltning ..	11.1	-2.7	-7.3	-6.9	-0.4	2.3	2.4	1.4	2.4	1.7
Statlig	38.6	22.9	-2.3	-6.8	0.1	2.5	2.4	1.4	2.4	1.8
Kommunal	-7.5	-13.9	-10.6	-7.0	-0.8	2.2	2.3	1.3	2.4	1.7
MEMO:										
Fastlands-Norge	-11.3	-7.0	-8.5	-10.6	-3.9	1.6	1.9	0.6	1.8	1.2
Skjermede næringer .	-10.0	-6.9	-8.6	-10.8	-6.2	1.7	1.9	0.6	2.0	1.4
Utekonkurrerende næringer	-30.9	-14.0	-4.0	-7.0	22.7	1.4	1.4	0.8	1.5	0.5
Hjemmekonkurrerende næringer	-7.8	-3.5	-10.1	-10.5	2.8	1.4	2.3	0.3	0.3	-0.2

1) Inkl. endring i husdyrbestand.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

11*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A20. (4.6) Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---	-----1990-----					---1989---	-----1990-----				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)		4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før					
Eksport i alt	7.0	9.6	6.3	5.0	8.0		11.6	3.7	-5.0	2.4	14.3	
Varer	6.5	10.2	6.5	5.3	8.2		12.7	2.6	-7.9	4.1	19.6	
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	13.6	0.6	-2.7	-4.3	9.9		39.1	13.6	-11.2	22.3	45.7	
Skip, nybygde	-31.1	-6.3	515.3	121.4	142.2		3.5	1.4	-1.5	1.6	-0.4	
Skip, eldre	-57.0	186.1	191.5	0.6	30.9		21.5	4.9	3.6	-3.2	-13.3	
Oljeplattformer og moduler, nybygde	..	..	..	..	..		..	..	..	..	..	
Oljeplattformer, eldre	..	..	..	..	..		..	..	..	..	..	
Direkte eksport ved oljevirksomhet	291.0	-14.8	76.4	2.4	-76.8		7.4	25.5	7.0	11.3	8.5	
Andre varer	8.4	14.7	5.1	10.8	4.6		0.4	-4.0	-6.8	-5.6	2.8	
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	13.4	11.7	4.4	11.5	-11.4		-16.9	-13.2	-6.0	4.2	11.1	
Bergverksprodukter	-6.3	20.9	0.7	8.5	24.3		6.8	-2.7	8.5	4.8	10.0	
Industriprodukter .	7.7	14.6	5.2	10.5	5.6		1.7	-3.7	-7.2	-6.2	2.2	
Nærings- og nytelsesmidler ..	3.8	8.7	1.1	13.8	17.8		-5.6	-0.4	1.7	4.7	4.8	
Grafiske produkter	20.2	33.1	18.8	25.0	25.6		3.8	3.7	2.7	6.6	4.8	
Treforedlingsprodukter	1.2	2.5	-4.8	-1.3	-3.7		7.2	3.7	-0.6	-3.6	-4.7	
Kjemiske råvarer	33.6	19.7	12.5	8.1	7.5		-5.2	-9.7	-10.5	-5.8	1.0	
Raffinerte olje- produkter	55.6	158.4	78.2	43.1	10.3		39.7	24.9	-9.3	10.5	55.6	
Metaller	-3.5	8.5	1.4	6.2	3.7		-0.1	-20.0	-22.1	-22.0	-14.7	
Tekstil- og bekledningsvarer	5.5	23.9	8.4	11.5	-0.2		-2.9	-0.8	-3.7	-5.0	3.7	
Trevarer, møbler og innredninger..	67.0	46.0	0.4	9.6	1.9		3.3	11.0	16.1	14.0	15.0	
Kjemiske og mineralske produkter	11.2	18.9	11.6	7.7	13.1		2.9	5.3	0.8	-0.5	8.6	
Andre verksted- produkter	3.9	0.4	-2.8	12.6	0.3		0.5	0.8	1.1	-3.1	2.0	
Elektrisk kraft ...	84.2	51.4	8.8	27.8	-9.8		-16.4	17.8	3.3	8.4	-17.3	
Tjenester	8.2	8.2	5.8	4.2	7.5		8.7	6.6	3.1	-1.9	0.2	
Brutto frakter ved skipsfart	13.0	12.2	11.8	8.0	8.5		13.0	8.1	2.4	-7.3	-2.9	
Brutto inntekter ved oljeboring	-19.5	-13.0	-5.8	156.9	46.0		10.0	25.4	37.9	32.9	27.7	
Direkte eksport ved annen oljevirksomhet	53.8	-42.7	-45.1	-42.1	-42.3		4.1	3.4	2.9	5.5	4.7	
Eksport av rør- tjenester	4.5	-15.6	-22.5	-18.1	-27.2		-15.3	-8.1	-9.1	3.5	1.3	
Utlendingers konsum i Norge	-12.9	-6.3	1.8	-2.8	1.7		4.5	4.1	3.4	3.7	5.3	
Andre tjenester	7.4	15.7	1.7	5.1	16.0		4.1	3.5	2.9	4.5	4.1	

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

12*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A21. (4.7) Import av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	---1989---	-----1990-----					---1989---	-----1990-----				
	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)		4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)	
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før						B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før					
Import i alt	6.7	8.8	7.7	-1.4	-4.8		5.8	3.0	1.6	-0.2	-1.0	
Varer	6.3	10.7	8.7	-3.1	-7.3		5.9	2.1	1.5	-1.6	-2.4	
Skip, nybygde og eldre	21.3	-19.6	31.1	-65.8	-78.4		18.5	6.4	2.9	-5.1	-13.1	
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	..	..	..	..	..		..	..	..	..	..	
Direkte import ved oljevirkksomhet	348.5	-57.9	-52.0	-39.8	-74.9		4.4	3.4	2.9	5.5	4.7	
Andre varer	0.9	15.4	7.0	6.7	8.6		2.5	2.3	0.9	0.3	0.7	
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-5.9	-7.5	-19.0	-3.5	-17.4		0.9	3.9	-0.2	2.2	0.6	
Råolje	-51.9	69.0	183.3	90.6	135.0		40.7	32.2	-2.5	8.6	72.7	
Bergverksprodukter	10.1	40.7	18.8	7.9	-1.7		21.7	9.0	9.3	-0.0	-1.5	
Industriprodukter	1.3	16.0	7.1	6.7	9.5		2.2	1.8	0.7	0.0	0.2	
Nærings- og nytelsesmidler..	-2.3	3.1	3.2	-6.2	12.2		0.4	2.5	3.6	2.6	1.7	
Grafiske produkter	0.5	-3.0	-4.3	1.8	-2.8		-1.1	10.9	7.4	2.8	10.5	
Treforedlingsprodukter	-3.4	10.4	-3.6	3.6	8.4		5.9	2.1	2.8	2.0	0.8	
Kjemiske råvarer	-7.4	21.7	-2.1	10.6	23.5		7.2	-3.8	-7.6	-12.0	-5.1	
Raffinerte olje- produkter	-40.1	-19.6	-28.9	3.4	5.1		28.0	12.3	-5.3	18.3	51.0	
Metaller	5.9	16.3	3.0	22.6	-12.6		6.5	-1.9	-9.0	-11.0	-10.8	
Tekstil- og be- kledningsvarer..	6.8	12.4	6.2	5.1	3.3		-3.0	2.4	3.8	2.1	4.0	
Trevarer	-8.6	8.7	-8.4	-2.2	-6.8		0.7	7.0	8.9	3.3	2.7	
Kjemiske og mineralske pro- dukter	4.9	13.5	-0.5	3.2	4.6		0.8	2.4	4.7	3.1	1.6	
Andre verksted- produkter	4.1	18.6	10.3	10.7	6.9		0.1	1.0	-0.2	0.2	-3.5	
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	1.6	73.5	54.6	-5.0	122.6		9.3	8.0	7.0	5.9	5.2	
Elektrisk kraft ..	-25.0	19.1	37.7	-15.1	-59.0		29.7	16.3	-1.7	12.6	47.9	
Tjenester	7.6	4.2	5.4	2.1	1.8		5.5	5.1	1.9	2.4	2.6	
Brutto utgifter ved skipsfart	13.7	12.1	10.4	5.1	6.7		5.8	3.8	-4.7	-6.6	-3.8	
Brutto utgifter ved oljeboring	287.8	58.3	-1.3	-18.6	-24.7		4.0	3.4	2.9	5.5	4.7	
Direkte import ved annen oljevirkso- mhet	99.7	-2.4	-1.2	-6.7	-33.4		5.5	13.7	13.2	15.7	15.2	
Nordmenns konsum i utlandet	-11.6	-2.9	3.9	2.4	2.9		4.4	5.6	7.3	8.0	7.2	
Andre tjenester	3.8	0.0	1.1	-0.1	5.3		6.0	4.9	4.4	5.7	5.8	

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

13*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A27. (5.1) Bruttoproduksjon etter næring. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttoproduksjon	1226238	1289915	288783	308159	305171	324125	309555	311306	317859	351195
Næringsvirksomhet	1015013	1065476	240754	255703	252984	265572	258303	255192	262591	289389
Primærnæringer	40158	44048	7930	8988	14661	8578	8883	10095	16066	9004
Jordbruk	26030	27914	3956	5123	11771	5180	4112	5673	13186	4943
Skogbruk	4560	4696	1856	1162	370	1172	1965	1194	375	1162
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	9568	11438	2118	2704	2519	2226	2806	3228	2505	2899
Oljevirkksomhet	105507	126622	23987	27135	26009	28376	29156	25250	29379	42837
Råolje og naturgass	99077	120408	22389	25582	24480	26626	27565	23783	27956	41105
Rørtransport	6430	6215	1598	1553	1529	1750	1592	1468	1423	1732
Industri og bergverks- drift	316688	323816	77933	81583	74462	82710	81897	79424	76453	86042
Bergverksdrift	4359	4693	1009	1164	1081	1106	1096	1191	1158	1248
Industri	312329	319123	76925	80419	73381	81604	80801	78233	75295	84794
Skjermet industri	91259	93601	21334	23625	22315	23985	22103	23557	23021	24920
Utekonkurrerende industri	83307	84176	20403	21240	20302	21362	21482	20499	20079	22117
Hjemmekonkurrerende industri	137763	141346	35187	35555	30765	36256	37217	34177	32195	37757
Elektrisitetsforsyning	54426	59009	14870	12611	11545	15400	16488	13453	12500	16568
Bygge- og anleggs- virkksomhet	88948	79930	20835	22379	21829	23905	19050	19546	19600	21733
Varehandel	100441	106188	22490	25847	24742	27362	24182	26713	25717	29576
Utenriks sjøfart og oljeboring	47321	53871	10696	11698	12165	12762	13062	13653	13046	14110
Utenriks sjøfart ...	44141	48615	10044	10927	11365	11806	12177	12512	11438	12488
Oljeboring	3180	5256	652	772	800	956	885	1141	1608	1622
Samferdsel	66882	69494	14967	16939	17474	17501	16560	17215	17695	18025
Boligtjenester	39076	42283	9422	9696	9896	10063	10280	10543	10671	10787
Finansiell tjeneste- yting	42905	42568	10857	10831	10719	10497	10946	10464	10483	10675
Annen nærings- virkksomhet	112662	117649	26766	27994	29483	28419	27798	28837	30981	30032
Hotell- og restaurantdrift	20180	21667	4361	4967	6226	4625	4671	5342	6599	5056
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkksomhet ...	49613	50366	12143	12336	12504	12630	12102	12332	12884	13048
Tjenesteyting ellers	42869	45615	10261	10691	10753	11164	11025	11163	11498	11929
Offentlig forvaltning ..	147094	157515	33371	36771	36262	40690	35719	39960	38666	43170
Statlig forvaltning ..	56161	60836	11587	14138	13297	17138	12557	16000	14377	17901
Sivilt	35080	37393	7833	8891	8712	9644	8450	9934	9328	9681
Forsvar	21081	23443	3754	5248	4585	7494	4107	6066	5049	8220
Kommunal forvaltning .	90932	96680	21784	22633	22964	23551	23162	23960	24289	25269
Korreksjonsposter	64132	66924	14658	15685	15925	17864	15533	16154	16602	18635
Påløpt merverdi- og investeringsavgift ...	57887	59801	13339	14154	14334	16060	13779	14446	14822	16754
Avgiftskorreksjoner ..	6245	7123	1318	1532	1591	1804	1754	1707	1780	1881
MEMO:										
Fastlands-Norge	1073410	1109422	254100	269326	266997	282987	267337	272403	275434	294249
Skjermede næringer .	833853	863074	193527	207501	211960	220865	202772	212114	219122	229066
Utekonkurrerende næringer	87666	88869	21412	22403	21383	22468	22578	21690	21237	23365
Hjemmekonkurrerende næringer	151891	157479	39161	39421	33654	39654	41988	38599	35075	41818

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

14*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A28. (5.2) Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttoproduksjon	1157825	1173738	277975	289449	287081	303321	287138	290513	288684	307403
Næringsvirksomhet	954072	964291	230581	238873	236925	247693	238347	237555	237608	250781
Primærnæringer	40571	44474	7936	9251	14702	8682	9116	10413	15814	9132
Jordbruk	25396	27214	3896	5172	11420	4908	4033	5636	12687	4857
Skogbruk	4262	4268	1761	1101	339	1060	1794	1089	338	1047
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	10913	12992	2278	2977	2944	2714	3288	3688	2789	3228
Oljevirkksomhet	90351	94151	21868	22367	22551	23566	23774	22978	21533	25865
Råolje og naturgass	83569	87650	20153	20717	20919	21780	22061	21417	20043	24129
Rørtransport	6782	6500	1714	1650	1633	1785	1713	1561	1490	1736
Industri og bergverksdrift	299670	301971	74698	77091	69965	77916	77350	75378	71186	78057
Bergverksdrift	4123	4240	952	1103	1017	1051	1016	1074	1042	1108
Industri	295547	297731	73747	75988	68948	76865	76334	74304	70144	76949
Skjermet industri	88683	87018	21083	23151	21531	22918	21048	22118	21082	22770
Utekonkurrerende industri	74643	78801	18483	18661	18121	19377	20188	19839	19182	19593
Hjemmekonkurrerende industri	132221	131911	34180	34176	29295	34570	35098	32347	29879	34587
Elektrisitetsforsyning	52574	53958	14296	12229	11188	14861	14938	12356	11540	15123
Bygge- og anleggsvirksomhet	86456	76092	20632	21646	21133	23044	18445	18664	18505	20479
Varehandel	95857	98408	21747	24206	23487	26417	22907	24558	23855	27088
Utenriks sjøfart og oljeboring	41511	46239	9776	10432	10483	10821	10961	11649	11661	11968
Utenriks sjøfart ...	38632	42576	9152	9735	9760	9985	10280	10892	10557	10847
Oljeboring	2879	3662	624	697	723	836	681	757	1103	1121
Samferdsel	63632	65547	14385	16039	16592	16616	15755	16070	16731	16991
Bolitjenester	36532	37290	9048	9106	9162	9217	9265	9306	9342	9377
Finansiell tjenesteyting	39134	38587	9928	9742	9742	9723	9738	9457	9635	9756
Annen næringsvirksomhet	107783	107575	26268	26764	27921	26830	26098	26726	27806	26944
Hotell- og restaurantdrift	19155	19810	4215	4754	5846	4341	4356	4941	5987	4525
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkksomhet ...	47844	46572	11990	11860	11947	12048	11526	11547	11629	11870
Tjenesteyting ellers	40784	41192	10063	10151	10128	10441	10216	10238	10190	10549
Offentlig forvaltning ..	140857	144688	32915	34984	34419	38539	33716	36731	35328	38913
Statlig forvaltning ..	53705	55604	11394	13480	12614	16216	11705	14648	13051	16200
Sivilt	33475	34024	7698	8430	8242	9105	7857	9044	8431	8693
Forsvar	20230	21580	3695	5051	4372	7111	3848	5605	4621	7506
Kommunal forvaltning ..	87152	89083	21521	21503	21805	22323	22011	22082	22277	22713
Korrekksjonsposter	62897	64759	14479	15592	15737	17088	15074	16228	15748	17709
Påløpt merverdi- og investeringsavgift ...	56416	56729	13191	13858	13882	15486	13282	13891	13945	15610
Avgiftskorrekksjoner ..	6481	8031	1289	1734	1856	1603	1792	2336	1803	2099
MEMO:										
Fastlands-Norge	1025963	1033349	246332	256650	254047	268934	252402	255886	255491	269570
Skjermede næringer ..	799801	801136	188678	198632	202330	210162	191017	197850	202261	210008
Utekonkurrerende næringer	78766	83041	19435	19765	19139	20428	21204	20913	20224	20701
Hjemmekonkurrerende næringer	147396	149171	38219	38254	32578	38345	40181	37124	33006	38861

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

Tabell A29. (5.3) Vareinnsats etter næring. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Vareinnsats	598652	621231	140874	152388	145894	159498	150453	154803	149912	166063
Næringsvirksomhet	523255	542992	123920	133979	127811	137545	132850	135079	131430	143634
Primærnæringer	22848	25126	4335	7747	6047	4719	5092	8406	6262	5366
Jordbruk	16247	17047	2840	5936	4390	3081	2999	6185	4582	3281
Skogbruk	634	659	258	165	51	160	272	165	53	169
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	5966	7420	1237	1645	1606	1478	1821	2055	1627	1917
Oljevirkomhet	28895	31485	6850	7175	7278	7593	7739	7617	7348	8782
Råolje og naturgass	28265	30855	6692	7022	7125	7425	7576	7468	7200	8610
Rørtransport	630	631	157	153	152	167	162	149	147	172
Industri og bergverksdrift	220745	229006	53694	56796	52234	58021	57655	56024	54726	60600
Bergverksdrift	2592	2781	585	696	643	668	652	695	690	744
Industri	218152	226225	53110	56100	51590	57352	57003	55329	54037	59856
Skjermet industri	65330	65143	15257	16931	16120	17021	15517	16478	16009	17139
Utekonkurrerende industri	57552	64321	13543	14518	14162	15329	16001	15275	15796	17249
Hjemmekonkurrerende industri	95271	96760	24310	24651	21308	25002	25485	23576	22232	25468
Elektrisitetforsyning	28812	31216	7868	6608	6162	8174	8741	7105	6570	8799
Bygge- og anleggsvirksomhet	57735	52276	13571	14447	14169	15548	12531	12747	12757	14241
Varehandel	37718	40191	8372	9543	9302	10500	9163	9947	9831	11250
Utenriks sjøfart og oljeboring	31825	34134	7141	8273	8032	8379	8328	8789	8162	8855
Utenriks sjøfart ...	30838	32825	6932	8034	7782	8089	8091	8523	7761	8450
Oljeboring	987	1309	209	239	249	289	236	267	400	405
Samferdsel	29329	31891	6402	7089	7598	8240	7420	7766	8114	8591
Boligtjenester	11142	11653	2704	2793	2808	2836	2843	2900	2943	2968
Finansiell tjenesteyting	13288	13547	3300	3325	3331	3332	3338	3306	3432	3472
Annen næringsvirksomhet	40919	42468	9682	10183	10850	10203	10000	10473	11286	10710
Hotell- og restaurantdrift	10310	11121	2229	2549	3163	2369	2409	2745	3391	2577
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkomhet ...	18978	19210	4655	4726	4769	4829	4640	4720	4856	4994
Tjenesteyting ellers	11630	12137	2799	2908	2918	3005	2950	3008	3039	3139
Offentlig forvaltning ..	49112	52569	10231	11715	11529	15638	10864	13400	12232	16074
Statlig forvaltning ..	26716	28830	4890	6374	5930	9521	5223	7662	6249	9696
Sivilt	13396	13831	2854	3176	3291	4075	3059	3752	3357	3663
Forsvar	13320	14999	2037	3198	2639	5446	2164	3910	2891	6033
Kommunal forvaltning .	22397	23740	5341	5341	5599	6116	5641	5738	5983	6378
Korreksjonsposter	26285	25669	6722	6694	6554	6315	6739	6323	6250	6356
Frie banktjenester ...	26285	25669	6722	6694	6554	6315	6739	6323	6250	6356
MEMO:										
Fastlands-Norge	537932	555611	126883	136940	130584	143526	134387	138396	134402	148426
Skjermede næringer .	375917	383669	86950	95264	92814	100889	90155	96630	94005	102879
Utekonkurrerende næringer	60144	67102	14127	15213	14806	15997	16654	15970	16485	17993
Hjemmekonkurrerende næringer	101871	104840	25805	26462	22965	26640	27578	25796	23912	27554

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

16*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A30. (5.4) Vareinnsats etter næring. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Vareinnsats	567796	572804	136167	144106	137513	150010	140371	144496	137469	150468
Næringsvirksomhet	497547	501364	120249	127097	120760	129442	124338	126393	120541	130093
Primærnæringer	22189	23740	4251	7480	5850	4608	4917	8006	5819	4998
Jordbruk	15608	16021	2753	5693	4191	2971	2861	5832	4245	3082
Skogbruk	609	610	252	157	48	152	256	156	48	150
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	5972	7110	1247	1629	1611	1485	1800	2018	1526	1766
Oljevirkksomhet	27522	28812	6644	6820	6883	7174	7259	7038	6589	7927
Råolje og naturgass	26925	28240	6493	6675	6740	7017	7108	6900	6458	7774
Rørtransport	596	572	151	145	144	157	151	137	131	153
Industri og bergverks- drift	208749	210793	51942	53649	48949	54209	53909	52714	49810	54359
Bergverksdrift	2462	2531	568	659	607	627	607	641	622	662
Industri	206288	208261	51374	52990	48342	53582	53303	52073	49188	53697
Skjermet industri	63769	62385	15100	16621	15579	16469	15052	15886	15137	16310
Utekonkurrerende industri	52119	55636	12747	13012	12721	13639	14224	14034	13559	13818
Hjemmekonkurrerende industri	90400	90241	23527	23357	20042	23474	24027	22153	20492	23569
Elektrisitetsforsyning	27357	28077	7439	6363	5822	7733	7773	6429	6005	7869
Bygge- og anleggs- virksomhet	55531	48874	13252	13903	13574	14801	11847	11988	11886	13154
Varehandel	36102	37063	8191	9117	8846	9949	8627	9249	8985	10202
Utenriks sjøfart og oljeboring	29217	31907	6851	7397	7382	7587	7677	8163	7878	8189
Utenriks sjøfart	28274	30707	6647	7168	7145	7313	7454	7915	7516	7822
Oljeboring	943	1200	204	228	237	274	223	248	361	367
Samferdsel	27916	29119	6249	6716	7186	7765	6955	7184	7315	7665
Boligtjenester	10795	11019	2674	2691	2707	2723	2738	2750	2761	2771
Finansiell tjeneste- yting	12763	12585	3238	3177	3177	3171	3176	3084	3142	3182
Annen nærings- virksomhet	39407	39377	9519	9785	10383	9720	9460	9788	10352	9777
Hotell- og restaurantdrift	9978	10319	2195	2476	3045	2261	2269	2574	3118	2357
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet ...	18222	17738	4567	4517	4550	4589	4390	4398	4429	4521
Tjenesteyting ellers	11207	11320	2757	2792	2788	2870	2801	2816	2804	2899
Offentlig forvaltning ..	47164	48598	10048	11267	11011	14839	10265	12514	11224	14595
Statlig forvaltning ..	25612	26641	4793	6134	5658	9027	4930	7155	5735	8820
Sivilt	12836	12731	2804	3034	3135	3862	2885	3496	3062	3287
Forsvar	12776	13910	1989	3100	2523	5165	2045	3659	2673	5533
Kommunal forvaltning .	21552	21957	5254	5133	5353	5812	5334	5359	5489	5775
Korreksjonsposter	23084	22842	5870	5742	5742	5730	5768	5589	5704	5781
Frie banktjenester ...	23084	22842	5870	5742	5742	5730	5768	5589	5704	5781
MEMO:										
Fastlands-Norge	511057	512086	122672	129890	123247	135249	125435	129296	123002	134353
Skjermede næringer .	359495	355958	84331	91076	88217	95871	84522	90294	86754	94388
Utekonkurrerende næringer	54580	58167	13316	13671	13328	14266	14830	14675	14182	14480
Hjemmekonkurrerende næringer	96981	97961	25025	25143	21702	25111	26083	24326	22066	25485

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

Tabell A35. (6.1) Privat konsum. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Privat konsum	316015	339725	73065	77949	79451	85550	78885	82831	85309	92699
Spesifisert innen-										
landsk konsum	306109	328247	71095	75681	76388	82945	76758	80148	81579	89762
Matvarer	59071	62530	13630	14836	14683	15922	14255	15545	15407	17323
Drikkevarer og										
tobakk	21667	22767	4684	5610	5256	6116	4777	5994	5566	6430
Klær og skotøy	22601	25823	4688	5596	5423	6894	5357	6293	6166	8007
Bolig, lys og bren-										
sel	59191	64328	15309	13981	13600	16301	16810	15019	14870	17629
Møbler og hushold-										
ningsartikler	21990	22952	5051	5058	5403	6478	5352	5220	5575	6805
Helsepleie.....	13342	14087	3320	3299	3245	3477	3523	3391	3447	3726
Transport, post- og										
teletjenester	40955	42756	9394	10848	10479	10233	10422	10904	10793	10636
Fritidssysler og ut-										
danning	29430	31548	6659	7150	7397	8224	7152	7716	7958	8722
Andre varer og tje-										
nester	37862	41456	8359	9303	10901	9300	9110	10066	11797	10484
Korreksjonsposter.....	9905	11478	1970	2268	3064	2604	2127	2683	3730	2938
Nordmenns konsum i										
utlandet	19945	21768	4066	4843	6561	4475	4173	5395	7258	4941
Utlendingers konsum										
i Norge	-10040	-10290	-2096	-2576	-3498	-1871	-2046	-2713	-3528	-2003

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A36. (6.2) Privat konsum. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Privat konsum	302799	312305	71206	74758	75660	81175	73729	76422	77976	84178
Spesifisert innen-										
landsk konsum	293473	302495	69316	72597	72787	78774	71822	74132	74861	81681
Matvarer	57403	59016	13438	14450	14120	15395	13601	14709	14419	16287
Drikkevarer og										
tobakk	20605	20259	4475	5346	4992	5792	4285	5349	4934	5690
Klær og skotøy	21853	24429	4716	5344	5310	6483	5258	5901	5911	7358
Bolig, lys og bren-										
sel	55862	56968	14754	13224	12709	15176	15151	13348	13102	15368
Møbler og hushold-										
ningsartikler	21276	21750	4926	4896	5204	6250	5119	4934	5286	6411
Helsepleie.....	12868	12773	3289	3177	3099	3303	3331	3165	3021	3257
Transport, post- og										
teletjenester	38896	39517	9047	10288	9887	9673	9731	10161	9990	9636
Fritidssysler og ut-										
danning	28341	29218	6489	6920	7090	7843	6720	7137	7329	8031
Andre varer og tje-										
nester	36368	38564	8181	8953	10376	8859	8625	9428	10869	9642
Korreksjonsposter.....	9325	9810	1890	2161	2874	2401	1907	2291	3115	2497
Nordmenns konsum i										
utlandet	18887	19228	3925	4621	6178	4162	3814	4797	6328	4289
Utlendingers konsum										
i Norge	-9561	-9418	-2035	-2461	-3305	-1761	-1907	-2506	-3213	-1792

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

19*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A38. (6.9) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttoinvestering i fast kapital	170530	126536	30962	48087	41970	49511	29336	31766	29270	36164
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg 2)	73204	63540	17767	18200	17824	19412	15364	15220	15649	17308
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gasserledning	10508	8487	1373	3479	2921	2735	1947	2097	2069	2374
Skip og båter	23147	9741	4297	4016	4488	10346	3008	4014	758	1961
Fly, biler mv. og rullende materiell ...	6450	10247	1152	1518	2058	1722	2382	2682	2343	2840
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	28658	7125	96	13780	7692	7091	560	1172	1979	3414
Maskiner, redskap og inventar ellers	28563	27396	6276	7095	6986	8206	6076	6581	6473	8266
Næringsvirksomhet	147588	104094	25955	42696	36576	42360	24348	26701	24129	28916
Primærnæringer	5363	5154	909	1636	1511	1308	955	1542	1378	1278
Jordbruk	3387	3423	558	1025	972	831	573	1040	978	832
Skogbruk	744	773	82	270	210	182	83	283	220	187
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	1232	957	269	340	329	294	299	219	180	260
Oljevirksomhet	42003	15692	2249	18181	11277	10295	3149	3629	4355	4559
Råolje og naturgass	41575	15317	2223	18085	11071	10197	3028	3495	4338	4457
Rørtransport	428	375	27	96	206	99	122	134	17	102
Industri og bergverksdrift	15787	15022	3430	3931	3970	4456	3040	3539	3702	4740
Bergverksdrift	724	583	184	148	175	217	164	166	109	145
Industri	15063	14439	3246	3783	3795	4239	2877	3373	3593	4596
Skjermet industri	3900	3219	853	1027	862	1159	679	788	764	989
Utekonkurrerende industri	4826	5050	1092	1136	1234	1364	948	1077	1220	1805
Hjemmekonkurrerende industri	6337	6170	1302	1620	1699	1716	1250	1509	1609	1802
Elektrisitetsforsyning	7146	6056	1641	1720	1656	2128	1181	1319	1419	2136
Bygge- og anleggsvirksomhet	2355	2199	640	520	584	610	598	571	478	552
Varehandel	3937	4655	814	911	1034	1179	1138	1144	1150	1223
Utenriks sjøfart og oljeboring	21695	10622	3699	3534	4194	10269	2491	3873	792	3466
Utenriks sjøfart ...	22457	9129	4170	3786	4307	10195	2784	3863	687	1795
Oljeboring	-763	1493	-471	-252	-113	74	-294	11	105	1671
Samferdsel	8597	10083	1975	2306	2293	2022	2543	2571	2321	2648
Boligtjenester	24468	20565	6223	6015	6135	6096	5454	5082	5047	4982
Finansiell tjenesteyting	4783	4539	1226	1170	1180	1206	1192	1116	1138	1093
Annen næringsvirksomhet	11455	9506	3148	2772	2743	2792	2606	2314	2349	2237
Hotell- og restaurantdrift	168	193	33	38	52	45	44	48	56	45
Utleie av forretningsbygg	7812	5708	2269	1874	1816	1852	1668	1369	1391	1280
Vannforsyning	821	832	199	207	204	211	202	207	207	215
Tjenesteyting ellers	2655	2774	647	653	670	684	692	691	695	697
Offentlig forvaltning ..	22942	22442	5006	5391	5393	7151	4988	5065	5141	7248
Statlig	9352	9701	1531	2122	2099	3600	1928	2103	2004	3665
Kommunal	13590	12741	3475	3269	3294	3551	3060	2962	3136	3583
MEMO:										
Fastlands-Norge	106832	100221	25014	26372	26499	28947	23696	24264	24123	28138
Skjermede næringer .	92969	86688	22085	22858	22852	25174	20952	21011	20784	23940
Utekonkurrerende næringer	5551	5633	1276	1284	1409	1581	1112	1243	1329	1950
Hjemmekonkurrerende næringer	8313	7900	1652	2230	2238	2192	1632	2010	2010	2248

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

2) Inkl. endring i husdyrbestand.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

20*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A39. (6.10) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring.
Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	1989				1990			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Bruttoinvestering i fast kapital	161231	118519	30096	45708	39664	45764	27836	29750	27297	33636
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg 2)	71330	60883	17594	17630	17294	18812	14972	14622	14872	16417
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljeleting, olje- og gasserledning	9841	6661	1312	3282	2737	2511	1667	1656	1530	1808
Skip og båter	19031	8290	3682	3443	3641	8265	2491	3321	693	1784
Fly, biler mv. og rullende materiell ...	6219	9671	1170	1524	1954	1571	2255	2645	2147	2624
Oljeborerigg og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	26933	6340	178	12886	7217	6652	532	1091	1781	2936
Maskiner, redskap og inventar ellers	27876	26673	6159	6942	6821	7954	5919	6414	6273	8067
Næringsvirksomhet	138954	97142	25144	40484	34441	38885	23016	24908	22435	26782
Primærnæringer	5157	4956	887	1574	1445	1252	911	1488	1323	1233
Jordbruk	3303	3319	550	1000	946	807	560	1012	939	809
Skogbruk	724	744	80	262	204	177	82	271	210	180
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	1130	893	256	312	295	267	270	205	175	243
Oljevirksomhet	39532	13311	2248	17075	10593	9616	2804	3091	3614	3803
Råolje og naturgass	39132	13011	2223	16984	10400	9526	2699	2985	3601	3725
Rørtransport	400	301	25	91	193	90	104	106	13	78
Industri og bergverksdrift	15377	14481	3382	3831	3861	4303	2952	3423	3545	4562
Bergverksdrift	706	562	182	144	170	210	159	160	104	138
Industri	14671	13919	3200	3687	3691	4093	2792	3263	3441	4423
Skjermet industri	3797	3100	841	1000	838	1118	659	762	729	950
Utekonkurrerende industri	4703	4871	1075	1108	1201	1319	921	1042	1170	1738
Hjemmekonkurrerende industri	6171	5948	1283	1579	1653	1656	1212	1459	1542	1735
Elektrisitetforsyning	7012	5940	1621	1679	1621	2092	1171	1299	1383	2087
Bygge- og anleggsvirksomhet	2305	2149	632	510	569	594	589	562	464	535
Varehandel	3823	4455	813	903	996	1112	1098	1121	1077	1159
Utenriks sjøfart og oljeboring	17707	8957	3117	2989	3389	8212	2042	3207	717	2991
Utenriks sjøfart ...	18453	7769	3569	3246	3495	8143	2309	3197	630	1633
Oljeboring	-746	1188	-452	-257	-106	69	-267	10	87	1358
Samferdsel	8374	9686	1959	2267	2207	1941	2445	2530	2198	2512
Boligtjenester	23795	19593	6162	5818	5939	5876	5281	4853	4765	4695
Finansiell tjenesteyting	4649	4334	1211	1136	1144	1158	1150	1069	1078	1038
Annen næringsvirksomhet	11222	9279	3113	2702	2676	2730	2573	2266	2272	2168
Hotell- og restaurantdrift	163	185	32	38	50	43	42	47	53	43
Utleie av forretningsbygg	7660	5578	2247	1822	1772	1819	1654	1340	1346	1237
Vannforsyning	806	814	197	201	200	207	201	203	201	209
Tjenesteyting ellers	2593	2701	637	641	654	662	675	676	671	679
Offentlig forvaltning ..	22277	21377	4951	5224	5223	6878	4819	4842	4862	6854
Statlig	9064	9228	1514	2057	2033	3460	1861	2010	1894	3462
Kommunal	13213	12149	3437	3166	3191	3418	2958	2832	2967	3392
MEMO:										
Fastlands-Norge	103992	96250	24730	25644	25682	27936	22990	23453	22966	26842
Skjermede næringer .	90558	83233	21853	22239	22159	24307	20345	20316	19766	22807
Utekonkurrerende næringer	5409	5433	1257	1252	1371	1529	1081	1202	1274	1876
Hjemmekonkurrerende næringer	8024	7584	1620	2153	2152	2100	1564	1935	1926	2159

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

2) Inkl. endring i husdyrbestand.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

21*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A40. (6.13) Eksport av varer og tjenester. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Eksport i alt	262088	292066	60519	66933	66486	68149	68814	67640	71444	84168
Varer	189987	213980	44186	49129	46998	49673	49978	48229	51513	64260
Råolje og naturgass										
fra Nordsjøen	73540	88185	17003	18817	18375	19345	19433	16259	21501	30993
Skip, nybygde	1472	3249	545	150	308	469	518	908	692	1131
Skip, eldre	4068	6841	472	862	1744	991	1416	2602	1699	1125
Oljeplattformer og										
moduler, nybygde	25	24	2	0	14	9	4	1	8	10
Oljeplattformer,										
eldre	883	395	475	267	141	0	316	0	0	79
Direkte eksport ved										
oljevirkksomhet	224	129	10	20	35	159	11	39	40	40
Andre varer	109774	115156	25679	29013	26382	28700	28281	28420	27573	30882
Produkter fra										
jordbruk, skog-										
bruk og fiske	4760	4831	1173	1282	944	1360	1137	1258	1098	1338
Bergverksprodukter	1920	2293	443	493	487	498	521	538	554	680
Industriprodukter .	102306	107154	23967	27036	24772	26530	26451	26397	25674	28631
Nærings- og										
nyttelsesmidler ..	10116	11512	2260	2543	2473	2839	2447	2614	2946	3504
Grafiske pro-										
dukter	211	277	47	51	51	63	64	62	68	82
Treforedlings-										
produkter	9854	9538	2326	2586	2450	2491	2472	2449	2330	2286
Kjemiske råvarer	9249	9689	2257	2439	2239	2314	2440	2456	2280	2513
Raffinerte olje-										
produkter	5961	11189	884	1426	1728	1923	2853	2305	2732	3299
Metaller	31336	26350	7893	8570	7562	7311	6850	6769	6267	6464
Tekstil- og										
bekleddingsvarer	1570	1705	345	397	373	455	424	415	395	471
Trevarer, møbler										
og innredninger..	2410	3075	479	659	528	743	776	769	660	871
Kjemiske og										
mineralske pro-										
dukter	9649	11310	2309	2341	2290	2709	2893	2635	2454	3327
Andre verksted-										
produkter	21950	22509	5167	6023	5078	5682	5231	5923	5540	5814
Elektrisk kraft ...	788	878	96	201	178	311	172	226	247	232
Tjenester	72101	78085	16333	17804	19488	18476	18836	19411	19931	19907
Brutto frakter ved										
skipsfart	42026	46171	9551	10394	10833	11249	11588	11899	10844	11840
Brutto inntekter ved										
oljeboring	262	471	69	77	51	64	76	100	175	120
Direkte eksport ved										
annen oljevirkso-										
mhet	1194	708	326	290	267	311	193	164	163	188
Eksport av rør-										
tjenester	1830	1396	488	413	378	551	378	291	320	406
Utlendingers konsum										
i Norge	10040	10290	2096	2576	3498	1871	2046	2713	3528	2003
Andre tjenester	16748	19049	3803	4054	4461	4430	4555	4245	4899	5349

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

22*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A41. (6.14) Eksport av varer og tjenester. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	1989				1990			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Eksport i alt	235854	252849	55766	59620	59676	60793	61145	63394	62648	65662
Varer	169880	182673	40302	43153	42045	44380	44408	45977	44274	48014
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	60928	61490	15099	14905	15430	15494	15187	14505	14766	17033
Skip, nybygde	1409	3095	529	142	293	445	496	873	650	1077
Skip, eldre	3228	5550	388	707	1364	769	1111	2061	1373	1006
Oljeplattformer og moduler, nybygde	24	22	2	0	13	9	4	1	7	10
Oljeplattformer, eldre	861	352	457	272	132	0	288	0	0	64
Direkte eksport ved oljevirkosomhet	210	111	11	19	33	147	9	34	34	34
Andre varer	103220	112053	23816	27108	24779	27517	27314	28503	27444	28791
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	5654	5801	1255	1500	1156	1743	1402	1566	1289	1544
Bergverksprodukter	1738	1971	389	451	439	459	470	454	476	571
Industriprodukter .	94673	102983	22063	24822	22851	24936	25277	26119	25254	26334
Nærings- og nyttelsesmidler ..	10552	11674	2292	2643	2632	2985	2490	2673	2995	3516
Grafiske pro- dukter	204	256	46	49	49	60	61	58	61	75
Treforedlings- produkter	8935	8765	2198	2362	2170	2205	2252	2249	2141	2123
Kjemiske råvarer	9162	10244	2157	2318	2287	2400	2583	2608	2473	2580
Raffinerte olje- produkter	4653	7469	773	1082	1394	1404	1998	1927	1995	1548
Metaller	26493	27780	6538	7026	6338	6591	7093	7124	6731	6831
Tekstil- og bekledningsvarer	1546	1700	337	390	364	454	418	423	406	453
Trevarer, møbler og innredninger..	2357	2638	469	672	511	705	685	675	560	718
Kjemiske og mineralske pro- dukter	9338	10540	2232	2288	2226	2593	2655	2554	2398	2933
Andre verksted- produkter	21433	21918	5021	5994	4879	5540	5040	5828	5493	5556
Elektrisk kraft ...	1156	1298	109	335	333	379	165	365	425	342
Tjenester	65975	70176	15464	16467	17632	16413	16737	17417	18374	17648
Brutto frakter ved skipsfart	36652	40347	8678	9236	9266	9471	9736	10327	10011	10272
Brutto inntekter ved oljeboring	238	324	66	69	46	56	58	65	119	82
Direkte eksport ved annen oljevirkosom- het	1138	648	316	276	252	294	181	152	146	169
Eksport av rør- tjenester	2345	1855	643	550	523	629	543	427	428	458
Utlendingers konsum i Norge	9561	9418	2035	2461	3305	1761	1907	2506	3213	1792
Andre tjenester	16041	17584	3725	3874	4240	4201	4312	3940	4457	4875

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

23*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A42. (6.15) Import av varer og tjenester. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Import i alt	236052	242993	52448	58247	58267	67090	58753	63732	57301	63206
Varer	166340	168860	36985	40858	39179	49317	41816	45052	37349	44644
Skip, nybygde og eldre	25813	13645	4420	4333	5973	11087	3778	5847	1940	2079
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	173	2077	111	7	29	25	11	134	164	1768
Direkte import ved oljevirksomhet	2784	1154	367	608	587	1221	160	300	373	321
Andre varer	137570	151985	32087	35911	32589	36983	37867	38770	34872	40476
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5463	4872	1481	1518	1122	1342	1423	1228	1106	1115
Råolje	588	1582	118	191	173	107	263	526	358	435
Bergverksprodukter	2276	2737	499	570	560	646	766	740	604	626
Industriprodukter	129209	142763	29981	33627	30727	34873	35405	36269	32797	38292
Nærings- og nytelsesmidler..	6332	6695	1425	1586	1642	1679	1506	1696	1580	1914
Grafiske produkter	1935	2045	458	452	506	519	493	464	530	558
Treforedlingsprodukter	4317	4604	1062	1113	1010	1131	1197	1103	1067	1236
Kjemiske råvarer	8221	8606	1912	2333	2017	1958	2237	2110	1963	2294
Raffinerte olje- produkter	3215	3455	840	902	682	791	758	608	834	1255
Metaller	14181	13831	3381	3776	3071	3953	3856	3539	3352	3084
Tekstil- og bekledningsvarer..	12300	13524	3105	2656	3286	3252	3574	2928	3526	3496
Trevarer	4551	4678	1076	1176	1001	1298	1251	1173	1012	1242
Kjemiske og mineralske produkter	24809	26809	5689	6354	5852	6913	6611	6619	6229	7350
Andre verksted- produkter	41934	46395	9987	10733	9416	11797	11966	11820	10447	12163
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	7413	12121	1044	2545	2242	1581	1957	4208	2256	3700
Elektrisk kraft ..	33	32	7	5	7	14	10	7	6	9
Tjenester	69712	74133	15463	17388	19088	17772	16937	18681	19952	18562
Brutto utgifter ved skipsfart	27467	28916	6158	7174	6930	7206	7165	7550	6801	7400
Brutto utgifter ved oljeboring	732	705	92	151	225	264	150	154	193	208
Direkte import ved annen oljevirksomhet	4174	4143	859	976	977	1362	953	1091	1055	1045
Nordmenns konsum i utlandet	20555	22424	4189	4984	6701	4681	4296	5555	7409	5164
Andre tjenester	16784	17945	4167	4103	4255	4260	4374	4331	4495	4745

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

24*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A43. (6.16) Import av varer og tjenester. Faste 1988-priser. Mill. kr 1)

	1989*	1990*	-----1989-----				-----1990-----			
			1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.a)
Import i alt	220008	224917	50347	54693	53918	61050	54765	58912	53151	58089
Varer	155013	157749	35458	38629	36180	44745	39246	41975	35044	41484
Skip, nybygde og eldre	20628	11142	3698	3582	4676	8672	2972	4697	1601	1872
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	168	1650	105	7	31	25	9	111	120	1410
Direkte import ved oljevirksomhet	2644	1052	356	578	556	1154	150	277	334	290
Andre varer	131573	143906	31299	34463	30918	34894	36116	36890	32989	37912
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5308	4660	1514	1415	1073	1306	1400	1147	1035	1079
Råolje	482	1085	105	165	131	82	177	466	249	193
Bergverksprodukter	1879	2175	434	491	447	508	611	583	482	499
Industriprodukter	123876	135963	29240	32388	29262	32986	33920	34688	31218	36137
Nærings- og nytelsesmidler..	6266	6458	1434	1565	1623	1644	1478	1614	1522	1844
Grafiske produkter	1853	1815	453	423	472	505	439	404	480	491
Treforedlingsprodukter	4122	4314	1025	1073	963	1062	1131	1035	998	1151
Kjemiske råvarer	7145	8057	1681	2024	1693	1747	2045	1983	1873	2157
Raffinerte oljeprodukter	2667	2364	745	720	573	629	599	512	592	661
Metaller	12342	13096	3031	3270	2623	3418	3524	3368	3216	2988
Tekstil- og bekledningsvarer..	12858	13728	3316	2906	3350	3286	3726	3085	3521	3396
Trevarer	4478	4367	1069	1171	995	1243	1162	1073	973	1158
Kjemiske og mineralske produkter	24130	25349	5617	6277	5668	6568	6377	6248	5851	6874
Andre verkstedprodukter	41155	45857	9867	10549	9280	11460	11700	11640	10270	12247
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	6861	10559	1002	2411	2023	1425	1738	3727	1923	3171
Elektrisk kraft ..	28	23	6	4	6	11	8	6	5	5
Tjenester	64995	67168	14889	16063	17738	16305	15519	16937	18107	16605
Brutto utgifter ved skipsfart	25098	27231	5895	6362	6347	6494	6608	7024	6668	6932
Brutto utgifter ved oljeboring	695	644	89	144	213	249	141	142	173	188
Direkte import ved annen oljevirksomhet	3819	3315	800	894	889	1236	780	883	829	823
Nordmenns konsum i utlandet	19463	19807	4043	4756	6310	4355	3926	4939	6460	4482
Andre tjenester	15920	16170	4062	3908	3979	3971	4064	3949	3977	4180

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding.

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

25*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A44. Sysselsetting etter næring. Lønnstakere og selvstendige

	Utførte timeverk (Mill.) -			Sysselsatte personer (1000)			Sysselsatte årsverk (1000)		
	1989	1990	vekst	1989	1990	vekst	1989	1990	vekst
Alle næringer	2932.3	2903.3	-1.0	2061	2048	-0.6	1788	1778	-0.5
Næringsvirksomhet	2240.5	2193.9	-2.1	1507	1478	-1.9	1334	1312	-1.7
Primærnæringer	259.5	251.2	-3.2	134	130	-2.6	114	111	-2.6
Jordbruk	210.9	204.3	-3.1	106	103	-2.6	87	85	-2.5
Skogbruk	12.3	12.0	-2.3	7	7	-1.9	7	7	-1.9
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	36.2	34.8	-3.8	20	20	-2.8	19	19	-3.1
Oljevirkksomhet	24.4	24.4	0.2	15	15	-0.1	14	14	0.1
Råolje- og naturgass	24.0	24.1	0.2	15	15	0.0	14	14	0.1
Rørtransport	0.4	0.3	-4.2	0	0	-4.5	0	0	-4.3
Industri og bergverksdrift	473.2	462.4	-2.3	314	306	-2.4	291	285	-2.2
Bergverksdrift	8.7	8.8	0.7	6	6	0.0	6	6	0.1
Industri	464.4	453.6	-2.3	308	300	-2.4	286	279	-2.3
Skjermet industri	128.8	125.9	-2.2	90	88	-2.7	79	77	-2.4
Utekonkurrerende industri	69.3	67.9	-2.1	45	44	-1.9	43	42	-1.8
Hjemmekonkurrerende industri	266.3	259.8	-2.4	173	168	-2.4	163	160	-2.3
Elektrisitetforsyning	29.6	29.5	-0.3	20	20	0.0	20	20	0.1
Bygge- og anleggs- virksomhet	245.4	229.4	-6.5	153	144	-5.8	148	139	-5.8
Varehandel	406.1	392.2	-3.4	296	287	-3.2	247	240	-2.8
Utenriks sjøfart og oljeboring	59.3	71.9	21.2	33	39	18.1	33	39	18.1
Utenriks sjøfart ...	53.0	65.3	23.1	29	35	19.9	29	35	19.9
Oljeboring	6.3	6.6	4.9	4	4	5.0	4	4	5.0
Samferdsel	222.5	215.1	-3.3	150	145	-2.8	136	132	-2.8
Boligtjenester	2.0	2.0	-0.3	1	1	0.0	1	1	0.2
Finansiell tjenesteyting	88.7	86.6	-2.3	62	61	-2.1	57	56	-1.8
Annen nærings- virksomhet	429.9	429.1	-0.2	328	328	0.1	273	274	0.4
Hotell- og restaurantdrift.....	67.8	65.8	-2.9	55	54	-2.8	43	42	-2.3
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkksomhet ...	133.2	130.4	-2.1	90	89	-1.8	82	81	-1.5
Tjenesteyting ellers	228.9	232.9	1.7	182	186	1.9	148	151	2.3
Offentlig forvaltning	691.8	709.5	2.5	554	570	2.9	454	466	2.8
Statlig forvaltning ...	218.4	224.8	3.0	145	149	3.1	136	141	3.4
Sivilt	124.6	128.3	3.0	91	93	3.2	83	86	3.5
Forsvar	93.8	96.5	3.0	54	56	3.1	53	55	3.2
Kommunal forvaltning ..	473.4	484.6	2.4	410	421	2.8	317	326	2.6
MEMO:									
Fastlands-Norge	2848.6	2807.0	-1.5	2013	1994	-0.9	1740	1724	-0.9
Skjermede næringer ..	2455.7	2423.6	-1.3	1762	1749	-0.7	1501	1491	-0.7
Utekonkurrerende næringer	78.1	76.7	-1.8	51	50	-1.7	49	48	-1.6
Hjemmekonkurrerende næringer	314.8	306.7	-2.6	200	196	-2.5	190	186	-2.4

Tabell A45. Lønnsvekst etter næring. Lønnstakere. Prosentvis økning fra året før

	Lønn pr. årsverk Vekst	Lønn pr. timeverk Vekst	Lønnsk. pr. timeverk Vekst
Alle næringer	4.6	4.9	4.8
Næringsvirksomhet	4.8	5.0	4.8
Primærnæringer	6.0	6.5	6.3
Jordbruk	5.0	5.5	5.3
Skogbruk	5.0	5.4	5.2
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	7.9	8.4	8.3
Oljevirkksomhet	5.1	5.0	4.8
Råolje og naturgass	5.1	5.0	4.8
Rørtransport	5.2	5.1	5.0
Industri og bergverks- drift	5.9	5.9	5.7
Bergverksdrift	7.4	6.6	6.4
Industri	5.8	5.9	5.7
Skjermet industri ..	5.6	5.4	5.2
Utekonkurrerende industri	7.3	7.6	7.4
Hjemmekonkurrerende industri	5.5	5.6	5.4
Elektrisitetsforsyning	4.3	4.8	4.6
Bygge- og anleggs- virksomhet	2.0	2.7	2.6
Varehandel	6.5	7.1	6.9
Utenriks sjøfart og oljeboring	-3.2	-5.7	-6.5
Utenriks sjøfart	-4.0	-6.5	-7.4
Oljeboring	5.5	5.6	5.5
Samferdsel	4.8	5.3	5.0
Boligtjenester	5.4	5.9	5.8
Finansiell tjeneste- yting	5.5	6.1	5.9
Annen næringsvirksomhet			
Hotell- og restaurantdrift	6.0	6.6	6.4
Forretningsmessig tjenesteyting	5.4	5.9	5.8
Tjenesteyting ellers	4.6	5.2	5.1
Offentlig forvaltning	4.3	4.6	4.6
Statlig forvaltning ...	4.3	4.7	5.7
Sivilt	4.3	4.8	5.7
Forsvar	4.3	4.5	5.7
Kommunal forvaltning ..	4.3	4.5	4.1
MEMO:			
Fastlands-Norge	4.8	5.2	5.1
Skjermede næringer ..	4.6	5.1	5.0
Utekonkurrerende næringer	7.3	7.5	7.3
Hjemmekonkurrerende næringer	5.5	5.6	5.4

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1985	1986	1987	1988	1989	-----1990-----					
						Jun	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Råolje	3.2	3.5	4.1	4.7	6.2	6.6	6.1	6.0	6.6	7.8	7.7
Naturgass	2.2	2.3	2.4	2.5	2.7	2.0	1.9	2.2	2.2	2.5	2.7

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1980=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1985	1986	1987	1988	1989	-----1990-----					
						Jun	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Produksjon etter næring:											
Bergv.dr., industri og kraftf. 1)	107	108	110	111	113	114	116	116	116	114	114
Bergverksdrift 1)	115	124	116	112	120	117	121	128	139	127	128
Industri	105	107	108	107	108	107	110	110	111	108	107
Kraftforsyning	118	111	119	125	136	141	144	144	141	138	143
Produksjon etter anvendelse:											
Eksport 1)	118	119	123	125	128	129	130	132	131	130	128
Konsum	104	104	106	107	109	111	111	111	112	111	111
Investering 2)	174	175	175	166	166	168	170	167	176	164	165
Vareinnsats i bygg og anlegg	104	109	110	105	102	97	103	100	100	96	98
Vareinnsats ellers	94	94	96	97	100	101	102	102	103	101	101

1)Utenom utvinning av olje og naturgass.

2)Se merknad etter tabell 18.

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1987	1988	1989	-----1990-----					
				Mai	Jun	Juli	Aug.	Sep.	Okt.
Industri ialt	1.7	-1.1	0.5	-2.9	1.5	1.3	2.4	2.0	0.9
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	1.3	-1.7	0.2	-9.6	-6.5	-5.7	-0.5	2.5	2.9
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv.	-7.4	-15.2	-11.8	-5.2	6.6	1.2	2.5	1.7	2.4
Trevarer	-1.7	-4.4	-3.0	-9.4	-0.1	-1.9	-2.4	-4.3	-4.7
Treforedling	-1.0	1.3	6.5	-4.7	2.0	-0.8	1.1	-0.5	-1.4
Grafisk produksjon og forlagsv.	2.0	1.2	0.2	-5.9	-2.5	-1.9	1.4	0.8	0.4
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	5.2	-1.1	4.4	12.4	11.3	10.2	9.0	8.2	4.0
Mineralske produkter	3.0	-5.7	-9.4	-6.2	-0.2	-2.1	1.5	0.0	-0.5
Jern, stål og ferrolegeringer	-4.7	6.2	-1.4	-2.3	-0.8	0.2	3.6	7.0	4.4
Ikke-jernholdige metaller	11.7	9.4	3.5	-3.3	-1.3	1.4	2.4	2.3	2.2
Metallvarer	0.0	-3.2	-2.3	-6.5	1.3	0.3	1.1	-0.4	-1.0
Maskiner	1.0	-5.3	-0.7	-3.9	1.3	2.7	2.9	2.4	1.4
Elektriske apparater og materiell	6.3	2.8	3.4	-5.9	1.0	1.3	-0.9	-2.3	-3.0
Transportmidler	-2.8	-2.9	1.6	-4.0	0.5	-1.4	-0.2	1.5	2.7
Tekn. og vitensk. instr. mv.	-1.0	-1.6	2.0	2.1	9.9	11.1	7.7	7.1	6.5
Industriproduksjon ellers	-7.5	-2.8	-6.7	-6.1	2.7	4.0	8.3	10.2	12.2

1)Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	1989	--1988--	-----1989-----	-----1990-----						
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordretilgang i alt	210	221	227	231	224	230	237	212	233	241	222	207	236
For eksport	219	240	251	273	241	275	273	255	268	295	254	260	255
Fra hjemmemarkedet	199	196	194	173	189	191	170	155	175	190	161	137	199
Produksjon av metaller:													
Ordretilgang i alt	220	253	350	394	342	424	443	442	357	333	326	339	315
For eksport	227	274	380	436	366	465	482	494	398	369	362	376	345
Fra hjemmemarkedet	193	181	250	253	259	293	308	273	217	214	201	220	210
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordretilgang i alt	203	216	220	215	216	228	230	203	228	196	220	208	248
For eksport	224	263	283	337	250	318	407	298	332	312	362	338	332
Fra hjemmemarkedet	194	197	194	165	188	194	163	173	171	152	166	164	199

Orderreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	1989	--1988--	-----1989-----	-----1990-----						
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Orderreserver i alt	228	207	189	187	157	214	207	175	173	194	184	147	153
For eksport	186	177	183	194	134	238	215	177	179	207	188	147	180
Fra hjemmemarkedet	282	245	197	179	186	185	197	174	165	179	178	146	120
Produksjon av metaller:													
Orderreserver i alt	116	137	212	283	206	269	315	284	271	262	267	252	244
For eksport	127	164	251	334	238	316	372	337	320	307	316	291	287
Fra hjemmemarkedet	85	65	109	150	121	144	167	147	144	144	140	151	133
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Orderreserver i alt	249	257	255	253	251	246	262	258	256	236	250	240	251
For eksport	305	335	363	443	363	366	449	443	442	437	483	478	477
Fra hjemmemarkedet	225	224	209	172	204	195	181	178	177	150	151	137	154

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B6: PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER FOR OLJEUTVINNING

Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av månedene.

	1986	1987	1988	1989	--1988---		-----1989-----				-----1990-----		
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Leting:													
I alt	1684	1238	1040	1251	952	1275	704	1178	1435	1686	1016	1289	1285
Undersøkelsesboringer	1155	692	645	864	570	842	454	828	941	1232	718	916	939
Generelle undersøkelser	129	142	134	114	158	184	76	99	91	189	35	109	112
Felt eval. og - undersøk	234	261	115	103	104	101	13	74	261	62	49	131	108
Adm. og andre kostnader	166	145	147	171	120	148	160	177	143	204	213	132	127
Feltutbygging:													
I alt	5458	5256	4921	5665	4788	6445	4651	4809	5217	7982	4919	4891	4535
Varer	3085	2587	2014	2436	2128	3225	2329	2461	1902	3052	2258	3110	3249
Tjenester	2048	2338	2594	2952	2257	2864	2021	2206	3072	4508	2310	1530	885
Produksjonsboring	325	330	313	277	402	355	300	143	243	422	351	251	401
Felt i drift:													
I alt	578	1435	934	803	1152	887	632	920	860	801	770	999	902
Varer	125	294	177	85	233	193	96	88	48	107	97	188	154
Tjenester	168	860	209	120	254	178	98	145	106	132	90	214	201
Produksjonsboring	285	281	548	598	665	516	438	687	705	562	584	597	548

TABELL B7: INDUSTRIINVESTERINGER I VERDI - INVESTERINGSUNDERSØKELSEN

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1988	1989	1990	-----1989-----				-----1990-----			
				1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Utførte	3620	2713	NA	2883	2806	2703	2461	2534	2543	2544	..
Antatte	3762	3219	2964	3446	3516	2988	2926	2950	2770	3039	3099

TABELL B8: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene
viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1988	1989	1990	-----1990-----						
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.	
Boliger satt igang		2.3	2.1	1.7	1.3	1.2	1.7	1.8	1.2	1.9
Boliger under arbeid		32.1	28.9	25.2	25.1	24.0	23.3	22.9	22.1	22.0
Boliger fullført		2.5	2.3	2.2	2.5	2.7	2.2	2.2	2.2	2.1

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

TABELL B9: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1) 1988=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1985	1986	1987	1988	1989	-----1990-----					
						Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Omsetning ialt	110	116	110	100	98	98	100	105	100	98	100

1) Basert på en foreløpig beregning av sesongfaktorene, spesielt for desember 1988

TABELL B10: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1987	1988	1989	-----1990-----						
				Mai	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	
Omsetning i alt	-5.5	-9.0	-1.7	-0.0	1.3	1.2	1.9	3.1	2.2	
Detaljomsatning etter næring:										
Nærings- og nytelsesmidler	-2.6	-3.1	0.4	1.2	0.6	0.9	0.2	1.6	1.6	
Bekledning og tekstilvarer	-12.1	-12.5	-0.2	9.8	13.0	12.6	15.4	16.9	15.2	
Møbler og innbo	-5.0	-8.6	-1.0	1.2	3.0	1.5	3.7	4.7	2.5	
Jern, farge, glass, stent. og sport	2.6	-0.4	-4.2	-5.7	-7.1	-8.3	-4.9	-2.4	-5.0	
Ur, opt., musikk, gull og sølv	-9.5	0.6	-6.0	11.0	14.7	16.8	21.6	23.6	22.9	
Motorkjøretøyer og bensin	-8.8	-17.5	-4.7	-4.5	-1.2	-1.8	-2.6	-3.2	-4.4	
Reg. nye personbiler	-32.5	-40.8	-19.1	11.1	18.2	11.2	9.6	8.2	4.8	

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

TABELL B11: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte. 1000 personer. 2)

	1987	1988	1989	1990	1988	-----1989-----				-----1990-----				
						4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:														
Kvinner	25	33	45	46	40	47	45	44	42	50	44	49	41	
Menn	21	36	61	66	44	61	58	65	60	74	68	66	55	
Totalt	45	70	106	112	84	108	104	109	101	124	112	115	97	

Tallet på sysselsatte 1) 2126 2114 2049 2030 2080 2051 2068 2054 2022 2008 2039 2050 2023

1) F.o.m. 1986 inkluderes også familiemedarbeidere med ukentlig arbeidstid under 10 timer.

2) Omlegging av AKU f.o.m. 2.kvartal 1988.

TABELL B12: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENES REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1987	1988	1989	-----1990-----						
				Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	
Sesongjusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	32.4	49.3	82.9	98.8	108.3	103.6	89.5	85.4	82.3	
Ujusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	32.4	49.3	82.9	94.5	104.9	104.4	86.8	82.6	80.2	
Herav: Permitterte 1000 pers.	4.6	9.4	17.4	13.2	13.1	13.9	12.7	11.9	11.5	
Ledige plasser 1000 pers.	12.4	8.7	6.9	6.6	5.1	6.5	5.1	5.6	5.5	
Arbeidsløshetsprosenten 1)	1.5	2.3	3.8	4.4	4.9	4.8	4.0	3.8	3.7	
Arb.løse/led.plasser	2.7	7.0	14.5	14.3	20.4	16.0	17.0	14.7	14.6	

1) Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1987	1988	1989	1988	-----1989-----				-----1990-----			
				4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	
Industri, kvinner	67.8	72.0	76.4	73.0	73.5	76.9	77.2	78.2	78.2	79.2	85.0	
Industri, menn	81.0	85.4	89.5	85.8	86.5	91.0	90.0	90.4	90.7	92.5	98.4	
Bygge- og anl., menn	94.8	100.0	100.9	101.0	98.4	102.4	101.5	101.2	98.6	101.5	103.3	

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1988	1989	1990	-----1990-----					
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Ialt	6.7	4.6	4.1	3.6	3.8	3.9	4.6	4.5	4.4
Varer og tjenester etter konsumgruppe:									
Matvarer ialt	6.3	2.7	3.2	3.3	3.3	2.7	3.1	3.0	2.9
Drikkevarer og tobakk	6.8	5.1	7.0	7.3	7.3	7.2	7.1	7.2	7.1
Klær og skotøy	5.8	3.1	2.1	1.9	2.5	1.8	2.1	1.8	2.3
Bolig, lys og brensel	8.3	6.1	6.4	5.8	5.9	6.1	6.4	6.4	6.1
Møbler og husholdningsartikler	5.9	3.6	2.6	2.3	2.2	1.7	2.4	2.8	3.5
Helsepleie	3.6	4.3	8.5	13.9	12.8	12.3	12.2	12.0	12.0
Reiser og transport	6.7	5.3	2.9	1.1	1.9	3.1	5.0	4.5	3.6
Fritidssysler og utdanning	6.4	4.5	4.6	4.9	4.8	4.7	4.0	4.2	4.5
Andre varer og tjenester	6.2	4.4	3.3	2.5	2.4	2.4	4.1	4.2	4.1
Varer og tjenester etter leveringssektor:									
Jordbruksvarer	6.0	2.1	4.8	5.1	4.4	3.8	3.6	3.6	4.1
Andre norskproduserte konsumvarer	6.9	4.7	5.3	3.9	4.7	5.4	7.2	7.1	6.1
Importerte konsumvarer	5.6	2.9	1.7	1.4	1.6	1.8	2.1	1.9	2.0
Husleie	7.9	7.6	6.5	6.4	6.4	6.0	6.0	6.0	5.5
Andre tjenester	7.1	5.7	3.7	3.6	3.2	3.2	3.8	4.0	4.3

TABELL B15: ENGROSPRISER

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1988	1989	1990	-----1990-----					
				Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Ialt	5.3	5.5	3.7	2.2	3.0	4.6	5.3	5.3	4.3
Matvarer og levende dyr	3.7	3.4	4.5	5.0	4.0	3.7	4.0	4.0	4.3
Drikkevarer og tobakk	5.3	4.1	4.9	5.2	5.3	5.3	5.3	5.3	5.4
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	12.9	10.8	-0.2	-2.2	-2.8	-2.0	-1.7	-2.2	-2.0
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	1.9	8.9	10.2	2.3	9.3	17.8	20.6	19.4	13.5
Dyre- og plantefett, voks	10.1	3.1	1.9	1.2	1.8	2.1	0.4	1.2	0.9
Kjemikalier	7.7	6.5	-1.4	-2.4	-2.1	-1.2	-0.8	0.6	1.0
Bearbeidde varer etter materiale	6.8	5.2	1.5	1.0	0.9	1.3	1.7	1.7	1.9
Maskiner og transportmidler	4.7	3.7	2.6	2.6	2.5	2.4	2.5	2.5	2.0
Forskjellige ferdigvarer	6.5	3.9	2.6	2.5	2.5	2.7	3.1	3.1	3.1

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDEL - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	1989	1990	-----1990-----					
						Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Des.
Eksport 1)	5.8	6.5	7.8	8.9	9.5	8.8	9.2	10.3	9.9	10.0	10.1
Import 2)	12.2	12.1	11.5	11.5	12.8	12.7	12.3	12.5	13.1	13.8	12.6
Import 3)	12.0	11.8	11.4	11.4	NA	12.7	12.2	12.2	12.9	13.7	..

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

TABELL B17: UTENRIKSHANDEL - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. 1988=100. Årene viser gjennomsnittet av kvartals-tallene for det samme året.

	1986	1987	1988	1989	--1988---	-----1989-----				-----1990-----			
					3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Sesongjusterte tall:													
Eksportvolum 1)	89	96	103	110	103	103	102	110	111	115	115	124	126
Importvolum 2)	114	110	102	95	98	92	92	98	96	95	102	110	103
Ujusterte tall:													
Eksportpriser 1)	85	89	99	106	102	104	108	107	107	104	102	99	98
Importpriser 2)	94	97	100	106	102	104	103	105	107	108	106	106	107

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

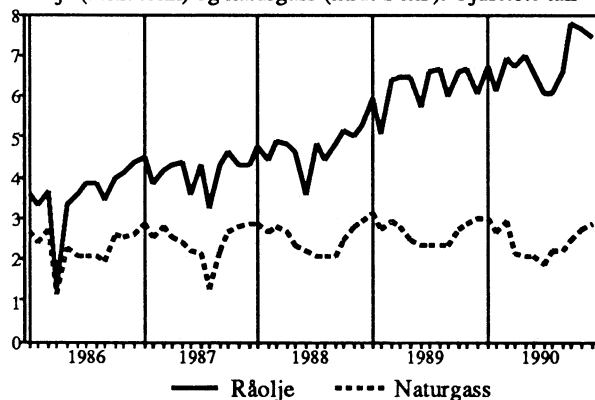
2)Uten skip og oljeplattformer.

MERKNAD TIL TABELL B2.

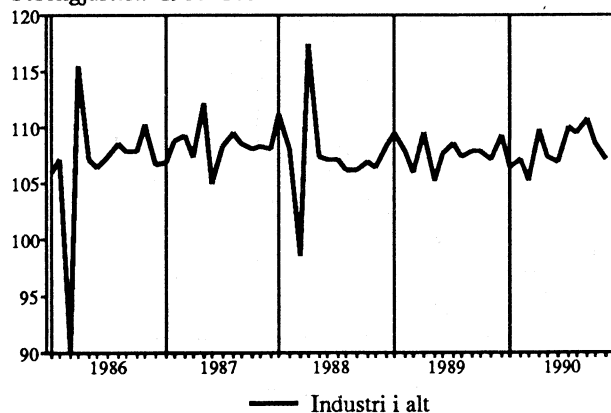
2)For tilbakegående år er produksjonsindeksen etter anvendelse avstemt mot de endelige, årlige nasjonalregnskapene, der verdien av skip og oljeplattformer først regnes som investert når skipet er ferdigbygd eller plattformer er slept ut på feltet. I byggeperioden regnes produksjonen som levert til lager av varer under arbeid og ikke investeringer, noe som vil gi store variasjoner i indeksen mellom de berørte årene.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

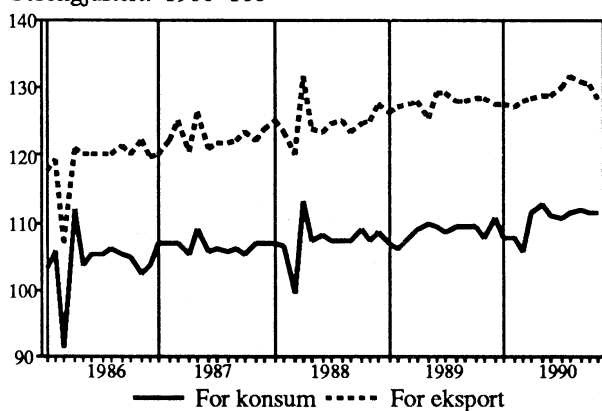
OLJE- OG GASSPRODUKSJON
Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

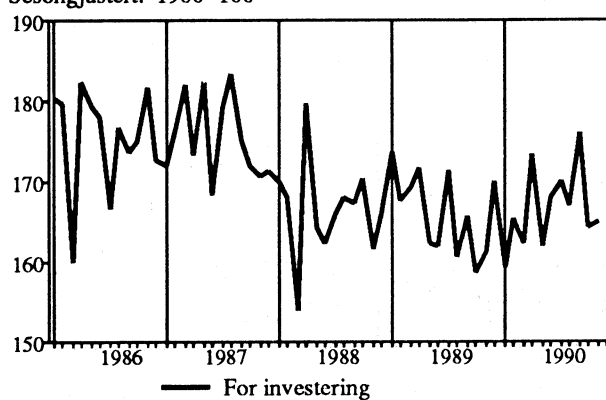
PRODUKSJONSINDEKS
Sesongjustert. 1980=100

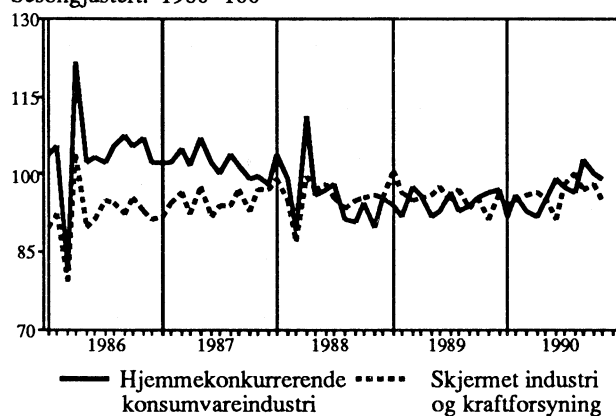
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning.
Sesongjustert. 1980=100

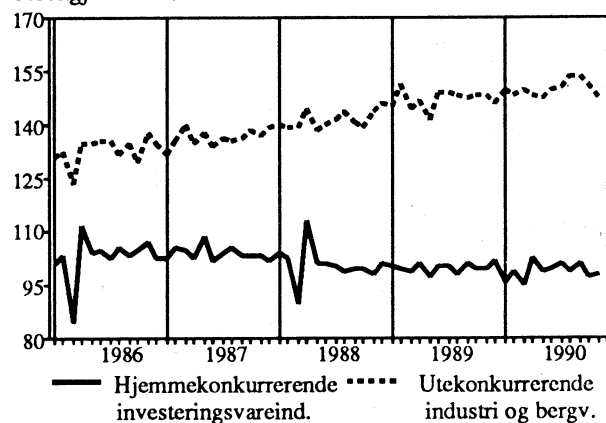
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning.
Sesongjustert. 1980=100

PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning.
Sesongjustert. 1980=100

PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning.
Sesongjustert. 1980=100

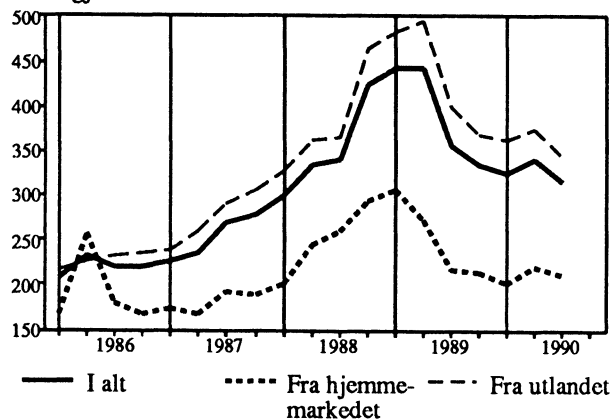

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

ORDRETLILGANG.

Metaller

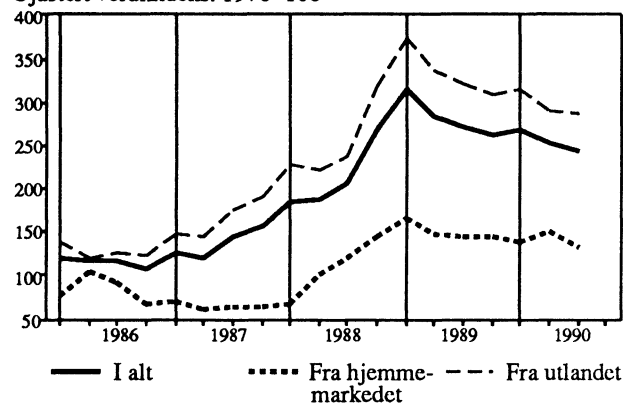
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

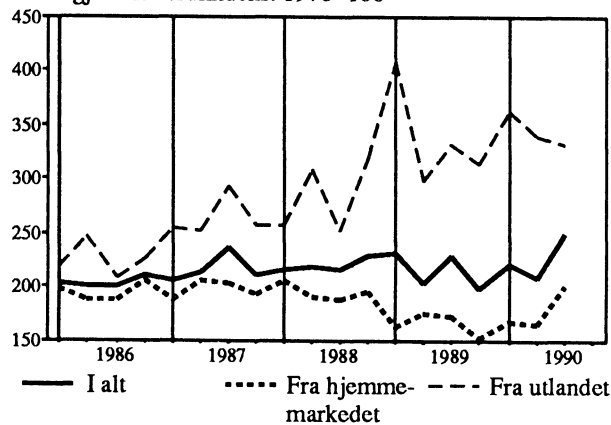
ORDRERESERVER

Metaller

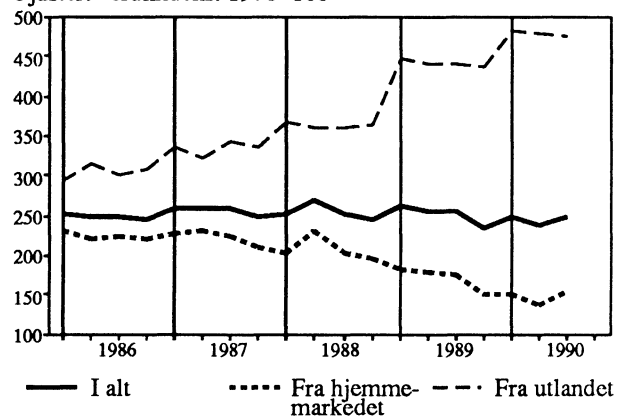
Ujustert verdiindeks. 1976=100

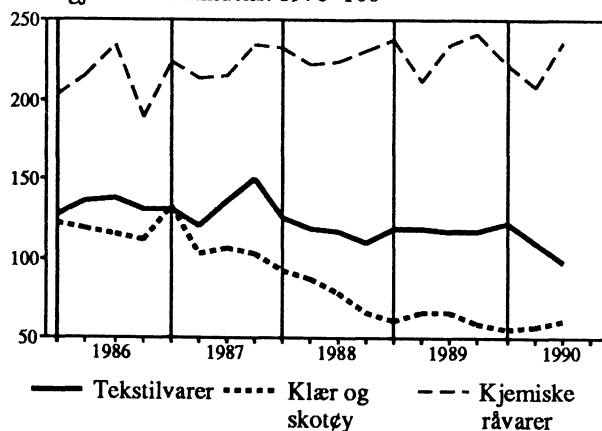
ORDRETLILGANG

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer mv.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

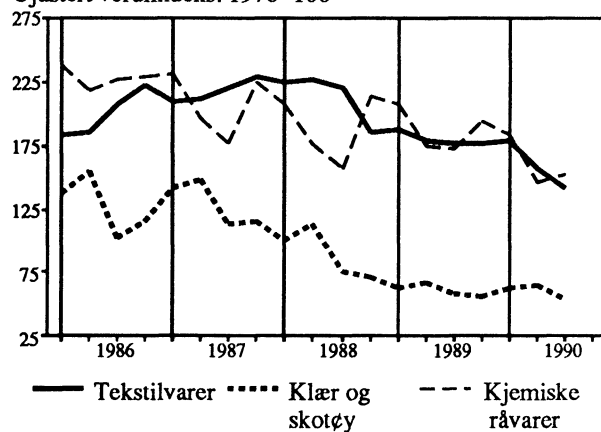
ORDRERESERVER

Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer mv.
Ujustert verdiindeks. 1976=100

ORDRETLILGANG

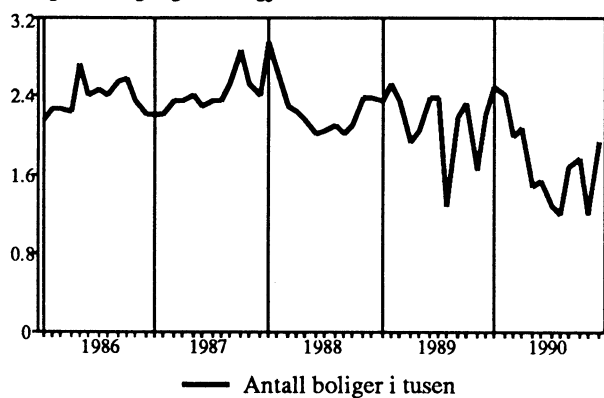
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

ORDRERESERVER

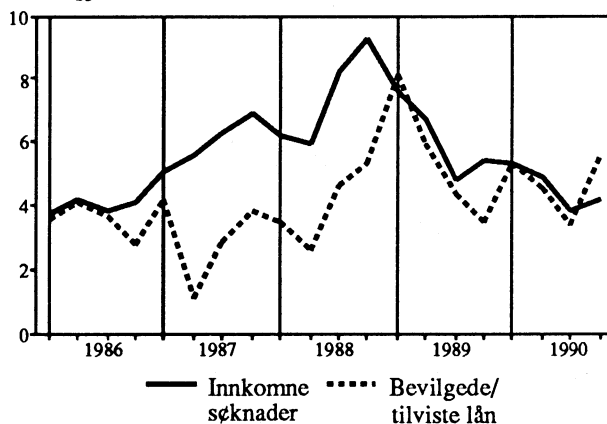
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

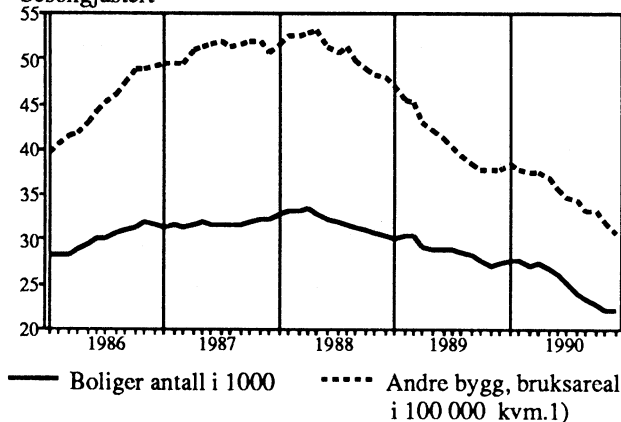
BYGG
Boliger satt igang. Sesongjustert

BOLIGLÅN NYE BOLIGER
Antall oppføringslån fra Husbanken i 1000.
Sesongjustert

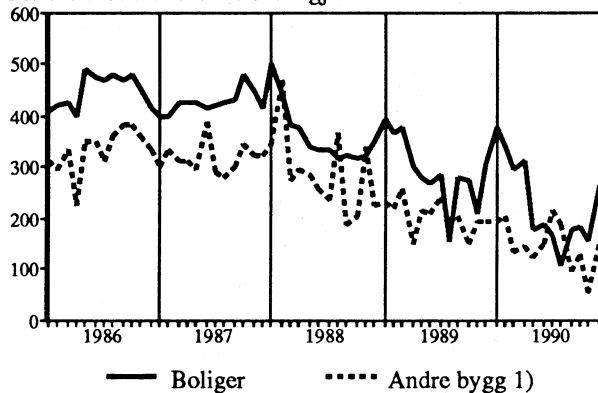

BYGG UNDER ARBEID
Sesongjustert

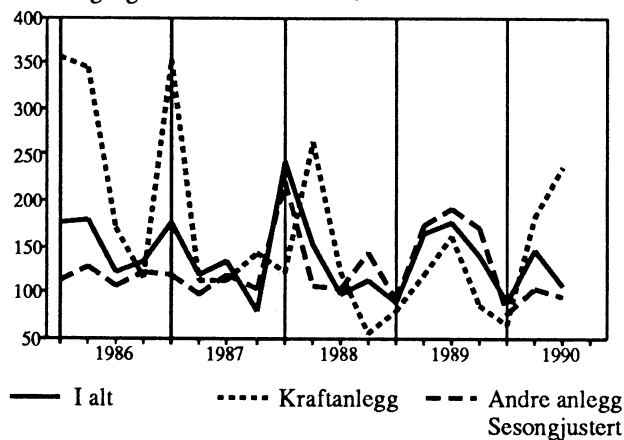
1) Utenom jordbr., skogbr. og fiske. Over 60 kvm bruksareal

BYGG SATT IGANG
Bruksareal i tusen kvm. Sesongjustert.

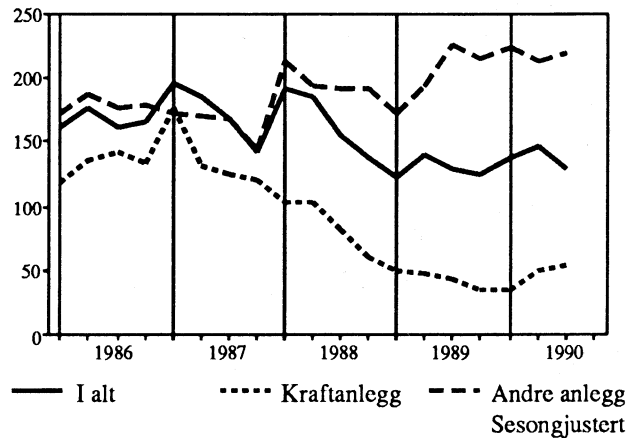

1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 60 kvm. bruksareal.

ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordretilgang. Verdiindeks 1. kv. 1985=100

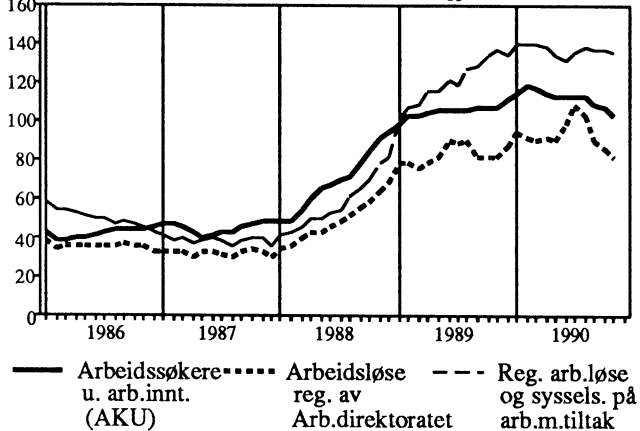
ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordreserve. Verdiindeks 1.kv. 1985=100

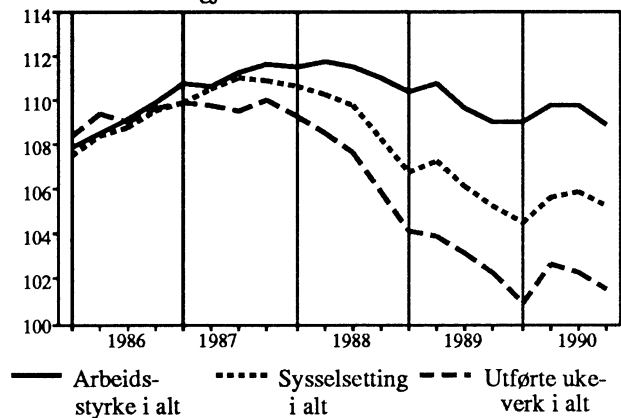
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

ARBEIDSLEDIGE

Arbeidssøkere uten arb.innt., reg. arbeidsløse ved arbeidskontorene og syssels. på arb.m.tiltak. Sesongjustert i 1000.

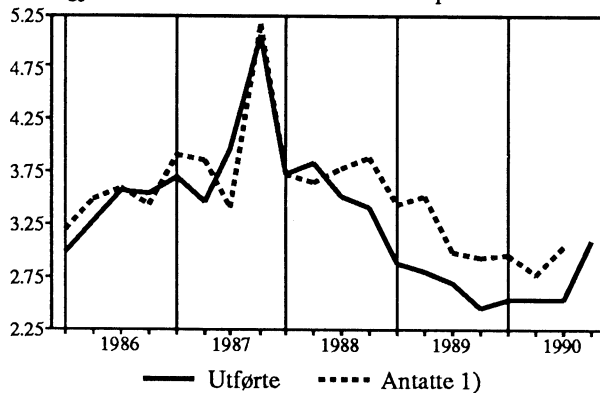

ARBEIDSSTYRKE, SYSSELSETTING OG UTFØRTE UKEVERK I ALT IFLG. ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN 1980=100. Sesongjustert.

ANTATTE OG UTFØRTE INVESTINGER I INDUSTRIEN

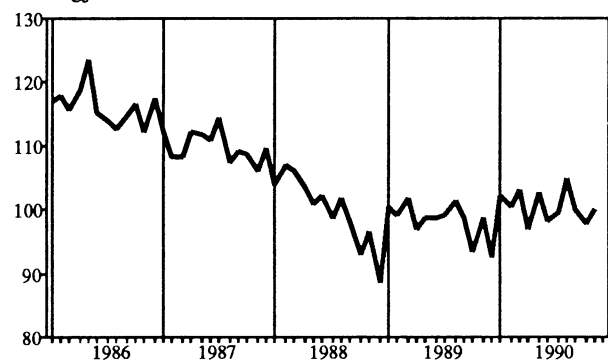
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

1) Anslag gitt i samme kvartal. Tallet for 4. kvartal 1987 inneholder korreksjoner for foregående kvartaler.

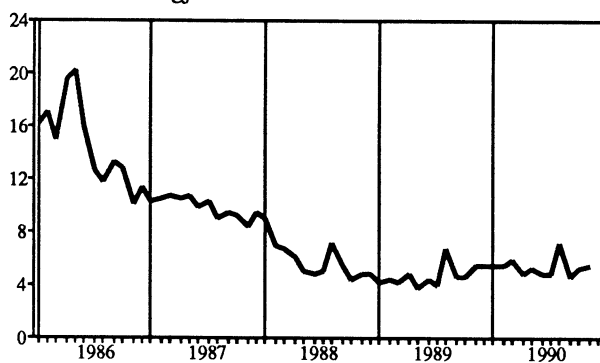
DETALJOMSETNING

Sesongjustert volumindeks. 1988=100

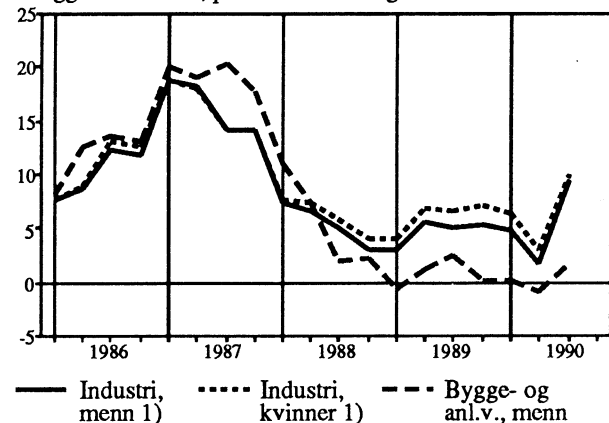
REGISTRERTE NYE PERSONBILER

1000 stk. Sesongjustert.

LØNNINGER

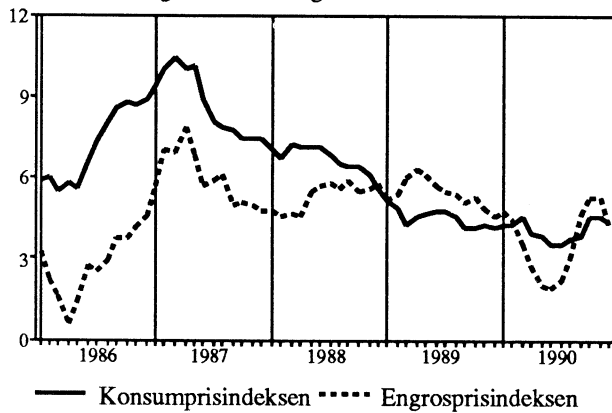
Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år før.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

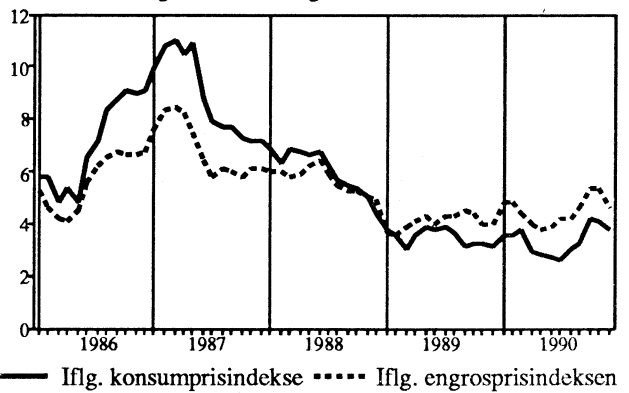
INNENLANDSKE PRISER

Prosent endring fra ett år tidligere

PRISSTIGNING FOR KONSUMVARER 1)

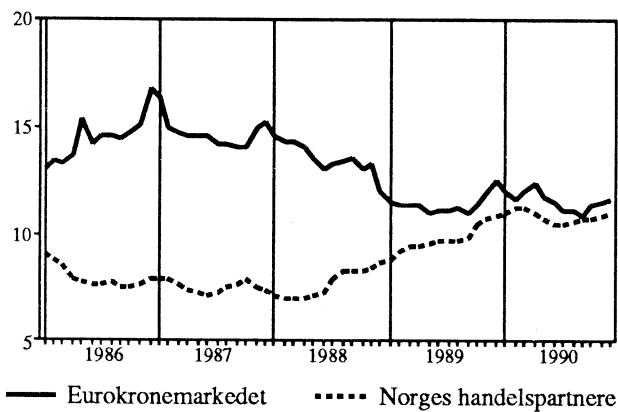
Prosent endring fra ett år tidligere.

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer til konsum.

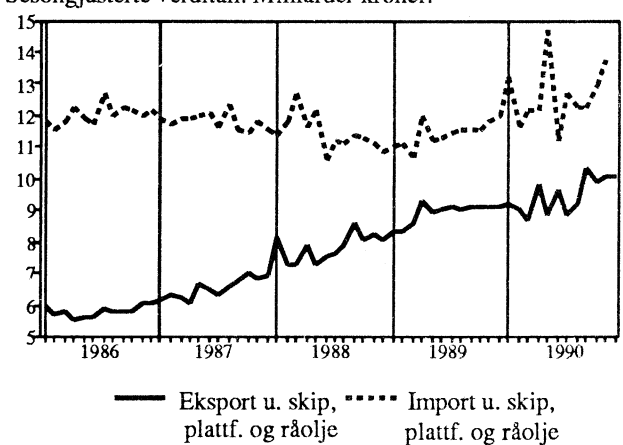
NOMINELL RENTE PÅ TRE-MÅNEDERS PLASSERINGER

Prosent

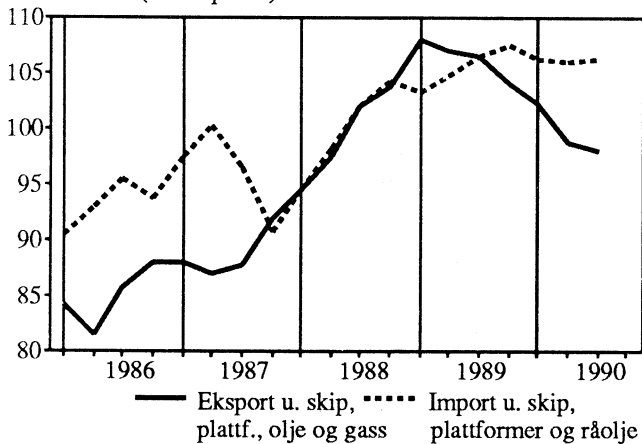
UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

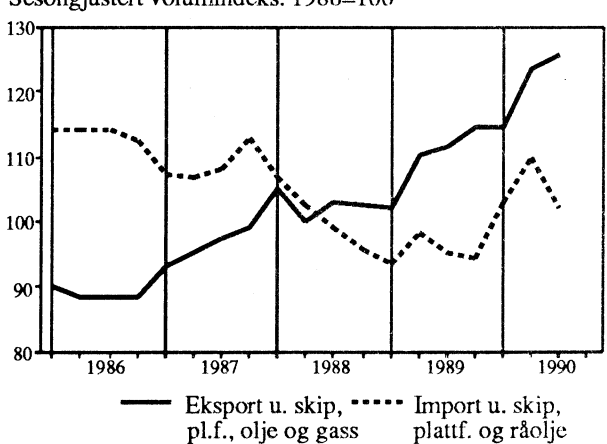
UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Prisindekser (enhetspriser). 1988=100

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Sesongjustert volumindeks. 1988=100

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C1: BRUTTONASJONALPRODUKT

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	3,7	3,1	-0,6	-0,2	1,4	1,0	0,8	2,1
Frankrike	1,7	2,3	2,4	3,8	3,6	2,5	2,3	2,6
Italia	2,9	2,5	3,0	4,2	3,2	2,6	2,4	2,7
Japan	4,9	2,5	4,6	5,7	4,9	6,1	3,7	3,8
USA	3,0	2,8	3,7	4,5	2,5	1,0	0,9	1,9
Storbritannia	3,6	3,2	4,7	4,6	2,3	1,6	0,7	1,9
Sverige	2,1	1,1	2,9	2,3	2,1	0,9	-0,5	0,8
Tyskland (vest)	2,0	2,3	1,7	3,7	3,9	4,2	3,0	2,6
Norge	5,3	4,2	2,0	0,1	1,2	1,8	3,2	2,7

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C2: PRIVAT KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	5,5	4,1	-1,7	-1,7	-0,4	0,9	1,5	2,0
Frankrike	2,4	3,7	3,0	3,2	3,1	3,1	2,4	2,4
Italia	3,0	3,8	4,2	4,1	3,8	3,0	2,6	3,0
Japan	2,7	3,1	4,3	5,1	3,5	4,1	3,8	3,8
USA	4,6	4,3	2,8	3,6	1,9	1,0	-0,5	0,8
Storbritannia	3,9	5,7	6,0	7,2	3,9	2,4	1,0	1,8
Sverige	3,0	4,8	4,6	2,5	0,7	0,9	1,0	1,0
Tyskland (vest)	1,7	3,4	3,5	2,7	1,7	5,3	3,5	2,2
Norge	9,9	5,6	-1,0	-2,5	-1,9	3,1	2,1	2,1

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C3: OFFENTLIG KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	2,4	1,5	2,5	-0,9	-0,8	-0,4	-0,7	0
Frankrike	3,2	1,7	2,8	2,9	1,5	2,3	2,0	2,1
Italia	3,5	2,9	3,7	2,8	0,5	1,5	1,5	1,5
Japan	1,7	6,2	-0,6	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0
USA	7,3	4,0	2,6	0,2	2,3	2,9	1,6	0,7
Storbritannia	0,0	2,0	1,1	0,5	0,8	2,0	1,3	1,5
Sverige	2,1	1,2	1,3	1,0	1,9	2,0	1,2	1,5
Tyskland (vest)	2,1	2,5	1,5	2,3	-0,9	2,2	1,0	0,4
Norge	3,3	2,2	4,0	0,5	2,5	1,9	2,1	2,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C4: BRUTTOINVESTERINGER I FAST REALKAPITAL

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	10,8	16,2	-7,4	-4,8	-0,1	-3,9	0,3	3,6
Frankrike	1,1	3,3	5,2	8,6	5,9	3,4	2,5	3,6
Italia	2,5	1,6	5,8	6,7	5,1	3,4	3,0	3,2
Japan	5,8	5,8	10,4	12,6	10,9	10,7	4,5	4,5
USA ¹	5,5	0,0	2,6	5,6	1,6	0	-0,4	2,3
Storbritannia	3,0	1,7	8,6	14,8	4,8	-1,3	-2,2	1,8
Sverige	6,0	-0,6	7,6	6,4	9,5	2,2	-5,8	-3,7
Tyskland (vest)	0,0	3,2	2,2	5,1	7,1	8,2	4,0	3,8
Norge	-13,9	23,9	-2,1	0,7	-4,8	-26,5	7,4	11,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Private bruttoinvesteringer.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C5: EKSPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	4,1	-0,3	4,8	6,7	6,2	6,2	3,5	4,4
Frankrike	2,1	-1,1	2,7	8,3	11,0	5,0	5,7	6,5
Italia	3,8	3,8	3,3	4,8	10,1	5,6	5,2	6,3
Japan	5,6	-5,2	3,9	8,6	15,5	12,6	6,5	7,8
USA	-1,7	3,0	13,5	18,3	11,0	5,8	7,4	8,5
Storbritannia	5,9	3,7	5,1	0,2	4,3	6,7	5,0	5,2
Sverige	2,2	3,3	3,9	3,3	3,4	1,2	2,5	4,2
Tyskland (vest)	6,7	0,0	0,8	5,7	11,5	8,6	8,8	9,9
Norge	6,9	1,6	1,2	5,4	10,3	7,2	4,4	3,3

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C6: IMPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	8,6	6,4	-2,2	1,2	5,1	2,5	3,5	4,0
Frankrike	4,7	7,0	7,9	8,6	8,3	5,8	5,7	6,4
Italia	4,7	4,6	10,1	6,9	9,6	6,3	5,3	5,8
Japan	-0,1	2,8	8,7	20,7	21,3	13,5	7,9	7,5
USA	3,9	9,4	7,5	7,1	6,0	3,3	1,7	3,5
Storbritannia	2,7	6,4	7,6	12,8	7,0	3,8	3,2	4,6
Sverige	8,0	5,5	7,2	5,8	6,8	2,5	2,2	2,5
Tyskland (vest)	3,7	3,6	4,8	6,0	8,8	10,0	9,9	9,6
Norge	5,9	9,9	-7,3	-1,7	0,9	2,2	5,4	5,1

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C7: PRIVAT KONSUM

Prosentvis prisendring fra foregående år.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	4,7	3,5	4,8	4,0	4,9	2,8	4,0	3,2
Frankrike	5,7	2,7	3,1	2,7	3,3	3,4	3,9	3,2
Italia	9,0	5,8	4,9	5,2	6,0	6,3	6,8	5,8
Japan	2,2	0,6	-0,2	-0,1	1,7	2,4	2,4	2,0
USA ¹	3,4	2,4	4,7	3,9	4,5	5,4	6,8	5,4
Storbritannia	5,2	4,3	4,1	4,9	5,9	4,6	6,3	5,3
Sverige	6,9	4,5	5,3	6,3	6,5	10,2	10,0	5,0
Tyskland (vest)	2,0	-0,5	0,6	1,2	3,2	2,6	3,9	3,7
Norge	5,9	7,6	7,9	6,2	4,4	4,2	5,2	5,5

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL C8: ARBEIDSLEDIGHET

I prosent av den totale arbeidsstyrken¹.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 anslag	1991 prog- nose	1992 prog- nose
Danmark	9,0	8,0	8,0	8,6	9,3	9,6	10,2	9,9
Frankrike	10,2	10,4	10,5	10,0	9,4	8,9	9,0	9,1
Italia	9,6	10,5	10,9	12,1	12,1	11,1	11,3	11,5
Japan	2,6	2,8	2,8	2,5	2,3	2,1	2,3	2,3
USA ²	7,1	6,9	6,1	5,5	5,3	5,5	6,4	6,7
Storbritannia	11,2	11,2	10,3	8,2	6,2	5,8	6,2	6,6
Sverige	2,8	2,7	1,9	1,6	1,4	1,6	2,8	3,1
Tyskland (vest) ²	7,2	6,4	6,2	6,2	5,6	5,0	5,0	5,1
Norge	2,5	1,8	1,5	2,3	3,8	4,3	5,1	4,9

Kilde: Historiske tall for Norge: AKU-tall fra Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Alle land unntatt Danmark følger ILO-definisjon av ledighet.² Unntatt militære styrker.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D1: SVERIGE

		1988	1989	1990	1990					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	103	106	..	105	102	104	102	..	..
Arbeidsløshetsprosent		1,6	1,4	..	1,5	1,6	1,8	1,8	1,9	..
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	126	137	..	83	138	132	146	..	..
Konsumpriser	1985=100	114,9	122,3	135,1	135,4	136,3	137,9	138,8	139,3	139,1

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

TABELL D2. DANMARK

		1987	1988	1989	1990					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Salgsvolum, industrien	1985=100	104	106	109	105	112	106	105	112	..
Detaljomsætningsvolum	1985=100	101	100	100	99	101	99	99	100	99
Arbeidsløshetsprosent		7,8	8,5	9,2	9,5	9,7	9,8	9,8	9,8	..
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	102	110	124	117	78	125	114	140	..
Konsumprisindeks	1985=100	107,8	112,7	118,1	120,8	120,4	121,7	122,7	122,9	122,8

¹ Tilgang på nye ordrer i investeringsvareindustrien.

TABELL D3: STORBRITANNIA

		1987	1988	1989	1990					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1985=100	106,6	114,0	119,1	120,0	119,9	118,6	117,7	116,7	..
Ordretilgang ¹	1985=100	105	115	121	127	124	99	130	..	..
Detaljomsætningsvolum	1985=100	111,5	119,2	121,7	123,0	124,0	122,0	122,7	121,3	120,4
Arbeidsløshetsprosent		10,1	8,1	6,3	5,7	5,7	5,8	5,9	6,0	6,2
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1985=100	107,6	112,9	121,9	134,0	134,4	135,7	137,0	138,0	137,7

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til verstedindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL D4: TYSKLAND (VEST)

		1988	1989	1990	1990					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	106	111	..	118	119	120	118	..	..
Ordretilgang ¹	1985=100	107	120	..	135	152	142	147	142	..
Detaljomsætningsvolum	1985=100	111	114	..	129	129	128	123	..	..
Arbeidsløshetsprosent		8,7	7,9	7,2	7,3	7,2	7,0	6,9	6,7	6,6
Konsumpriser	1985=100	101,2	104,2	104,2	106,7	107,3	107,8	108,5	108,3	108,3

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D5: FRANKRIKE

		1987	1988	1989	1990					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	103	107	111	113	115	115	113	113	..
Arbeidsløshetsprosent		10,5	10,2	9,6	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	9,0
Ujusterte tall:										
Konsumpriser	1985=100	105,8	108,7	112,5	115,9	116,2	116,9	117,5	118,2	118,0

TABELL D6: USA

		1988	1989	1990	1990					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	110,9	114,6	115,6	116,9	117,1	117,2	116,3	114,2	113,5
Ordretilgang ¹	1985=100	119,5	126,3	..	128,1	127,0	125,0	129,5	115,6	..
Detaljomsætningsvolum ²	1985=100	120,1	122,3	..	122,6	121,8	121,6	120,9	120,5	..
Arbeidsløshetsprosent		5,5	5,3	5,5	5,5	5,6	5,7	5,7	5,9	6,1
Konsumprisindeks	1985=100	110,1	115,3	121,5	121,3	122,2	123,2	123,9	124,3	124,7

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

² Mrd. dollar i 1982-priser.

TABELL D7: JAPAN

		1987	1988	1989	1990					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon ¹	1985=100	103,2	113,1	120,1	125,0	127,2	127,7	126,4	130,2	129,0
Ordretilgang ²	1985=100	990	1100	1260	1180	1512	1609	1453	1381	..
Arbeidsløshetsprosent		2,5	2,5	2,3	2,2	2,1	2,0	2,2	2,2	2,1
Konsumpriser	1985=100	101,4	100,7	103,5	106,3	106,6	107,2	107,5	108,5	108,9

¹ Industriproduksjon og gruvedrift.

² Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Nye forskningsrapporter

SOSIALE OG ØKONOMISKE STUDIER

Økonomisk forskning og debatt. Utvalgte artikler 1942-1989 av Odd Aukrust med innledning av Tore Jørgen Hanisch.

Sosiale og økonomiske studier nr. 75, sidetall 383, 1990. ISBN 82-537-2984-7. Pris kr 125,-.

I anledning av at Odd Aukrust fylte 75 år, har SSB bedt ham plukke fram noen av de arbeidene som ikke tidligere er publisert av SSB og som ellers ikke er lett tilgjengelige. Dette er arbeider som fortsatt har interesse, enten på grunn av sitt analytiske innhold, eller fordi de kaster lys over utviklingsfaser i norsk økonomi eller økonomisk tenkning. 31 artikler er valgt ut blant slike arbeider. Artiklene spenner over et tidsrom helt tilbake til 1942, året etter at Aukrust hadde avlagt sin embetseksamen, og fram til 1989, det femte året i en aktiv pensjonisttilværelse. I første del er det samlet arbeider som har en generell analytisk eller metodisk problemstilling, mens artiklene i del II viser bruk av sosialøkonomiske kunnskaper og resonnementer på aktuelle problemer i norsk økonomi og politikk.

Publikasjonen innledes med en artikkel der Aukrust og den rolle han har spilt i norsk sosialøkonomi og økonomisk-politisk tenkning ses i forhold til utviklingslinjer i norsk økonomi og politikk. Denne artikkelen er skrevet av Tore Jørgen Hanisch, som selv er både økonom og historiker. Hanisch legger hovedvekten på etterkrigstiden, da mange av grunntrekkene ble lagt på plass for det mønster som siden utviklet seg. Med trådene trekkes fram til dagen i dag i beskrivelsen av hvordan nye økonomiske utfordringer førte til nye tanker og innsats på nye områder.

RAPPORTER

Knut A. Magnussen:

Etterspørselen etter varige konsumgoder.
Rapporter 90/16, sidetall 78, 1990. ISBN 82-537-2983-9. Pris kr. 70,-.

Denne rapporten analyserer husholdningens etterspørsel etter varige konsumgoder ved bruk av kvartalsdata. Analysen omfatter to grupper av varige goder: egne transportmidler, som vesentlig består av personbiler, og andre varige goder som inneholder møbler, elektriske husholdningsartikler og varige fritidsgoder. Målet har vært å komme fram til etterspørselsrelasjoner som kan innarbeides i den makroøkonomiske modellen KVARTS.

Rapporten dokumenterer en del av et prosjekt om konsumatferd med siktemål å forbedre konsummodellene i KVARTS og MODAG. Prosjektet omfatter i tillegg analyser av etterspørselen etter ikke-varige goder og tjenester.

Ingvild Svendsen:

Importmodellen i MODAG og KVARTS.
Rapporter 90/20, sidetall 54, 1990. ISBN 82-537-2997-9. Pris kr 70,-.

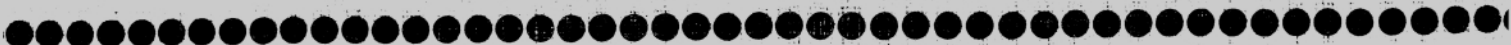
I Statistisk sentralbyrå brukes en årsmodell - MODAG - og en kvartalsmodell - KVARTS - til kort- og mellomlangsigtede analyser av norsk økonomi. Strukturen i disse to modellene er svært lik hverandre. Denne rapporten dokumenterer importblokkene i de to modellene og nye estimeringsresultater. I begge modellene bestemmes importandelene av forholdet mellom import- og hjemmepriser. De siste estimeringsresultatene har ført til at total import i MODAG og KVARTS er blitt mer prisfølsom enn tidligere. Det er innført mer dynamikk, samtidig som tilpasningen mot stasjonærnivået nå går tregere enn i tidligere modellversjoner.

DISCUSSION PAPER

Jørgen Aasness:

Properties of Demand Functions for Linear Consumption Aggregates.
Discussion paper no. 49, 1990.

The starting point is the demand functions for homogeneous goods, with properties derived from standard static consumer theory. A linear consumption aggregate of a commodity group is defined as a weighted sum of the physical quantities of the homogeneous goods in the group. By using different types of weights we obtain for the same commodity group, different consumption aggregates with different demand elasticities relevant for different applications. For example, a linear consumption aggregate of alcoholic beverages can be measured in pure alcohol (for health analysis), in litres (for transportation analysis), in alcohol taxes (for fiscal analysis), or in expenditure at (different sets of) constant prices (for macro economic analysis). We derive properties of the demand functions for a general linear consumption aggregate, and relationships between the demand functions for different aggregates of the same commodity groups and across commodity groups. Results are presented in eight theorems, with comments on possible econometric interpretations. A non-Giffen anti law of demand is derived. A possible interpretation in the case of bread consumption implies that the direct Slutsky elasticity for bread measured in weight (kilograms) is positive, and the direct Cournot elasticity even more so, while the demand elasticities for the Hicksian aggregate of bread have normal signs.

Økonomiske analyser

Utkommer med omlag 9 nummer pr. år.
Prisen for et årsabonnement er kr. 300,-
løssalgsspris Nr. 1 kr. 60,-, ellers kr. 40,-.
Forespørsler om abonnement kan rettes til
opplysningskontoret i Statistisk sentralbyrå.
Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitets-
forlaget, Oslo, og er til salgs
hos alle bokhandlere.

Statistisk sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1
Tlf. (02) 86 45 00

ISBN 82-537-2901-4

ISSN 0800-4110